

MAAHANMUUTON VAIKUTUKSISTA PERUSOIKEUKSIIN

Petter Kavonius

SUOMEN PERUSTA

KIITOKSET

Kiitokset Suomen Uutisille, joka on ollut mahdollistamassa tätä tutkimusta taloudellisesti.

Kiitokset kaikille, jotka ovat tuottaneet tietoa Suomen Perustaan, sillä siinä on välttämätön perusta tälle tutkimukselle.

Kiitokset Simo Grönroosille, Matias Turkkilalle, Kai Järvikareelle, Ilkka Janhuselle ja Matti Virenille hyvistä keskusteluista ja kommentteista.

Kiitokset Kari Uotille, sillä meidän yli 20 vuoden yhteistyö on opettanut, että me osaamme ja uskallamme katsoa kohti oikeuden maailmaa näkökulmista, jotka sitten myöhemmin ovatkin myös monille muille selviä tai jopa itsestään selviä näkökulmia. Tämä asennoituminen on ollut välttämätöntä tässä tutkimuksessa.

Lohjalla 4.9.2022

Petter Kavonius

Oikeustieteen tohtori
Yleisen oikeustieteen dosentti

© Suomen Perusta 2022

ISBN 978-952-7145-66-1 Maahanmuuton vaikutuksista perusoikeuksiin (painettu)

ISBN 978-952-7145-67-8 Maahanmuuton vaikutuksista perusoikeuksiin (pdf)

Suomen Perusta -ajatuspaja on saanut toimintaansa tukea Opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Kirjassa esitetyt näkemykset ovat kirjoittajien omia eivätkä välttämättä vastaa Suomen Perusta -säätiön tai perussuomalaisen puolueen linjaa.

ESIPUHE

Maahanmuuton yhteiskunnallinen merkitys on kasvanut Suomessa vuosi vuodelta. Silti maahanmuuttopolitiikasta on yritetty tehdä ei-poliittinen asiantuntijaprosessi, runnomalla läpi käsitystä, että erilaiset kansainväliset sopimukset rajaavat politiikka vaihtoehdot käytännössä yhteen ainoaan mahdolliseen toimintamalliin. Ainoaksi väitetyt vaihtoehdot ovat lisäksi järjestään sellaisia, joissa keskitytään ainoastaan maahanmuuttajien todellisten tai kuviteltujen oikeuksien turvaamiseen – unohtaen täysin harjoitetun politiikan vaikutukset suomalaisten oikeuksille.

Kaikki poliittinen päätöksenteko on toisiaan vastaan olevien oikeuksien arvottamista. Oikeus verovaroin rahoitettuun julkiseen terveydenhoitoon, opetukseen ja turvallisuuden ylläpitoon tarkoittaa vääjäämättä sitä, että jostain muusta on tingittävä. Tämä perusasia halutaan usein unohtaa tai jopa kieltää. Korona-epidemian aikana saimme taas nähdä, miten monia kansalaisoikeuksia kokoontumisvapaudesta aina elinkeinovapauteen rajoitettiin vetoamalla kansalaisten oikeuteen terveyteen ja elämään.

Maahanmuuttoon liittyvissä kysymyksissä vallitsevaksi käytännöksi on tullut sivuuttaa suomalaisten perusoikeudet lakien valmistelussa, itse lainsäädännössä ja lakien tulkinnassa. Oikeustieteen dosentti Petter Kavonius tarkastelee tässä tutkimuksessa maahanmuuton vaikutuksia suomalaisten perusoikeuksille. Tutkimus osoittaa, että maahanmuutto heikentää laajasti suomalaisten perusoikeuksia siitä yksinkertaisesta syystä, että ei ole olemassa ”ilmaisia lounaita”: etuoikeuksia ja tulonsiirtoja ei voi lisätä samanaikaisesti kaikille. Maahanmuutto heikentää myös suomalaisten perusoikeuksia rapauttamalla yhteiskunnan sosiaalista koheesiota, turvallisuutta ja demokratian toimivuutta.

Suomen Perusta -ajatuspaja toivoo, että tämä tutkimus auttaa käsittämään, että maahanmuutto ei ole jokin normaalin poliittisen päätöksenteon ulottumattomissa oleva asia. Ajatuspaja myös toivoo, että tämä tutkimus auttaa lukijaa omaksumaan realistisemman ja oikeudenmukaisemman lähestymistavan, jotta perusoikeuksista huolehdittaisiin jatkossa niin, että muiden ryhmien oikeuksia ei kasvateta ainakaan kantaväestön oikeuksien kustannuksella.

Helsingissä 6.9.2022

Simo Grönroos

toiminnanjohtaja

Suomen Perusta -ajatuspaja

SISÄLTÖ

1 TÄMÄN TUTKIMUKSEN AIHE JA NÄKÖKULMA.....	6
2 YLEISIÄ NÄKÖKOHTIA.....	10
2.1 Onko maahanmuutto ilmiönä suuri ja merkittävä?.....	10
2.2 Maahanmuuttopolitiikka ja perusoikeuksien tulkinta.....	12
2.3 Perusoikeuksien laaja vaikutus.....	19
2.4 Oikeuksien kulttuurisidonnaisuudesta.....	27
2.5 Perusoikeuksien yhteys ihmisoikeuksiin.....	29
2.6 Maahanmuutto ja ennakoitavuuden tarve.....	33
2.7 Vapaa vai alistettu yksilö?.....	37
2.8 Perusoikeudet vastaan autoritarismi.....	40
3 HAVAINTOJA ERÄISTÄ YKSITTÄISISTÄ OIKEUKSISTA.....	50
3.1 Subsidiariteetti ja osallistumisperusoikeus (PL 14 §).....	50
3.2 Maahanmuutto yhdenvertaisuuden (PL 6 §) haastajana.....	56
3.3 Maahanmuutto ja liikkumisvapauden (PL 9 §) kaventuminen.....	63
3.4 Oikeus omaan kulttuuriin ja ryhmäoikeudet (PL 17 §).....	65
3.5 Maahanmuutto ja heikentynyt koulutustaso (PL 16 §).....	73
3.6 Maahanmuutto ympäristön tuhoajana (PL 20 §).....	75
4 MAAHANMUUTTO SANANVAPAUDEN KAVENTAJANA.....	80
4.1 Sananvapaus vastaan autoritarismi.....	80
4.2 Maahanmuutto mielipiteen ilmaisun rankaisemisen taustalla.....	87
4.3 Ikävien puheiden tulkitseminen ihmisarvon loukkaukseksi.....	89
4.4 Rangaistuksia mielipiteiden ilmaisusta.....	90
4.5 Ihmisarvo perustuslain 7 §:ssä.....	91
4.6 Mielipiteen ilmaisun konteksti: Ylimielisyys vai nöyryys?.....	92
4.7 Sääntelyn ja oikeustilan muuttamisen tarve.....	94
5 TALOUS, PERUSOIKEUDET JA MAAHANMUUTTO.....	100
5.1 Taloudelliset resurssit ja tehokkaat perusoikeudet.....	100
5.2 Julkisen talouden resursseja heikentävä maahanmuutto.....	103
5.3 Perusoikeudet, työllisyys ja maahanmuutto.....	111
5.4 Maahanmuutto ja hyvinvointivaltion henkisen perustan romahdus.....	117
5.5 Maahanmuutto sosiaaliturvan heikentäjänä.....	119
6 MAAHANMUUTTO JA TURVALLISUUS.....	122
6.1 Oikeus turvallisuuteen ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.....	122
6.2 Maahanmuuton vaikutuksista rikollisuuteen.....	124
6.3 Turvallisuudesta KHO:n käytännössä.....	128
6.4 Maahanmuutto ja ulkovaltojen uhka perusoikeuksille.....	131
7 PERUSOIKEUKSIEN RAJOITTAMINEN JA YHTEENSOVITTAMINEN.....	138
7.1 Perusoikeusperiaatteiden punninta ja optimointi.....	138

7.2 Optimointi ja punninta ihmismielen haasteena.....	139
7.3 Optimointi ja punninta perustuslakivaliokunnassa.....	141
7.4 Maahanmuuton huomioiminen punninnassa ja optimoinnissa.....	144
7.5 Kansainväliset sopimukset punninnassa ja optimoinnissa.....	146
8 KOKOAVIA PÄÄTELMIÄ.....	149
9 LOPUKSI: NÄKYMÄT HYÖTYMAAHANMUUTTOON.....	157
VIITATTUA KIRJALLISUUTTA JA ARTIKKELEJA.....	159
LYHENTEITÄ.....	166

1 TÄMÄN TUTKIMUKSEN AIHE JA NÄKÖKULMA

Kaiken maahanmuuttoa koskevan keskustelun taustalla on hyvin perustavaa laatua oleva mielipide-ero kansallisvaltioiden asemasta. Yhtäältä meillä ”perinteinen” valtio-opillinen idea siitä, että valtion muodostavat kansalaiset ja vain kansalaisia koskevat oikeudet ja velvoitteet heidän omassa valtiossaan. Toisaalta on ollut halua ajatella, että valtiot ovat vain välikappaleita toteuttaessa maailmanlaajuisia ja universaalisia periaatteita. Valtiot ovat hyviä tai huonoja riippuen siitä, miten ne toteuttavat näitä (globaaleja) periaatteita. Periaatteet tosin koskevat lähinnä oikeuksia, globaaleista velvoitteista puhutaan vielä verhotusti.

Tässä tutkimuksessa selvitetään perusoikeuksien ja maahanmuuton suhdetta, maahanmuuton vaikutuksia perusoikeuksiin. Tässä tutkimuksessa lähdetään olettamana siitä, että on suomalaiselle yhteiskunnalle ja suomalaisille ihmisille hyödyllistä, jos perusoikeudet toteutuvat mahdollisimman täysimääräisesti. Sen vastakohtana on haitallista, jos ne eivät toteudu ollenkaan tai toteutuvat vain hyvin heikosti. Sen tähden tässä tutkimuksessa pidetään myös loogisesti perusteltuna kutsua haittamaahanmuutoksi sellaista maahanmuuttoa, joka vaikuttaa heikentävästi perusoikeuksien toteuttamiseen. Jos maahanmuutto vaikuttaa perusoikeuksia edistävällä tavalla joiltakin osin, voi sitä tästä näkökulmasta kutsua hyötymaahanmuutoksi.

Maahanmuuton vaikutuksista voi syntyä monenlaista haittaa. Haitan kohteena voivat olla erilaiset ihmiset ja yhteisöt. Haittaa voi aiheutua maahanmuuttoa vastaanottavalle yhteiskunnalle, erilaista taakkaa ja taakanjakoa maahanmuuton johdosta. Haittaa voi olla myös tulijoille ja lähtövaltioiden yhteisöille. Näin esimerkiksi silloin, kun maahantulo on perustunut ihmissalakuljettajien katteettomiksi osoittautuneisiin lupauksiin, ja elämän edellytyksiä lähtövaltiossa on heikennetty antamalla omaisuus ihmissalakuljettajille ja/tai katkaisemalla sosiaalisia verkostoja lähtömaassa. Haittaa voi olla lähtövaltioiden yhteisöille, jos ne menettävät yhteisön menestyksen kannalta tärkeää työtä ja osaamista. Haitat voivat olla hyvin monenlaisia. Sama koskee hyötyjä.

Jos esimerkiksi maahanmuutto vahvistaa perusoikeuksien toteuttamiselle välttämätöntä taloudellista pohjaa, se on perusoikeusnäkökulmasta hyödyllistä. Samoin hyötymaahanmuuttoa on se, jos maahanmuutto tuo Suomeen ihmisiä, jotka puolustavat yksilön vapaille valinnoille perustuvaa demokratiaa ja vastustavat yksilön alistamiseen ja alistumiseen perustuvia erilaisia autoritarismin muotoja.

Yksilön alistamiseen ja alistumiseen perustuvat poliittiset, kulttuurilliset ja uskonnolliset arvot, siis autoritarismin henkinen perusta, saattaa monipuolistaa suomalaista kulttuuria ja arvomaailmaa tänne tullessaan ja siinä mielessä olla suomalaista kulttuuria rikastuttavaa. Se on makuasia, miten tällaiseen suhtautuu. On kuitenkin aiheellista pohtia sitä, onko tällainen rikkaus tai ”riikkaus” hyödyllistä vai haitallista? Suurimmassa osassa maailmaa

autoritarismi on vahvoilla. Yksi mahdollisuus luoda harmonia ja rauha alkaen perheiden kaltaisista pienyhteisöistä aina valtioihin ja koko maailmaan on ihmisten alistamisen ja alistumisen tie. Suomen perusoikeuksien keskeisen arvopohjan kannalta tämä on kuitenkin ristiriidassa, koska useiden perusoikeuksien taustalla on yhteiskunnan rakentaminen vapaita valintoja tekeviin yksilöihin.

Maahanmuutosta saattavat hyötyä jotkut yritykset työn tarjonnan lisääntymisestä johtuen. Halpatyövoimaa käyttävien yritysten hyötyminen ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin perusoikeuksien parempi toteuttaminen, vaikka näillä yrityksillä olisi taloudellisia resursseja ja lobbausvoimaa oman etunsa ajamiseen. Vahvoilla taloudellisilla resursseilla ihmiset voidaan saada kannattamaan sellaista, joka on heille enemmän haitallista kuin hyödyllistä. Hyötyjiä saattavat olla myös monet maahanmuuttajia verovaroin palvelevat tahot, mutta tämäkään ei merkitse itse maahanmuuton positiivisia vaikutuksia perusoikeuksien toteuttamiseen, vaikka tätä kautta moni sitoutuu omien intressiensä tähden puolustamaan maahanmuuttoa.

Myös maahanmuuttajat saattavat itse hyötyä siitä, että muuttavat Suomeen jostakin muusta valtiosta. Suomen sosiaaliturva tai suomalainen yhteiskunta muutoin saattaa tarjota paremmat taloudelliset olosuhteet kuin se yhteiskunta, josta on lähdetty. Sodan keskellä elämistä parempi vaihtoehto on se, että voi elää yhteiskunnassa, jossa ei ole sotaa. Samoin esimerkiksi kristittyinä, sekulaarina tai homoseksuaalina eläminen voi olla joissakin osissa maailmaa jopa hengenvaarallista. Suomeen tulo saattaa parantaa maahanmuuttajan tilannetta huomattavasti itseilmaisun mahdollisuuksien tähden. Maahanmuuttajan hyötyminen Suomeen tulosta ei kuitenkaan tarkoita sitä, että sen myötä perusoikeuksia Suomessa voitaisiin toteuttaa paremmin tai tehokkaammin.

Tässä tutkimuksessa siis perusoikeudet määrittelevät sitä, miten tällainen haittamaahanmuutto tai hyötymaahanmuutto määritellään ja minkälaiseen maahanmuuttoon huomio kohdistuu. Tässä tutkimuksessa haittamaahanmuutolla tarkoitetaan silloin sellaista maahanmuuttoa, joka haastaa perusoikeusjärjestelmän arvopohjaa ja siihen liittyvää demokratiaa. Haittamaahanmuuttoa on tässä tutkimuksessa myös sellainen, joka tavalla tai toisella estää tai heikentää perusoikeuksien tehokasta toteutumista. Tämä tarkoittaa myös perusoikeuksien tehokkaalle toteuttamiselle välttämättömän taloudellisen pohjan rapautumista maahanmuuton seurauksena. Haittamaahanmuuttoa siis määritellään tässä tutkimuksessa perusoikeuksien ja niiden tehokkaan toteutumisen kannalta.

Aerin mukaan ”poliittinen päätöksenteko on toistaiseksi tuottanut maahanmuuttajille vahvempia oikeuksia normaalin lainsäädännön pohjalta kuin mitä perus- ja ihmisoikeuksista voitaisiin johtaa”.¹ Oikeuksilla on usein vaikutuksia toisiinsa. Siten tulee tarkastella myös sitä, mitä maahanmuutto ja

¹ Aer, 2016, Ulkomaalaisoikeuden perusteet, s. 37.

siihen liittyen maahanmuuttajien oikeudet vaikuttavat muiden oikeuksiin, oikeuksien tehokkaaseen toteuttamiseen ja toteuttamismahdollisuuksiin yleisesti. Sitä tässä tutkimuksessa tarkastellaan nimenomaan perusoikeuksien kannalta.

Maahanmuuton taloudellisten ja yhteiskunnallisten vaikutusten osalta tässä tutkimuksessa on tukeuduttu hyvin vahvasti siihen, mitä Suomen Perustan piirissä tehdyissä tutkimuksissa on havaittu maahanmuuton eräistä piirteistä. Tämä jo yksin siitäkin syystä, että mikään muu ajatuspaja Suomessa ei ole johdonmukaisesti selvittänyt sitä, onko maahanmuuttoon mahdollisesti liittynyt myös joitakin haitallisia piirteitä. Suomen Perustan julkaisuja ilman ei tämä oma tutkimukseni olisi edes mahdollinen. Moni voi nähdä niin, että tämä tutkimus tarkastelee Suomen Perustan tutkimuksissa ja julkaisuissa havaittua perusoikeudellisen kontekstin valossa tai saattaa niitä perusoikeudelliseen tarkasteluun. Juuri siitä tässä tutkimuksessa on hyvin pitkälle kyse, eli Suomen Perustan piirissä tehtyjen havaintojen suhteuttamisesta Suomen oikeusjärjestelmän syviin rakenteisiin, oikeusjärjestelmämme perustaan.

Vuonna 2017 käytiin Suomessa julkista keskustelua, jossa nousivat vahvasti esille mm. käsitteet arvopohja ja tehokas katuminen.² Mikä on tilanne nyt näiden käsitteiden kautta katsottuna? Perusoikeudet ilmentävät keskeisellä tavalla arvopohjaa Suomessa. Siten tässä tutkimuksessa on kyse myös arvopohjasta Suomessa. Tämä tutkimus ehkä antaa aihetta miettiä myös sitä, kenelle kuuluu tehokas tai tehoton katuminen harjoitetun maahanmuuttopolitiikan seurauksista.

Pohjoismaissa Ruotsin sosiaalidemokraatit ovat olleet yksi keskeinen voima edistämässä mittavaa maahanmuuttoa. Tämä yhteiskuntakokeilu on viety pitkälle Ruotsissa, ja Ruotsin sosiaalidemokraattisen pääministerin lausumissa voi lukea täysin yksiselitteistä katumusta sen johdosta, olkoon katumus sitten tehotonta tai tehokasta:

– Meidän täytyy nyt unohtaa aiemmat totuudet ja tehdä kovia päätöksiä.

Maahanmuuttajia on tullut Ruotsiin liikaa ja heidän kotouttamisensa on epäonnistunut.

– Segregaatio on päästetty niin pitkälle, että meillä Ruotsissa on nyt rinnakkaisyhteiskuntia – että elämme samassa maassa, mutta silti täysin erilaisissa todellisuuksissa, Andersson sanoi.³

Maahanmuutto voi tuoda mukanaan rinnakkaisyhteiskuntia, joissa eletään aivan toisenlaisen arvopohjan varassa kuin sen, jota perusoikeutemme

² Tästä keskustelusta löytyy hyvin runsaasti uutisia, esimerkkejä:

Sipilä: Näihin tekijöihin hallitus on kaatumassa - arvopohja, johtamistapa, ministerit (iltalehti.fi) Iltalehti Maanantai 12.6.2017 klo 17:57 (muokattu 13.6.2017 klo 6:00)

Perussuomalaiset suuttanut Sauli Niinistö kertoo, miksi hän otti kantaa puheenjohtajavalintoihin - Halla-ahon maahanmuuttajapuheet jäivät "todella pahasti mieleen" (iltalehti.fi) Iltalehti 3.10.2018 klo 20:07

³ Ruotsin pääministeri myöntää: maahanmuuttopolitiikka meni metsään (iltalehti.fi) Iltalehti, 30.4.2022

ilmentävät. Ruotsissa jo toteutunut rinnakkaisyhteiskuntien muodostuminen on tuskin Suomessakaan mahdollon laajamittaisen maahanmuuton seuraus.

Tanskassa on kaduttu tehokkaasti aiemmin harjoitettua maahanmuuttopolitiikkaa. Suunta on muuttunut pelkkien puheiden sijaan suurella enemmistöllä säädettyihin lakeihin, jotka rajoittavat maahanmuuttoa selkeästi. Tanskan pääministerin lausuma siitä, että tavoitteena on nolla turvapaikanhakijaa⁴, kertoo jo yksinkin aika paljon. Tanskassa on perusteltu maahanmuuttoa selkeästi rajoittavaa politiikkaa ja lainsäädäntöä sen pohjoismaisen yhteiskunnan suojaamisella. Pohjoismaisen yhteiskunnan perusteita meillä Suomessa ilmentävät perusoikeudet. Tämän vuoksi tällainen maahanmuuton ja perusoikeuksien suhteita tarkasteleva tutkimus voi auttaa ymmärtämään Tanskassa tehtyjä ratkaisuja ja selvän poliittisen enemmistön asenneilmapiiriä siellä.

Perusoikeuksien ilmentäviä keskeisiä suomalaisen yhteiskunnan arvoja on syytä tarkastella myös, koska niiden puolustaminen voi vaatia hyvinkin raskaita uhrauksia tarkkaan harkittujen viisaiden päätösten lisäksi. Tämä ajatus on varmasti enemmän miettimisen arvoinen 24.2.2022 tapahtumien jälkeen kuin niitä ennen. Perusoikeuksista yhtenä keskeisenä perustana suomalaisessa yhteiskunnassa on juuri senkin tähden ajankohtaista kirjoittaa ja puhua.

⁴ Tanskan pääministeri: Tavoitteena nolla turvapaikanhakijaa | Yle Uutiset (22.1.2021)
<https://yle.fi/uutiset/3-11751633>

2 YLEISIÄ NÄKÖKOHTIA

2.1 Onko maahanmuutto ilmiönä suuri ja merkittävä?

Suomi on pitkään ollut maastamuuttomaa, josta on lähtenyt ulkomaille enemmän muuttajia kuin on tullut maahanmuuttajia. Suomesta on kuitenkin tullut viimeisen neljännesvuosisadan aikana maa, jonne on enenevässä määrin muutettu. Suurimmat maahanmuuttajaryhmät Suomessa ovat pitkään olleet lähialueilta, kuten Venäjältä ja Virosta, tulleet muuttajat. Nopeaa kasvu on kuitenkin viime vuosina ollut etenkin Afrikasta ja Lähi-idästä tulevien ns. humanitaaristen maahanmuuttajien osalta. Nämä tulijaryhmät ovat suomalaisen yhteiskunnan kannalta monellakin tavalla haasteellisia, johtuen kyseisten ryhmien negatiivisesta vaikutuksesta Suomen julkiselle taloudelle sekä kulttuurillisista eroista, jotka usein aiheuttavat yhteiskunnallista epävakautta ja ristiriitoja. Johtuen kehitysmaiden suuresta väestönkasvusta ei Eurooppaan ja Suomeen suuntautuva muuttopaine ole loppumassa, vaan paremman elämän perässä muuttavien ihmisten määrä on kasvamassa merkittävästi tulevina vuosikymmeninä.⁵

Euroopan sisällä Ukrainasta on lähtenyt paljon pakolaisia 24.2.2022 Venäjän hyökättyä sotilaallisesti Ukrainaan. Tämän pakolaisuuden suuruutta, kestoa ja vaikutusta on ennen aikaista vielä tässä vaiheessa arvioida, vaikka tässä vaiheessa näyttää, että siinä ei olisi monia esimerkiksi Afrikasta tulevalle maahanmuutolle tyypillisiä haittamaahanmuuton piirteitä.

Määrältään ja merkitykseltään suurta yhteiskunnallista ilmiötä on syytä tarkastella monipuolisesti. Onko maahanmuutto sitten suuri ilmiö? Maahanmuuton laajuutta ilmiönä kuvaa mm. ulkomaalaistaustaisen väestön kasvu. Ulkomaalaistaustaisen väestön määrä on viime vuosikymmeninä lisääntynyt olennaisesti. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa asui vuoden 2019 lopussa 423 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä, kahdeksan prosenttia väestöstä, kun vielä vuonna 1990 ulkomaalaistaustaisen väestön osuus oli alle prosentin.⁶ Muutos on parissa vuosikymmenessä merkittävä, toki joillakin alueilla kuten tämän tutkimuksen tekijän lapsuuden maisemissa itäisessä Helsingissä erittäin näkyvä, ja vastavuoroisesti joissain muissa osissa Suomea väestö ei näytä juuri alkuperältään muuttuneen.

Mahdollinen tulevaisuuden näkymä on myös yhteiskunnan radikaali muuttuminen. Suuret muuttoliikkeet eivät ole vain muinaishistorian ilmiö. Hyvänä esimerkkinä pitemmän ajan sisällä tapahtuneesta laajemmasta kokonaisen maanosan väestöllistä rakennetta muuttaneesta muuttoliikkeestä käy Euroopasta Amerikan mantereille suuntautunut muuttoliike. Eurooppalaiset muuttajat syrjäyttivät silloisena alueen kantaväestönä olleet intiaanit valtaväestönä vain muutamassa vuosisadassa siitä, kun Kolumbus löysi Amerikan 1400-luvun lopulla. Suomessa taas saamelaiset nostetaan usein esiin alkuperäisasukkaina, jotka suomalaiset vuosisatojen saatteessa

⁵ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 9.

⁶ Tilastokeskus. 2020c. Väestörakenne. <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>.

tapahtuneiden väestömuutosten seurauksena syrjäyttivät muualta kuin pohjoisimmasta Suomesta. Laajamittaisen maahanmuuton myötä voi siis seurata väestönmuutoksia, joissa tulijat syrjäyttävät kantaväestön. Eurooppalaisten matala syntyvyys ja Eurooppaan suuntautuvan maahanmuuton laajuus ovat luoneet pohjan historiallisten kansainvaellusten ja väestönmuutosten mittasuhteet täyttävälle ilmiölle. Ennen laajan maahanmuuton lopulta aiheuttamaa suurta demografista muutosta, aiheuttaa muuttoliike monenlaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Yhteiskunnan etnisellä monimuotoistumisella on vaikutuksensa niin julkiseen talouteen kuin yhteiskunnan sosiaaliseen yhtenäisyyteen, jonka väheneminen johtaa lopulta yhteiskunnan sisäiseen epävakauteen.⁷

Yksi keskeinen syy maahanmuuton vaikutuksien suuruudelle ja laajuudelle on siinä, että merkittävä osa maahanmuutosta tuo tänne pysyvästi jääviä ihmisiä, kuten Purra on todennut:

Turvapaikasta on myös tullut pysyvä tie kansalaisuuteen, usein siksi, että ongelmat lähtömaassa eivät ole korjaantuneet – mutta myös silloin kun ne ovat korjaantuneet. Humanitaarinen maahanmuutto ei siis ole väliaikaista vaan pysyvää, ja vaikuttaa siksi merkittäväällä tavalla vastaanottajavaltioiden yhteiskuntiin, demografiaan ja kulttuuriin – ja tietysti myös valtioihin, joista liike lähtee. Myös tässä mielessä humanitaarisen ja muun maahanmuuton välinen raja on hämärtynyt. Vielä Jugoslavian kriisin jälkeen Euroopassakin ajateltiin, että humanitaarinen maahanmuutto voisi olla väliaikaista. Muutos on siis tässäkin tapauksessa ollut verraten nopea. Humanitaarisen maahanmuuton pysyvyys osaltaan pitää voimissaan ja jatkuvasti kasvattaa merkittävää yhteiskunnallista monikulttuurisuutta ja ”erilaisuuden politiikkaa” rakentavaa koneistoa.⁸

Esimerkkejä löytyy myös siitä, että maahanmuutto tuhoaa vastaanottavan maan kulttuurin, kuten Grönroos ja Hamilo ovat todenneet:

Usein kuultujen näkemysten mukaan Suomeen muuttavat maahanmuuttajat ovat ”uussuomalaisia”, jotka rikastuttavat suomalaista kulttuuria.

Jos tarkastellaan mitä historiassa on tapahtunut laajamittaisten muuttoliikkeiden myötä, nähdään edellä mainittu kulttuurin rikastuminen eri näkökulmasta. Entä miten eurooppalaisten muuttoliike Australiaan on rikastuttanut aboriginaalien kulttuuria? Rikastuuko Tiibetin kulttuuri siitä, että han-kiinalaisten muuttoliike tuo mukanaan yhä uusia ja uusia ”uustiibetiläisiä”?

Voidaankin todeta, että laajamittainen maahanmuutto ei rikastuta kulttuureja vaan on uhka kulttuurien olemassaololle ja maailmanlaajuiselle kulttuurien diversiteetille.⁹

Uusien ihmisten myötä voi joka tapauksessa tulla uudenlaista suhtautumista mihin tahansa ihmisten tapoihin järjestää elämänsä suhteessa toisiin ihmisiin ja

⁷ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 14.

⁸ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen Perusta, s. 14.

⁹ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 71-72.

yhteiskuntaan. Tällaisia muutoksia voidaan verrata myös siihen, mitä ne merkitsevät nykyisten perusoikeuksien muovaaman yhteiskunnan kannalta. Maahanmuuton kaltainen ilmiö ei voi olla merkityksetön perusoikeusnäkökulmasta.

2.2 Maahanmuuttopolitiikka ja perusoikeuksien tulkinta

Maahanmuuttopolitiikkaa voi olla monenlaista. Maahanmuuttopolitiikassa Suomessa ja kansainvälisesti erityisen ongelmalliseksi maahanmuuton osa-alueeksi on muodostunut niin sanottu humanitaarinen maahanmuutto, mikä tarkoittaa kansainvälisiin pakolaissopimuksiin perustuva muuttoliikettä. Tämä tarkoittaa sekä kiintiöpakolaisia että Suomeen omatoimisesti hakeutuvia turvapaikanhakijoita. Humanitaariseen maahanmuuttoon on luettavissa myös edellä mainittujen ryhmien perheen yhdistämiset, mikä on myös merkittävä maahanmuuton muoto.¹⁰

Suomessa ja joissain Länsi-Euroopan maissa harjoitetusta vapaamielisen maahanmuuttopolitiikan mallista poikkeavaa maahanmuuttopolitiikkaa harjoitetaan valtaosassa maailmaa, katsotaan sitten tilannetta esimerkiksi Japanissa, itäisen Keski-Euroopan maissa tai Arabiemiraateissa. Esimerkiksi Japani rahoittaa anteliaasti YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n ohjelmia ulkomailla, mutta turvapaikkaa 130 miljoonan asukkaan Japanista hakee vuosittain vain muutama tuhat ihmistä. Myönnettyjen turvapaikkojen määrä on jo useamman vuosikymmenen ajan pysynyt noin 15 turvapaikassa vuotta kohden.¹¹

Esimerkiksi Australian mallissa lähes kaikki tehdään toisin kuin Euroopassa. Ensinnäkin turvapaikanhakijoiden on hyvin vaikea päästä mantereelle, koska salakuljettajien laivoja pysäytetään merialueilla ja käännytetään pois, siis estetään ihmisiä pääsemästä Australian vesille. Joissain tapauksissa turvapaikanhakijat siirretään jo tässä vaiheessa ulkoistettuihin tutkinta- ja säilytyskeskuksiin, joita on ollut tai on esimerkiksi Papua-Uuden-Guinean Manusin saarella, Naurulla ja Joulusaarella.¹² Tiukka humanitaarinen maahanmuuttopolitiikka ja sen lähettämä viesti valtion periksi antamattomuudesta on merkittävällä tavalla vähentänyt turvapaikanhakijoiden määrää.¹³

Vaikka Australian turvapaikkapolitiikka on omaa luokkaansa, löytyy esimerkkejä erilaisista toimista myös paljon lähempää, jopa vielä samanlaisesta hyvinvointi-institutionaalisesta ryhmästä. Tanska on jo muutama vuosikymmen sitten sängen merkittävästi lähtenyt erkaantumaan pohjoismaisesta maahanmuuttomallista, ensin suhteessa Ruotsiin, sitten myös Suomeen ja Norjaan. Tanskan maahanmuuttopolitiikka on tiukentunut selvästi.¹⁴

¹⁰ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 15.

¹¹ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta s. 93.

¹² Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen Perusta, s. 24.

¹³ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen Perusta, s. 26.

¹⁴ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen Perusta, s. 28.

Tärkeimmät Tanskan humanitaarista maahanmuuttopolitiikkaa rajoittamaan pyrkivät toimet ovat rajakontrollin lisäämisen ohella perheenyhdistämisen kiristäminen, sosiaali- ja muiden etuuksien merkittävä heikentäminen ja sitominen integroinnin onnistumiseen, oleskelulupien väliaikaisuuden lisääminen, vastamainonta, kansalaisuuden saamisen vaikeuttaminen sekä myös niin sanottu ”majoitusmaksu” ja vastaanottotoiminnan standardien lasku. Tanska myös tulkitsee pakolaissopimusta yleisesti tiukemmin: se oli muun muassa yksi ensimmäisistä maista, joka kielsi turvapaikan sillä perusteella, että hakija saapui turvallisen maan kautta. Myös muilla politiikan sektoreilla on tehty muutoksia, jotka heikentävät maahanmuuttajien asemaa. Maassa on muun muassa suunniteltu vankeusrangaistuksen ”ulkoistamista” tiettyihin kolmansii maihin, kuten Puolaan, Romaniaan ja Liettuaan, tapauksissa, joissa vankeutta kärsivää maahanmuuttajaa ei voida palauttaa.¹⁵

Tanskassa haitallista maahanmuuttoa johdonmukaisesti torjuva linja ei ole ollut yksin erityisesti maahanmuuttokriittisinä pidettyjen puolueiden politiikkaa. Tanskassa tällaista politiikkaa on tehty myös sosiaalidemokraattisen puolueen johdolla. Tanskan sosiaalidemokraattinen pääministeri Mette Frederiksen on sanonut, että hallituksen tulevaisuuden tavoitteena on nolla turvapaikkahakemusta. Tätä hän perustelee mm. seuraavasti:

- Emme voi luvata nollaa turvapaikanhakijaa, mutta voimme asettaa sen visioksi, pääministeri Frederiksen sanoi Tanskan parlamentille.
- Meidän pitää olla varovaisia, ettei maahamme tule liikaa ihmisiä, sillä muuten sosiaalinen yhteenkuuluvuutemme ei säily. Se on jo uhattuna, pääministeri perusteli.¹⁶

Lainsäädännön tasolla tätä nollan turvapaikanhakijan tavoitetta on jo toteutettu. Tanskan parlamentti on esimerkiksi hyväksynyt lain, joka mahdollistaa vastaanottokeskusten sijoittamisen ja turvapaikkahakemusten käsittelyn ulkoistamisen Euroopan ulkopuolelle. Turvapaikanhakijat asuisivat heidän hakemustensa käsittelyn aikana keskuksissa, joiden sijaintimaahan he saisivat jäädä asumaan, jos heidän turvapaikkahakemuksensa hyväksytään. Humanitaaristen järjestöjen ja joidenkin vasemmistopuolueiden kritiikistä huolimatta pääministeri Mette Frederiksenin sosiaalidemokraattien ehdottama lakiesitys hyväksyttiin äänin 70 puolesta ja 24 vastaan. Lain mukaan turvapaikanhakijoiden tulisi jättää hakemuksensa henkilökohtaisesti Tanskan rajalla, minkä jälkeen heidät lennätettäisiin Euroopan ulkopuolella sijaitsevaan vastaanottokeskukseen hakemuksen käsittelyn ajaksi. Mikäli hakemus hyväksytään, turvapaikanhakijat saisivat jäädä asumaan maahan, jossa vastaanottokeskus sijaitsee. Tanskaan he eivät pääsisi.¹⁷ Tämä tarkoittaa silloin myös sitä, että hybridivaikuttaminen ohjatuilla siirtolaisvirroilla aseena Tanskaa vastaan tulee tehokkaasti torjutuksi.

Baltian maat Viro, Latvia ja Liettua sekä niin sanotut Visegrad-maat Puola, Tšekki, Slovakia ja Unkari Euroopan unionissa ovat puolestaan esimerkkejä

¹⁵ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen Perusta, s. 29-30.

¹⁶ Yle, 22.1.2021 (Heikki Heiskanen), Tanskan pääministeri: Tavoitteena nolla turvapaikanhakijaa

¹⁷ STT–AFP, julkaisija Keskisuomalainen, 3.6.2021 14:05, Tanska hyväksyi lain, joka mahdollistaa turvapaikkahakemusten käsittelyn sijoittamisen Euroopan ulkopuolelle

siitä, että myös EU-säännösten puitteissa humanitaarisen maahanmuuton voi pitää hyvin pienenä. Osalla näistä maista on kuitenkin kauhasta komission kanssa juuri maahanmuutosta. Sen lisäksi, että nämä unionin köyhimmät maat eivät taloutensa ja maantieteensä ansiosta ole länteen pyrkivän turvapaikanhakijan kannalta houkuttelevimpia kohteita, maat pitävät myös lainsäädäntönsä avulla vetovoimatekijät minimissään.¹⁸

Purran tavoin voidaankin todeta, että Itä-Euroopan maista muun muassa Unkarilla, Puolalla, Tšekillä ja Romanialla tuntuu olevan aivan omanlaisensa käsitys maahanmuutosta ja sen rajoittamisesta. Turvapaikanhakijoita on otettu vastaan hyvin vähän – tai toisin sanoen, turvapaikkaa on haettu hyvin vähän. Etenkin Unkarin kanssa EU on riitaantunut monessa muussakin asiassa. Itä-Euroopassa tyypillistä on myös yleinen monikulttuurisuuden kyseenalaistaminen sekä huomattavasti korkeampi kansallismielisyys ja oman kulttuurin kunnioittaminen kuin keskisen, pohjoisen ja läntisen Euroopan maissa.¹⁹

Maahanmuuttoa voidaan hallita maahanmuuttopolitiikalla aina erilaisten epätoivotun maahanmuuton vetovoimatekijöiden vähentämisestä, aina koko pakolaisjärjestelmän uudistamiseksi paremmin tarkoitustaan vastaavaksi. Mikä tahansa yhteiskunnan kehittäminen, uudistaminen ja ongelmien hallinnointi lainsäädännöllä voi joutua kuitenkin tarkasteluun perusoikeuksien näkökulmasta. Lisäksi maahanmuuton hallintaan liittyvät päätökset voivat joutua arvioitavaksi perusoikeuksien näkökulmasta ns. perusoikeuksien jälkikontrollina ja perusoikeusmyönteisenä laintulkintana, kun on kyse hallinnollisista päätöksistä. Perusoikeuksien eli käytännössä niiden tulkinnan vaikutus lainsäädäntöön on ollut voimistunut ilmiö jo perusoikeusuudistuksen aikaan 1990-luvulla:

Hallitusmuotoa säädettäessä ajatuksena useiden oikeuksien osalta oli vain perustuslailla pidättää eduskuntalain alaan sellainen kansalaisten oikeuksia koskeva sääntely, joka Venäjän vallan aikana oli toteutettu hallinnollisessa järjestyksessä. Tarkoituksena oli suojata kansalaisten perusoikeudet ensisijaisesti hallintoviranomaisten taholta tulevia loukkauksia vastaan. Perusoikeuksien pääasiallinen vaikutus on sittemmin siirtynyt lainsäätäjän toimintaan. Tämän seurauksena lainsäädäntökäytännössä ja oikeustieteessä on jouduttu kehittämään lisäкитеerejä, jotka perusoikeutta rajoittavan lakiehdotuksen tulee täyttää, jotta se voitaisiin säätää tavallisena lakina.²⁰

Lähtökohtana on, että kaikissa tapauksissa ainakin syvälle käyvät, poikkeukselliset tai summaariset rajoitukset merkitsisivät sellaista puuttumista perusoikeuteen, että ne eivät olisi toteutettavissa tavallisella lailla.²¹

¹⁸ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 94.

¹⁹ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen Perusta, s. 36.

²⁰ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 29.

²¹ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 30.

Kourosen tavoin voidaan nostaa esille, että perusoikeudet eivät pelkästään rajoita eduskunnan toimivaltaa lainsäätäjänä, vaan niistä voidaan johtaa myös lainsäätäjään kohdistuvia aktiivisia toimintavelvoitteita.²² Husa ja Jyränki ovat puolestaan todenneet perusoikeuksien luonteesta, että Suomen järjestelmässä perusoikeudet vaikuttavat ehkä vahvimmin lainsäädäntötoimintaan ja vasta sen välityksellä lainkäyttöön ja hallintotoimintaan ja viime kädessä ihmisten elämään yleensä.²³ Tämän todellisuuden käytännön merkitys riippuu normien tulkinnasta.

Voidaan lähteä siitä, että kaikki oikeus muodostuu lopullisina tulkintoina oikeudellisiksi päätöksiksi vasta niiden kognitiivisen käsittelyn jälkeen.²⁴ Uotin väitöskirjassa käytetyn kieli- ja mielikuvan (kannen kuvataideteosta myöten) mukaisesti, laintulkitsija voidaan nähdä oikeuden ”seppänä”, joka takoo erilaisista oikeuden ”raaka-aineista” tehokasta ja reaalista oikeutta.²⁵ Lainsäädäntökin on puolestaan Tuorin esittämällä tavalla varsinaista ja tehokasta oikeutta vasta lainkäytön ja oikeustieteen kognitiivisten prosessien kautta suodatettuna:

”Vaikka lainsäädäntö on modernin, positiivisen oikeuden oloissa tärkein oikeuslähte, se kuitenkin edustaa eräässä mielessä oikeuden raaka-ainetta, ”ei vielä oikeutta.” Jo-oikeudeksi se muuttuu niissä tulkinta-, soveltamis- ja systematisoimisprosesseissa, joista oikeudellisten käytäntöjen työnjaossa vastaavat lainkäyttö ja oikeustiede. Myös lainkäyttöä ja oikeustiedettä ympäröivän keskustelun tulisi olla avoinna laajan oikeusyhteisön vaikutteille.”²⁶

Oikeuden todellisen ja realistisen luonteen hahmottamiseksi keskiöön on syytä nostaa juuri Uotin väitöskirjan keskeinen ajatus, että perus- ja ihmisoikeudet ovat laadullisesti sellaista normistoa, jossa tämän väitöskirjan kieli- ja mielikuvia myötäillen ratkaisevaksi tulee se, miten oikeuden sepät tällaisen oikeuden takovat.²⁷ Tontin väitöskirjan perustavia ajatuksia mukaillen tällaiseen oikeuden tekemiseen liittyy kuitenkin myös tulkintaväkivallan riski.²⁸ Tällainen tulkintaväkivalta on mielestäni puolestaan hyvin lähellä sitä, mitä omassa väitöskirjassani käsittelin vastaperiaateajattelun laiminlyömisenä.²⁹

Kriittisen lainopin traditioon kuuluvat tutkimukset ja erityisesti lähestymistavan amerikkalainen variantti, critical legal studies -suuntaus näkee oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa määräytymättömyyttä, joka mahdollistaa samassa asiassa

²² Kouros 2022, Perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamisesta niiden edistämiseen, Helsingin yliopisto, verkkojulkaisu, s. 78-156.

²³ Husa ja Jyränki 2021, Valtiosääntöoikeus, s. 143.

²⁴ Kavonius 2003, Tarpeidenmukainen oikeusperiaateajattelu, s. 199–261.

²⁵ Uoti 2004, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin – lainkäyttäjä oikeuden tekijänä.

²⁶ Tuori 2000, Kriittinen oikeuspositivismi, s. 300.

²⁷ Uoti, 2004: Euroopan ihmisoikeustuomioistuin – lainkäyttäjä oikeuden tekijänä.

²⁸ Tontti, Jarkko 2002: Right and Prejudice. Prolegomena to a Hermeneutical Philosophy of Law. Helsinki 2002.

²⁹ Kavonius 2003: Tarpeidenmukainen oikeusperiaateajattelu.

hyvin radikaalisti erilaisia ratkaisuja.³⁰ Aurejärvi puolestaan näkee tulkintaväkivallan mielivaltaana, joka on oikeudellista todellisuutta:

"Demokraattisessa yhteiskunnassa ei saisi olla kontrolloimatonta julkista valtaa, mutta sitä nyt kuitenkin on. Tuomareiden ja varsinkin ylimpien tuomareiden valta on käytännössä täysin kontrolloimatonta.

Tämä tosiasia tulisi tiedostaa selkeästi. Tuomioiden sisältövapaus pitäisi nostaa näkyvästi esiin tuomioistuimia koskevassa keskustelussa, ja oikeustieteen opetuksessa pitäisi antaa realistisempi kuva tuomareiden vallankäytöstä. Oikeusteorian oppikirjoissa pitäisi sanoa avoimesti, että ylimmän oikeusasteen jäsenet ja alemmatkin tuomarit saavat käytännössä tehdä ratkaisunsa aivan vapaasti."³¹

Toisaalta Aarnion näkökulmasta tulkintaväkivalta, määräytymättömyys ja mielivalta olisi ainakin jossain määrin syrjäytettävissä, jos tiukasti ja tasapuolisesti sitoudutaan oikeuslähteistä ilmi tulevaan lainsäätäjän tahtoon. Oikeusteoreetikkojen joukossa erityisesti Aarnio on kantanut näkyvästi ja voimakkaasti huolta demokraattisen oikeusvaltion puolesta. Aarnio vaatii demokraattisen oikeusvaltion laintulkitsijaa sitoutumaan oikeuslähteisiin ja niiden taustaksi hyväksyttyihin arvovalintoihin. Aivan erityisen tärkeää on Aarnion mukaan kytkeytyminen parlamentaarisen demokratian myötä osoitettuun lainsäätäjän tahtoon.³² Aarnion mukaan "lähtökohtaisesti arvovalinnat tekee demokraattisessa järjestelmässä lainsäätäjä, vaikka kaikissa länsimaisen mallin mukaisissa demokratioissa lainkäyttäjille (tuomioistuimille) on delegoitu päätösvaltaa arvojen osalta."³³ Vaikka tuomioistuin on näin jossain määrin välttämättömyyden pakosta lainsäätäjän työn jatkaja, sidonnaisuus lainsäätäjään merkitsee Aarnion mukaan sitä, "että tuomioistuin on sidottu virallisiin oikeuslähteisiin ja niiden taustaksi hyväksyttyihin arvovalintoihin. Tämä tietää sidonnaisuutta etenkin lakitekstiin ja lainsäätäjän tarkoitukseen.

Uotin väitöskirjaa mukaillen perusoikeuksien tärkeänä tekijänä on siis perustuslain käyttäjä. Tontin ja minun väitöskirjojen perusteella tähän liittyy aina yksipuolisen ja tarkoitushakuisen vallankäytön mahdollisuus. Sitä voi siis kutsua myös tulkintaväkivallaksi. Pitkän kokemuksen omaavista oikeustieteen emeritusprofessoreista esille nostin Aurejärven pessimismin mielivallan ja tulkintaväkivallan rajoittamisessa ja toisaalta sitten Aarnion optimismiin. Perustuslakivaliokunnassa valtaa käyttävät lähtökohtaisesti ja muodollisesti kokonaan kansanvaltaisella mandaatilla toimivat kansanedustajat. Kuitenkin tulkintavaltaa ja mahdollisuus siten tulkintaväkivaltaan voi käytännössä siirtyä niille asiantuntijoille, joita perustuslakivaliokunta kuuntelee. Tällaista

³⁰ Raitasuo 2022, Oikeustiedettä vai asianajoa? – Kriittisiä näkökulmia vero-oikeuden tutkimukseen. Helsingin yliopiston verkkojulkaisu.

³¹ Aurejärvi 2004, Erään murhan anatomia, s. 588.

³² Aarnio LM 2002, Uusi varallisuus oikeus – vai vanha?, s. 524–525.

³³ Aarnio 2001, Oikeusteoreettinen asiantuntijalausunto Vuotoksen altaan rakentamisesta, s. 53.

demokratiaa haastavaa tulkintaväkivaltaa on havaittu esimerkiksi seuraavassa Purran toteamuksessa:

Perustuslaki, oikeusjärjestelmän ylin säädös, muistuttaa yhä enemmän jonkinlaista uskonnollista opinkappaletta. lankaikkista totuutta ei sovi kyseenalaistaa, ja vain erityisen kilvoittelun ja vihkiytymisen – oikeustieteellisen koulutuksen ja riittävän vasemmistolaisen maailmankuvan – myötä siitä voi edes keskustella.³⁴

Samanlainen ajatus voidaan nostaa myös pitkäaikaisen juristitaustaisen kokoomuslaisen kansanedustajan Ben Zyskowiczin puheenvuorosta rajavartiolain muuttamisesta:

Puheenvuoro päättyy tuttuun tapaan valtiosääntöoikeuden professoreiden arvosteluun:

Puheenvuoro kuuluu: ”Herra puhemies! Minusta tuntuu, että tässä on viime kädessä kyse siitä, säätääkö lait Suomessa Suomen eduskunta vai esimerkiksi professori Tuomas Ojanen tai Martin Scheinin.”³⁵

Tätä edellä kuvattua tulkintavallan todellisuutta voidaan perustellusti kritisoida ”perusoikeuspapiston” kohtuuttomana valtana suhteessa kansanvaltaisesti valittuihin päättäjiin, mikä ajatus tulee esille Purran ja Zyskowiczin toteamuksissa. Toisaalta vasta-argumentina tätä näkökulmaa vastaan puhuu se, että kriittiset huomautukset perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta eivät silti tarkoita sitä, että säädöshankkeet eivät toteutuisi. Koronaan liittyvän sääntelyn yhteydessä tämän tuo esille Ojanen seuraavasti:

Perustuslakivaliokunnan suunnalta on siis tullut verraten paljon osaksi hyvin vakaviakin kriittisiä huomioita valtioneuvostolle poikkeusolojen aikana. On syytä kuitenkin pitää kriittisten huomautusten keskellä koko ajan mielessä, että perustuslakivaliokunta on toistaiseksi aina päättänyt lopulta puoltamaan sitä, että kulloinenkin käyttöönotto- ja soveltamisasetus on voinut jäädä lopulta voimaan.³⁶

Ongelma tuskin on siinä, jos perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta nousee kriittisiä näkökulmia säännöksistä tai niiden soveltamisesta päätettäessä. Mahdollinen kansanvallan kannalta ongelmallinen valta on siinä, jos esimerkiksi tämän ”perusoikeuspapiston” näkökulma asiaan on ainoastaan tiedostettuna tai tiedostomattomana asenteena kaikkea maahanmuuttoa suosiva. Ongelma on siinä, jos ”perusoikeuspapisto” ei kokonaisuutena katsoen pysty nostamaan monipuolisia näkökulmia. Keneltäkään yksittäiseltä asiantuntijalta ei voitane vaatia kovin suurta näkökulmien moninaisuutta, mutta asiantuntijoilta kokonaisuudessaan sitä jo voisi vaatia.

Vieläkin suurempi ongelma on silloin, jos kukaan ei ajattele tai tutki perusoikeuksien suhdetta maahanmuuttoon siitä näkökulmasta, että maahanmuutto voi joltakin osin suuntautua perusoikeuksia ja niiden tehokasta

³⁴ Purra, Oikeus ja kohtuus, Perussuomalainen 11/2021, Kolumni, s. 5.

³⁵ Helsingin Sanomat 10.7.2022: Vielä Kerran ehdolle? Toimittanut Paavo Teittinen.

³⁶ Ojanen, LM 3-4 2020, Perustuslaki ja perustuslainmukaisuuden valvonta koronakriisin aikana, s. 518.

toteuttamista vastaan. Todellista asiantuntemusta tuskin on sellaisesta, jota ei ole edes tutkittu. Jo tästäkin syystä ”perusoikeuspapiston” harjoittamalla tarkoitushakuisella mielivallalla ja tulkintaväkivallalla voidaan poistaa näkyvistä maahanmuuttoon liittyvät uhat kaikkien perusoikeuksien toteuttamiselle.

Avoimuuden, rehellisyyden, läpinäkyvyyden ja tasapuolisuuden kulttuuria ei voi pitää ehdottomasti laintulkinnan vahvana taustakulttuurina historiallisenkaan taustan valossa. Sellaisen asemesta juristikulttuurin perinteisiin sopii myös Klamin havaitsema antiikin Roomasta periytyvä peittelyn ja salaamisen kulttuuri, jolla pyritään estämään demokraattisen vallankäytön kannalta luontevaa kriittistä kontrollia, ja näin turvaamaan oikeudellisten päätöksentekijöiden auktoriteettia.³⁷ Tuomarin intuitio on vuosisatoja ollut myös Jumalan tahdon ilmentymä.³⁸ Tätä taustaa vasten ”juridisen papiston” asettamista kritiikille alttiiksi oli ollut pidettävä äärimmäisen epäkunnioittavana, häväisevänä ja loukkaavana vallitsevia pyhiä tulkintoja kohtaan. Salailun, peittelyn ja joidenkin mielipiteiden vaimentamisen kulttuuri on myös helpottanut yksioikoisen ja tarkoitushakuisen poliittisen vallankäytön tai suoranaisen terrorin toteuttamista oikeuden nimissä, kuten vuoden 1918 sisällissodan jälkeen Suomessa.³⁹ Samaa poliittisen vainoamisen henkeä yksipuolisen ja tarkoitushakuisen juridiikan toimiessa oikeutusperusteena on jossain määrin havaittavissa maahanmuutosta mielipiteitä esittäneisiin poliittikkoihin kohdistuneissa syytteissä ja tuomioissa mielipiteiden esittämisestä maahanmuuttoon liittyvistä ilmiöistä, mihin palataan tässä tutkimuksessa myöhemmin.

Notorista ja riidatonta lienee se, että ihmisiä usein ohjaa oma hyötyminen. Purran havaitsemalla tavalla maahanmuutosta hyötyvät monet tahot:

On myös selvää, että lukuisat eri yhteiskunnan toimijat hyötyvät ilmiöstä, muun muassa kotouttamiseen ja monikulttuurisuuden edistämiseen kiinnittyneet tahot sekä useiden alojen yritykset.⁴⁰

Yksi syy maahanmuuttoa yksioikaisesti tukevalle juridiselle mielivallalle ja tulkintaväkivallalle saattaa olla tässä, mitä Viren on havainnut juristipiirien hyötymisestä maahanmuutosta:

On helppo löytää esimerkkejä niistä väestöryhmistä, jotka eivät kärsi maahanmuutosta. Ainakin Suomessa yksi sellainen ryhmä on juristit. Heille maahanmuutto tietää satoja, jos ei tuhansia uusia työpaikkoja, mutta maahanmuuttajat eivät edusta heille mitään kilpailutilannetta työmarkkinoilla, koska heillä on täydellinen työmarkkinamonopoli. Käytännössä kukaan maahanmuuttaja ei voi ruveta juristiksi. Kohtuudella on sanottava, että

³⁷ Klami LM 2001, Oikeus ja moraali, s. 1313.

³⁸ Ks. Virolainen & Martikainen 2003, PRO & CONTRA, s. 13–14.

³⁹ Kekkonen LM 1993, Valtiorikosoikeuksien toiminta Suomen sisällissodan jälkeen, s. 811–823.

⁴⁰ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen Perusta, s. 19.

samanlaisia monopolisointiyrityksiä on muillakin ammatti- ja koulutusryhmillä.⁴¹

Monet juristit saattavat olla osa isompaa ryhmää, joka kokee hyötyvänsä maahanmuutosta, mutta peittelee oman hyödyn motiivia Turkkilan havaitsemilla tavoilla korkealentoisilla yläkäsitteillä:

Moni niin sanottu suvaitsevainen toivoo siirtolaisvirtojen lisääntymistä siitä yksinkertaisesta syystä, että hän arvelee hyötyvänsä asiasta henkilökohtaisesti. Tämän ääneen sanominen olisi tietysti tökeröä, joten on viisaampaa piiloutua korkealentoisten yläkäsitteiden kuten solidaarisuuden, maailmankansalaisuuden ja avarakatseisuuden taakse.⁴²

Tällaiseen asennoitumiseen ei olisi kuitenkaan varsinkaan pitkällä tähtäimellä aihetta juristikunnallakaan. Haittamaahanmuuton mukanaan tuoma autoritarismi on vaarassa tuhota ennen pitkään sen demokraattisen oikeusvaltion, jonka osaamisessa ja omaksumisessa lopulta on ainakin nykyisten juristien ammattitaito. Tällaisen juridisen ammattitaidon varassa tuskin hallinnoidaan niitä rinnakkaisysteiskuntia, joita Ruotsiin on muodostunut. Haittamaahanmuuton tuhoisat vaikutukset taloudelle vievät maksukykyä juristikunnankin työnantajilta ja asiakkailta. Nähtäväksi jää, missä määrin ja milloin ymmärrys tästä kehittyy juristikunnassa. Tämä tutkimus luo ainakin mahdollisuuksia kehittää ymmärrystä tuohon suuntaan.

Raamattu ja Koraani ovat pohjana hyvin erilaisille uskonnon suuntauksille, kristinuskon ja islamilaisuuden sisäisille erilaisille tulkinnoille. Lutherin ja muiden protestanttien klassikot johtivat aiempaan nähden hyvin erilaisiin lopputuloksiin perustaltaan samasta tekstistä, siis Raamatusta. Myös perusoikeuksiin voidaan kohdistaa samalla tavalla maahanmuuttokriittinen ja kansallismielinen näkökulma. Maahanmuutto ei ole välttämätön luonnonlaki. ”Perusoikeuspapiston” vasemmistolaisuuteen, globalismiin tai kritiikittömään maahanmuuttomyönteisyyteen kallistuva näkökulma ei ole väistämätön tai ainoa oikea myöskään. Perusoikeuksia voidaan katsoa myös maahanmuuttokriittisestä ja kansallismielisestä näkökulmasta.

2.3 Perusoikeuksien laaja vaikutus

Perusoikeuksia voidaan jaotella eri tavoin. Yksi mahdollisuus on tehdä, kuten Husa ja Jyräntä:⁴³

- 1 Osallistumisoikeudet
- 2 Vapausoikeudet ja oikeusturva
- 3 Yhdenvertaisuusoikeudet

⁴¹ Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelmien ratkaisu, Suomen Perusta, s. 51.

⁴² Turkkilä 2016, Me – Ajatuksia perussuomalaisuudesta, s. 47. Suomen Perusta.

⁴³ Husa ja Jyräntä 2021, Valtiosääntöoikeus, s. 142.

4 Taloudelliset, sosiaaliset, ja sivistykselliset oikeudet (TSSO), joita voidaan yhteisesti nimittää myös hyvinvointioikeuksiksi.

Siltala puolestaan on esittänyt perusoikeuksien jaottelua kolmeen ryhmään. Tämä tapahtuu seuraavien kriteerien perusteella: yksilölliset vapausoikeudet (protected rights -tyyppiset oikeudet), yksilölliset kohdennettavissa olevat TSSO-oikeudet (access to -tyyppiset oikeudet) ja aidosti kollektiiviset oikeudenmukaisuusoikeudet (justice as -tyyppiset oikeudet).⁴⁴

Länsimaissa erilaisia yksilönvapauksia pidetään kenties kaikista perustavimpina arvoina yhdessä demokratian kanssa. Nämä vapausoikeudet kietoutuvat yhteen ajatusmallissa, jota kutsutaan liberalismiksi.⁴⁵ Suurin osa perusoikeuksista Suomessakin liittyy läheisesti näihin arvoihin. Voidaan jopa myöhemmin tässä tutkimuksessa tarkemmin kerrotuilla tavoilla todeta, että kaikki tai lähes kaikki perusoikeudet tukevat länsimaista liberalismia. Sen vastakohtana on puolestaan autoritaariset järjestelmät.

Perusoikeuksien välisessä vertailussa yhdenvertaisuus merkitsee sitä, että monesti käytetty erottelu eri sukupolvien perusoikeuksiin ei muodosta tärkeys- tai etusijajärjestystä. Yhdenvertaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden nojalla voidaan vaatia sellaista perusoikeuksien tasa-arvoa, jossa esimerkiksi perinteisiä yksilöllisiä vapausoikeuksia ei aseteta etusijalle, vaan TSSO-oikeudet⁴⁶ ja aidosti kollektiiviset oikeudenmukaisuusoikeudet ovat niiden kanssa yhdenvertaisessa asemassa.⁴⁷ Siten vapausoikeuksille ei kuulu lähtökohtaisesti suurempaa lähtökohtaista painoarvoa (systeemi-arvoa) kuin taloudellisille, sosiaalisille tai sivistyksellisille perusoikeuksille. Myöskään kollektiiviset perusoikeudet eivät lähtökohtaisesti ole vähemmän tärkeitä kuin yksilölliset perusoikeudet. Yhdenvertaisuudesta on myös erityinen säädös perustuslaissa (PL 6 §). Sen mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ainakin Pöyhösen mukaan tämä ilmentää myös sitä yleistä lähtökohtaa, että ihmiset ovat perusoikeudenhaltioina yhdenvertaisia myös perusoikeuksien edessä.⁴⁸

Kun perusoikeuksia tarkastellaan periaateulottuvuuden kautta, perusoikeuksien vaikutusalue voidaan havaita laajemmaksi verrattuna siihen tilanteeseen, että pitäydyttäisiin pelkässä sääntöulottuvuudessa.⁴⁹ Perusoikeudet saavat juuri perusoikeusperiaatteina laajat vaikutukset, jotka voivat ulottua yli erillisten oikeudenalojen.⁵⁰ Vaikutukset siis voivat ulottua koko

⁴⁴ Siltala 2003, Oikeustieteen tieteenteoria, s. 676. Ks. myös Siltala LM 2001, Perusoikeusjärjestelmän sisäisestä logiikasta, s. 739.

⁴⁵ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 7.

⁴⁶ Siltala LM 2001, Perusoikeusjärjestelmän sisäisestä logiikasta, s. 739.

⁴⁷ Pöyhönen 2000, Uusi varallisuus-oikeus, s. 77–78. Myös Siltala LM 2001, Perusoikeusjärjestelmän sisäisestä logiikasta, s. 735–744. Raitio on käynyt väitöskirjassaan lävitse kotimaista keskustelua (Pöyhönen, Klami, Tuori ja Tähti) Dworkinin käsityksestä yksilöllisten oikeuksien etusijasta. Hänen tulkintansa mukaan kukaan ei ole Suomessa sitä sellaisenaan hyväksynyt. Ks. Raitio 2001, The Principle of Legal Certainty in EC Law, s. 233–234.

⁴⁸ Pöyhönen 2000, Uusi varallisuus-oikeus, s. 77–78.

⁴⁹ Länsineva 2002, Perusoikeudet ja varallisuussuhteet, s. 98–99.

⁵⁰ Länsinevan mukaan juuri perusoikeuksien periaateulottuvuus tekee niistä julkisoikeudellisten suhteiden lisäksi merkittäviä yksityisoikeudellisissa relaatioissa. Ks. Länsineva 2002, Perusoikeudet ja

oikeuden alueelle. Perusoikeuksien laajat tulkintavaikutukset muodostuvat juuri periaateulottuvuuden myötä. Kaikille oikeusperiaatteille on ominaista laaja vaikutusalue. Yleensä tämä vaikutusalue ulottuu vain yhdelle oikeudenalalle. Oikeusperiaatteet ovat etupäässä oikeudenalakohtaisia. Perusoikeusperiaatteet kuitenkin kuuluvat niihin poikkeuksiin oikeusperiaatetyyppisten normien joukossa, jotka ulottavat vaikutusalueensa yli oikeudenalakohtaisten rajojen.⁵¹

Platonin ideaopin perusajatusta mukaillen puolestaan oikeusperiaatteiden korkeaan abstraktiotasoon voidaan liittää laajuuden lisäksi suurempaan pysyvyyteen liittyvä vaikutus, jos suurten normatiivisten kokonaisuuksien (eli "metsien") nähdään säilyvän keskimäärin pidempään kuin singulaaristen normatiivisten entiteettien (eli "puiden"). Oikeusperiaatteiden kaltaisilla oikeudellisen tiedon hallinnan ja käsittelyn työkaluilla tällainen ominaisuus on yleensä havaittavissa.⁵²

Oikeusperiaatteet on suomalaisessa oikeustieteessä nähty jo perinteisestikin juuri osana pyrkimyksiä luoda oikeusjärjestyksen kokonaisuutta. Tässä tehtävässä muokataan ja luodaan kaaoksesta jäsentynyt kosmos.⁵³ Oikeusperiaate voi jäsentää muita periaatteita, säädöksiä ja tavanomaista käytäntöäkin abstraktimmiksi ja yleisemmiksi normi-ideoiksi, joilla jäsentymätöntä tietoa pyritään muuttamaan hallituiksi jäsennellyiksi kokonaisuuksiksi. Tällainen pyrkimys luoda kaaoksesta kosmosta ja ylläpitää kosmosta voidaan nähdä yleisenä piirteenä muidenkin tiedon kokonaisvaltaisten hallintapyrkimysten osalta, joten se ei ole mikään oikeustieteen ainutlaatuinen pyrkimys.⁵⁴ Tällaisessa pyrkimyksessä tavoitteena on saattaa erilliset yksittäisyydet ("puut") nähtäväksi yhtenä, yhtenäisenä, jäsentyneenä, käsitteellistyneenä ja siten ennen kaikkea paremmin hallittavana kokonaisuutena ("metsänä"). Perusoikeusperiaatteet voivat saattaa oikeudellista tietoa hallittaviksi kokonaisuuksiksi; irralliset "puut" tulevat hallittuina tavoitetuksi "metsän" muodostamassa kokonaisuudessa.

Tuorin tasottelussa yksi oikeuden tasojen välisistä suhteista on kritiikkisuhde.⁵⁵ Pintaa syvempien tasojen perusoikeusperiaatteet ovat sellaisia normeja, joita vasten positiivisen oikeuden pintatason ilmiöitä voidaan arvioida kriittisesti.

varallisuussuhteet, s. 99. Tällaisesta välillisestä horisontaalivaikutuksesta voidaan esittää esimerkkinä tilanne, jossa riita-asiaassa yksityisoikeudellisia normeja sovelletaan perusoikeusmyönteisessä laintulkinnassa. Ks. Lämsineva 2002, Perusoikeudet ja varallisuussuhteet, s. 103. Ks. myös Viljanen 1999, Perusoikeuksien soveltamisala, s. 154–155.

⁵¹ Tolosen tavoin voidaan silti pitää koko oikeusjärjestelmään ulottuvia oikeusperiaatteita poikkeuksellisinä. Oikeusperiaatteet ovat Tolosen mukaan etupäässä oikeudenalakohtaisia. Tolonen 2003, Oikeuslähdeoppi, s. 39.

⁵² Kamppinen, Jokinen ja Saarimaa 2001, Kognitio ja kulttuuri, s. 198.

⁵³ Esimerkki ennen Dworkinin vaikutusta Brusiin 1938, Tuomarin harkinta normin puuttuessa, s. 132. Ks. esimerkkejä Dworkinin vaikutuksen jälkeen Pöyhönen 1988, Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu, s. 371 ja Lappi-Seppälä 1987, Rangaistuksen määrittämisestä I, s. 21.

⁵⁴ Tällaisesta pyrkimyksestä yleiseltä kannalta ks. Kamppinen 1994, KAAOS & KOSMOS I, s. 188–189.

⁵⁵ Tuori 2000, Kriittinen oikeuspositivismi, (sedimentaattisuhde) s. 220, (rajoitussuhde), s. 234, (kritiikkisuhde), s. 325–328, 268–269 ja 328, (konstituutiosuhde), s. 229, (legitiimisyysuhde) s. 264, (konkretisaattiosuhde), s. 230.

Perustuslakivaliokunta toteuttaa usein juuri tällaista näkökulmaa. Perusoikeusperiaatteiden näkökulmasta se arvioi kriittisesti usein nimenomaan valmistelussa olevaa pintatason sääntelyä. Perustuslakivaliokunnan yksittäiset kannanotot, tuomioistuinten ratkaisut ja jopa oikeustieteen yksittäiset tulkinnat voivat puolestaan Tuorin osoittaman sedimentaatio-suhteen kautta vaikuttaa siihen, minkälaisiksi perusoikeusperiaatteet käytännössä kehittyvät. Tuorin tasottelun näkökulmasta ne eivät siis ole muutokselle immuuneja.

Perustuslakivaliokuntakin on nähnyt perustuslailla ja sitä myöten myös perusoikeuksilla muuta oikeutta pysyvemmän ja hitaammin muuttuvan alueen.

Perustuslain muutostarpeita arvioitaessa on valiokunnan mielestä lähtökohdaksi otettava ajatus perustuslain suhteellisesta pysyvyydestä. Perustuslain asemaan valtio- ja oikeusjärjestyksen perustana ei sovi, että siihen kohdistuu jatkuvia muutosvaatimuksia. Perustuslakiuudistuksen eräinä vaikuttamina olivat perustuslakien tuolloinen muutostahti ja osittaisuudistusten määrä, joita pidettiin perustuslain arvokkuuden ja aseman kannalta ongelmallisina (HE 1/1998 vp, s. 22/I ja 32/II). Perustuslain muuttamiseen tulee suhtautua pidättyvästi. Perustuslain muutoshankkeisiin ei pidä ryhtyä päivänpoliittisten tilannenäkymien perusteella eikä muutenkaan niin, että hankkeet olisivat omiaan heikentämään valtiosäännön perusratkaisujen vakautta tai perustuslain asemaa valtio- ja oikeusjärjestyksen perustana. On toisaalta pidettävä huolta siitä, että perustuslaki antaa oikean kuvan valtiollisen vallankäytön järjestelmästä ja yksilön oikeusaseman perusteista. Perustuslain mahdollisia muutostarpeita tulee arvioida huolellisesti ja välttämättömiksi arvioidut muutokset tehdä perusteellisen valmistelun sekä siihen liittyvän laajapohjaisen keskustelun ja yhteisymmärryksen pohjalta.⁵⁶

Perusoikeuksien toteuttamisen kannalta tärkeä väline on tavallinen lainsäädäntö, joka toteuttaa perusoikeuksia. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Keskeisiin turvaamiskeinoihin kuuluu perusoikeuden käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön säätäminen.⁵⁷ Perusoikeusperiaatteen voi katsoa muodostuvan kaikesta perusoikeuksista koskevasta sääntelystä ja oikeuslähteistä sekä perustuvan niihin. Tilanne voidaan ilmaista ja hahmottaa niinkin, että sijoitetaan perusoikeusperiaate oikeuden syvärakenteeseen, mutta kun oikeuden pintatasolla tapahtuu jotakin tätä perusoikeusperiaatetta koskevaa yksittäisissä oikeuslähteissä, niin oikeuden sedimentaatioprosessin kautta perusoikeusperiaattele tapahtuu muutosta. Tämä voi olla käytännössä esimerkiksi hienoinen muutos periaatteen painoarvossa jonkin KKO:n ratkaisun tai uuden lainsäädännön myötä. Periaatteen painoarvoa voi heikentää, jos uusi pintatasolle sijoittuva yksittäinen oikeuslähte vahvistaa sen vastaperiaatetta. Periaate puolestaan vahvistuu, jos tällainen uusi oikeuslähte oikeuden myrskyisällä pintatasolla heikentää sen vastaperiaatetta.⁵⁸

⁵⁶ PeVM 5/2005 vp, s. 2.

⁵⁷ HE 309/1993 vp, s. 75

⁵⁸ Kavonius 2003, Tarpeidenmukainen oikeusperiaateajattelu, OSA III vastaperiaatteista.

Perusoikeusuudistuksen jälkeisessä tilanteessa voidaan päätyä Länsinevan tavoin sellaiseen päätelmään, että esimerkiksi vahvasti yksilöllisiä vapauksia painottavaa perusoikeussäännöstä tulee tulkita tavalla, joka on sovitettavissa yhteen sosiaalivaltiollisten perusoikeusnäkökohtien kanssa.⁵⁹ Perusoikeuksien ja perusoikeusjärjestelmän vastaista on kokonaisuudessa sellainen, joka estää tai heikentää useiden perusoikeuksien sekä niiden taustatarkoitusten ja tavoitteiden toteuttamista. Tämän kriteerin perusteella voidaan tarkastella myös maahanmuuttoa. Onko maahanmuutto joiltakin osin sellaista, joka estää tai heikentää useiden perusoikeuksien sekä niiden taustatarkoitusten ja tavoitteiden toteuttamista? Jos on, niin kyse on silloin perusoikeuksien kannalta haittamaahanmuutosta.

Perusoikeudet on pyritty rakentamaan myös suomalaisen yhteiskunnan perimmäisille arvoille. Perustavat arvot on puolestaan määritelty perustuslain 1 §:ssä:

Valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa.

Perusoikeuksien toteuttamista vastaan suuntautuva maahanmuutto suuntautuu siten myös suomalaisen yhteiskunnan keskeisiä arvoja vastaan.

Vaikka juuri hyvinvointivaltiollistuminen ja sosiaalistuminen on perusoikeusuudistuksen keskeinen piirre, tämä ei ole estänyt liberaalin tradition vahvistamista. Esimerkiksi Länsinevan mukaan perinteiseen perusoikeuskäsitykseen verrattuna perusoikeusuudistuksen näkökulma oli myös selkeästi yksilökeskeisempi. Yksityinen ihminen haluttiin nostaa aiemmasta syrjäisestä roolistaan valtiosääntöisen järjestelmän keskipisteeseen. Ihmisyksilöitä ei tarkasteltu enää kansana tai valtion alamaisina vaan itessään arvokkaina perusoikeuksien subjekteina.⁶⁰ Uuden perusoikeusjärjestelmän uusia tavoitteita hahmotetaan esitöissä seuraavasti:

Perusoikeusuudistuksen tavoitteista voidaan havaita yksilön oikeuksien perustuslaintasaisen turvan laajentaminen ja vahvistaminen. Ehdotetulla säännöstöllä on pyritty parantamaan yksilön oikeusturvaa niin perinteisten vapausoikeuksien kuin taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien alueella sekä luomaan edellytykset ihmisten lisääntyville vaikutusmahdollisuuksille itseään ja elinympäristöään koskeviin asioihin. Uudistuksen tavoitteena on myös lisätä tosiasiallista tasa-arvoa yhteiskunnassa.⁶¹

⁵⁹ Länsineva 2002, Perusoikeudet ja varallisuussuhteet, s. 125.

⁶⁰ Länsineva 2002, Perusoikeudet ja varallisuussuhteet, s. 58.

⁶¹ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s 1-2.

Arajärven tavoin voidaankin todeta, että ”liberaali valtio asettaa kunkin oman onnensa sepäksi, hyvinvointiyhteiskunnassa lähdetään yhteisestä vastuusta.”⁶² Toisaalta hyvinvointivaltiossa yhteinen vastuu turvaa yksilölle mahdollisuuksia elämään ja vapauteen.

Länsinevan tavoin koko perusoikeuslukua voidaan tulkita kokonaisuutena, jossa eri sukupolvien ja taustaideologioiden mukaiset perusoikeudet nivELYTÄVÄT yhteen. Koko perusoikeusluvun taustalla voidaan nähdä esimerkiksi ajatus siitä, että kaikki yksilöt voivat elää yhteisössä mahdollisimman tasa-arvoisina, vapaina ja autonomisina ihmisarvoista elämää ja osallistua muiden kanssa kollektiiviseen päätöksentekoon yhteisön asioista. Mitä useamman yksilön taloudellinen turvallisuus ja riippumattomuus on turvattu, sitä paremmat edellytykset tämän kokonaistavoitteen käytännön toteutumiselle on.⁶³ Länsinevan näkemyksen taustalla voidaan hahmottaa etenkin perusoikeuskomitean seuraava käsitys:

”Kaikkien perus- ja ihmisoikeuksien perimmäinen tarkoitus voidaankin nähdä samansuuntaisena. Niillä tavoitellaan ihmisten mahdollisimman laajaa tosiasiallista vapautta ja turvallisuutta.”⁶⁴

Husa ja Jyränki määrittelevät aineellisesti perusoikeudet yksilöille perustuslaissa taatuiksi perusarvoiksi, joiden määrä on vaikuttaa julkisen toiminnan eri lohkoilla yksilön hyväksi ja sitä kautta säteillä koko yhteiskuntaan, myös yksityisten ihmisten oloihin.⁶⁵

Turvallisuuden ja vapauden välillä toisaalta saattaa olla jännitteitäkin. Erityisen suuri vaara – erityisesti perinteisten oikeusvaltiollisten oikeuksien osalta – avautuu silloin, jos yleisestä turvallisuudesta ja järjestyksestä tehdään perusoikeus syntetisoimalla. Tuorin tavoin sellainen voidaan nähdä toimena, joka on vastoin perinteistä dworkinlaista jaottelua. Turvallisuus-perusoikeuden itsenäistäminen uhkaa Tuorin mukaan imaista poliisivaltion oikeusvaltion sisälle.⁶⁶

Ronald Dworkin (1931-2013) oli yhdysvaltalainen oikeusfilosofi ja University College Londonin ja New York University School of Law'n oikeustieteen professori. Hänet tunnettiin panoksestaan oikeusfilosofian ja poliittisen filosofian alueella. Dworkinin näkemys lain ja oikeuden luonteesta on eräs suosituimpia nykyaikana.⁶⁷ Dworkin jakoi oikeudelliset periaatteet kahteen osaan: arvoperiaatteisiin, jotka tukevat kansalaisten yksilöllisiä oikeuksia, ja tavoiteperiaatteisiin, jotka edistävät yhteiskunnallisia tavoitteita. Lakia sovellettaessa arvoperiaatteet muodostuivat usein tavoiteperiaatteita tärkeämmiksi. Dworkin siis teki jaottelun yksilön oikeuksiin ja yhteiskunnallisiin

⁶² Arajärvi LM 2003, Hyvinvointiyhteiskunta ja oikeudellinen ympäristö, s. 454

⁶³ Länsineva 1999, Omaisuudensuoja, s. 480. Ks. myös Länsineva 2002, Perusoikeudet ja varallisuussuhteet, s. 127–128.

⁶⁴ Perusoikeuskomitean mietintö, KM 1992:3, s. 52–53.

⁶⁵ Husa ja Jyränki 2021, Valtiosääntöoikeus, s. 141.

⁶⁶ Tuori 2002, Yleinen järjestys ja turvallisuus – perusoikeusko?, s. 108–109.

⁶⁷ https://fi.wikipedia.org/wiki/Ronald_Dworkin

tavoitteisiin, jossa jaottelussa yksilön oikeudet tuli ottaa sillä tavalla vakavasti, että ne yleensä syrjäyttävät yhteiskunnalliset tavoitteet.⁶⁸ Tuori ymmärtääkseni näkee riskin, että turvallisuus yhteiskunnallisena tavoitteena perusoikeudeksi syntetisoimalla voi syrjäyttää yksilön oikeuksia, mikä riski toteutuessaan olisi selvästi vastoin dworkinlaista yksilön oikeuksia priorisoivaa ajattelua.

Eri perusoikeuksien välillä on jännitteitä ja käytännön tulkinnassa siten kollisioita. Esimerkiksi Peczenikin⁶⁹ ja Tolosen⁷⁰ esityksiä tai CLS:n piirissä esitettyjä painotuksia⁷¹ seuraten voidaan todeta, että perusoikeusperiaatteita sovellettaessa kollision puuttuminen olisi suorastaan harvinaista. Pöyhösen mukaan suhteellisuusperiaatteeseen tiivistyy ajatus siitä, että perusoikeusjärjestelmää toteutettaessa on tavanomaista ja tyypillistä, että eri perusoikeuksia joudutaan punnitsemaan keskenään.⁷² Peczenikin, Tolosen ja Pöyhösen toteamuksia ja CLS:n piirissä esitettyjä painotuksia voidaan tarkastella myös osana sellaisia yleisiä sosiaalipsykologisia käsityksiä, joiden mukaan jokaiselle väittämälle, arvolle ja periaatteelle on löydettävissä vastavoimansa.⁷³ Kaksiarvologiikka voidaan mieltää erityisesti oikeussäännöille tyypilliseksi ja soveliaaksi normilogiikaksi. Oikeusperiaatteiden osalta taas sumea moniarvologiikka voidaan nähdä soveliaampana.⁷⁴ Kysymys on silloin myös Alexyn jaottelusta sääntökonflikteihin ja periaatekollisioihin.⁷⁵

Koko oikeusjärjestelmäämme leimaa varsinkin perusoikeusuudistuksen jälkeen ilmiönä perusoikeudellistuminen.⁷⁶ Tämän hahmottaminen ja hallitseminen on puolestaan luontevaa kytkeä oikeuden tasotteluun. Tuorin mukaan ”oikeuskulttuurin ja oikeuden syvärakenteen normatiiviset periaatteet välittävät oikeuden yhteyksiä yhteiskunnan moraaliseen ja eettiseen perustaan; vaikka kyse onkin oikeudellisista periaatteista, ne ovat kietoutuneet yhteen moraalisten periaatteiden ja eettisten arvojen kanssa.”⁷⁷ Jos perus- ja ihmisoikeusperiaatteet tähän välitystehtävään todella pystyvät, Tuorin esitys niiden ottamisesta erityisen vakavasti voidaan katsoa myös laajojen kansalaispiirien elämänhallintaa syvällisellä tavalla edistävän ”elävän oikeuden”

⁶⁸ Dworkin 1981, *Taking Rights Seriously*.

⁶⁹ Peczenik 1995, *Vad är rätt*, s. 275.

⁷⁰ Tolonen esittää seuraavaa: ”Periaatteet ovat avoimempia ja tulkinnanvaraisempia sääntöihin verrattuina. Siksi niiden kollisiotilanteet ovat yleisiä, jopa niiden käytön normaalitapauksissa. Angloamerikkalaisessa kirjallisuudessa puhutaan periaatteista ja vastaperiaatteista.” Tolonen Oikeus 1996, Oikeudelliset teoriat ja oikeustiede, s. 3.

⁷¹ Periaatteiden ja vastaperiaatteiden dialektiikalla on huomattava asema Critical Legal Studies -liikkeen piiristä tulevassa oikeuskritiikissä. Ks. Alvesalo 1996, *Critical Legal Studies*, s. 162. Ks. myös Tuori 2000, Kriittinen oikeuspositivismi, s. 198–199.

⁷² Pöyhönen 2000, Uusi varallisuus oikeus, s. 69.

⁷³ Helkama 2001, Arvot, sosiaaliset representaatiot ja asenteet, s. 179.

⁷⁴ Siltala 1998, *A Theory of Precedent*, s. 48. Ks. myös Siltala LM 1999, Prejudikaateista ja tuomarin prejudikaatti-ideologiasta, s. 686.

⁷⁵ Alexy 1985, *Theorie der Grundrechte*, s. 77. Ks. sääntöristiriidoista ja periaatekollisioista myös Pöyhönen 1988, Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu, s. 23–29.

⁷⁶ Länsineva, Oikeuden perusoikeudellistuminen, Teoksessa Janne Salminen (toim.) *Näkökulmia. Turun yliopisto, Turku, 2008*, s. 1–26.

⁷⁷ Tuori 2002, Oikeusvaltiokäsitys – vielä kerran, s. 65. Ks. myös Tuori 2000, Kriittinen oikeuspositivismi, s. 200–201.

puolustamiseksi. Samoilla laatusanoilla voidaan kuvailla Pöyhösen uuden varallisuusoikeuden selkärankana toimivaa pyrkimystä virittää yleisiä oppeja ”perusoikeusaaltopituudelle”.⁷⁸ Tämän toteuttaminen vaatii perusoikeudelliset sidosperiaatteet.⁷⁹

Yhtäältä perusoikeudet ovat yhteiskunnan arvoperustaa, kuten edellä on todettu. Perusoikeussäännökset ovat myös sitovia normeja samalla tavalla kuin muutkin sääntelyt perustuslaissa.⁸⁰ Tämä kaikki ei tarkoita sitä, että jotenkin käsitelainoppia muistuttavalla tavalla kaikki oikeudelliset ongelmat olisivat ratkaistavissa turvautumalla perusoikeuksiin. Pitkälle menevää turvautumista perusoikeuksiin voidaan myös kyseenalaistaa.

Perus- ja ihmisoikeusperiaatteiden suuren merkityksen korostaminen voi kohdata perusteltua epäilyäkin. Ainakin esimerkiksi Nuotio arvostelee perusoikeusnäkökulmaa riittämättömäksi, koska se on sellaisenaan ja aivan liian yksinkertaistavasti oikeusjärjestyskeskeinen tapa katsoa oikeutta. Perusoikeudet eivät ”näe” oikeuden ja politiikan yhteistä aluetta riittävän eritellysti. Oikeuden avulla on lisäksi hallittava yhä monimutkaisempia yhteiskunnallisia prosesseja, kuten tuotannon, liikkumisen ja rakentamisen ympäristövaikutuksia, viestintää kollektiivisessa maailmankylässä ja oikeudenmukaisen jaon ongelmia esimerkiksi terveydenhuollon resurssien kohdentamisessa. Näitä monimutkaisia prosesseja ei Nuotio mukaan ylimalkaan voida hallita erityisen yksinkertaisilla periaatteilla, eikä niistä ja niiden sääntelystä ehkä aina voida edes käydä mielekästä, eteenpäin vievää keskustelua poliittisessa julkisuudessa.⁸¹

Perusoikeuksia ja oikeusjärjestelmää tarkasteltaessa keskeinen niihin liittyvä tärkeä näkökulma tulisi sivuutetuksi, jos ei muisteta myös niihin liittyvää muutoksen ja jännitteiden dynamiikkaa, jota on oikeusfilosofisesta näkökulmasta nostanut esille Hirvonen:

”Derridan tekemä lain, positiivisen oikeuden ja oikeudenmukaisuuden erottelu ei tarkoita positiivisen oikeuden hylkäämistä, tuhoamista tai hävittämistä, sillä asettavathan oikeusvaltiolliset periaatteet ja perusoikeudet mielivallalle rajat ja suojelevat ihmisiä epäoikeudenmukaisuuksilta. Siksi myöskään poliksessa lausuttuja perussanoja ei tullut sivuuttaa käytäessä keskustelua tragedian kanssa. Kyse on vain siitä, että positiivinen oikeus ei ole koskaan täysin yhtenäinen, aukoton, ristiriidaton ja jähmettynyt järjestelmä vaan aina jo sisältä päin avoin dekonstruktion tapahtumiselle. Jos sen sijaan käsitämme oikeuden pelkästään koherentiksi ja aukottomaksi systeemiksi sulkeutuvana positiivisena oikeutena ja lakina, miellämme oikeassaolemisemme instrumentaaliseksi laissa olemiseksi, kuten modernissa oikeudessa on tapahtunut, niin kadotamme autenttisen oikeassaolemisen mahdollisuuden,

⁷⁸ Pöyhönen 2000, Uusi varallisuusoikeus, s. 73.

⁷⁹ Pöyhönen 2000, Uusi varallisuusoikeus, s. 72–78.

⁸⁰ Husa ja Jyräki 2021, Valtiosääntöoikeus, s. 142.

⁸¹ Nuotio 2001, Muuttuuko oikeus todella?, s. 50–51.

jossa oikeus olemisena säilyy avoimena ja jatkuvasti velvoittavana kysymyksenä maailmassaolemisesta oikeassaolemisena.”⁸²

Perusoikeudet on joka tapauksessa pyritty kirjoittamaan niin, että niillä olisi myös Hirvosen kuvaama dynaaminen luonne:

Yksittäisten oikeuksien muotoilussa on pyritty tiiviiseen ilmaisuun ja välttämään muotoiluja, jotka estäisivät perusoikeusjärjestelmän sopeuttamista myös muuttuviin oloihin.⁸³

Toisaalta perusoikeuksiin vetoaminen voi olla joskus luonteeltaan pelkkä perustelujen koriste. Tällaisesta koristelusta Länsineva toteaa seuraavaa:

”Mitenkään poikkeuksellisia oikeuskäytännössä eivät ole myöskään sellaiset ratkaisut, joissa perusoikeusargumentteihin turvaudutaan lähinnä päätösten koristeluina ilman, että ne olennaisesti vaikuttaisivat oikeudelliseen harkintaan asiassa.”⁸⁴

Yksittäistenkin sääntelyiden merkittävyys voi kuitenkin kasvaa, kun ne perusoikeutta toteuttavina liittyvät johonkin keskeiseen yhteiskunnalliseen arvoon tai tavoitteeseen sekä muihin näitä arvoja ja tavoitteita toteuttaviin sääntelyteksteihin. Tämän johdosta perusoikeuksien tavoitteiden puolustaminen ja varjeleminen tarkoittaa pitkälle koko oikeusjärjestelmän tavoitteiden puolustamista. Mikäli maahanmuutto on joiltakin osin haitallista perusoikeuksien tavoitteiden toteuttamiselle, niin se on silloin sitä pitkälle myös koko oikeusjärjestelmän tavoitteiden toteuttamisen kannalta.

2.4 Oikeuksien kulttuurisidonnaisuudesta

Teoreettisesti voidaan pohtia, että globaalisten perusoikeuksien muotoilemiseksi ”tarvittaisiin sellainen oppi tai teoria, joka tarkastelee ihmistä ihmisenä, ilman uskonnollisia, kulttuurillisia tai muita erotteluita.”⁸⁵ Wilson tarjoaa (länsimaisiin) luonnontieteisiin perustuvaa ihmistutkimusta vastaukseksi tällaiseen yhtenäistämisen vaatimukseen.⁸⁶ Tähän projektiin liittyy keskeisesti, ”että sivistyneet valtiot oppivat arvottamaan kulttuureja ihmiskunnan tarpeista ja tavoitteista nousevan moraalitajun pohjalta.” Nämä tarpeet ja tavoitteet opitaan ymmärtämään Wilsonin visiossa objektiivisella tavalla liittämällä luonnontieteet sosiaali- ja humanistisiin tieteisiin.⁸⁷ Perustana tässä on, että kaikki ihmiset perivät joitakin pohjimmiltaan neurobiologisia taipumuksia joidenkin yhteisöllisen mieltämisen ja käyttäytymisen muotojen suosimiseen. Wilson korostaa, että kysymys ei ole laadultaan meemeettisestä vaan geneettisestä perinnöstä.⁸⁸ Moderni darwinilainen luonnonoikeus (Law &

⁸² Hirvonen 2000, Oikeuden käynti, s. 473.

⁸³ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 15-16.

⁸⁴ Länsineva LM 2003, Perusoikeudet – merkittävä haaste oikeuselämälle, s. 681.

⁸⁵ Kopperi, Ajatus 2000, Ihmisoikeuksien kulttuurisidonnainen perustelu, s. 121.

⁸⁶ Wilson 2001, Konsilienssi, s. 19–20 ja 269.

⁸⁷ Wilson 2001, Konsilienssi, s. 302–303.

⁸⁸ Wilson 2001, Konsilienssi, s. 169–170.

evolutionary biology) voi pyrkiä ylittämään uskonnollisia ja kulttuurillisia taustakontekteja läheisesti Wilsonin ajattelutapaa seuraten. Myös esimerkiksi Hartin pyrkimyksessä luonnonoikeudellisen minimisisällön hahmottamiseksi voi havaita vastaavan teoreettisen pohdinnan.⁸⁹

Vaikka nykyinen perusoikeusjärjestelmä Suomessa on säädetty vuonna 1995, niin se kuitenkin on tulos pitkästä kehityksestä, jossa sääty-yhteiskunnasta on päädytty yksilön asemaa ja oikeuksia painottavaan yhteiskuntaan.⁹⁰ Voitaneen nykyisen perusoikeusjärjestelmän osalta puhua yhteiskunnallisesta arvopohjasta, johon useat sukupolvet ovat elämänhallintansa nojanneet.

Ongelmana tällaisten globalististen pohdintojen kannalta on se, että mikään ei viittaa siihen, että ihmisille tähän asti ominainen turvautuminen elämänhallinnassaan pitkät historialliset juuret omaaviin toisistaan eroaviin kulttuurillisiin ja uskonnollisiin arvostuksiin ja normeihin olisi jotenkin häviämässä. Joka tapauksessa perustuslakimme perusoikeusperiaatteet tai Euroopan ihmisoikeussopimuksen ihmisoikeusperiaatteet eivät ole keskiaikaisen luonnonoikeuden tai nykyaikaisen biologisen luonnonoikeuden näkemiä normatiivisia entiteettejä, jotka olisivat ikuisia ja kaikkia ihmisiä koskevia. Niihin kuitenkin nojautuu yksilöllinen ja yhteiskunnallinen elämänhallinta meillä.

Esimerkiksi Suomessa kristinuskolla ja sen protestanttisella muodolla sekä vielä senkin luterilaisella erityislaadulla on merkitystä taustoittamassa perusoikeuksia. Tällainen tausta vaikuttaa ajattelussa ja arvoissa silloinkin, kun esimerkiksi sekulaarisesti painottuneessa yhteiskunnassa kristinuskon aktiivinen harjoittaminen ei ole yleistä.

Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki on klassikkoaihe, kun puhutaan kristinuskon vaikutuksista yhteiskunnan syvärakenteisiin. Sillä nimellä myös on Max Weberin vuonna 1905 julkaistu teos, jossa hän kuvaa kuinka kapitalismi kehittyi Pohjois-Euroopassa, kun protestanttinen (erityisesti kalvinistinen) etiikka innosti suuren määrän ihmisiä tekemään töitä maallisessa maailmassa; käytännössä tämä tarkoitti omien yritysten kehittämistä, kaupantekoa ja varallisuuden keräämistä investointitarkoituksissa. Kaikki tämä vaatii toimiakseen myös vapausoikeuksia.⁹¹

Huttunen, Portman ja Sinnemäki esittävät, että luterilaisuuden vaikutus suomalaisen yhteiskunnan syvärakenteisiin on kuin kaapissa oleva salaisuus: kaikki tietävät kaapin olemassaolon, mutta kukaan ei oikein halua tai viitsi katsoa sen sisään nähdäkseen, mitä siellä tarkalleen ottaen on. Tutkimus tästä aiheesta vaatii heidän mielestään usean tieteenalan yhteistyötä. Sosiaalisten perusoikeuksien henkinen tausta (hyvinvointivaltion idea) omaa heidän mielestään syvärakenteellisia juuria nimenomaan luterilaisuudessa, joka näiltä osin poikkeaa kalvinismista.⁹²

⁸⁹ Hart, *The Concept of Law*, s. 189–195.

⁹⁰ Husa ja Jyräki 2021, *Valtiosääntöoikeus*, s. 141.

⁹¹ Weber, *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*

⁹² Huttunen, Portman, Sinnemäki: *Kaappiluterilainen kansa: Suomi sekularismin varjossa*
<https://politiikasta.fi/kaappiluterilainen-kansa-suomi-sekularismin-varjossa/>

Vastaavaa kulttuurillista taustaa kuin Suomessa ei ole esimerkiksi suurista maahanmuuton lähtömaista Somaliassa, Irakissa tai Afganistanissa. Islamista puuttuu uskonpuhdistus. Länsimaisia arvoja ja oikeuksia kunnioittava kantaväestö ja ehkä vielä enemmän niitä kunnioittava maahanmuuttajataustainen väestö varmasti sellaista toivoisi esimerkiksi Seida Sohrabin tavoin:

Islamilainen maailma tarvitsee uskonpuhdistusta. Sen täytyy kyetä tulemaan 2000-luvulle, sillä jos niin ei tapahdu väkipako länteen ja pohjoiseen on väistämätön seuraus ihmisten tyytymättömyyteen. Lähi-idän ja islamilaisten maiden olisi aika katsoa itseään peiliin, sen sijaan, että syyttelisivät omasta asemastaan jatkuvasti länsimaita. Pelkurimaisuudelle ei ole tilaa.⁹³

Kulttuuri heijastuu arvoihin, joilla on merkittävä tai jopa ratkaiseva vaikutus siihen, millaista lainsäädäntöä syntyy. Kulttuuri puolestaan vaihtelee eri osissa maapalloa. Monissa muissa osissa maapalloa tämä sama elämänhallinta ja koko normijärjestelmän perusta tukeutuu siten ihan johonkin muuhun kuin Suomen perusoikeuksien nojaamaan kulttuurilliseen perustaan, esimerkiksi yksilön vapauden ja turvallisuuden syrjäyttämiseen hyvinkin helposti, jos ne joutuvat vähäiseenkin konfliktiin yhteiskunnan perustana olevien perinteiden, uskomusten tai valtaa pitävien poliittisten voimien kanssa. Tähän kysymykseen palaamme tässä tutkimuksessa vielä analysoimaan sitä.

Sitäkin voi miettiä, kun pohditaan kaikille ihmisille globaalisti samojen perusoikeuksien mahdollisuutta tai yhtenäisiä globaaleja ihmisoikeuksia, olisivatko seuraukset sellaisen toteuttamisesta samantapaisia kuin olisi luonnon monimuotoisuuden tuhoamisesta. Ihmiskunnan kehittymisen ja selviämisen kannalta voi siis olla nimenomaan rikkaus, että eri kulttuurit voivat omaksua toisiltaan jotakin niille sopivaa, esimerkiksi kriisien vaatiessa kokeilemaan tai omaksumaan jotakin uutta. Globaalissa monokulttuurissa valinnanvapaus uhkaa jäädä hyvin pieneksi.

2.5 Perusoikeuksien yhteys ihmisoikeuksiin

Perusoikeuksilla on vahva yhteys ihmisoikeuksiin. Voidaan todeta kuten Husa ja Jyränki, että Suomen perusoikeusjärjestelmä kytkeytyy yhteen Euroopan ihmisoikeussopimuksen kanssa.⁹⁴ Voidaan myös todeta kuten Husa ja Jyränki, että perusoikeusuudistusta ei kuitenkaan toimeenpantu kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden toteuttamiseksi. Suomen uudistuksella pyrittiin ennemminkin lähentämään toisiinsa kotimaista perusoikeusjärjestelmää ja

⁹³ Islam tarvitsee uskonpuhdistusta ja vastuunkantaa | Uusi Suomi Puheenvuoro 12.8.2019 <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/seso/279431-islam-tarvitsee-uskonpuhdistusta-ja-vastuunkantaa/>

⁹⁴ Husa ja Jyränki 2021, Valtiosääntöoikeus, s. 147.

kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita.⁹⁵ Kehitys oli edennyt jo perusoikeusuudistuksen aikaan ihmisoikeuksia painottavaan suuntaan:

Toisen maailmansodan jälkeen perusoikeus- ja ihmisoikeusajattelun lähtökohdat ovat muuttuneet tässä suhteessa olennaisesti. Muutos näkyy erityisesti kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, jotka velvoittavat sopimusvaltiota kunnioittamaan ja takaamaan sopimusten sisältämät ihmisoikeudet pääsääntöisesti kaikille valtion oikeuspiiriin kuuluville henkilöille siitä riippumatta, ovatko he kyseisen valtion kansalaisia.⁹⁶

Hallituksen esityksellä Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta on läheinen kytkentä Suomea velvoittaviin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Uudistuksella on selvästi pyritty lähentämään sisällöllisesti toisiinsa kotimaista perusoikeusjärjestelmää ja kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita. Siten perusoikeuksia on useissa kohden esitetty laajennettaviksi ja täsmennettäväksi ihmisoikeussopimusten viitoittamaan suuntaan.⁹⁷

Suomi on liittynyt noin 40 kansainväliseen sopimukseen, joita oikeuskirjallisuudessa luonnehditaan ihmisoikeussopimuksiksi. Pääosin kyseiset sopimukset ovat Yhdistyneissä kansakunnissa (YK), Euroopan neuvostossa ja Kansainvälisessä työjärjestössä (ILO) laadittuja yleissopimuksia.⁹⁸

Perusoikeustilanne myös arvioitiin HE:ssä 1993 vanhentuneeksi suhteessa ihmisoikeuksiin:

Suomen perusoikeusjärjestelmä on vanhentunut verrattaessa sitä kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja toisen maailmansodan jälkeiseen eurooppalaiseen valtiosääntökehitykseen.⁹⁹

Yhtenäistämiseen on pyritty toki myöhemminkin:

Toimintaohjelman tavoitteena on Suomen kansallisen ja kansainvälisen perus- ja ihmisoikeuspolitiikan yhdenmukaisuus. Valiokunta pitää Suomen kansallisen ja kansainvälisen ihmisoikeustoiminnan yhtenäistämistä tärkeänä ja katsoo, että toiminnan johdonmukaisuus vahvistaa Suomen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan uskottavuutta.¹⁰⁰

Myös oikeusministeriö ohjeistaa lainvalmistelussa huomiomaan perus- ja ihmisoikeudet kokonaisuutena.

⁹⁵ Husa ja Jyränki 2021, Valtiosääntöoikeus, s. 148.

⁹⁶ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 21.

⁹⁷ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 39.

⁹⁸ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 8.

⁹⁹ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 14.

¹⁰⁰ PeVL 56/2017 vp, s. 3-4.

Hallituksen esityksissä perus- ja ihmisoikeuksia tulee käsitellä soveltuvien osin sekä säätämisyjärjestysperusteluissa että vaikutusarviointeja käsittelevässä jaksossa. Säätämisyjärjestysperusteluissa esityksen suhdetta perustuslakiin ja ihmisoikeusvelvoitteisiin arvioidaan oikeudellisesta näkökulmasta. Vaikutusarviointeja käsittelevässä jaksossa huomio kiinnitetään sen sijaan niihin konkreettisiin vaikutuksiin, joita esityksellä on ihmisten ja ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Vaikka jaksojen näkökulmat ovat erilaisia, ne tukevat toisiaan. Perusoikeuksien arviointi edellyttää tietoa siitä, miten oikeudet toteutuvat käytännössä ja siten oikeudellisestikin esitettyjen tavoitteiden käytännön vaikutuksia tulee kuvata riittävän tarkasti.¹⁰¹

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tätä kautta perustuslain tasolla veloitetaan myös ihmisoikeuksien toteuttamiseen. Perusoikeuksia arvioidaankin vakiintuneesti lähes kaikessa laintulkinnassa suhteessa ihmisoikeuksiin, jos vastaavia ihmisoikeuksia on. Hyvänä esimerkkinä tällaisesta kietoutuneisuudesta yhteen voi esittää seuravan otteen ratkaisun KKO:2022:1 perusteluista:

6. Kunnianloukkausta koskevalla rangaistussäännöksellä turvataan perustuslain 10 §:ssä sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus) 17 artiklassa tarkoitettua kunnian suojaa. Tämä suoja on johdettavissa myös yksityiselämän suojaa koskevasta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklasta. Rangaistussäännöksen tulkinnassa on toisaalta otettava huomioon perustuslain 12 §:ssä, KP-sopimuksen 19 artiklassa ja ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa turvattu sananvapauden suoja. Tämän suojan keskeisenä ajatuksena on oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennalta estämättä.

Tässä esimerkiksi otettu perus- ja ihmisoikeuksien soveltaminen on ote lukuisissa KKO:n ratkaisussa ilmenevistä perustelutavoista. Historiaan ja menneeseen lienee siis jäänyt perusoikeusuudistusta edeltävä tilanne:

Hallitusmuodossa perusoikeussäännökset on kirjoitettu hyvin yleiseen muotoon. Tämä on käytännössä vaikeuttanut myös niiden soveltamista tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa, koska säännökset eivät ole tarjonneet kansalaisille eivätkä lainsoveltajille riittäviä tulkinnallisia kiinnekohtia.¹⁰²

Perusoikeuksien luonteeseen samalla myös ihmisoikeuksina kuuluu se, että useat perusoikeudet ovat samalla kaikkia ihmisiä yhdenvertaisesti koskevia. Tässä on kuitenkin rajansa. Valtiollisen vallan käyttö tai yhdenvertainen oikeus oleskella Suomessa eivät ole yhdenvertaisesti toteutettavia perus- tai ihmisoikeuksia. Perus- ja ihmisoikeus ei ole Suomen asettaminen kaikkien maailman ihmisten sosiaaliturvan takaajaksi, eli kaikkien maailman ihmisten

¹⁰¹ Oikeusministeriö 10.10.2020, muistio, Perus- ja ihmisoikeudet lainvalmistelussa, s. 4.

¹⁰² Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp),

oikeus saapua suomalaisen sosiaaliturvan piiriin. Nämä todetaan HE:ssä seuraavasti:

Perusoikeudet laajennettaisiin koskemaan Suomen kansalaisten lisäksi pääsäännön mukaan kaikkia muitakin Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevia. Poikkeuksena olisi valtiollinen ääni- ja äänestysoikeus, joka edelleen kuuluisi vain täysi-ikäisille Suomen kansalaisille. Myös Suomen kansalaisten oikeus oleskella maassa jäisi ulkomaalaisten oikeutta laajemmaksi. Eräiden sosiaalisten etuuksien saamisen tai määräytymisen edellytykseksi voitaisiin laissa asettaa Suomessa asuminen tai työskentely¹⁰³

Ulkomaalaisen oikeus tulla Suomeen, oleskella maassa ja asettua maahan ei ole perus- tai ihmisoikeus eikä sellaista oikeutta tule myöskään kansainvälisen oikeuden pääsäännöistä:

Ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään perustuslain 9 §:n 4 momentin nojalla lailla. Säännöksen lähtökohtana on perusoikeusuudistuksen esitöiden (HE 309/1993 vp, s. 52/I) mukaan kansainvälisen oikeuden voimassa oleva pääsääntö, jonka mukaan ulkomaalaisilla ei ole yleisesti oikeutta asettua toiseen maahan.¹⁰⁴

Perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Vaikka tälle sääntelylle ei ole perustuslaissa asetettu nimenomaisia sisällöllisiä vaatimuksia, on sen vakiintuneiden tulkintojen mukaan turvattava menettelyllinen suoja ulkomaalaiselle hänen asiansa käsittelyssä.

Nämä lähtökohdat voidaan tiivistää myös Aerin tavoin seuraavasti:

Perusoikeutena ei ole vahvistettu, että lähtökohtaisesti kenellä tahansa ulkomaalaisella on oikeus tulla Suomeen ja oleskella maassa. Perustuslaki edellyttää, että ulkomaalaisten maahantulosta säädetään kattavasti eduskunnan säätämän lain tasolla eikä hallinnollisin määräyksin.¹⁰⁵

Edelleen on myös merkityksellistä perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien erot. Perusoikeudet viittaavat esimerkiksi Husan ja Jyrängin esittämällä tavalla kansalliseen yhteyteen, ja ihmisoikeudet puolestaan kansainväliseen asiayhteyteen.¹⁰⁶ Kouroksen tavoin voidaan todeta sekin, että kansallinen perusoikeusjärjestelmämme on niin tiiviisti kytkeytynyt kansainväliseen ihmisoikeusjärjestelmään, ettei niiden erottelemista voi aina pitää itsestäänselvyytenä.¹⁰⁷ Erotteluja tutkimuksellisesti toki tehdään, sekä Kouroksen tutkimuksessa että tässäkin on niitä tehty. Tässä tutkimuksessa

¹⁰³ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), 2

¹⁰⁴ PeVL 16/2010 vp, s. 2.

¹⁰⁵ Aer, 2016, Ulkomaalaisoikeuden perusteet, s. 24

¹⁰⁶ Husa ja Jyränki 2021, Valtiosääntöoikeus, s. 147.

¹⁰⁷ Kouros 2022, Perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamisesta niiden edistämiseen, Helsingin yliopisto, verkkojulkaisu, s. 216.

tutkimuksen kohde on nimenomaisesti perusoikeudet, ja niiden liittymät maahanmuuttoon.

2.6 Maahanmuutto ja ennakoitavuuden tarve

Omien opinnäytetöideni (lisensiaatintutkimus ja väitöskirja) ohjaaja Hannu Tapani Klami (1945–2002), joka oli Turun ja Helsingin yliopistojen lisäksi Ruotsissakin professorin uraa tehnyt laaja-alainen yleisen oikeustieteen asiantuntija, kertoi minulle vastustavansa massamaahanmuuttoa, koska se tuottaa juurettomia ihmisiä, ja sitä kautta pahoinvointia sekä tulijoille että vastaanottavalle yhteiskunnalle. Mikä on sitten tilanne nykyään yli 20 vuoden jälkeen? Maahanmuuttoon liittyvä juurettomuus on laajasti keskusteltu aihe.¹⁰⁸ Ilta-lehti selvitti 18.4.2022 ruotsalaisten tutkijoiden kantaa yhä kiihtyvään islamilaistaustaisten maahanmuuttajien harjoittamaan autojen polttamiseen ja muuhun vastaavaan tuhoisaan toimintaan. Vastaus oli tiivistettynä:

Ruotsalaisten tutkijoiden mukaan pelkkä uskonto ei selitä maassa tapahtuneita väkivaltaisuuksia. Syynä on myös juurettomuus yhteiskunnassa.

Mellakoitsijat ovat pääosin muslimitaustaisia maahanmuuttajia tai maahanmuuttajien jälkeläisiä. Uskonto tai maahanmuutto eivät ruotsalaisten tutkijoiden mukaan yksin selitä sitä, miksi maassa mellakoidaan juuri nyt.¹⁰⁹

Maahanmuuttoa koskevaa keskustelua lävitse käymällä näyttää selvältä, että juurettomuus ongelmana myönnetään laajalti. Juurettomuuden ongelma on toki osa laajempaa kysymystä. Tämä on kysymys siitä, että ihmisellä on tarve luoda ennakoitava ja hallittava suhde siihen ympäristöön, jossa hän elää.

Hallittua ja ennakoitua suhdetta ympäristöön voidaan tarkastella sille vastakkaisesta tilasta. Hallitulle maailmasuhteelle täydellisen vastakkaista tilaa länsimaisen kulttuurin, tieteen ja filosofian perinteessä on lähestytty monella tavalla. Jäsentyttömyyden ja merkityksettömyyden tilaa on kuvattu Platonin käsityksissä ideamaailman ulkopuolisesta maailmasta,¹¹⁰ jossa varjotodellisuus ja varsinkin käsite Khora¹¹¹ edustavat hallitsemattoman maailmasuhteen entiteettejä. Hallitsemattoman maailmasuhteen entiteettejä edustavat myös Aristoteleen tavoiteltava vielä tavoittamaton,¹¹² Kantin oliot sinänsä¹¹³ ja Hegelin määrittämätön alku.¹¹⁴ Hallitsemattoman maailmasuhteen

¹⁰⁸ Hakemalla aiheesta: maahanmuutto and juurettomuus.

¹⁰⁹ Miksi Ruotsissa poltetaan autoja ja kivitetään poliiseja? Näin vastaavat ruotsalaiset tutkijat, Ilta-lehti, uutiset, Toimittaja Sami Koski, 18.4.2022.

¹¹⁰ Platon, Faidon 74 a–75 b.

¹¹¹ tästä käsitteestä oikeudellisessa yhteydessä sovellettuna Siltala 1998, A Theory of Precedent, s. 244.

Siltalalle tämä käsite tulee Derridan kautta. Käsitteestä tarkemmin ks. Derrida, On the Name, s. 89–127.

¹¹² Aristoteles, Metafysiikka, s. 7.

¹¹³ ”Vaikka emme voi tieto-opillisesti tuntea näitä olioita sinänsä, meidän täytyy pystyä ajattelemaan niitä olioita sinänsä” Kant, Kritik der Reinen Vernunft, Esa Saarisen suomennus (Huipulta huipulle, s. 234)

¹¹⁴ Hegel, Logik, s. 77–81.

entiteetteihin on luettavissa myös sopimusopin klassikoiden valossa nähty luonnontila ilman normeja.¹¹⁵ Levinas puolestaan katsoo, että länsimainen filosofia on yhteneväistä sellaisen Toisen tiedollisen haltuunoton kanssa, jossa Toinen olemisena manifestoituessaan¹¹⁶ menettää toiseutensa. Pelko Toisesta, joka pysyy toiseudessaan totalisoivaa samuutta tavoittelevan hallinnan ulkopuolella kieltäytymällä alistumasta samuuteen, on leimannut Levinasin mukaan länsimaista filosofiaa sen lapsuudesta alkaen.¹¹⁷

Hallinnan keskeiseksi välineeksi Nietzsche asettaa nimenomaan jäsenytyneen maailmasuhteen luomisen. Jäsennykset luovat asioille yhteyksiä. Vallantahdon keskeinen ominaisuus tiedontahtona on tarpeessa luoda jäsenyyksen ja teorian muokkaamaa maailmasuhdetta. Se on silloin jäseneltyinä hallittujen representaatioiden (maailman) luomisen viettiä:

“Jäsentynyt maailma, maailma intelligiibelin luonteensa puolesta määriteltynä ja merkittynä – se olisi vallantahtoa.”¹¹⁸

Sama perusidea voidaan ilmaista myös Wilsonin tavoin. Tiedollinen hallinta luodaan ihmisluontoon kuuluvalla teoreettisella jäsennyksellä:

“Tieteessä – sen paremmin kuin elämässäkään – mitään ei voida ymmärtää ilman teoriaa. Luonteeseemme kuuluu sijoittaa kaikki tieto viitekehukseen, jotta voimme kertoa tarinan ja luoda maailman tällä tavalla uudelleen.”¹¹⁹

Oikeus ja normit eivät ole itseisarvo. Niillä vastataan joihinkin ihmisten tarpeisiin. Olen väitöskirjassani perusteellisesti käsitellyt ennakoivan elämänhallinnan tarvetta kaiken oikeuden ja normiston taustalla olevana keskeisenä tarpeena. Meille laintulkinnan kanssa tekemisissä oleville perusoikeudet nimenomaan perusoikeusperiaatteina ovat tärkeä väline oikeuden hallinnassa ja jäsentämisessä.

Perusoikeuksien tehokas toteutuminen ei ole ainoastaan juridinen kysymys pinnallisessa mielessä. Kysymys on laajalti hyväksytyistä arvoista, tavoitteista ja toimintatavoista – kulttuurista laajassa mielessä. Tämä kulttuuri on se perusta, johon ihmiset voivat kytkeä ennakoivan elämänhallintansa. Ennakoiva elämänhallinta edellyttää, että teknisten laitteiden ja luonnon toiminta on jotenkin ennakoitavissa. Samoin se edellyttää, että muiden ihmisten toiminta on ennakoitavissa. Etninen moninaisuus tuo ongelmia, jos valtiossa on kulttuurillisia ryhmiä, joiden arvot poikkeavat liian jyrkästi toisistaan. Tällöin enemmistön päättämän lain tai sosiaalisten normien arvoperusta ei ole helposti sen enempää hyväksyttävissä kuin luontevasti ymmärrettävissä ja ennakoitavissa.

¹¹⁵ Niemi 1996, Päämäärien valtakunta, s. 162–163. Hobbes, Leviathan, s. 62. Locke, Two Treaties of Government, II, VIII ja § 95. Rousseau, Yhteiskuntasopimuksesta, s. 36–42 ja 53–54.

¹¹⁶ Tämän taustalla on ajatus: olla olemassa = jäsenyksiä tietoisuuteen. Ks. Rainio 1993, Vastaa minulle, maailma!, s. 63.

¹¹⁷ Levinas, Etiikka ja äärettömyys, s. 101.

¹¹⁸ Nietzsche, Hyvän ja pahan tuolla puolen, § 36.

¹¹⁹ Wilson 2001, Konsilienssi, s. 62. Ks. myös maailman luomisen tahdosta filosofiassa Nietzsche, Hyvän ja pahan tuolla puolen, § 36.

Lyhyesti asian ydin sanottuna: Hyvin toisenlaisesta kulttuurista tulevat maahanmuuttajat eivät ole juurtuneet tähän enemmistön kulttuuriin, jonka normatiivista puolta edustaa keskeiseltä osin perusoikeudet.

Se että kansa, jolla on yhteinen kulttuuri, arvomaailma ja identiteetti, saa päättää omista asioistaan, on ollut lähtökohta länsimaaisessa maailmanjärjestyksessä viimeistään ensimmäisen maailmansodan jälkeisestä ajasta lähtien. Kansainliitto ja Yhdistyneet kansakunnat ovat historiansa aikana keskittyneet ratkaisemaan selkkauksia, joissa valtioiden rajat ja kansojen asuinsijat eivät ole kohdanneet.¹²⁰

Sosiaalinen ennakoimattomuus muodostaa monenlaisia riskejä. Samoin se aiheuttaa stressiä. Yhden sellaisen näkökulman nostaa esille Räsänen. Mikäli ihminen ei voi tietää, mistä mahdollisesti meille arkipäiväisestä asiasta vieras ihminen saattaa suuttua, jopa niin perusteellisesti, että on valmis väkivaltaan, elämästä tulee jatkuvaa varuillaanoloa ja pelkäämistä. Elämä olisi helpompaa ja yksinkertaisempaa, mikäli edes perusoikeuksista kuten sananvapaudesta tai naisten asemasta eri tavoin ajattelevat ihmiset eläisivät erillään toisistaan. Tämä on yksi nykyisen maahanmuuttokritiikin avainajatuksista.¹²¹

Juurettomuuden ja siihen suoraan liittyvä elämänhallinnan heikkouden ongelma on myönnetty lainsäädännössä ja sen esitöissä sillä, että maahanmuuttajien kotouttamistoimet ovat tarpeen. Kotouttamistoimia on Suomessa ja muissa pohjoismaissa. Myös EU on tukenut jäsenvaltioiden kotouttamistoimia (HE 96/2018). Erimielisyys koskee poliittisessa keskustelussa sitä, missä määrin ns. kotoutuksella saavutetaan tavoitteita, jotka on määritelty lain esitöissä seuraavasti:

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010, kotoutumislaki) tuli voimaan 1.9.2011. Kotoutumista säätelevän lainsäädännön kokonaisuudistus heijasti Suomen muuttumista 2000-luvulla selkeästi maahanmuuttomaaksi. Kotoutumislain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja eri perusteilla Suomeen muuttavien maahanmuuttajien mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Maahanmuuttajalle tulee tarjota kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä ja palveluita, kuten suomen tai ruotsin kielen opetusta sekä tietoa yhteiskunnasta, kulttuurista sekä työllistymis- ja koulutusmahdollisuuksista erityisesti maassaolon alkuvaiheessa. Tavoitteena on, että laissa säädetyillä toimenpiteillä ja palveluilla edistetään maahanmuuttajien mahdollisuutta saavuttaa muun väestön kanssa yhdenvertainen asema yhteiskunnassa sekä oikeuksien että velvollisuuksien osalta. Niin ikään tavoitteena on edistää kotoutumisen kaksisuuntaisuutta ja maahanmuuttajan mahdollisuutta saada tietoa ja tukea yksilölliseen ja perheensä kotoutumiseen heti maahantulonsa jälkeen, jolloin tiedon ja tuen tarve on suurimmillaan.¹²²

¹²⁰ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 74.

¹²¹ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 51

¹²² HE 96/2018, s 7

Laki kotoutumisen edistämisestä tarkoittaa loogisesti sen tunnustamista lain tasolla ja tämän lain kautta, että maahanmuutto tuo laajamittaisesti sellaisia ihmisiä Suomeen, joiden sopeutumisessa Suomeen on ongelmia. Mitään tällaista kotoutumislakia ei tietenkään tarvitse olla, jos mitään vakavaa sopeutumisongelmaa ei liittyisi maahanmuuttoon.

Hallituksen esityksessä on tuotu esille myös se, että kotouttamista on toteutettu Suomea laajemman maahanmuuton kohteessa: Ruotsissa. Kotoutumislainsäädännöstä huolimatta on ilmeisen selvää, että Ruotsissa ovat nousseet esille huonoon kotoutumiseen liittyvät ongelmat.¹²³

Ennakoitavuuden tarpeesta Jussi Halla-aho on todennut puolestaan seuraavaa:

Haluan ymmärtää naapureitani, puhuttiin sitten kielestä, tavoista tai elekielestä. Se tekee elämästä ja yhteiselosta jouhevaa ja ennakoitavaa. Konfliktittomuus ja ympäristön ennakoitavuus antaa minulle (ja naapureilleni) mahdollisuuden keskittyä elämään omaa elämääni. Uskoisin useimpien ihmisten tuntevan samalla tavoin.¹²⁴

Perustuslain 8 §:ssä vahvistettu rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää vaatimuksen sääntelyn täsmällisyydestä. Sen mukaan kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa. Tässä erityistapauksessa normien ennakoitavuuden vaatimus tulee välittömästi ja suoraan perusoikeuksista.

Perustuslakivaliokunnassa ennakoitavuus on kyllä hyväksytty tavoiteltavana arvona laajemminkin. Ennakoitavuutta käsitellään perusteltujen odotusten suojana. Tämä on kuitenkin painottunut vahvasti omaisuuden perustuslainsuojaan (PL 15 §) sisältyvään oikeuteen luottaa siihen, että ennakoiva elämänhallinta toteutuu sopimusten pitävyydellä:

Ehdotuksen säätämisperusteluissa sääntelyn vaikutuksia olemassa oleviin sopimuksiin tarkastellaan perustuslain 15 §:ssä turvatun omaisuuden suojan kannalta. Omaisuuden perustuslainsuoja turvaa myös sopimussuhteiden pysyvyyttä, joskaan kielto puuttua taannehtivasti sopimussuhteiden koskemattomuuteen ei ole perustuslakivaliokunnan käytännössä muodostunut ehdottomaksi (ks. esim. PeVL 2/2014 vp, s. 2/I, PeVL 36/2010 vp, s. 2/II, PeVL 42/2006 vp, s. 4/I). Varallisuus oikeudellisten oikeustoimien pysyvyyden suojan taustalla on ajatus oikeussubjektien perusteltujen odotusten suojaamisesta taloudellisissa asioissa (ks. esim. PeVL 2/2014 vp, s. 2/I, PeVL 36/2010 vp, s. 2/II, PeVL 42/2006 vp, s. 4/I). Perusteltujen odotusten suojaan on valiokunnan käytännössä katsottu kuuluvan oikeus luottaa sopimussuhteen kannalta olennaisia oikeuksia ja velvollisuuksia sääntelevän lainsäädännön pysyvyyteen niin, että tällaisia seikkoja ei

¹²³ Grönroos & Hamilo, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja s. 27.

¹²⁴ Halla-aho, 28.2.2007: Scripta, Suvaitsevaisia nyrjähdyskiä
http://www.halla-aho.com/scripta/suvaitsevaisia_nyrjahdyksia.html

voida säännellä tavalla, joka kohtuuttomasti heikentäisi sopimusosapuolten oikeusasemaa (PeVL 2/ 2014 vp, s. 2/I, PeVL 36/2010 vp, s. 2/II, PeVL 42/2006 vp, s. 4/I).¹²⁵

Ennakoiva elämänhallinta ei perustu pelkästään sopimusten pitävyyteen tai rikoslain selkeyteen. Kulttuuriin laajassa mielessä voidaan lukea mukaan ihmisten sopimusten kaltainen sitoutuminen tietynlaiseen käytökseen, esimerkiksi perusoikeuksien ilmentämiä arvoja kunnioittavaan käytökseen ja toimintaan. Joka tapauksessa ennakoitavuus tai ennakoiva elämänhallinta on ainakin PL 8 §:n ja PL 15 §:n kautta perusoikeudellinen tausta-arvo välittömästikin. Koko oikeuden ja kaiken sääntelyn tausta-arvo sekä ihmisen keskeinen tarve se joka tapauksessa myös on, ja sitäkin kautta myös perusoikeudellinen tausta-arvo, kuten perusteellisesti selvitin väitöskirjassani Tarpeidenmukainen oikeusperiaateajattelu.

Ennakoitavuus voi tuskin tehokkaalla tavalla toteutua muutoin kuin silloin, kun yhteiskunnassa arvot, tavoitteet ja normit muodostavat ennakoitavan kokonaisuuden: yhtenäisen kulttuurin. Yksilön näkökulmasta kyse on kasvamisesta, sosiaalistumisesta ja juurtumisesta kulttuuriin. Kyse voi olla useiden sukupolvien mittaisista juurista, jolloin on ymmärrettävää, että länsimaiselle arvomaailmalle toiseudesta saapuvat tulijat eivät usein kotoudu perusoikeuksiemme ilmentäviin länsimaisiin arvoihin usean sukupolvenkaan aikana.

2.7 Vapaa vai alistettu yksilö?

Sekä positiivisille sosiaalisille oikeuksille että perinteisille negatiivisille oikeuksille on yhteistä, että ne turvaavat vapaata yksilöä (ns. pientä ihmistä) yhteiskunnan perusyksikkönä, siis myös sitä useissa EIT:n¹²⁶ ratkaisuissa¹²⁷ painotettua demokraattista yhteiskuntaa. Tätä lähtökohtaa, jossa yksilön rooli ei ole alistuminen eikä hän ole alistamisen kohde, vaan vapaa yhteiskunnallisen vallan käyttäjä, ilmentää hyvin seuraava ajatus:

Valtiollista ja kunnallista ääni- ja äänestys-oikeutta koskevat perussäännökset siirrettäisiin hallitusmuodon perusoikeuslukuun. Lisäksi siihen kirjattaisiin yleissäännös julkisen vallan velvollisuudesta edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon.¹²⁸

Turvallisuuden ja vapauden näkisin myös yhtenä kokonaisuutena yksilöiden vapaisiin valintoihin perustuvissa demokratioissa. Jos yksilön turvallisuus on

¹²⁵ PeVL 24/2020 vp, s. 2

¹²⁶ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on Euroopan ihmisoikeussopimukseen sitoutuneiden Euroopan neuvostoon kuuluvien sopimusvaltioiden asettama, Strasbourgissa toimiva oikeusistuin. Ihmisoikeustuomioistuin valvoo sopimuksen noudattamista

¹²⁷ EIT on vähintään kymmenissä, ellei sadoissa ratkaisuissaan arvioinut, olivatko toimenpiteet sopimusvaltioissa välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa.

¹²⁸ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 1

uhattu, niin todennäköisesti turvallisuuden puute muodostaa uhan myös yksilön valinnanvapaudelle.

Mikä sitten olisi vastavoima vapaata yksilöä demokratian perusyksikkönä painottavalle perusoikeusjärjestelmälle tai perusoikeusideologialle? Aika selvää lienee se, että vastavoima ja vastaideologia on yksilön alistaminen ja alistuminen. Jos maahanmuutto tuo tai on tuonut mukanaan yksilön alistumisen ja alistamisen ideologiaa, on se suora haaste tai jopa hyökkäys perusoikeusjärjestelmää eli perusoikeuksien tehokasta toteuttamista vastaan. Uhka sekä vapaata yksilöä ja sitä myöden myös demokratiaa kohtaan voi tulla monella tavalla. Uhka voi olla laadultaan esimerkiksi poliittista, uskonnollista tai taloudellista.

Demokratiaa vastaan hyökkäävät autoritaristiset ideologiat ja poliittiset liikkeet ovat yksi uhka. Maailman väestöstä suuri osa elää autoritaarisissa poliittisissa järjestelmissä. Mitään takeita ei ole siitä, etteikö tällaisen takana olevia autoritaarisia aatteita ja ihanteita voisi siirtyä maahanmuuton mukana haastamaan ja pitkällä tähtäimellä jopa kumoamaan yksilön vapausoikeuksiin perustuvaa demokratiaa yksilön alistamisen ja alistumisen hyväksi.

Maahanmuuttokriittisyyttä ja kansallismielisyyttä on kutsuttu ääriliikkeeksi, vaikka kyselytutkimukset osoittavat, että enemmistö eurooppalaisista kannattaa islamilaisista maista tulevan maahanmuuton lopettamista. Rajuimmillaan puhutaan rasismista, fasismista ja natsismista - toisinaan vain populismista.¹²⁹ Ehkä nimittelyn, leimaamisen ja hyökkäyksen kohteeksi on kuitenkin tässä joutuneet länsimaisen vapauden johdonmukaisimmat puolustajat? Yksilön alistamista ja alistumista vaativat perinnäistavat ja uskonnot ovat yksi uhan muoto vapaudelle, joka on johtavia arvoja Suomen perustuslaissa ja vahva länsimainen arvo muutoinkin. Ei pitäisi olla yllättävää, että alistumiseksi suomeksi käännettävä Islam ainakin joidenkin tulkintojensa osalta asettuu uhaksi sellaiselle perusoikeusjärjestelmälle, jonka perustavia arvoja on alistumisen ilmeinen vastakohta – siis yksilöiden vapaudet.

Eurooppa ja Suomi sen osana islamisoituvat sekä maahanmuuton että muslimien muuta väestöä suuremman hedelmällisyyden seurauksena. Kääntyminen islaminuskoon ei toistaiseksi näyttele merkittävää roolia Euroopan islamisoitumisessa. Islam ei ole sen ydinalueilla maallistumassa vaan pikemminkin palaamassa juurilleen. Poliittisen islamin (sharia-lain) kannatus on suurta varsinkin niissä maissa, joista muslimieja eniten tulee Suomeen. Euroopassakin poliittisen islamin kannatus on muslimien joukossa kohtalaisen suurta. Myös väkivallan käyttäminen poliittisen islamin edistämiseksi on melko laajalti hyväksyttyä varsinkin nuorten eurooppalaisten muslimien piirissä. Länsimainen liberaali demokratia joutuu islamisaation edessä ”liberaaliin dilemmaan”: poliittinen islam on jyrkässä ristiriidassa liberaalin demokratian perusarvojen kanssa, mutta islamin suitsimista rajoittavat samaiset liberaalin demokratian perusarvot, kuten uskonnonvapaus. Suurin osa monikulttuurisuuden kipupisteistä liittyy nimenomaan islamin ja muiden sivilisaatioiden yhteentörmäyksiin.¹³⁰

¹²⁹ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 125.

¹³⁰ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 61.

Alistamisen ajatus- ja toimintamalleihin helposti liittyy myös jonkinlainen käsitys siitä, että väkivaltaa voidaan käyttää niitä kohtaan, joita ei saada taivutetuksi alistumiseen rauhanomaisin keinoin. Tämä asetelma tulee ilmi esimerkiksi seuraavassa kertomuksessa yksilön alistamista tukevasta sosiaalisesta ympäristöstä. Sosiaalisesta ympäristöstä tukea saavaa kunniaväkivaltaa voi olla myös perusoikeuksien ilmentämän vapauden kulttuurin kannalta vieras ja järjetön alistuminen väkivallantekijän tahtoon, esimerkiksi seuraavalla tavalla:

Vastaja on kertonut, että asianomistaja oli palannut takaisin hänet raiskanneen todistaja (X:n) luokse siitä syystä, että asianomistaja oli halunnut välttää skandaalin ja mennä naimisiin raiskaajan kanssa, koska asianomistaja ei enää ollut perheen tapojen edellyttämällä tavalla neitsyt ennen avioliittoa. Vaikka vastaajan esittämä syy on suomalaiselle tai länsimaiselle ajatustavalle täysin vieras ja jopa järjetön, sitä ei voida asianomistajan ja tämän perheen ilmeisestikin islamilaisen kulttuurin mukaan pitää sellaisena.¹³¹

Yhteisöjä alistavana se voi olla seuraavanlaista:

Seuraavana vuonna elämä kävi hyvin vaikeaksi Mekasta tulleille siirtolaisille. Heidän varansa olivat loppuneet ja mahdollisesti myös Medinan uskovien vieraanvaraisuus oli venytetty äärimmilleen. Jotakin täytyi tehdä, jotta yhteisö olisi voinut jatkaa olemassaoloaan. Minkä ratkaisun Allah oli varannut? Tässä tilanteessa Muhammed sai seuraavan ilmestyksen: "Oi profeetta, taistele uskottomia ja epäroivia vastaan ja ole ankara heitä kohtaan" (Suura 9:74). Niin Muhammed alkoi tehdä sitä, mitä beduiinipäälliköt yleensä tekivät taloudellisten vaikeuksien kohdatessa. Hän alkoi pyhien tarkoituserien siunaamana ryöstää vihollistensa karavaaneja Mekassa. Hän oli yrittänyt jo kolmentoista vuoden ajan saada heitä taivutetuksi alamaisuuteensa rauhanomaisin keinoin, mutta oli siinä epäonnistunut. Nyt hän käyttäisi miekkaa. Ryöstämällä heidän karavaaninsa hän samalla loukkaisi heitä ja auttaisi itseään.¹³²

Edellä kerrotussa on varmasti paljon tuttua myös kristittyinä itseään pitävien autoritaaristen vallankäyttäjien ajattelusta ja toiminnasta, vaikka Jeesuksen elämän esimerkistä oikeutusta voi olla vaikea löytää. Onko Muhammedin? Sitä jokainen voi miettiä itse. Länsimaiselle ajattelulle vieraasta alistamiseen ja kunniaan liittyvästä ajattelusta voi ottaa esille Aaltolan esittämän esimerkin ainakin muodollisesti vahvasti kristinuskoisesta Venäjästä. Tässä jokainen varmasti huomaa yhtymäkohdat perheiden sisäiseen kunniaväkivalta-ajatteluun:

Kunnia ja häpäisy ovat aina näytelleet roolia valtiopolitiikassa. Nytkin Venäjällä koetaan Ukrainan omalla erillisellä olemassaolollaan häpäisevän Venäjän kunniaa. Samalla lännessä Venäjän koetaan itse käyttäytyvän häpeämättömästi ja kunniaattomasti tuhotessaan kansanryhmää, ukrainalaisia.¹³³

¹³¹ Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, tuomio 22/115596, 12.4.2022, asiassa R 21/2897, s. 6.

¹³² Perustieto islamista / Islamin synty (answering-islam.org)

¹³³ Aaltola, Ilta-Sanomat, 16.4.2022: Mika Aaltolan kolumni: Venäjälle ei kunnian kukko laula

Perusoikeudet ovat yksi keskeinen länsimaisen ja suomalaisen kulttuurin ja arvojen ilmentymä. Esimerkiksi teokraattinen tai muu yksilön alistumis- ja alistamiskulttuuri luo aivan toisenlaiset oletukset ihmisten käytökselle ja toiminnalle kuin yksilön vapautta ja valtaa painottava kulttuuri, jossa perusoikeudet suojaavat yksilöitä yhteisölliseltä alistamiselta ja turvaavat demokratian perussoluna toimivaa yksilön vapaata vallankäyttöä.

Yksilön alistamista vastustava kulttuuri, jota perusoikeutemme ilmentävät, vastustaa yksilön alistamista luontevasti kaikilla tasoilla: yhteiskunnan, suvun, papiston tai rikollisjenginkin johdon alistavilta rakenteilta. Mutta luoko yksilön alistavan kulttuurin omaksuminen tarpeenkin alistua autoritaarisen poliittisen johdon, määräävän papiston tai rikollisjengin johtajan määräysvaltaan? Yksin jo tästä näkökulmasta on syytä vakavasti ennakoida sitä, että yritys kotouttaa ihmisiä suomalaisten perusoikeuksien määrittämään järjestelmään tulee olemaan kokonaisuutena katsoen suuri epäonnistuminen, jos kulttuurinen sisäistäminen ja arvot ovat tulijalla alistumisen ja alistamisen kulttuurista, siis kulttuurillista, uskonnollista tai poliittista autoritarismia edistävässä kulttuurissa.

Ehkä voisikin todeta, että autoritaarisille ideologisille, uskonnollisille ja kulttuurisille ajatusmalleille on luontevaa alistaa yksilöiden lisäksi yhteisöt ja kansakunnat myös. Autoritarismi voi imeä voimansa monesta lähteestä, kun se pyrkii alistamaan yksilöitä, yhteisöjä ja jopa kansoja. Seuraavaksi lisää siitä, miten perusoikeudet suuntautuvat autoritarismia vastaan.

2.8 Perusoikeudet vastaan autoritarismi

Suomen perusoikeusuudistuksessa on korostettu demokratian perusteiden turvaamista myös oikeusjärjestyksen perustaa muotoilevien perusoikeuksien kautta:

Vaali- ja osallistumisoikeudet ovat luonteeltaan kehittyneet yhä selvemmin yksilön perusoikeuksiksi. Siten ei voida pitää riittävänä niiden sääntelyä pelkästään valtiopäiväjärjestyksessä ja hallitusmuotoon otetuissa viittaussäännöksissä.¹³⁴

Kaikkien perus- ja ihmisoikeuksien perimmäinen tarkoitus voidaan nähdä samansuuntaisena. Niillä tavoitellaan ihmisten mahdollisimman laajaa tosiasiallista vapautta ja turvallisuutta.¹³⁵ Tässä on taustalla myös poliittisen demokratian turvaaminen. Perustuslain mukaan kaikilla on mielipiteen-, kokoontumis- ja sananvapaus. Uskonnonvapaus takaa sekä oikeuden harjoittaa uskontoa että oikeuden olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa saavat äänestää kaikki kansalaiset, jotka ovat viimeistään vaalipäivänä täyttäneet 18 vuotta. Kansalaiset voivat vaikuttaa lainsäädäntöön paitsi äänestämällä vaaleissa,

¹³⁴ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 18.

¹³⁵ Perusoikeuskomitean mietintö, KM 1992:3, s. 52–53.

myös tekemällä eduskunnalle kansalaisaloitteita ja hankkimalla niille tarvittavan määrän kannattajia. Kuntalaiset voivat vaikuttaa kunnan päätöksentekoon mm. kuntalaisaloitteilla ja osallistumalla lähidemokratiatoimintaan. Yhteiskunnallinen aktiivisuus voi olla myös kansalaisjärjestöissä toimimista tai vapaaehtoistyötä. Perusoikeudet siis kehystävät yhteiskunnan, jossa lähtökohta on yksilön valta ja vapaus. Sen vastakohta on yksilön alistaminen ja alistuminen erilaisten auktoriteettien määräilyyn.

Demokraattisen järjestelmän toimivuuden kannalta ei ole välttämättä riittävää, että yksilöillä on oikeudet vaikuttaa päätöksentekoon. Lisäksi voidaan edellyttää, että niiden käyttäminen mielletään tärkeäksi:

Perustuslakivaliokunta korosti demokratiapoliittisesta selonteosta antamassaan mietinnössä demokratiakasvatuksen lisäämisen ja kehittämisen merkitystä pyrittäessä vahvistamaan demokratiaa, nostamaan äänestysaktiivisuutta ja vähentämään osallistumisen eriarvoisuutta.¹³⁶

Tämä yksilön valtaan ja vapauteen perustuva järjestelmä tarkoittaa myös länsimaista tapaa elää ja järjestää elämä. Se kuitenkin on vain yksi tapa elää, ja länsimaisella ihmisellä on usein vaikeuksia ymmärtää, että muualla on syvällisesti voitu omaksua muuta. Demokratia ei synnykään sitä viemällä sillä monien lännessä kuvittelemalla tavalla, eli syrjäyttämällä pahoja vallanpitäjiä. Tästä Irakin ja Afganistanin sodat saattavat olla hyvä mutta kipeä ja raskas opetus läntiselle maailmalle. Samantapainen ja yhtä ikävä yllätys monelle voi olla, että autoritaarisista valtioista ja kulttuureista lännen demokratioihin tulevilla ei olekaan halua omaksua läntistä käsitystä yksilöiden vallasta ja vapaudesta, vaan mukaan tulevat ja jäävät autoritaarisen kulttuurin käsitykset yksilön alistamisesta ja alistumisesta erilaisille auktoriteeteille. Tämä kaikki viittaa siihen, että demokratialle vaihtoehtoisilla tavoilla elää on jollakin tavalla erittäin vahva elinvoima. Jokaisen yksilön vapaudelle ja vallalle perustettua yhteiskuntaa kannattavan on syytä ottaa erittäin vakavasti tämä elinvoimainen ja vahva uhka.

Koska autoritaarinen järjestelmä johtaa yksilöt helposti vainojen uhreiksi, niin voisi idealistisesti kuvitella, että tulijat puolustaisivat vapautta jopa motivoituneemmin kuin vapauksiin jo useiden sukupolvien ajan tottunut kantaväestö. Näin voi myös joidenkin yksilöiden osalta tapahtua ja näyttää selvästi tapahtuneenkin, eli esimerkiksi kristinuskon tai maallistumisen tähden islamilaisessa maailmassa vainon kohteeksi joutuneet maahanmuuttajataustaiset ihmiset puolustavat yksilön vapaudesta ja vallasta lähtevää järjestelmää loogisesti ja tinkimättömästi alistumatta ja mielistelemättä alistamisen ja alistumisen kulttuuria, uskontoa tai politiikkaa. Myös Räsänen on havainnut saman ilmiön:

Viime vuosina näitä puolustajia on löytynytkin maahanmuuttajaryhmien sisältä, esimerkkinä somalialaistautainen nykyisin alankomaalainen kirjailija ja ihmisoikeusaktivisti Ayaan Hirsi Ali. Valitettavan usein nämä äänekkäät

¹³⁶ PeVL 46/2017 vp, s. 5.

puheenvuorot esimerkiksi musliminaisten puolesta tuomitaan muukalaisvihamielisiksi, ikään kuin vapaus ei olisikaan kaikille ihmisille hyväksi.¹³⁷

Toisaalta Räsänen näkee myös vastakkaisen ilmiön, eli kantaväestön hyväksynnän sille, että maahanmuuttajayhteisössä erilaisten autoritaaristen kulttuurillisten ja uskonnollisten käytäntöjen vuoksi yksilönvapaudet joutuvat väistymään. Tätä voidaan perustella ns. ryhmäoikeuksilla, eli oikeus harjoittaa kulttuuria ja uskontoa voi syrjäyttää yksilön oikeuksia:

Yhteiskunnassamme on liikaa salonkimoralisteja, jotka tuomitsevat länsimaalaisten rasismia ja kaiken vähänkin siihen viittaavan, mutta eivät kuitenkaan puutu maahanmuuttajayhteisöjen yksilönvapauksia ja ihmisoikeuksia loukkaaviin käytäntöihin. Näiden todistavien katseiden alla ryhmäoikeudet tuhoavat yksilön oikeudet samalla tavoin kuin kansandemokratia tuhoaa demokratian.¹³⁸

Sorron ja kuoleman uhan pakeneminen ei puolestaan silti tarkoita sitä, että tulija ei itse voisi edustaa täysin samaa arvomaailmaa ja toimintatapoja kuin sortajansakin, kuten Halla-aho on todennut:

Joillakin ihmisillä on harhakuva, että pakolaiset *ryhmänä* vastustavat sortoa (eiväthän he muuten pakenisi), eikä siksi ole perusteltua väittää, että somalialainen turvapaikanhakija edustaisi (ja toisi Suomeen) samoja arvoja kuin Mogadishussa heiluva pyssymies. Ei pakolaisuus ole sitä, että hyvät ihmiset pakenevat yleistä epäoikeudenmukaisuutta. Somaliassa on pyssymiesjoukko A ja pyssymiesjoukko B, jotka molemmat koostuvat khattia jyyistävästä tappajista. Kun joukko A on niskan päällä, joukko B pakenee ja vaatii kansainvälistä yhteisöä turvaamaan ihmisoikeuksien toteutumisen. Kun joukko B on niskan päällä, joukko A pakenee ja vaatii... jne. Pakolainen ei mitenkään itsestäänselvästi ole yhtään jalompi kuin se, joka häntä kotimaassa vainoo.¹³⁹

Maahanmuuttajayhteisöissä pitäytyminen omiin länsimaiselle yhteiskunnalle vieraisiin tapoihin ja arvoihin saattaa olla jopa voimakkaampaa kuin tulomaissa. Joidenkin arvioiden mukaan musliminaisilla on suurempi riski joutua kunniamurhan uhreiksi länsimaiden maahanmuuttajayhteisöissä kuin niissä maissa, joista he alun perin tulivat. Nuoria musliminaisia ja -tyttöjä saatetaan pitää tiukassa kurissa ja kunniaväkivallan pelossa, jotta he eivät ryhtyisi jäljittelemään enemmistön tapoja.¹⁴⁰ Kuitenkin Suomessa vaikuttaa Virenin esittämällä tavalla siltä, että kuvitellaan lähtömaan autoritaarisen kulttuurin ja muiden vastaavien kulttuuristen ilmiöiden väistävän kotouttamisella:

Suomessa on ihmeellinen lapsenusko siihen, että valtiovalan toimenpiteillä voidaan tällaiset ongelmat ratkaista. Satsaamalla paljon rahaa kotouttamiseen, kaikki on hyvin. Ja syvällisetkin kulttuuriset erot voidaan kuroa umpeen Power Point -kalvoilla. Jotenkin ajattelutapa on sama kuin Trofim Lysenkon (ks. Joravsky 1970) neuvostoaikaisessa pseudotieteessä,

¹³⁷ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 73.

¹³⁸ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 78.

¹³⁹ Halla-aho, Scripta 2005, http://www.halla-aho.com/scripta/mietteita_kansainvaelluksesta.html, Mietteitä kansainvaelluksesta.

¹⁴⁰ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 36.

jossa kuviteltiin voitavan muuttaa viljalajien kasvuominaisuuksia pelkästään ulkoisilla tekijöillä (käsittelyllä). Viljalajikkeista kuviteltiin voitavan kehittää (kouluttaa) talvilajikkeita, eli karrikoiden sanoen ”kasvattaa vehnää lumihangessa”. Lysenkolaisuus oli kuin taivaan lahja stalinistiselle järjestelmälle, sehän kertoi, että ihmisiäkin voi muuttaa; kommunismi voi luoda aivan ”uuden ihmisen” kasvatuksen ja kurin toimin. Kukaan ei nykyään kehtaa tunnustautua lysenkolaiseksi, mutta ajattelu tuntuu edelleen elävän sitkeästi kommunismin aatteen palon aikanaan kokeneiden ja/tai perineiden keskuudessa.

Yllä sanotun jälkeen ei voi olla kuin hyvin pessimistinen tulevan kehityksen suhteen. On vaikea uskoa, että kotouttaminen mallia Suomi onnistuisi, vaikka siihen tehtäisiin miten suuria rahallisia ja moraalisia satsauksia. Pitäisi olla enemmän realismin tajua sen suhteen, mitä valtio voi loppujen lopuksi saada aikaiseksi; eihän Suomen massiivinen tulonsiirtojärjestelmä ole kyennyt tekemään mitään tuloeroille tai syrjäytymiselle ja työllisyyspolitiikalla on ollut olematon vaikutus työllisyyteen.¹⁴¹

Itse lähestyn tätä tilannetta niin, että on kaksi perustavanlaatuista tapaa luoda legitimitettä (oikeutus) niin oikeudellisille kuin sosiaalisille normeille. Meidän perusoikeutemme toteuttavat demokraattista oikeutusta. Siinä normien oikeutus perustuu prosessiin, jossa kaikki voivat vapaasti ja turvallisesti osallistua poliittiseen prosessiin, mikä puolestaan tuottaa normit. Niiden arvovalta ja hyväksyttävyys on siinä, että ne ovat tällä prosessilla tuotettu. Sama demokraattinen lähestymistapa voidaan toteuttaa myös sosiaalisissa normeissa. Normiston perusta ei ole esimerkiksi se, mitä yhteisössä pyhän profeetan tulkitaan tarkoittaneen tai ainoan sallitun puolueen määränneen, vaan se, mihin vapaassa keskusteluprosessissa erilaisten näkemysten perustelujen kautta päädytään. Oikeudellisen päätöksenteon yhteydessä nämä perusajatuksot toteutuvat esimerkiksi Suomen todennäköisesti kansainvälisesti arvostetuimman oikeusteoreetikon Aulis Aarnion auditorioteoriassa.¹⁴²

Normeilla voi kuitenkin olla aivan toisenlainenkin perusta ja oikeutus. Ne voivat perustua siihen, että jonkin uskomuksen, perinnäistavan tai poliittisen auktoriteetin vaikutus on yliverainen ja pyhä. Kun perusoikeuksiin kuuluva sanavapaus (PL 12 § ym.) mukaan lukien syrjinnän kielto mielipiteen tai vakaumuksen perusteella (PL 6 §) ja muutkin vapausoikeudet ovat perusta normien hyväksyttävyydelle demokratiassa, niin autoritaarisissa järjestelmissä tilanne on täysin toinen. Autoritarismi on hallintotapa, joka perustuu auktoriteetin vallalle. Siinä hallitsee yksittäinen johtaja tai eliittiryhmä ja/tai ideologia, joita vapaat vaalit ja vapaa mielipiteenilmaisu eivät saa haastaa. Normien hyväksyttävyys on uskon, tavan, ideologian tai muun vastaavan auktoriteetissa. Niitä haastavat vakaumukset ja mielipiteet on siksi perusteltua tukahduttaa. Ne eivät ole luomassa ja takaamassa normien oikeutusta kuten demokraattisessa järjestelmässä, vaan vaarantavat sitä.

¹⁴¹ Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelmien ratkaisu, Suomen Perusta, s. 27.

¹⁴² Aarnio 1997, Reason and Authority

Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuin. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla. Tällä suojataan yksilöä joutumasta alistetuksi kaikkein voimakkaimmilla keinoilla. Näitä keinoja puolestaan autoritaariset hallinnot luontevasti käyttävät suojaamaan valtansa perusteina olevia auktoriteetteja, joiden edessä yksilöiden tulee alistua. Siten mielivaltaiseen vapauteen puuttumista vastaan annettava suoja on tärkeää autoritarismin torjunnassa.

Säilöön ottaminen merkitsee puuttumista perustuslain 7 §:n 1 momentissa suojattuun henkilökohtaiseen vapauteen. Tähän oikeuteen ei perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan saa puuttua mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Mielivaltaisten vapaudenriistojen nimenomainen kielto rajoittaa lainsäätäjän mahdollisuuksia säätää vapaudenriistojen perusteista sekä edellyttää, että laissa varmistetaan oikeusturvan säilyminen myös vapaudenmenetyksen yhteydessä (HE 309/1993 vp, s. 48/II)¹⁴³

Perustuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty. Tämä sääntely turvaa muun ohella yksilöiden vapautta ja valtaa niin, että autoritaariselle vallankäytölle ominainen rikosoikeuden käyttäminen vallankäyttäjien arvostelijoiden nujertamiseen saa vastavoimaa tai sellainen jopa tulisi näin estetyksi.

Perustuslain 9 §:n mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Jokaisella on oikeus lähteä maasta. Tähän oikeuteen voidaan lailla säätää välttämättömiä rajoituksia oikeudenkäynnin tai rangaistuksen täytäntöönpanon varmistamiseksi taikka maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisen turvaamiseksi. Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan, karkottaa maasta eikä vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Lailla voidaan kuitenkin säätää, että Suomen kansalainen voidaan rikoksen johdosta tai oikeudenkäyntiä varten taikka lapsen huoltoa tai hoitoa koskevan päätöksen täytäntöönpanemiseksi luovuttaa tai siirtää maahan, jossa hänen ihmisoikeutensa ja oikeusturvansa on taattu.

Tämä PL 9 §:n liikkumisvapautta koskeva sääntely turvaa muun ohella yksilöiden vapautta ja valtaa sitä vastaan, että autoritaarisille valtioille

¹⁴³ PeVL 31/2005 vp, s. 5.

ominainen kansalaisten liikkumisvapauden estäminen vallankäyttäjien arvostelijoiden nujertamiseen toteutuisi.

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä, turvallisuustarkastuksessa ja vapaudenmenetyksen aikana sekä tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta. Myös tämä PL 10 §:n mukainen sääntely on tyypillinen suoja sääntely yksilön vallan ja vapauden puolesta sellaisia toimia vastaan, jotka ovat autoritaarisille valtioille ominaisia.

Perusoikeuksien yksi keskeisimmistä tai jopa keskeisin piirre on siis se, että valta on ennen kaikkea yksilöllä, joita ei ole alistettu. Autoritarismille ja totalitarismille on ominaista, että yksilön oikeutta määrätä omista tiedoista, kehostaan ja yksityisyydestään rajoitetaan, kun yksilö on alistettu valtiolle tai muille valtaa käyttäville instituutioille alamaiseksi vallankäytön kohteeksi. Tämä turvaa myös demokratiaa, jossa vallankäytön perusta on vapaasti ja alistamatta valintansa tekevät yksilöt. Yksilöiden alistaminen on siten uhka tai jopa tuho myös demokratialle. Perusoikeudet suojaavat yksilöä alistamiselta turvaamalla yksilön itsemääräämisoikeutta:

Itsemääräämisoikeus kiinnittyy useisiin perusoikeuksiin, erityisesti perustuslain 7 §:n säännöksiin henkilökohtaisesta vapaudesta ja koskemattomuudesta sekä 10 §:n säännöksiin yksityiselämän suojasta (HE 309/1993 vp, s. 46/II, PeVL 59/2002 vp, s. 3/II, PeVL 17/2006 vp, s. 2—3, PeVL 24/2010 vp, s. 3/I). Perustuslailla suojatun yksityiselämän piiriin kuuluu muun muassa yksilön oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan (HE 309/1993 vp, s. 53/I).¹⁴⁴

Perustuslain 11 §:n mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Uskonnonvapaudella on laajat toteutumismuodot:

Uskonnonvapauslain tarkoituksena on 1 §:n mukaan turvata perustuslaissa säädetyn uskonnonvapauden käyttämistä. Perustuslain 11 §:ssä turvataan uskonnon ja omantunnon vapaus. Uskonnonvapauteen liittyy kiinteästi perustuslain 6 §:n 2 momentin sisältämä uskontoon tai vakaumukseen perustuvan syrjinnän kielto. Tästä kiellostä seuraa julkisen vallan käyttöön kohdistuva velvoite kohdella tasapuolisesti kaikkia uskonnollisia yhdyskuntia tai

¹⁴⁴ PeVL 10/2012 vp, s. 2.

maailmankatsomuksellisia suuntauksia. Perustuslain 11 §:n 1 momentissa luetellaan uskonnon ja omantunnon vapauden tärkeimpinä ilmenemismuotoina oikeus uskonnonvapaus eli oikeus olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Uskonnon tunnustamisen ja harjoittamisen vapauteen mainitaan perusoikeusuudistuksen esitoissa sisältyvän kunkin uskonnollisen yhteisön mahdollisuus päättää omista uskonnollisista menoistaan (HE 309/1993 vp, s. 55/II).¹⁴⁵

Perustuslaki 11 §:n sääntely suuntautuu selkeästi teokraattisille autoritaarisille valtioille ominaisia sääntelyjä, kulttuuria ja vallankäyttöä vastaan. Esimerkkinä sellaisesta teokratiasta voidaan esittää Iran:

Korkein uskonnollinen johtaja ja tosiasiallinen valtionpäämies on elintärkeässä roolissa Iranin hallinnollisessa rakenteessa. Perustuslain mukaan uskonnollinen johtaja on vastuussa ”Iranin islamilaisen tasavallan politiikan yleisestä valvonnasta”. Uskonnollinen johtaja on asevoimien ylipäällikkö ja hallitsee Iranin vakoilu- ja turvallisuusoperaatioita; hän voi yksin julistaa sodan. Hänellä on valtuudet nimittää ja erottaa puolet Valvojien neuvoston jäsenistä, oikeuslaitoksen johtaja, yleisradion johtaja ja asevoimien esikuntapäällikkö ja komentaja sekä vallankumouskaartin (Pasdaran tai IRGC) komentaja.¹⁴⁶

Perustuslain 12 §:n mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia. Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. PL 12 §:n mukainen sananvapaus on autoritaarisille valtioille ja kaikelle muulle autoritaariselle vallankäytölle iso uhka. Iso uhka autoritaariselle vallankäytölle on sekin, että vallankäyttöä voidaan julkisesti arvioida julkisuusperusoikeuden myötä.

Perustuslain 13 §:n mukaan jokaisella on oikeus lupaa hankkimatta järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin. Jokaisella on yhdistymisvapaus. Yhdistymisvapauteen sisältyy oikeus ilman lupaa perustaa yhdistys, kuulia tai olla kuulumatta yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen toimintaan. Samoin on turvattu ammatillinen yhdistymisvapaus ja vapaus järjestäytyä muiden etujen valvomiseksi. Tarkempia säännöksiä kokoontumisvapauden ja yhdistymisvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Autoritaarisille valtioille ja kaikelle muulle autoritaariselle vallankäytölle on iso uhka, jos ihmiset kokoontuvat ja tekevät yhteistoimintaa ilman autoritaarisen vallankäyttäjän kontrollia ja hyväksyntää. Sen tähden tällaisella vallankäytöllä on taipumus taistella ihmisten vapaata yhdistymistä ja kokoontumista vastaan.

¹⁴⁵ PeVM 10/2002 vp, s. 2-3.

¹⁴⁶ Wikipedia, hakusana: Iran.

Mielenosoitusoikeuden kaventumiseen saattaa johtaa myös maahanmuuton lisäämät yhteiskunnalliset jännitteet, joiden tähden saatetaan lähteä estämään autoritaarisissa valtioissa tutulla tavalla jännitteiden tuleamista esille. Ruotsissa on viimeksi keväällä 2022 nähty palavia poliisiautoja ja väkivaltaisia mellakoita maahanmuuttajalähiöissä. Ruotsalainen yhteiskunta on joutunut vaikean paikan eteen: miten suhtautua muslimien mellakoihin ja väkivaltaan. Lähes joka kolmas ruotsalainen on valmis ratkaisemaan ongelman antamalla periksi väkivallan uhan edessä ja kieltämällä sellaiset mielenosoitukset, jotka saattaisivat loukata jonkun tunteita.¹⁴⁷ Käytännössä tämä tarkoittaisi toteutuessaan autoritaarisista valtioista tuttua lähes täydellistä mielenosoitusoikeuden lopettamista, sillä mielenosoitusten luonteeseen kuuluu se, että ne eivät yleensä ole kaikille mieluisia.

Perustuslain 14 §:ssä säädetään vaali- ja osallistumisoikeuksista. Jokaisella Suomen kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksessä. Vaalikelpoisuudesta valtiollisissa vaaleissa on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tässä perustuslaissa. Jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa asuvalla muulla Euroopan unionin kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa sen mukaan kuin lailla säädetään. Jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa vakinaisesti asuvalla ulkomaalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää kunnallisvaaleissa ja kunnallisessa kansanäänestyksessä sen mukaan kuin lailla säädetään. Oikeudesta muutoin osallistua kuntien hallintoon säädetään lailla. Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Autoritaarisille valtioille ominainen vallankäyttäjien arvostelijoiden nujertaminen ei luonnollisesti salli tällaisia vaali- ja osallistumisoikeuksia. Sen sijaan vaali- ja osallistumisoikeudet rakentavat keskeistä perustaa yhteiskunnille, joissa perusta on yksilöiden valta ja vapaudet.

Perustuslain 15 § säättää omaisuuden suojan. Sen mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttää korvausta vastaan säädetään lailla. Omaisuuden suoja on yksi keino turvata yksilöiden autonomiaa ja vapauttaa sekä riippumattomuutta julkisesta vallankäytöstä.

Autoritarismiin kuuluu luontevasti vallankäytön arvostelun nujertaminen poliisivaltioillisilla toimilla. Perustuslain 21 §:n oikeusturvaperusoikeus torjuu tällaista. Sen mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman

¹⁴⁷ Joka kolmas kannattaa "loukkaavien" mielenosoitusten kieltämistä Ruotsissa - Suomen Uutiset, toukokuu 04, 2022 19:07

<https://www.suomenuutiset.fi/joka-kolmas-kannattaa-loukkaavien-mielenosoitusten-kieltamista-ruotsissa/>

lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Perustuslakivaliokunta tulkitsee tätä siten, että sillä torjutaan autoritaarisille poliisivaltioille ominaisia tapoja toimia:

Perustuslain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin oikeussuojatakeisiin sisältyy oikeus tulla pidetyksi syyttömänä, kunnes syyllisyys on laillisesti näytetty toteen (HE 309/1993 vp, s. 74/II). Valiokunta painottaa tämän oikeuden huomioon ottamisen tärkeyttä poliisin säilytettävänä ehdotetun lain nojalla olevien oikeudenmukaisessa kohtelussa.¹⁴⁸

Maahanmuuttajien erilaiset kulttuurit, uskonnot ja elämäntavat voivat olla ristiriidassa yleisesti hyväksytyjen ihmisoikeus- ja vapausperiaatteiden kanssa. Erityisesti islaminusko aiheuttaa länsimaissa konflikteja, jotka ilmenevät pienissä ja kiusallisissa tilanteissa kuten erilaisissa käsityksissä vaikkapa kättelemisestä, mutta myös sananvapauskysymyksissä ja naisten sekä seksuaalivähemmistöjen asemasta puhuttaessa.¹⁴⁹ Suurin ongelma on kuitenkin koko perusoikeusjärjestelmän haastava autoritaarinen ajattelutapa, joka suuressa osassa maailmaa on vallitseva ja elinvoimainen. Sen kulkeutuminen Suomeen maahanmuuton myötä tulevan demografisen muutoksen kautta on suuri uhka perusoikeusjärjestelmän perustalle ja ytimelle.

Esimerkkejä löytyy myös siitä, että länsimaiseen käsitykseen kuuluviin vapauksiin kohdistuu kulttuurisia paineita, jotka voivat hivuttautua osaksi oikeuskäytäntöjäkin. Filosofian tutkija Monique Deveaux (2000) kirjoittaa artikkelissaan tapauksesta, jossa New Yorkissa 1980-luvun lopulla aviorikoksen tehneen kiinalaisnaisen murhasta tuomitun miehen rangaistusta lievennettiin vedoten heidän kulttuuriin käsityksiinsä avioliiton ulkopuolisista suhteista. Tässä tapauksessa kyse ei ollut islamista, mutta periaate on sama. Kulttuuriin tai uskonnollisiin tapoihin perustuen annetaan lievennyksiä rikostuomioihin. Saksassa nousi pienimuotoinen häly vuonna 2007, kun länsimaalainen oikeuden tuomari siteerasi Koraania eikä antanut avioeroa naiselle. Nainen halusi eron väkivaltaisesta marokkolaistaustaisesta miehestään. Tuomarin mukaan muslimiperheissä Koraani sallii aviomiehen rangaista vaimoaan. Myös Saksan tuomariliitto puolusti tapausta käsitellyttä tuomaria. Tuomariliiton mukaan uskonnon edustamat arvot tulee ottaa huomioon osana oikeudenkäyttöä.¹⁵⁰

Yksi mahdollinen näkymä on se, että monietnisyyden myötä ja sosiaalisen pääoman huvetessa valtion pitäminen kasassa vaatii vapausoikeuksien kaventamista ja siirtymää autoritaristiseen tai jopa totalitaristiseen suuntaan, kuten Grönroos & Hamilo ovat havainneet:

Miten maailman monietniset valtiot on saatu pysymään kasassa? Esimerkiksi Jugoslavian ja Irakin osalta totalitaarinen hallinto sai hillittyä väestöryhmien etnisiä ristiriitoja. Tämä tapahtui kuitenkin ihmisten kansalaisvapauksien kustannuksella. Kylmän sodan päättyminen johti Jugoslavian hajoamiseen ja Balkanin verisiin sotiin. Saddam Husseinin diktatuuriin kaatuminen taas nosti eri uskonnollisista ja etnisistä ryhmistä ristiriidat näkyvämmiin esille.

¹⁴⁸ PeVL 21/2006 vp, s. 3.

¹⁴⁹ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 9.

¹⁵⁰ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 36.

Euroopan unioni ja monien jäsenmaiden omat lainsäätäjät ovat pyrkineet ratkaisemaan monikulttuurisuuteen liittyvät ongelmat samankaltaisin toimin.

Maahanmuuttoon liittyvää kriittistä keskustelua pyritään vaimentamaan leimaamalla kriittinen keskustelu "vihapuheeksi" ja pyrkimällä lainsäädännön keinoin kieltämään vihapuheiksi luokiteltujen tietojen ja mielipiteiden esittäminen. Saksassa lainsäädäntö vaatii jo nyt sosiaalisen median alustojen, kuten Facebookin, poistavan vihapuheeksi luokiteltavan materiaalin kymmenien miljoonien eurojen sakon uhalla.

Monikulttuurisuuden tuomien turvallisuusuuhkien torjunnassa on myös kansalaisten valvontaa lisätty monin keinoin aina julkisten tilojen kameravalvonnasta internetin seuraamiseen. Myös aselakeja pyritään jatkuvasti kiristämään, osaltaan osana pyrkimyksiä parantaa monietnisten valtioiden turvallisuutta.¹⁵¹

Näiden kahden radikaalisti erilaisen normijärjestelmän kohtaaminen voi tulla ajankohtaiseksi monella tavalla. Yksi sellainen tilanne on, kun autoritaarisiin järjestelmiin sosiaalistuneita maahanmuuttajia tulee Suomen kaltaisen demokraattisen järjestelmän piiriin, jossa ytimessä ovat yksilön oikeudet ja vapaudet.

¹⁵¹ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 70-71.

3 HAVAINTOJA ERÄISTÄ YKSITTÄISISTÄ OIKEUKSISTA

3.1 Subsidiariteetti ja osallistumisperusoikeus (PL 14 §)

Kun julkisen vallan ja toiminnan osalta toteutetaan läheisyysperiaatetta eli subsidiariteettia, niin julkisen vallan päätökset tulisi tehdä mahdollisimman lähellä ihmisiä ja julkista valtaa sekä julkista toimintaa tulisi tehdä tai käsitellä alhaisimmalla mahdollisella tasolla. Subsidiariteetilla voidaan tarkoittaa myös sitä, että ylempi taho ei saa puuttua alempaan tahoan, jos alempi taho kykenee pitämään itsestään huolta, mutta ylempi taho on vastuussa siitä, että alempi taho pystyy vastaamaan velvoitteistaan.

Subsidiariteetti voi tarkoittaa myös sitä, että ylemmille tasoille tulisi viedä vain sellaiset päätökset, joita ei alemmilla tasoilla voida tehdä. Tämä siis voi tarkoittaa sitä, että valta on kansallisvaltioiden tasolla ja/tai niiden paikallisyhteisöissä. Läheisyysperiaatetta voidaan perustella hajautetun ja hiljaisen tiedon idealla, jonka mukaan päätös tulee tehdä mahdollisimman lähellä sitä koskevaa ympäristöä, jotta päätöksentekijöillä on mahdollisimman paljon paikallista tietoa ja mahdollisimman hyvät mahdollisuudet tutustua paikallisiin olosuhteisiin.

Suomen perustuslain 1 §:n mukaan Suomi on Euroopan unionin jäsen. Myös EU:n pitäisi jollakin tavalla kunnioittaa ja toteuttaa subsidiariteettia, koska EU:n yhteyteen liittyy subsidiariteettiperiaate. Sen mukaan unioni voi ryhtyä toimenpiteisiin vain, jos se pystyy saavuttamaan asetetut tavoitteet tehokkaammin kuin jäsenvaltiot, tai jos jäsenvaltioiden omat toimet eivät ole riittäviä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Näitä kriteereitä on kutsuttu myös tarpeellisuustestiksi. Subsidiariteettiperiaate pyrkii takaamaan, että kaikki vallankäyttö ei tapahdu unionin tasolla vaan, että myös kansallisella ja paikallisella tasolla voidaan tehdä unionin tavoitteita edistäviä toimenpiteitä¹⁵²

Unionin toimivalta on jaettu kolmeen tasoon: unionin yksinomainen toimivalta, unionin ja jäsenvaltioiden kesken jaettu toimivalta, ja unionin kansallisia toimia tukeva toimivalta. Subsidiariteettiperiaate määrittää, milloin unioni voi ryhtyä toimenpiteisiin asiassa, joka lukeutuu jaetun toimivallan alaan. Subsidiariteettiperiaate liittyy läheisesti suhteellisuusperiaatteeseen, joka määrittää, minkälaisiin toimenpiteisiin unioni voi ryhtyä, silloin kun sillä on toimivalta asiassa.

Subsidiariteettiperiaate otettiin ensimmäisen kerran osaksi perussopimusta Maastrichtin sopimuksella vuonna 1992. Periaatteesta säädetään SEU 5(3) artiklassa. Lissabonin sopimuksessa subsidiariteettiperiaatteen merkitystä pyrittiin lisäämään ja sopimukseen liitettiin kaksi lisäpöytäkirjaa, joiden on tarkoitus selkeyttää periaatteen sisältöä ja toimintaa. Kansallisten parlamenttien asemasta Euroopan unionissa tehty pöytäkirja (N:o 1) määrittää, miten jäsenvaltioiden kansanedustuslaitokset voivat osallistua periaatteen

¹⁵² Joutsamo, Kari, Subsidiariteettiperiaate EY-oikeudessa, Julkaisussa Lakimies: Suomalaisen lakimiesyhdistyksen aikakauskirja 93, 5(1995), s. 742-750.

noudattamisen valvontaan unionin lainsäädäntötyössä ja toissijaisuus ja suhteellisuusperiaatteen soveltamisesta tehty pöytäkirja (N:o 2) määrittää, miten periaatteen huomioimisen tulisi käytännössä tapahtua ja miten ensimmäisen pöytäkirjan mukaiset menettelyt tulisi toteuttaa.

Subsidiariteettiperiaatteen noudattamista valvotaan eri tavoin. Kaikkiin komission lainsäädäntöehdotuksiin tulee sisältyä kannanotto siitä, noudattaako ehdotus subsidiariteettiperiaatetta. Jäsenvaltioiden parlamenteilla on mahdollisuus tehdä huomautus siitä, noudattaako lainsäädäntöhanke subsidiariteettiperiaatetta. SEUT 263 artiklan mukaisesti unionin lainsäädäntötoimen laillisuus voidaan saattaa Euroopan unionin tuomioistuimen arvioitavaksi. Euroopan unionin tuomioistuin (EUT) sen sijaan on ainakin suoranaisesti käsitellyt hyvin vähän tai olemattomalla tavalla subsidiariteettiperiaatetta.

Euroopan komission mukaan joillakin aloilla sekä EU että jäsenmaat voivat säätää lakeja eli lainsäädäntövalta on jaettu. Jäsenmaat voivat kuitenkin säätää lakeja vain, jos EU ei ole jo ehdottanut uutta lainsäädäntöä tai on päättänyt, ettei se ehdotakaan sitä. EU:lla on tällöin jaettu lainsäädäntövalta myös maahanmuuttoa koskevissa kysymyksissä.¹⁵³ Vaikka EU:n nykytilaa voisikin luonnehtia Suomen suvereniteetin ja subsidiariteetin idean loukkaukseksi, niin ainakaan itselläni ei ole tiedossa, että jokin Suomen perusoikeuksien pykälistä olisi syrjäytetty EU:n normiston johdosta tai EU:n normiston etusijan periaatteen noudattamisen tähden. Suomen perusoikeuksien suhteuttaminen maahanmuuttoon ei ole menettänyt validiteettia siksi, että Suomi on EU:n jäsen.

EU:lla on myös oma perusoikeusulottuvuutensa. Voidaan todeta kuten Husa ja Jyränki, että Suomen perusoikeusjärjestelmä kytkeytyy yhteen EU:n perusoikeusulottuvuuden kanssa.¹⁵⁴

Unionin perustana olevat keskeiset arvot on vahvistettu Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklassa. Nämä arvot ovat:

- ihmisarvon kunnioittaminen
- vapaus
- kansanvalta
- tasa-arvo
- oikeusvaltio ja
- ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vähemmistöihin kuuluvien oikeudet mukaan luettuina.

Ihmisten oikeuksien kunnioittaminen on yksi EU:n perusvelvoitteista. EU:n on kunnioitettava näitä oikeuksia toteuttaessaan politiikkoja ja ohjelmia, ja myös EU:n toimielinten ja kunkin jäsenvaltion on kunnioitettava niitä.

¹⁵³ EU:n virallinen verkkosivusto

[EU:n toimivalta | Euroopan komissio \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law/areas-eu-action_fi)

https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law/areas-eu-action_fi

¹⁵⁴ Husa ja Jyränki 2021, Valtiosääntöoikeus, s. 147.

Näissä arvoissa on vaikea nähdä mitään ristiriitaa Suomen kansallisten perusoikeuksien arvopohjan kanssa. Kuten Husa ja Jyränki ovat todenneet, voidaan nähdä myös niin, että perus- ja ihmisoikeusjuridiikan kannalta on tärkeää huomata, että Euroopan unionin perusoikeuskirja ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukset ovat sisällöltään erittäin yhteneväiset.¹⁵⁵

Perustuslakivaliokunnan mukaan Suomen perustuslaissa turvatut perusoikeudet ovat merkityksellisiä myös EU-sääntelyn valmistelussa (ks. esim. PeVL 15/2017 vp, s. 4 ja PeVL 9/2017 vp, s. 5-6 ja niissä viitattut lausunnot). Valiokunnan mukaan on selvää, että Suomen perustuslain tulee ohjata valtioneuvoston kannanmuodostusta EU-lainsäädännön valmistelussa (PeVL 20/2017 vp, s. 6). Valiokunta kiinnittää valtioneuvoston huomiota myös perustuslain 1 §:n 3 momentin säännökseen, jonka mukaan Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Saman säännöksen mukaan Suomi on Euroopan unionin jäsen. Valiokunnan mielestä perustuslain 1 §:n 3 momentti yhdessä perustuslain 22 §:ssä säädetyn perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvollisuuden kanssa merkitsee, että valtioneuvoston tulee osallistua EU-säädösehdotusten valmisteluun tavalla, joka turvaa perus- ja ihmisoikeuksia Suomen lisäksi koko Euroopan unionissa (ks. PeVL 20/2017 vp, s. 6, PeVL 53/2017 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunta painottaa perustuslain huomioon ottamista Suomen kantoja muotoiltaessa.¹⁵⁶

Perustuslakivaliokunnan mukaan Suomen tavoitteena on perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen parantaminen koko Euroopan unionissa.¹⁵⁷ Tätä tavoitetta tuskin edistää se, että haittamaahanmuutto heikentää ja uhkaa heikentää lähes kaikkien perusoikeuksien toteuttamista. Kysymys onkin siitä, että onko merkitystä vain sillä, että maahanmuuttajien oikeudet toteutetaan täysimääräisesti tai jopa enemmän kuin täysimääräisesti. Silloin muilla oikeuksilla ei ole edes sen verran merkitystä, että niitä mietittäisiin punninnassa ja optimoinnissa.

Kysymys subsidiariteetista tarkoittaa myös sitä, että ylipäättänsä päätösvaltaa on kansallisella tasolla. Demokraattisen päätöksenteon ja subsidiariteetin yhdistelmä tarkoittaa sitä, että valtaa hajautetaan myös kansallisvaltioita alemmalle tasolle demokraattisen päätöksenteon kautta käytettäväksi.

Perustuslain 2 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään julkisen vallan kansanvaltaisesta perustasta. Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Perustuslain lähtökohtana on, että kaikella julkisen vallan käytöllä on oltava demokraattinen perusta.

¹⁵⁵ Husa ja Jyränki 2021, Valtiosääntöoikeus, 152.

¹⁵⁶ PeVL 4/2019 vp, s. 3.

¹⁵⁷ PeVL 2/2021 vp, s. 9.

Perustuslain esitöiden mukaan kansanvallan toteuttamisessa olennainen merkitys on erityisesti kunnallisella itsehallinnolla (HE 1/1998 vp, s. 74/I). Perustuslakivaliokunta on käytännössään katsonut perustuslain 2 §:ssä ilmaistun kansanvaltaisuusperiaatteen tarkoittavan kunnallisen itsehallinnon osalta ylimmän kunnallisen päätöksentekojärjestelmän demokraattisuutta (ks. PeVL 63/2014 vp, s. 3/I, PeVL 24/2008 vp, s. 2/I ja PeVL 23/2001 vp, s. 2/I). Perustuslain 2 §:n säännöksillä kansanvaltaisuudesta on läheinen yhteys perustuslain 14 §:n 4 momenttiin, jonka mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.¹⁵⁸

Eräänlainen subsidiariteetin ja osallistumisoikeuksien toteutuma on se, että saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan (PL 17 §). Korkein hallinto-oikeus (KHO) on käsitellyt runsaasti valituksia saamelaiskäräjien päätöksistä, joissa saamelaiskäräjät ei ole hyväksynyt henkilöiden vaatimuksia tulla katsotuksi saamelaiseksi. Oikeudellinen punnintakysymys KHO:ssa on näissä tilanteissa seuraava:

Kysymys on siitä, millainen painoarvo ryhmään kuulumisen arvioinnissa on annettava yhtäältä yksilön itseidentifikaatiolle sekä toisaalta alkuperäiskansan itsemääräämisoikeudelle ja ryhmähyväksynnälle. Korkein hallinto-oikeus toteaa tämän kehityssuunnan vuoksi, että saamelaiskäräjästä annetun lain 3 §:n saamelaismääritelmän tulkinnassa ryhmähyväksyntä on henkilön itseidentifikaation ohella otettava huomioon.¹⁵⁹

Tällaiset kiistat kertovat saamelaisten halusta vaalia sitä, että saamelaiseksi, saamelaiskäräjien äänestäjäksi sekä alkuperäiskansan oikeuksien piiriin pääsemiseksi on tiukat kriteerit. Se on koettu uhaksi saamelaiselle kulttuurille, jos kriteerit saamelaiseksi pääsemiselle eivät ole tiukat. Saman logiikan kannalta on oikeutettua kysyä: Miksi vastaavasti suomalaiselle kulttuurille ei olisi uhka, jos suomalaiseksi pääsemiselle ei ole olemassa vastaavia tiukkoja kriteerejä? Eikö maahanmuuttopolitiikalla ja kansalaisuuspolitiikalla tulisi vastaavasti suojella suomalaista kulttuuria?

Onko tarkoitus epäyhdenveroisesti suosia joitakin ryhmiä antamalla niille yksinoikeus kehittää kieltään ja kulttuuriaan? Eikö suomalaisille tai kantasuomalaisille jonkinlaisena alkuperäiskansana Suomessa myös tulisi olla oikeus kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan? Siinä tapauksessa myös kantasuomalaiselle tulisi antaa jokin vastaavanlainen legaalimääritelmä, joka laissa saamelaiskäräjistä 3 § annetaan saamelaiselle.

Jos suomalaiset niin sanottuna kantaväestönä ovat oikeutettuja tähän samaan PL 17 §:ssä mainittuna muiden ryhmien joukossa, niin päätösvallan siirtyminen

¹⁵⁸ Valiokunnan lausunto PeVL 65/2018 vp, s. 20-21.

¹⁵⁹ KHO:2019:123, 26.9.2019/4348 kohdasta: 5.1 Saamelaismääritelmän tulkinta.

ylikansalliseksi sopii tähän huonosti. Huonosti siihen sopii sekin, että massamaahanmuuton tuomalla demografisella muutoksella mahdollisuudet oman kielen ja kulttuurin kehittämiseen selvästi heikkenevät, koska jokin kantaväestön kulttuuriin kuuluva ei ole hyväksyttävää tai on jopa loukkaavaa tulijoille. Kantaväestön asema myös heikkenee, kun sen osuus äänestäjistä vähenee. Erityisen huonosti tähän sopii se, että päätöksenteon siirtyessä ylikansalliseksi kansallisiin parlamentteihin kohdistuvaksi saneluvallaksi, ei kantaväestöllä ole käytännössä päätösvaltaa siihen, ajetaanko sen kulttuuri ja kieli alas ulkomailta tulevalle muutoksella väestössä ja muilla ulkomailta tulevilla toimilla ja tapahtumilla.

Subsidiariteetti laajempänä periaatteena voi tarkoittaa myös sitä, että vallan keskitys kauas paikalliselta ja kansalliselta taholta ja niiden intresseistä voi johtaa siihen, että luonteeltaan ylikansallisiin tai jopa globaaleihin haasteisiin ei kyetä vastaamaan tehokkaasti. Tämä ajatus on sisällä myös EU:n subsidiariteettiperiaatteessa. Jos subsidiariteettiperiaatetta ei kunnioiteta, niin ylikansalliset ja globaalit ongelmat eivät tule ratkaistua. Näin tämän näkee nimenomaan maahanmuuttokysymyksen kontekstissa Purra:

Sen sijaan, että omaa etuaan ajaviin valtioihin suhtaudutaan vihamielisesti, tulisi ymmärtää, että ne ovat ainoa konkreettinen mahdollisuus sille, että mikään kansainvälinen tai globaali haaste voidaan ylipäänsä kohdata.¹⁶⁰

Onko sitten kansainväliset sitoumukset vieneet Suomelta oikeuden turvautua päätöksenteossa omaan perustuslakiin ja perusoikeusperiaatteisiin? Edellä on jo todettu, että kansainväliset ihmisoikeudet tai EU:n normisto eivät ole syrjäyttäneet Suomen perusoikeuksia, vaikka sinänsä ristiriitojakin voisi tulla. Laajemmin kysymystä kansainvälisten velvoitteiden asettamista rajoista päätösvalalle Suomessa on selvittänyt Purra. Purran mukaan subsidiariteetille pakolaispolitiikassa myös jää tilaa. Hän toteaa raporttinsa keskeisistä tuloksista mm. seuraavaa:

Keskustelussa maahanmuutosta kuulee usein väitettävän, että kansainvälinen pakolaissopimus rajoittaa valtioiden toimia niin merkittävästi, että epäsäännöllisen tai laittoman maahanmuuton rajoittaminen ei ole mahdollista. Yhtäältä pakolaissopimus vuodelta 1951 kyllä rajoittaa merkittävällä tavalla valtion toimia ja antaa yksilöille subjektiivisen oikeuden hakea turvapaikkaa mistä tahansa. Toisaalta pakolaissopimus kirjaa nimenomaan oikeudesta hakea turvapaikkaa, ei velvollisuudesta antaa sitä. Vielä vähemmän se pakottaa ottamaan ihmisiä asumaan maahan, varsinkaan pysyvästi. Lisäksi sopimus vaikuttaa vanhentuneelta, sillä se maailma, jota hallinnoimaan se luotiin, oli hyvin erilainen kuin se, jossa elämme nyt, 2010-luvulla. Vielä oleellisempaa on kuitenkin hahmottaa, että myös nyt käsillä olevassa tilanteessa valtioilla on merkittävästi enemmän mahdollisuuksia toimia kuin usein halutaan ymmärtää eikä pakolaissopimusta voidakaan pitää

¹⁶⁰ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen Perusta, s. 24.

perusteluna toimimatta jättämiselle tai ”liian” avoimelle turvapaikkapolitiikalle.¹⁶¹

Kirjoituksen tärkein sanoma tiivistyy väitteeseen, jonka mukaan huolimatta globaalista maailmasta, ylikansallisista hallinta- ja valvontamekanismeista ja EU-tason lainsäädännöstä, valtioiden liikkumavara maahanmuuttopolitiikan suhteen on edelleen varsin merkittävä. Vaikka pakolaissopimus, ihmisoikeussopimukset ja EU-laki rajoittavat valtion suvereniteettia ikään kuin ulkoapäin, löytyy valtiotoimintaan merkittävästi vaikuttavia tekijöitä kuitenkin myös sen sisältä. Liberaali, demokraattinen, ”hyväkäytöksinen” ja humaani valtio, kuten Suomi, näyttää rajoittavan ennen muuta itse itseään.¹⁶²

Vastoin monien poliitikkojen, asiantuntijoiden ja muiden toimijoiden toiveita, valtiot näyttävät edelleen olevan globaalin maailman merkittävimpiä toimijoita – niin halutessaan.¹⁶³

Humanitaarinen maahanmuutto on todennäköisesti ongelmallisin maahanmuuton osa-alue osaksi siitä syystä, että julkisessa keskustelussa on luotu kuva siitä, että kansainväliset sopimukset sitovat Suomea toimimaan vain yhdellä tavalla. Todellisuudessa Geneven pakolaissopimuksessa mukana olevat maat suhtautuvat humanitaariseen muuttoliikkeeseen monin eri tavoin ja muuttoliikettä on mahdollista kontrolloida, jos vain poliittista tahtotilaa muutoksille löytyy.¹⁶⁴ Tämä tarkoittaa myös sitä, että perusoikeuksien tehokasta toteuttamista vaarantavan haittamaahanmuuton torjumiseen on laajat mahdollisuudet, jos siihen löytyy kansallista tahtotilaa. Lisäksi tulee huomioida, että subsidiariteetti voidaan myös alistumalla menettää tai sitten sitä voidaan vaalia ja vaatia. Tästä vaatimisesta ja vaalimisesta on esimerkkinä seuraava Purran havainto Tanskasta:

Tanska, vaikkakin EU:n jäsenmaa, ei osallistu oikeus- ja sisäasiainneuvoston toimiin turvapaikka- tai maahanmuuttoasioissa. Se ei siis myöskään ole hyväksynyt mitään näihin liittyvää direktiiviä eikä sitä sido Euroopan tuomioistuimen päätökset tällä alueella. Monien asiantuntijoiden mukaan jotkut Tanskan turvapaikka- ja perheen yhdistämispolitiikat eivät olekaan EU-lain mukaisia. Toisaalta kuten edellä on kuvattu, Tanska on toiminut aina melko omapäisesti – eikä maahanmuutto ole ainoa sektori – ja voidaankin olettaa, että vaikka Tanska olisi mukana EU:n turvapaikkapolitiikassa, se siltikin noudattaisi omaa linjaansa. Lienee kuitenkin selvää, että itsenäisyyttään tarmokkaasti vaaliva maa on hyötynyt poikkeuksellisesta asemastaan – jonka se on ihan itse valinnut.¹⁶⁵

¹⁶¹ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen Perusta, s. 5.

¹⁶² Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen Perusta, s. 6-7.

¹⁶³ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen Perusta, s. 7.

¹⁶⁴ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 91.

¹⁶⁵ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen Perusta, s. 33.

Lähtökohtaisesti subsidiariteettiperiaatteen kautta hahmotettu perustuslain 14 §:n mukainen osallistumisperusoikeus voi pitää sisällään sen ajatuksen, että sitä toteuttamalla niin maahanmuuttopolitiikassa kuin muutoinkin saavutetaan parempia päätöksiä. Tämä tarkoittaa sitä, että todennäköisesti torjutaan paremmin haittamaahanmuuttoa ja tehdään parempaa maahanmuuttopolitiikkaa verrattuna siihen, että kansallisen, alueellisen tai paikallisen tason päätöksenteko olisi sidottu ylikansalliseen päätöksentekoon tai varsinkin epädemokraattiseen ylikansalliseen päätöksentekoon. Tämä ajatus tulee edellä viitatuissa Purran tutkimuksen siteerauksissa selkeästi esille ja vielä selkeämmin tuossa tutkimuksessa kokonaisuudessaan.

Päätöksenteon prosessien kannalta joka tapauksessa sellainen maahanmuutto on haittamaahanmuuttoa subsidiariteettiperiaatteen ja PL 14 § osallistumisperusoikeuden kannalta, joka ei perustu kansanvaltaiseen kansalliseen, alueelliseen tai paikalliseen päätöksentekoon. Tämä näkökulma on syytä pitää esillä aina, kun haittamaahanmuuttoa ajavat vetoavat siihen, että kansallisten, alueellisten tai paikallisten päättäjien tulisi alistua johonkin ylikansalliselta tasolta tulevaan vallankäyttöön. Subsidiariteettiperiaate laajassa mielessä yhdessä PL 14 §:n osallistumisoikeuden kanssa muodostaa vastaperiaatteen sille, että ylikansallisesti rajoitetaan kansallista päätöksentekoa. Kysymykseen kansainvälisten sopimusten merkityksestä palataan vielä perusoikeuksien rajoittamista ja yhteensovittamista koskevassa luvussa 7.

3.2 Maahanmuutto yhdenvertaisuuden (PL 6 §) haastajana

Perusoikeuksista ensimmäisenä on säädetty yhdenvertaisuudesta:

PL 6 § yhdenvertaisuus

Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

Yhdenvertaisuuden asemaa perusoikeuksien ytimessä kuvaa seuraava:

Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevilla säännöksillä on ollut perinteisesti keskeinen asema perusoikeusjärjestelmässä. Myös kansainvälisessä ihmisoikeussääntelyssä yhdenvertaisuudella ja

erityisesti syrjinnän kielloilla on tärkeä merkitys. Yhdenvertaisuuden ajatus sisältyy jo perusoikeuden käsitteeseen.¹⁶⁶

Yleistä yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin sisältämä syrjintäkielto, jonka mukaan ketään ei saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Säännöksessä lueteltuja erotteluperusteita voidaan pitää syrjintäkiellon ydinalueena. Luetteloa ei ole kuitenkaan tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan eri asemaan asettaminen on kielletty myös muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tällainen syy voi olla esimerkiksi yhteiskunnallinen asema, varallisuus, yhdistystoimintaan osallistuminen, perhesuhteet, raskaus, aviollinen syntyperä, seksuaalinen suuntautuminen ja asuinpaikka.¹⁶⁷

Perustuslakivaliokunta on määritellyt yhdenvertaisuutta suhteuttamalla PL 6 §:n sääntelyä yhteiseurooppalaiseen yhdenvertaisuutta koskevaan sääntelyyn:

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännöksen 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perusoikeusuudistuksen esitöissä (HE 309/1993 vp, s. 42/II) ja perustuslakivaliokunnan sitä koskevassa käytännössä on nimenomaisesti erotettu säännöksen sisältämä yleinen yhdenvertaisuuslauseke (1 mom.) ja syrjintäkielto (2 mom.). EU:n perusoikeuskirjan 21 artiklan syrjintäkielto on muotoiltu perustuslain 6 §:n 2 momentin tapaan. Artiklan mukaan kielletään kaikenlainen syrjintä, joka perustuu sukupuoleen, rotuun, ihonväriin tai etniseen taikka yhteiskunnalliseen alkuperään, geneettisiin ominaisuuksiin, kieleen, uskoon tai vakaumukseen, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen tai muuhun sellaiseen seikkaan. Artiklassa kielletään myös kaikenlainen kansalaisuuteen perustuva syrjintä perussopimusten soveltamisalalla, sanotun kuitenkin rajoittamatta niiden erityismääräysten soveltamista. Perusoikeuskirjaan sisältyy myös yleinen yhdenvertaisuusartikla ("Yhdenvertaisuus lain edessä"). Perusoikeuskirjan 20 artiklan mukaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan syrjintäkiellon mukaan yleissopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.¹⁶⁸

¹⁶⁶ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 17.

¹⁶⁷ HE 309/1993 vp, s. 43—44

¹⁶⁸ PeVL 75/2018 vp, s. 2.

Suomalaiseen kulttuuriin, ihmiskuvaan ja sitä myöten myös oikeusjärjestelmään kuuluu ilmeisen notorisesti ja riidattomasti, että ihmisiä pidetään yhdenvertaisina. Yhdenvertaisuutta poliittisella päätöksenteon tasolla toteuttaa demokratia, jossa on yleinen ja yhtäläinen äänioikeus. Sekin PL 14 §:n mukaisena perusoikeutena:

Jokaisella Suomen kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksessä.

Demokratian toteutumisen kannalta on ratkaisevan tärkeää, että vakaumuksen ja mielipiteen perusteella ei syrjitä. Nimenomaan yhdenvertaisuusperusoikeudella luodaan kaikille yhdenveroisia mahdollisuuksia vaikuttaa. Tällainen poliittinen demokratia on niin syvällä suomalaisessa ajattelussa ja identiteetissä, että aivan täysin toisenlainen ajattelu voi olla hyvin vaikeasti ymmärrettävää toiseutta.

Kysymys ei yhdenvertaisuusperusoikeudenkaan ilmentämien arvojen ja tavoitteiden osalta ole silti minkäänlaisesta kulttuurit ylittävästä universaalista. Esimerkiksi Rawls hylkää ajatuksen vapaista ja tasa-arvoisista kansalaisista universaalina kulttuurisidonnaisena näkemyksenä.¹⁶⁹ Sellainen näkemys on läntiseen liberaaliseen perinteeseen kuuluva näkemys, joka ei voi siksi toimia ylikulttuuristen arvojen ja tavoitteiden perustana. Esimerkiksi naisten ja miesten tai eri ihmisryhmien oikeudet voivat olla hyvin erilaisia aivan perustellusti jonkin muun yhtenäiskulttuurin normatiivisen tradition varassa.

Henkilö voidaan asettaa eri asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, jos autoritaarisen vallan ja sen pohjana olevien arvojen ja uskomusten turvaaminen sellaista menettelyä puoltaa. Yhdenvertaisuusperusoikeuden takana olevat arvot sisäistäneelle on varmasti vaikea ymmärtää toiseutta, jossa vahvan johtajan ja hallinnon kaipuu sekä sitoutuminen joihinkin perinnäistapoihin ja -uskomuksiin sekä uskontoihin antaa sellaisen tunteen ja kokemuksen turvasta, pysyvyydestä ja elämänhallinnasta, jossa demokratia ja siihen luontevasti liittyvä ihmisten yhdenvertaisuus on eliminoitavaa uhkaa.

Autoritaarisesta ja länsimaista ajattelua haastavasta näkökulmasta käsin on perusteltua kyseenalaistaa yhdenvertaisuusperusoikeutta ainakin seuraavasti:

- Miksi naisia ja miehiä ei voisi asettaa eriarvoiseen asemaan, kun sukupolvien ajan pyhänä ja oikeana pidetyt perinnäistavat- ja uskomukset ja/tai uskonto sitä puoltavat? Kun naiset ja miehet ovat vieläpä monella tavalla erilaisia, niin miten yhdenveroinen kohtelu olisi edes perusteltua?

¹⁶⁹ Ks. Rawls 1993, *The Law of Peoples*, s. 62–66.

- Miksi päätösvaltaa ja muitakin oikeuksia ei rajata vain vanhemmille ihmisille, kun heillä on kuitenkin laajempi kokemus? Eivätkö he ole arvokkaampia yhteisön jäseniä?

- Miksi minun uskontoni ja uskomuksieni vastaisia mielipiteitä eli minulle pyhän häpäiseviä mielipiteitä, toimintaa tai edes ihmisiä pitäisi hyväksyä? Miksi vääräuskoisia ei saa hiljentää viime kädessä tappamalla, jos muu ei riitä hiljentämiseen? Miksi minun pyhiä arvoja ja uskomuksia loukkaavia ihmisiä ei saisi nujertaa, vainota tai jopa tappamalla hävittää?

- Miksi sairaita ja vammaisia ei voi hävittää, vaikka he ovat rasitteita yhteiskunnalle?

- Miksi suku ei voisi pakkonaittaa lapsia heille hyväksi harkituille puolisoille, jos sen mukanaan tuoma yhteistyö vahvistaa sukujen ja sitä kautta suvun kaikkien yksilöiden turvaa ja hyvinvointia?

- Miksi suvun ja perheen kannalta tärkeän kunnian loukkaajan pitäisi saada jatkaa elämäänsä jopa ilman tuntuvaa rangaistusta?

- Miksi tyttöjä ei saisi ympärileikata, kun se on ollut pitkä käytäntö ja 200 miljoonaa nykyään elävää naista on sen kokenut?

- Miksi muutoin kuin peittävästi pukeutunutta naista ei saisi ahdistella tai huoritella? Eikö hän ole pukeutumisellaan osoittanut olevansa huora?

Omat juureni ovat monella tavalla tukevasti niissä arvoissa, joita perusoikeudet toteuttavat ja ilmentävät. Toivon, että voin rakentaa omaa sosiaalista ja oikeudellista ennakkointia niille, niin, että oikeudelliset ja sosiaaliset normit perustuvat näille arvoille. Itse tutkijana yritän kuitenkin ymmärtää muuhun kuin länsimaiseen ajatteluun kytkeytyä lähtökohtia siten, että ennakoiva elämänhallinta voi perustua perinnäisten uskomusten, tapojen ja uskonnon myötä aivan toisenlaiseen ajattelutapaan ja kulttuuriin kuin suomalaiseen ja länsimaiseen yhdenvertaisuusajatteluun.

Palaan opettajani Hannu Tapani Klamin varoitukseen juurettomuuden synnyttämisestä. Jeesuksen antaman rakkauden kaksoiskäskyn voi nostaa johtaviin länsimaisiin moraaliperiaatteisiin ja etiikan ytimeen. Sen kannalta voidaan ajatella niin, että rakastan suomalaiset juuret omaavia lähimmäisiäni kuten itseäni niin, että meillä kaikilla olisi juuriimme perustuva sosiaalinen ja oikeudellinen elämänhallinta. Mutta samalta pohjalta soisin juurevan sosiaalisen ja oikeudellisen elämänhallinnan myös aivan toisenlaisiin yhteisöllisiin juuriin sosiaalistuneille kaukaisimmillekin lähimmäisilleni. Tällaisen eettisen ja moraalisen toivomuksen kannalta massamaahanmuutto muodostaa uhan tulijoille ja vastaanottajille.

Ei kaikki maahanmuuttoliikenne ole ongelma kuitenkaan demokratiaa rakentaville ja autoritarismia torjuville vapausoikeuksille. Ongelma ei ole tältä kannalta esimerkiksi siinä, että länsimaista lähtee ihmisiä Lähi-itään

rakentamaan arvojaan vastaavaa autoritaristista islamilaista teokratiaa ja elämään siinä. Ongelmaa ei ole myöskään siinä, jos Lähi-idästä tänne muuttaa ihmisiä, jotka ovat jostain syystä omaksuneet kristilliset, sekulaariset tai muutoin länsimaiset arvot, ja ovat siksi joutuneet vainon kohteeksi kotimaissaan. Näissä tapauksissa varsinkin jyrkissä autoritaarisissa yhteiskunnissa on lähtökohtaisesti uskottavimmillaan PL 9 §:n mainitsema tilanne, jossa ”tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu”.

Vaikka tulijan arvot olisivat demokratiaa tukevia ja autoritarismia torjuvia, tulijat saattavat tuoda mukanaan perusoikeuksien taloudellista perustaa nakertavaa taloudellista rasiitetta ja mahdollisesti muitakin ongelmia. Elintason parantamiseen tähtäävä maahanmuutto, jota joiltakin osin on kutsuttu myös turvapaikkaturismin nimellä, voi vaarantaa resurssit ja kannatuksen arvojen kannalta myönteiseltä maahanmuutolta, kuten Halla-aho on todennut:

Turvapaikkaturistit saavat toiminnallaan suuren osan periaatteessa suvaitsevaisista länsimaalaisista unohtamaan sen, että maailmassa on oikeitakin pakolaisia, joita ihan aikuisten oikeasti vainotaan mielipiteiden, syntyperän tai vastaavan vuoksi. Oikeiden turvapaikantarvitsijoiden asema olisi mahdollista turvata, jos länsimaalaiset itse reagoisivat rahastajiin adekvaatisti, ts. pitäisivät heidät ulkona ja poistaisivat kiireenvilkkaa ne, jotka vahingossa pääsivät sisään.¹⁷⁰

Yhdenvertaisuuden hylkäämisellä on vaikutuksia siihen, että perusoikeuksien tehokkaaseen toteuttamiseen vaadittavia taloudellisia resursseja ei saavuteta. Islamilaisten maiden ongelmat muun muassa taloudellisen, tieteellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen saralla johtuvat nimittäin ainakin osittain todennäköisesti siitä, että naisia, joita väestöstä on noin puolet, sorretaan ja alistetaan eikä heille anneta samoja oikeuksia kuin miehille. Liberalismin kehitykseen voimakkaasti vaikuttanut filosofi J.S. Mill kirjoitti vuonna 1869 teoksessaan *The Subjection of Women*, että naisten epätasa-arvoa tukevat kulttuuriset käytännöt ovat paitsi itsessään väärin, myös inhimillisen kehityksen suurin este. Kun puolet työvoimasta on uskonnollisista tai kulttuurisista syistä pois työelämästä ja yhteiskunnallisesta päätöksenteosta, kodin, kulttuurin ja uskonnon vankina, yhteiskunnan kehitys lamaantuu. Erityisen tärkeää tämä on huomata silloin, kun länsimaissa ollaan vaatimassa näiden täysin epätasa-arvoisten käytäntöjen hyväksymistä.¹⁷¹

Islamilaisista merkittävälle osalle näyttää olevan erityisen haastavaa hyväksyä juutalaisten yhdenvertaisuus, kuten Räsänen on selvittänyt:

Ranskan juutalaisyhteisön johtaja Roger Cukierman totesi, että nykyisin kaikki juutalaisvastainen väkivalta on nuorten muslimien tekemää. Myös Ruotsissa juutalaiset kokevat uhan olevan juuri islam, ei suinkaan äärioikeisto. Etelä-Ruotsissa asuva opettaja Henrik Grynfeld kertoi Yle Uutisille jopa harkitsevansa paluuta syntymämaahansa Puolaan, koska

¹⁷⁰ Halla-aho, Scripta 2005, http://www.halla-aho.com/scripta/mietteita_kansainvaelluksesta.html, Mietteitä kansainvaelluksesta.

¹⁷¹ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 39.

juutalaisten asema on käynyt Malmössä niin hankalaksi. Ruotsin yleisradioyhtiö SVT teki tammikuussa 2015 dokumentin juutalaisvastaisuudesta. Dokumentissa ruotsalainen toimittaja tekeytyi juutalaiseksi ja käveli Malmön maahanmuuttajavaltaisilla kaduilla juutalaisille tyypillinen kipa päässään. Hänelle huudeltiin juutalaisvastaisia kommentteja ja häntä kehoitettiin häipymään alueelta oman turvallisuutensa vuoksi. Ranskassa israelilainen toimittaja toisti saman kokeen Pariisin kaduilla.¹⁷²

Islamin joillekin sovelluksille on myös hyvin vaikeaa hyväksyä uskonnonvapaus ja naisten ja miesten yhdenvertaisuus. Tästä Halla-aho on nostanut esille seuraavan esimerkin:

Ofstedin raportin mukaan esimerkiksi birminghamilaisessa Park View Schoolissa lähetettiin rukouskutsuja kovaäänisistä. Luokkahuoneiden seinillä oli arabiankielisiä rukouskehotuksia, mm. yksi, jossa sanottiin: "Ellet rukoile, olet pahempi kuin kafir [ei-muslimi]." Muut kuin muslimioppilaat eivät saaneet opetussuunnitelman edellyttämää uskonnonopetusta lainkaan. Luokkahuoneissa pojat istuivat edessä ja tytöt takana tai luokan reunoilla. "Liiallinen ystävällisyys" sukupuolten välillä johti kurinpidollisiin toimiin. Biologian opetuksesta oli poistettu lisääntymistä käsittelevät osiot, ja evoluutioteorian lyhyesti esitellyt opettaja kertoi oppilailleen, että "me emme usko tähän". Lapsille oli opetettu, että vaimon on toteltava miestänsä, ja ettei vaimoilla ole oikeutta kieltäytyä seksistä miehensä kanssa.¹⁷³

Miten sitten alistamisen ja alistumisen vaatimusten muodostamaa uhkaa yhdenvertaisuudelle voidaan torjua? Edellä kuvattua uhkaa yhdenvertaisuudelle on esimerkiksi Ranskassa torjuttu sen korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä karkoittamalla tällaista uhkaa toteuttava Imaami:

Sisäministeriön mukaan imaami piti "erityisen vihamielisiä antisemitistisiä puheita" sekä saarnoja, joissa vaadittiin naisten alistumista. Tapaus päättyi korkeimpaan oikeuteen sen jälkeen, kun pariisilaistuomarit estivät 58-vuotiaan imaami Hassan Iquioussenin karkottamisen, jonka sisäministeriö määräsi heinäkuun lopulla Iquioussenin saarnojen vuoksi.¹⁷⁴

Lienee syytä huomioida sekin, että yhdenvertaisuutta tuskin uhkaavat teoreettiset opit, vaan se, mitä niistä käytännössä johdetaan. Joskus islamin väkivaltaisuudesta puhuttaessa asiantuntijat korostavat, että islam ei ole vihamielinen uskonto vaan se suhtautuu rakkaudella myös naisia, seksuaalivähemmistöjä ja muita uskontoja kohtaan. Väitteiden esittäjien mukaan fundamentalistit ovat vain vääristäneet Muhammedin opetukset omaan kiihkoiluunsa sopiviksi. On kuitenkin yhdentekevää, mikä islamin oikea opetus tai tulkinta on. Homoseksuaaleja hakkaava muslimi ja vihaa lietsova imaami

¹⁷² Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 57.

¹⁷³ Halla-aho, Scripta 2005, Uskonto uskontojen joukossa.

http://www.halla-aho.com/scripta/uskonto_uskontojen_joukossa.html

¹⁷⁴ STT 30.8.2022 (alkuperäinen lähde), julkaistu:

<https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000009037957.html>

ovat mielestään aina oikeassa, Allahin asialla, jos tällainen vahva uskonnollinen vakaumus on omaksuttu.¹⁷⁵

Islamissa suurena uskontona on tietenkin useita teoreettisia ja käytännön sovellutuksia, joista monilla ei välttämättä ole ristiriitoja läntisen vapauden ja yhdenvertaisuuden kulttuurin kanssa. Niiden mahdollisuuden olla ja elää takaavat nimenomaan länsimaiset vapausoikeudet. Pieninä vähemmistöinä erityisesti länsimaisten vapauksien suojassa on erilaisia poikkeuksia.

Tässä esimerkki Islamin tulkinnasta, joka tukee naisten ja miesten yhdenvertaisuutta, eli esimerkki hyvin poikkeuksellisesta tapauksesta naisesta imaamina:

Syyrialaisen isän ja suomalaisen äidin tytär Sherin Khankan unelmoi perustavansa Tanskaan Pohjoismaiden ensimmäisen naisten moskeijan, jota johtavat imaamit olisivat myös naisia. Vuonna 2016 unelmasta tuli totta, kun Femimam-yhteisö avasi Kööpenhaminaan Mariam-moskeijan. Kirjailija Sherin Khankan taistelee muiden samanhenkisten muslimien kanssa sellaisen yhteiskunnan puolesta, joka perustuu suvaitsevaisuudelle, tasa-arvolle ja islamilaiselle feminismille.¹⁷⁶

Näkyviä uutisia homoseksuaalien kohtelusta islamilaisissa maissa ovat uutiset homoseksuaalien kuolemanrangaistuksista ja muusta ankarasta vainosta. Läntisten oikeuksien turvaamina hyvin toisenlaisetkin islamin tulkinnat voivat elää. Tässä esimerkki islamilaisista tulkinnoista, jotka suuntautuvat seksuaalivähemmistöjen syrjintää vastaan:

Buraq on ihmiskasvoinen ratsu, jolla profeetta Muhammadin kerrotaan matkustaneen Mekasta Jerusalemiin ja taivaaseen. Se muistuttaa yksisarvista, joka taas on tuttu symboli myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen parissa. Kesäkuussa Suomessa rekisteröitiin maan ensimmäinen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien muslimien tai muslimitaustaisten henkilöiden yhdistys. Se sai nimekseen BuraQ.

...

Asian arkaluonteisuuden vuoksi hän esiintyy tässä jutussa vain etunimellään. Hassen on pitkän linjan ihmisoikeusaktivisti, joka tuli turvapaikanhakijana Tunisiasta Suomeen vuonna 2012. Tunisiassa hän perusti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien yhdistyksen, mutta joutui lähtemään maasta turvallisuussyistä. Tunisiassa homoseksuaalisuus on laissa kielletty ja vuoden 2011 vallankumouksen jälkeen tilanne muuttui tukalammaksi.¹⁷⁷

Sitä on syytä pohtia, onko edellä kuvatun kaltaisilla islamin tulkinnoilla tilaa ainakaan turvallisesti elää, jos maahanmuuton myötä islamin perinteisempien tai jopa fundamentalististen suuntausten kannatus ja vaikutusvalta kasvaa. Jos Tunisiassa ja muissa pohjoisen Afrikan maissa vallitsevat arvot tulevat tänne

¹⁷⁵ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 46.

¹⁷⁶ Esittelyteksti Yle Teemalla esitettyyn TV-ohjelmaan: Uudistaja - nainen imaamina

¹⁷⁷ Kirkko ja Kaupunki 20.10.2020: Suomen sateenkaarimuslimit järjestäytyvät ja tahtovat monipuolistaa kuva a islamista – ”Tehtävämme on kertoa, että olemme olemassa.

maahanmuuttajien myötä, niin miksi sieltä tänne turvallisuussyistä paenneen ei olisi tarpeen paeta turvallisuussyistä kohta Suomestakin.

3.3 Maahanmuutto ja liikkumisvapauden (PL 9 §) kaventuminen

Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa PL 9 §:n mukaan. Liikkumisvapaus voi kuitenkin maahanmuuton tuoman alueellisen kehityksen myötä todellisenä ja tehokkaana oikeutena tulla rajoittuneeksi. On joitakin alueita, joissa kantaväestöllä on ollut hyvät tai kohtuulliset asuinolosuhteet, ei voi enää hyvinä tai edes siedettävänä pitää. Tapahtuu jopa eräänlaista sisäistä pakolaisuutta.

Liikkumisvapauden rajoittaminen epäsuorastikin on ollut relevantti perusoikeusnäkökulmasta, esimerkiksi:

Virkamiehen siirtymisvelvollisuuteen liittyen

Lakiehdotuksen 9 a §:n 1 momentti ei merkitse suoranaisesti virkamiehen velvollisuutta asua jollakin paikkakunnalla, mutta toiseen virkaan tai tehtävään siirtymisvelvollisuus voi tosiasiallisesti rajoittaa virkamiehen vapautta valita asuinpaikkansa.¹⁷⁸

Työssäkäyntialueeseen liittyen

Sääntelyllä on yhteys perustuslain 9 §:n 1 momentissa turvattuun vapauteen liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt kuntaperusteista työssäkäyntialueen määrittelyä liikkumisvapauden kannalta sinänsä ongelmallisena. Valiokunta on kuitenkin katsonut, että ilman tapauskohtaista harkintaa työn vastaanottovelvollisuuden soveltaminen työssä käyntialueen sisälläkin saattaa johtaa asuinpaikan valintaa koskevan perusoikeussäännöksen vastaiseen lopputulokseen, jos esimerkiksi julkinen liikenne tarjotun työn ja työnhakijan asuinpaikan välillä on sillä tavoin heikosti järjestetty, että työpäivästä muodostuu kohtuuttoman pitkä työstä saatuun ansiotuloon nähden (PeVL 46/2002 vp, s. 4/I).¹⁷⁹

Kiellolla myydä julkisilla avustusvaroilla kunnostettua asuntoa ennen tietyn määräajan kulumista:

Säännös rajoittaa avustuksen saajan oikeutta myydä tai muuten luovuttaa omistamansa asunto samoin kuin oikeutta käyttää asuntoa muuhun kuin pykälässä mainittuun tarkoitukseen. Sääntelyä on arvioitava perustuslain 15 §:ssä turvatuun omaisuuden suojan näkökulmasta. Rajoitus on lisäksi merkityksellinen perustuslain 9 §:n 1 momentissa olevan sen säännöksen kannalta, jonka mukaan Suomen

¹⁷⁸ PeVL 40/1998 vp, s. 2.

¹⁷⁹ PeVL 11/2010 vp, s. 3.

kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus valita asuinpaikkansa.¹⁸⁰

Yhdysvalloissa valkoisten pako (engl. *white flight*) tarkoittaa toisen maailmansodan jälkeistä muuttoliikettä, jossa valkoiset amerikkalaiset alkoivat muuttaa kaupunkien keskustoista esikaupunkeihin, kun aiemmin kokonaan valkoisiin kaupunginosiin alkoi muuttaa mustia ja värillisiä. Mustia muutti vuosien 1915–1970 aikana miljoonittain etelävaltioista pohjoisen suuriin kaupunkeihin, kuten Chicagoon, New Yorkiin, Detroitiin ja Minneapolisiin.

Rotuerottelun vuosikymmeninä mustat ja valkoiset yhteisöt ja koulut olivat olleet erillisiä, mutta kun kansalaisoikeusliikkeen vaikutuksesta kouluja alettiin integroida monirotoisiksi, valkoiset perheet alkoivat muuttaa pois. 2000-luvulla valkoisten pakoa on havaittu myös joissain esikaupungeissa, joista valkoiset ovat alkaneet muuttaa pois mustien alkaessa muuttaa sinne. Ilmiölle on esitetty useita syitä, niin rodullisiin ennakkoluuloihin ja rotujännitteisiin liittyviä kuin taloudellisiakin. Useat poismuuttajat ovat kertoneet muuttonsa syyksi sen, että he haluavat asua mukavassa naapurustossa ja haluavat lastensa pääsevän parhaisiin kouluihin. Jotkut pelkäävät rikollisuuden lisääntyvän rodullisen monimuotoisuuden lisääntyessä. Jotkut myyvät kiinteistönsä pelätessään sen menettävän arvonsa, kun rotuvähemmistöjä alkaa muuttaa alueelle.¹⁸¹

Monikulttuurisessa yhteiskunnassa samaa etnistä taustaa edustavat ihmiset keskittyvät usein asumaan samoille asuinalueille. Toisaalta tiettyjen etnisten ryhmien heikko sosioekonominen asema pakottaa nämä asumaan halvemmilla asuinalueilla, mihin tästä johtuen keskittyy suuria määriä maahanmuuttajia. Toisaalta ihmisille vaikuttaa olevan luonnollista hakeutua asumaan asuinalueille, joiden asukkaat ovat samaa etnistä taustaa.¹⁸²

Ilmiötä, jossa kantaväestö muuttaa pois maahanmuuttajaväestön kasvaessa, voidaan myös usein kutsua termillä "white flight" (valkoisten pako). Ilmiö alkaa vaikuttaa jo varsin pienten väestömuutosten jälkeen. Ruotsalaisen Linné-yliopiston tutkijan Emma Neumanin mukaan kantaväestö alkaa karttaa asuinalueita jo silloin, kun ulkomaalaistaustaisen väestön määrä on noin 3–4 prosenttia alueen asukkaista. Ruotsin suurkaupunkien maahanmuuttajalähiöistä onkin muodostunut huonon maahanmuuttopolitiikan malliesimerkkejä. Ruotsin poliisi julkisti vuonna 2014 selvityksen, jonka mukaan maassa on 55 aluetta, joissa poliisi ei täysin pysty pitämään yllä järjestystä. Alueiden ongelmat ovat ilmenneet muun muassa siten, että ambulanssit ja palokunta eivät mene monille alueille ilman poliisisuojelua ja myös monet yksityiset yritykset ovat rajoittaneet tarjoamiaan palveluitaan pahimmissa maahanmuuttajalähiöissä. Autojen polttaminen on yleinen ilkeä muoto Ruotsin maahanmuuttajalähiöissä, kuten monissa muissakin maahanmuuttajavaltaisissa lähiöissä eri puolella Eurooppaa.¹⁸³

¹⁸⁰ PeVL 39/2005 vp, s. 3.

¹⁸¹ Wikipedia hakusanalla valkoisten pako

¹⁸² Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 44.

¹⁸³ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s 44-45.

Liikkumisvapauden osalta tuleekin huomioitavaksi myös se, että käytännössä kantaväestön edellytykset turvalliseen elämään ovat maahanmuuttajaenemmistöisillä alueilla siinä määrin kaventuneet, että valinnanvapaus asuinpaikan suhteen on käytännössä kaventunut. Tästä Räsänen on todennut seuraavaa:

Lähes kaikkialla Länsi-Euroopassa on käynnissä niin kutsuttu white flight -ilmiö, jossa länsimainen kantaväestö muuttaa hyvää vauhtia pois maahanmuuttajavaltaisilta asuinalueilta ja kehitys vain voimistuu. White flight on tullut viime vuosina tutuksi jo Suomessakin ja tutkijatkin myöntävät ilmiön olemassaolon (ks. esim. Vilkkama, Vaattovaara & Dhalmann 2013). Kyse ei siis suinkaan ole vainoharhaisten islamofobikoiden harhakuvittelusta, vaan todellisesta ilmiöstä, jolla on merkittäviä seurauksia. ”Valkoisten paossa” kantaväestö on saanut tarpeekseen maahanmuuttajien ja kantaväestön välisistä kulttuurisista konflikteista ja arkipäivän kohtaamisista ja he muuttavat muualle.¹⁸⁴

Kantaväestön syyllistämiseen muuttamisesta pois Räsänen toteaa seuraavaa:

Kantaväestöä on turha syyllistää siitä kehityksestä, että valtaväestö muuttaa pois maahanmuuttajavaltaisilta asuinalueilta, jos palokunta ja poliisitkin liikkuvat näillä alueilla varoen.¹⁸⁵

Omat ongelmansa tulevat PL 9 §:n kannalta siitakin, jos edellä kuvattua ongelmaa lähdetään ratkaisemaan asettamalla maahanmuuttajille joitakin rajoituksia asuinpaikan valintaan:

Perussuomalaisten uutta maahanmuutto-ohjelmaa on moitittu rasistiseksi ja sen on väitetty sisältävän asiavirheitä. Kansainvälisen oikeuden professori Martin Scheinin totesi Iltä-Sanomien haastattelussa, että ohjelman maahanmuuttolinjaukset ovat osittain perustuslain vastaisia. Myös Johannes Koskinen (sd.) on huomauttanut ohjelman sisältävän perustuslain vastaisia ehdotuksia. Näitä ovat muun muassa maahanmuuttajien niin sanottu pakkomuutto, eli asuttaminen tietyille paikkakunnille segregaatian estämiseksi.¹⁸⁶

Tässäkin tapauksessa ongelman paras ratkaisu on estää haittamaahanmuuttoa. Silloin ei tarvitse korjata sen aiheuttamia ongelmia.

3.4 Oikeus omaan kulttuuriin ja ryhmäoikeudet (PL 17 §)

Siltalan mukaan ”on mahdoton kuvitella tilannetta, jossa jokin toisen sukupolven TSS-oikeuksista, kolmannen sukupolven yhteisöllis-kollektiivisista oikeuksista tai neljännen sukupolven tarkoittamista luontoa koskevista oikeuksista voisi sivuuttaa yksilön hengen ja terveyden suojan.” Siltalan mukaan esimerkiksi

¹⁸⁴ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 61.

¹⁸⁵ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 71.

¹⁸⁶ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 72.

tiettyihin afrikkalaisiin ja islamilaisiin kulttuureihin kuuluva tyttöjen sukuelinten silpominen (ympärileikkaus) tulisi yhteisölliskulttuurisena oikeutena sallia, jos etnisten ryhmien oikeus omaehtoiseen kulttuuriin (PL 17 §) tulisi todella sallia.¹⁸⁷

Nähdäkseni Siltala muistuttaa onnistuneesti siitä, että joillakin perusoikeuksilla on yleensä hyvin vahva asema. Joissakin tyyppitilanteissa perusoikeuksien punninnassa on lähes varmaa, että jokin perusoikeus on paljon painavampi kuin jokin toinen. Siltalan esimerkki tyttöjen ympärileikkauksesta on hyvin osuva tilannetyyppi tässä suhteessa. Toisaalta perusoikeusjärjestelmän taustalla on nähtävä kaikkien arvojen suhteellisuus, mihin tullaan vielä palaamaan myöhemmin.

Tämä esimerkki ympärileikkauksista tai tyttölasten silpomisesta kertoo yhtäältä siitä, että suomalaisen ja länsimaisen ihmisen kulttuurissa ja arvoissa hyvinkin iljettävät ja vastenmieliset tavat voivat haastaa perusoikeusjärjestelmän kautta hyvinkin vahvoin länsimaisiin arvoihin perustuvia oikeuksia. Toisaalta se kertoo siitä, että länsimaisille arvoille vieraat tavat joutuvat helposti hyökkäysten, alistamisen ja syrjäyttämisen kohteeksi.

THL:n tiedotteen mukaan eri puolilla maailmaa elää tällä hetkellä arviolta 200 miljoonaa silpomisen läpikäynyttä tyttöä ja naista. Vuosittain noin neljällä miljoonalla tytöllä on riski joutua silvotuksi. Ilmiö on siis iso, ja saman tiedotteen mukaan erittäin iso esimerkiksi Suomen kannalta merkittävässä maahanmuuttomaassa, Somaliassa.¹⁸⁸

Jopa suvaitsevista suvaitsevimmiksi itsensä esittävillä ihmisillä voi olla vaikeuksia ymmärtää, että täysin toisenlaisten arvojen ja kulttuuristen juurien vallitessa, länsimaissa suuresti arvostettuja ihmisoikeuksia loukkaavat tavat ja käytännöt koetaan vahvasti yhteisöä suojeleviksi silloinkin, kun ne loukkaavat vakavasti joidenkin ihmisten elämänlaatua tai itse elämää. Monet punavihreät toiseutta ja monikulttuurisuutta julistavat ovat sittenkin ehkä useammin lähempänä länsimaista ylimielistä kulttuuri-imperialismia kuin aitoa toiseuden kunnioittamista ja kulttuurisen diversiteetin kunnioittamista.

Länsimainen ihminen inhoaa luontevasti tyttöjen ympärileikkausta. Sen sijaan esimerkiksi joissakin islamin variaatioista ja tulkinnoista suuren inhon kohde voi olla ihan muuta. Esimerkkinä homoseksualismin harjoittaminen, jopa kuolemanrangaistuksen arvoisena, kuten esimerkiksi YLE:n ajankohtaisohjelmassa suomalainen imaami totesi.¹⁸⁹

Kunniamurhia, silpomisia ja vastaavia käytäntöjä on toisaalta saatettu verrata suomalaiseen perheväkivaltaan, jossa äärimmillään on kyse laajennutuista

¹⁸⁷ Ks. Siltala 2003, Oikeustieteen tieteenteoria, s. 673–674.

¹⁸⁸ <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajien-seksuaali-ja-lisaantymisterveys/tyttojien-ja-naisten-sukuelinten-silpomisen-estaminen/tyttojien-ja-naisten-sukuelinten-silpominen-eli-ymparileikkaus>

¹⁸⁹ Ylen Islam-ilta käynnisti keskustelun: "Hyväksyttkö homoseksuaalien teloittamisen?" | Yle Uutiset, Yle, 2.11.2013, Päivitetty 5.11.2013 15:45. Huomaa myös uutisoinnit aiheena kuolemantuomiot homoseksuaalisuudesta Saudi-Arabiassa.

itsemurhista ja muista ns. perhesurmista. Niillä on kuitenkin iso ero. Toinen saa yhteisöllistä tukea, toinen taas yhteisöllistä paheksuntaa. Kun suomalainen perheenisä tai äiti tappaa lapsensa, kukaan suomalaisesta yhteisöstä ei taputa hänelle ja ylistä hänen tekoaan. Mutta valitettavan usein islamilaisessa kunniamurhassa ympäröivä yhteisö pitää tekoa ainoana oikeana ratkaisuna tilanteeseen. Tavallisen nyrkinheiluttajan voi helposti laittaa häkkiin, mutta kunniaavakivaltaa toteuttavat tai tukevat kymmenet tai sadat suvun jäsenet.¹⁹⁰ Näitä asetelmia joudutaan pohtimaan esimerkiksi seuraavanlaisissa tilanteissa tuomioistuimissa:

Voidaan myös kiinnittää huomiota siihen, että vyöllä lyömisessä on nähtävissä kunniaavakivallan piirteitä. Islamilaisessa sharian laissa yhtenä kurinpitorangeistuksena pidetään esimerkiksi auktoriteettiasemassa olevan henkilön suorittamaa ruoskintaa. On siten loogisempaa, että saman perheen miespuolinen jäsen, kuten esimerkiksi vastaaja, olisi kokenut itsensä oikeutetuksi tällaisen kurinpalautuksen antamiseen asianomistajalle kuin joku ulkopuolinen henkilö. Näillä perusteilla käräjäoikeus katsoo, ettei vastaajan ja vanhempien kertomuksia voida pitää luotettavina. Kertomukset jättävät selittämättömiä seikkoja eivätkä ne saa tukea perheen ulkopuolisen henkilön kertomuksesta eivätkä muustakaan ulkopuolisesta todistelusta. Vastaajan ja vanhempien kertomuksilla on mitä ilmeisimmin yritetty suojella perheen pojan tyttäreen kohdistamaa väkivaltaa, jonka taustalla on mitä ilmeisimmin ollut vastaajan epäasialliseksi kokema asianomistajan suhde todistaja (X:ään).¹⁹¹

Perhesurmissa ja vastaavissa perheväkivallan tilanteissa kyse on usein tunnekuohuissa tehdystä teosta, joita tehdään huolimatta yhteisön paheksunnasta. Kunniaavakivallassa voidaan havaita myös helposti tahallisuuden ja tarkoituksellisuuden merkkejä, ja motiivina ja tavoitteena yhteisöllisen arvostuksen säilyttäminen. Näin Vaasan hovioikeus seuraavassa, jossa perusteltiin mm. näin käräjäoikeuden tuomion koventamista murhan yritykseksi:

Majeedin toimintaa arvioitaessa on lisäksi otettava huomioon se, että hänen näkökulmastaan A:n surmaaminen on keskeisesti näyttäytynyt keinona puhdistaa hänen kunniansa, jonka A oli Majeedin käsityksen mukaan häneltä vienyt. A oli mitä ilmeisimmin 1.10.2018 paljastanut Majeedin tietien muille opiskelijoille, että he olivat eronneet myöhemmin kuin Majeed oli muille opiskelijoille kertonut. Samaan aikaan A oli Majeedin mukaan seurustellut toisen miehen kanssa, joka oli lisäksi todistajien kertomuksista ilmenevällä tavalla provosoinut ja hännännyt Majeedia. Majeedin omastakin kertomuksesta on ilmennyt, että hän ei ole tuntenut teon johdosta onnellisuutta tai ylpeyttä, mutta teko oli kuitenkin mahdollistanut sen, että hän saattoi kävellä muiden irakilaisien edessä tuntematta häpeää.¹⁹²

Autoritaarisissa sosiaalisissa, kulttuurisissa ja poliittisissa järjestelmissä ja sitä tukevilla uskomuksissa ja tavoissa on voinut jollakin käytännöllä joskus olla yhteisön edun kannalta jokin yhteisön etua palveleva looginen funktio, jonka sisäistävä ymmärtäminen on vaarassa jäädä nyt tavoittamattomaan toiseuteen

¹⁹⁰ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 35.

¹⁹¹ Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus, tuomio 22/115596, 12.4.2022, asiassa R 21/2897, s. 6.

¹⁹² Vaasan hovioikeus, Tuomio 20/104059, asia R 19/282, s. 12.

ehkä jopa tämän kulttuurin sisällä. Tämä voi koskea esimerkiksi seksuaalisen toiminnan sääntelyä, tyttöjen ympärileikkausta tai alistumista menemään raiskaajansa kanssa naimisiin. Sananvapauteen perustuvassa demokratiassa sosiaaliset ja oikeudelliset normit ovat helppoja tai helpohkoja keskustelun avulla määrittää uudelleen ilman, että normijärjestelmän perustaa horjutetaan. Onhan järjestelmän perusta itse sananvapauteen perustuva demokraattinen prosessi. Sen sijaan normien ja normijärjestelmien perustuessa tapojen, uskomusten tai ideologioiden auktoriteettiin, on tilanne toinen.

Jos halutaan syvällisesti ymmärtää yksilön vapauden vastaisia tai autoritaristisia, kulttuurillisia, uskonnollisia tai poliittisia arvoja mukanaan tuovan maahanmuuton haittaa ja uhkaa demokraattisen oikeusvaltion perusoikeuksien toteuttamiselle, niin mielestäni pitää katsoa kaikkien normijärjestelmien taakse. Silloin tulee ensiksikin ymmärtää, että kaikille normeille ja normijärjestelmille on yhteistä se, että ne palvelevat joitakin ihmisen tarpeita. Tätä näkökulmaa avasin väitöskirjassani Tarpeidenmukainen oikeusperiaateajattelu perusteellisesti, ja tätä näkökulmaa käytän nytkin.

Pyhien tapojen, uskomusten ja ideologioiden arvostelu uhkaa autoritarismissa koko normijärjestelmän perustaa. Kuinka se, minkä piti olla pysyvää, pyhää ja ylivertaista ei sitä olisi enää? Kun pyhää ja pysyvää arvostelulla horjutetaan miten tahansa, niin vaarannetaan koko autoritaarinen normijärjestelmä. Väitöskirjassani Tarpeidenmukainen oikeusperiaateajattelu selvitin perusteellisesti, että yksi keskeinen tarve kaikilla normistoilla niiden sisällöstä ja perustasta riippumatta on tyydyttää ennakoivan elämänhallinnan tarvetta, josta siis lisäksi nyt tässäkin tutkimuksessa on ollut oma lukunsa. Tämän tarpeen kannalta pahinta on se, jos pohjan pudotessa pois vallitsevalta normijärjestelmältä sekä oikeudellisten että sosiaalisten normien osalta syntyy tilanne, jossa ei enää ole ihmisten käytöksen ja toimien ennakointia mahdollistavia normeja. Esimerkkinä tästä tilanne, jossa joutuisi kulkemaan liikenteessä, jossa ei ole enää liikennesääntöjä.¹⁹³ Demokraattisessa järjestelmässä vapaa kriittinen keskustelu kaikesta on normijärjestelmän perusta – autoritarismissa se on uhka.

Maahanmuuttajien kulttuurin säilyttämiseen voi suhtautua eri tavoilla. Ääripäinä ovat ranskalainen assimilaatiopolitiikka ja sen vastakohtana multikulturalismi. Assimilaatiossa tavoitteena on Ranskassa ollut maahanmuuttajien sulauttaminen tasavaltaisiin arvoihin. Ranska ei ole ikään kuin tunnustanut etnisten tai kulttuuristen vähemmistöjen olemassaoloa. Vaatimuksen vastapainoksi Ranskan kansalaisuus on ollut melko helposti saatavissa. Järjestelmää puolustetaan sillä, että todellisen tasa-arvon toteutuminen vaatii sen, että kukaan ei voi olla vähemmistössä. Monikulttuuriateassa eli multikulturalismissa taas yhteiskunnan jakautuminen erilaisiin etnisiin ja kulttuurisiin yhteisöihin hyväksytään, ja kulttuuriltaan erilaisten yhteisöjen säilymistä pidetään hyvänä asiana. Julkisella vallalla katsotaan jopa olevan velvollisuus edistää monimuotoisuuden ylläpitämistä valtion alueella.¹⁹⁴

¹⁹³ Kavonius 2003, Tarpeidenmukainen oikeusperiaateajattelu.

¹⁹⁴ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 104.

Kestäväksi tavaksi edistää kunkin kulttuurin toimintamahdollisuuksia jää varmuudella se, että kutakin kulttuuria voidaan toteuttaa omissa valtioissaan ja omilla alueillaan niin, että subsidiariteettia kunnioittaen myös valta on kansallisvaltioilla ja alueilla. Sen sijaan alistumisen ja alistamisen autoritaarista kulttuuria on mahdoton yhdistää yksilön vastuun ja vapauden kulttuuriin. Tämä johtuu siitä, että normijärjestelmät on rakennettu niissä täysin eri perustoille. Toisessa on perusta siinä, että kaikki voivat osallistua mielipiteineen normeja muodostavaan prosessiin. Autoritarismissa alistutaan ja tarvittaessa alistetaan siihen, että normijärjestelmän perustavia poliittisia, kulttuurisia ja uskonnollisia perusteita kukaan ei saa kiistää tai edes kritisoida. Yritykset yhdistää näitä kahta perusteiltaan täysin ristiriitaista järjestelmää tuhoavat perustan normeilta.

Kun jotkut kulttuuriin liittyvät toiminnot koetaan toisessa kulttuurissa täydellisen inhottavina, vastenmielisinä ja torjuttavina, kuten itsekin koen toiseuden ymmärtämisyrityksistä huolimatta suomalaiset ja länsimaiset juuret omaavana ihmisenä tyttöjen ympärileikkauksen ja monia muitakin asioita muissa kulttuureissa, niin kulttuurisen diversiteetin turva on se, että massamaahanmuutolla ei sekoiteta tai edes yritetä sekoittaa kulttuureja. Niin ei tule toimia myöskään ylimielisen länsimaisen jälki-imperialismin hengessä, josta yritys pakottaa demokratiaa, länsimaisia ihmisoikeuksia ja naisten tasa-arvoista asemaa Irakiin ja Afganistaniin on opettava esimerkki. Kärsimykset kohdemaissa ovat ilmeiset, mutta länsimaat myös maksavat kovaa hintaa sotilaiden vuodatetussa veressä, taloudellisissa resursseissa ja potentiaalisessa haittamaahanmuuton lisääntymisessä. Oman aatteen, vallan ja kulttuurin vieminen Neuvostoliitolta Afganistaniin sotavoimin ei onnistunut ja Venäjä on ollut vaikeuksissa kohdistaa tällaisia pyrkimyksiä Ukraina.

Täysin saman ylimielisen kulttuuri-imperialismin ilmentymä on se, että näistä läntisen imperialismi kohdemaista tuleville ihmisille, joiden kulttuuripiirissä on torjuttu läntiset arvot menestyksekkäästi, voitaisiin Suomessa kotouttamalla syöttää suomalaistenkin perusoikeuksien ilmentävät läntiset arvot. On mahdollista, että näissäkin kulttuureissa on ympäristön paineista huolimatta myös antiautoritaariset arvot omaavia ihmisiä. Jos he tulevat länteen, niin kukaan ei ole mahdollistamassa sisäistä kehitystä autoritarismista kohti sananvapautta ja demokratiaa, vaikka on toisaalta todennäköistä, että tällaisen taustan omaavat ihmiset ovat jopa suomalaista kantaväestöä innokkaammin puolustamassa sananvapautta ja demokratiaa länteen hiipivää autoritarismia vastaan. Tuolta osin voitaisiin puhua vapausperusoikeuksien ja niiden turvaaman demokratian kannalta mitä selkeimmin hyötymaahanmuutosta. Jos taas arvot ja arvostukset tulijoilla ovat jotakin aivan muuta, niin kehitys voi olla seuraavanlaista:

Eurooppa on meille ja maahanmuuttajille kiva paikka, jossa eletään sopuisasti, tunnetaan kollektiivista empatiaa ja kunnioitetaan erilaisuutta, vain niin kauan kuin täällä ovat määräävässä asemassa ne, jotka elävät sopuisasti, tuntevat kollektiivista empatiaa ja kunnioittavat erilaisuutta. Nämä ilmiöt ovat tällä hetkellä ominaisia nimenomaan länsimaiselle kulttuurille, mistä on todisteena vaikkapa se, että vain länsimaalaiset ovat mielestään

syllisiä kaikkien muiden ongelmiin ja vain länsimaalaiset ovat sitä mieltä, että muiden kulttuurit ovat yhtä hyviä kuin heidän omansa. Tästä seuraa paradoksi, johon länsimainen sivistys tulee matemaattisella varmuudella kaatumaan: Koska kaikki kulttuurit ovat samanarvoisia, meillä ei mielestämme ole oikeutta assimiloida maahanmuuttajia pakkosyöttämällä heille omia arvojamme (joihin kuuluvat vaikkapa näkemyksemme naisen asemasta tai yksilön fyysisestä koskemattomuudesta). Hitaasti mutta väistämättä ne, joita (ilman ylimielisyyttä ja omantunnotuskia) kutsun barbaareiksi, muuttuvat pienestä ja eksoottisesta joukosta ensin merkittäväksi vähemmistöksi ja sen jälkeen enemmistöksi. Silloin *me* emme enää määrittele "hyvää" yhteiskuntaa. Silloin sen tekevät ne, jotka ovat käyttäneet arvojamme hyväkseen uskomatta itse niihin hetkeäkään. Silloin alkaa pimeys.¹⁹⁵

Valikoiva maahanmuuttopolitiikka on edellä esitetyn johdosta paras tapa taata tulijoiden integroituminen, eli valinnan tulisi osua henkilöihin, joilla on parhaat edellytykset omaksua suomalainen ja länsimainen kulttuuri. Maahanmuuttajien oman kielen ja kulttuurin harjoittamisen tukeminen tulomaassa edistää ryhmien eriytymistä suomalaisesta yhteiskunnasta. Paras vaihtoehto integraation kanssa epäonnistuneiden maahanmuuttajien suhteen on paluumuuton edistäminen. Kyse ei ole siitä, että integraation kanssa epäonnistuneet olisivat huonompia ihmisiä tai heidän kulttuurinsa olisi huonompi. Kyse on aidosta toiseuden hyväksymisestä, ja etenkin siitä, että länsimaisista arvoista poikkeavat ihmiset ansaitsevat edellytykset sisäistää, hyväksyä ja ennakoida sosiaaliset ja oikeudelliset normit, ja siten saada elää omaa kulttuurista sisäistämistä vastaavassa normijärjestelmässä ja valtiopiirissä.

Samoin mekin ansaitsemme vahvan sananvapauteen perustuvan demokratian ja muut yksilön vapaudet oikeudellisten ja sosiaalisten normien perustaksi niin, että vapaata keskustelua ei kavenneta antamalla periksi autoritaarisuudesta lähteille vaientamisvaatimuksille. Sitä myös useista perustuslain pykälistä esille nouseva sananvapaus edellyttää (ainakin PL 6 §, 11 §, 12 § ja 16 §), kuten myös PL 14 §:n poliittisten oikeuksien tehokas toteuttaminen.

Monikulttuurisuutta ja eri kulttuurien rinnakkaiseloa yritetään rakentaa myös siten, että liberalismi nähdään ryhmien oikeuksina. Sinänsä tämä voidaan nähdä yhtenä tapana pyrkiä toteuttamaan PL 17 §:ää, jossa voidaan nähdä paluuta sääty-yhteiskunnasta tuttuun ajatteluun, jossa ratkaisevana eivät ole yksilöiden oikeudet vaan ryhmien. Tällainen uuden sukupolven perusoikeus on näin paluuta johonkin hyvin vanhaan.

Usein ajatellaan, että ollaksemme liberaaleja meidän tulee kannattaa mahdollisimman laajoja vapauksia. Perustuuhan liberalismi ajatukseen, että vapaus on arvo itsessään, mutta että se myös tuottaa onnellisuutta ihmisille, kun he saavat elää vapaasti omien tapojensa ja mieltymystensä mukaan. Tällaisia vapauksia ovat ainakin sananvapaus, elinkeinonvapaus, uskonnon-, omantunnon- ja ajatuksenvapaus sekä liikkumisen vapaus. Liberalismin

¹⁹⁵ Halla-aho, Scripta 2005, http://www.halla-aho.com/scripta/mietteita_kansainvaelluksesta.html, Mietteitä kansainvaelluksesta.

nimissä on kuitenkin esitetty yhä enemmän myös vaatimuksia kulttuuriin tai uskontoon perustuen. Oikeudet esimerkiksi muslimien omiin uimavuoroihin tai Jehovan todistajien vapautukseen asevelvollisuudesta eivät ainakaan perinteisen klassisen liberalismiin kannalta näytä yksilönvapauksilta, vaan ryhmille vaadituilta erityisoikeuksilta.¹⁹⁶

Ryhmäoikeuksiin kuuluu myös positiivinen syrjintä. Positiivisessa syrjinnässä tiettyihin ryhmiin kuuluvat ihmiset asetetaan parempaan asemaan esimerkiksi koulutus- tai työpaikkaa haettaessa. Positiivisessa syrjinnässä ihmisiä kohdellaan siis ensisijaisesti ja lähes ainoastaan oman viiteryhmänsä jäsenenä, ei itsenäisinä ja osaavina yksilöinä. Näin tulkittuna positiivista syrjintää voidaan pitää eräänä ryhmäoikeuksien muotona, koska siinä heikko-osaisuus ja siihen perustuva tukeminen määräytyvät ryhmän aseman mukaan, ei yksilötasolla. Muista ryhmäoikeuksista positiivinen syrjintä kuitenkin eroaa siinä, että positiivisen syrjinnän tapauksessa erityisoikeuksien jakaminen (esimerkiksi työpaikan antaminen vähemmän pätevälle syrjityn ryhmän jäsenelle pätevämmän hakijan sijaan) on pois muilta hakijoilta ja siten nollasummapieliä.¹⁹⁷

Ryhmäoikeuksien ongelma on pohjimmiltaan se, että kun etuja annetaan joillekin siksi, että he kuuluvat tiettyyn etniseen ryhmään, sukupuoleen tai kulttuuriin, unohdetaan täysin se, millaisia yksilöitä he ovat ja millaista tuo yksilöllinen vaihtelu esimerkiksi ominaisuuksien välillä on.¹⁹⁸ Ryhmäoikeudet voivat olla riittävän pitkälle vietyinä jopa takaportti siihen suuntaan, mistä on tultu nykyiseen perusoikeusjärjestelmään.¹⁹⁹ Se on suuntaa kohti sääty-yhteiskuntaa, joka ei rakentunut yksilön oikeuksille, vaan ryhmien erioikeuksille. Maahanmuuton myötä lisää painoa saava PL 17 §:n tulkinta ryhmäoikeuksina voisi suureksi annettavan painon alle musertaa perinteiset vapausoikeudet ja viedä kehitystä paluuseen sääty-yhteiskunnan suuntaan.

On myös havaintoja sellaisesta, että maahanmuuttajien oman kielen ja kulttuurin tukeminen toimii lähinnä vetovoimatekijänä maahanmuutolle ja se ennemminkin vahvistaa näiden suomalaisesta yhteiskunnasta irrallista ryhmäidentiteettiä kuin rohkaisee näitä integroitumaan valtavirtayhteiskuntaan. Bruegel-ajatuspajan alkuvuodesta 2017 julkaissaan tutkimus vahvistaa tätä käsitystä, sillä monia Euroopan maita käsittävän tutkimuksen mukaan maahanmuuttajan vahva oman kulttuurin identiteetti korreloi negatiivisesti maahanmuuttajien työmarkkinoille integroitumisen kanssa.²⁰⁰

Todettakoon vielä kulttuurien vertailun osalta, että tässä tutkimuksessa ei ole lähdetty arvottamaan meidän perusoikeusjärjestelmästäme poikkeavia kulttuurisia, uskonnollisia tai poliittisia ilmiöitä, saati niitä kannattavia tai ne omaksuneita ihmisiä, millään tavalla huonommiksi. Islamin kaltaiset suuret

¹⁹⁶ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 8.

¹⁹⁷ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 21.

¹⁹⁸ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 15.

¹⁹⁹ Siirtymästä sääty-yhteiskunnasta kohti yksilö asemaa ja vapauksia korostavaa liberaalia yhteiskuntaa ks. Ylikangas 1984, Murtuva säätyvalta.

²⁰⁰ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 103.

uskonnot sisältävät myös monenlaisia tulkintoja, joten yksittäisestä islamilaisesta maahanmuuttajasta ei pysty päätelemään hänen suhdettaan autoritarismiin, vaikka erilaisen islamilaisuuden piirissä onkin havaittavissa alistumisen ideologiaa vapauden ideologian asemesta.

Myöskään väitettä ajallisesta jälkeenjääneisyydestä ei ole. Kysymys on erilaisuudesta, joka on yhteensovittamaton tai huonosti yhteen sovitettavissa Suomen perusoikeuksien kanssa. Tämä koskee esimerkiksi islamilaisen teokraattisen diktatuurin kannattamista, tyttöjen ympärileikkausta, homoseksuaalien alistamista kuolemanrangaistuksille ja muita muualla maailmassa kannatusta nauttivaa ja käytännössä toteutettavaa meille vastenmielistä. Helsingin yliopiston arabian kielen ja islamin tutkimuksen professori Jaakko Hämeen-Anttilan esille nostama näkökulma voi toisaalta herättää senkin ajatuksen, että kyse voi olla joskus 100-200 vuotta jäljessä olevista tai jälkeenjääneistä asenteista ja kulttuureista:

Islamin lain säädökset avioliittoiästä tuntuvat länsimaisin silmin tarkasteltuna erittäin vaikealta käsittää, saati sitten ymmärtää, mutta on ehkä hyvä muistaa, ettei Suomi ollut kauhean erilainen vielä 1800-luvulla.

– Tytärten naittaminen kuukautisten alkamisen jälkeen on ollut perinnäinen tapa eri yhteiskunnissa - myös suomalaisessa yhteiskunnassa. Meillä vain ilmapiiri on muuttunut niistä ajoista hyvin paljon. Meilläkin 13-vuotiaat katsottiin täysin naimakelpoisiksi 1800-luvulla, Hämeen-Anttila muistuttaa.

Suomalainen 1800-luvun arvomaailma näkyy myös vuosisadan puolivälissä vaikuttaneen tutkimusmatkailija Georg August Wallinin kirjeissä. Arvostettu arabisti ja itämaiden kirjallisuuden professori saisi nykyarvoilla hyvin toisenlaisen, vähemmän mairittelevan nimityksen tutkimusmatkoistaan.

– Wallin kertoo päiväkirjoissaan ja kirjeissään iloisesti 13-vuotiaista prostituoiduista, joiden kanssa hän Kairossa oli. Näistä hän sitten kertoilee kollegoilleen Suomeen lähettämissään kirjeissä pitämättä sitä mitenkään kummallisena, Hämeen-Anttila alleviivaa asenteiden muutosta.²⁰¹

Kulttuurin muutos on ollut pitkän ajan vievä prosessi. Kysymys onkin siitä, miten jollakin kotouttamisella voitaisiin tehdä vuosisatojen työ muutamassa tai edes muutamassa kymmenessä vuodessa. YK:n rotusyrjinnän kieltämisestä koskevassa yleissopimuksessa sopimusvaltioiden tulee tuomita tahot, jotka edistävät rasistista vihaa ja syrjintää. Sopimus edellyttää valtioilta rasismia ja rotusyrjinnän vastustamista. Mikään tällainen on kuitenkin tuskin itseisarvoista. Ilmeinen tavoite tässä kaiken takana on kuitenkin mahdollistaa kullekin ihmisyyksilölle elämä tasavertaisesti muiden ihmisten kanssa sen taustan kanssa, mikä kullakin on. Tämä on ilmeinen tausta-ajatus myös PL 17 §:n osalta. Mikään ei osoita, että tämä tavoite voisi toteutua, jos täysin erilaiset

²⁰¹ MTV:n uutiset. Julkaistu 12.03.2014 19:23

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/hameen-anttila-lapsimorsiamista--perustuu-islamin-lakiin/3098664>

lähtökohdat omaavat ihmiset käytännössä asutetaan samaan yhteisöön ja arvojärjestelmään.

3.5 Maahanmuutto ja heikentynyt koulutustaso (PL 16 §)

Perustuslain 16 §:n mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Perustuslakivaliokunta on muotoillut kysymyksen koulutus- ja osaamistasosta PL 16 §:n kannalta relevantiksi kysymykseksi. Tämä esimerkiksi seuraavalla tavalla:

Ehdotettu sääntely on merkityksellistä ennen muuta perustuslain 16 §:ssä turvattujen sivistyksellisten oikeuksien kannalta. Vaikka esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lapsiin kohdistuvan oppivelvollisuuden laajentamisesta ja sääntelyllä on osin myös perusoikeuksia rajoittavia vaikutuksia, on esityksessä enimmäkseen kyse perustuslain 16 §:ssä turvattujen sivistyksellisten oikeuksien toteuttamisesta ja kehittämisestä. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Keskeisiin turvaamiskeinoihin kuuluu perusoikeuden käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön säätäminen (ks. HE 309/1993 vp, s. 75/II). Lakiehdotuksilla pyritään koulutus- ja osaamistason nostamiseen. Lisäksi esityksen tavoitteena on kaventaa oppimiseroja, lisätä koulutuksellista tasa-arvoa ja antaa kaikille nuorille yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua kykijensä mukaisesti.²⁰²

Tältä pohjalta on perusteltua väittää, että PL 16 §:n kannalta sekä siihen liittyen sivistysperusoikeuden tehokkaan toteuttamisen kannalta haittamaahanmuuttoa on sellainen maahanmuutto, joka heikentää koulutus- ja osaamistasoa. Sen tähden on perusteltua selvittää, onko maahanmuutolla havaittu joitakin liittyviä huonoon koulutus- ja osaamistasoon.

Räsänen nostaa esille, että hollantilaisessa tutkimuksessa (Tolsma ym. 2013) on havaittu, että kiusaamista kouluissa on sitä enemmän, mitä suurempi etnisen monimuotoisuuden määrä luokassa on. Valitettavasti tällä monikulttuurisuuden testauskentällä käykin usein niin, että häiriökäyttäytyminen yleistyy ja oppimistulokset laskevat, jolloin suomalaiset – ne jotka voivat – muuttavat pois alueille, joilla esimerkiksi opetus voidaan antaa vielä pelkällä suomen kielellä. Suomalaisten tutkijoiden (Vilkama, Vaattovaara ja Dhalmann 2013) sanavalinnoin poismuuton syyt ovat usein sosiaaliset ongelmat.²⁰³

Opetuksen taso saattaa myös muodostua niin heikoksi, että voidaan kyseenalaistaa sekin, onko näissä olosuhteissa oikeastaan oikeus

²⁰² Valiokunnan lausunto PeVL 43/2020 vp, s. 2.

²⁰³ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 62.

koulutukseen toteutunut tai edes toteutettavissa. Tätä voidaan kyseenalaistaa sellaisissa olosuhteissa, joita Elo on nostanut esille:

Sanomalehti Skånska Dagbladet uutisoi Malmön maahanmuuttajavaltaisen Rosengårdin lähiön opettajista toukokuussa 2014. Useat alueen opettajat hakevat epätoivoisesti uusia töitä. He etsivät ulospääsyä työympäristöstä, jota he kuvailevat mellakkatunnelmineen ja jatkuvine palohälytyksineen anarkiaksi. Alueen Rosengårdsskolan on Aftonbladetin mukaan vuonna 2011 arvioitu Ruotsin huonoimmaksi kouluksi, jos katsotaan todistusten keskiarvoja ja oppivelvollisuuden läpäisemistä.²⁰⁴

Pahimmissa tapauksissa koulut eivät pysty turvaamaan edes fyysistä turvallisuutta, vaan vakavat rikokset ja niiden uhka tekevät opiskelusta vaikeaa. Myös tästä on Elon esille nostamassa tapauksessa:

Metro-lehden mukaan vuonna 2012 Malmön poliisille tehtiin 2654 rikosilmoitusta kaupungin kouluissa tai niiden välittömässä läheisyydessä tapahtuneista tapauksista. Ilmoitetuista tapauksista kaksisataa oli pahoinpitelyjä. Todellisuudessa tapausten määrä saattaa Malmön alueella olla paljon suurempi, sillä jotkut koulut yrittävät itse selvittää tapauksia rikosilmoituksen tekemisen asemesta. Kyse ei ole mistään pikkurikoksista, sillä kiristykset, raiskaukset ja aserikokset eivät ole harvinaisuuksia ilmoitusten joukossa. "Meillä oli suuria ongelmia ulkopuolisten kanssa, jotka tulivat kouluun ryöstämään ja hakkaamaan oppilaita", kertoi Augustenborgsskolanin yläasteen rehtori Metro-lehdelle.²⁰⁵

Länsiväylä ja Suomen Uutiset ovat raportoineet siitä, että ainakin Espoossa oppimisen mahdollisuudet ovat huonontuneet syistä, joilla on selviä yhtymäkohtia harjoitettuun maahanmuuttopolitiikkaan.²⁰⁶ Kyse ei ole vain siitä, että harjoitettu maahanmuuttopolitiikka on tuonut mukanaan lisääntyvää väkivaltaa ja häiriköintiä kouluihin, kyse on myös siitä, että tähän ei kouluissa puututa, vaan väkivaltaa ja häiriöitä aiheuttavia suojellaan samalla kuin kantaväestöön kuuluvia uhreja pyritään aktiivisesti syyllistämään.

Lisäksi on viitteitä siitä, että ongelmista keskustelu julkisuudessa pyritään vaientamaan. Länsiväylä-lehden päätoimittaja on joutunut erikseen perustelemaan, miksi lehti julkaisi huolestuneiden vanhempien haastattelun ja nosti esille myös maahanmuuton käsitellessään kouluissa esiintyviä häiriöitä ja väkivaltaa.

²⁰⁴ Elo 2015, Kansankodin kuolinvuoteella, Ruotsalainen hyvinvointivaltio ja maahanmuutto, s. Suomen Perusta, s. 59.

²⁰⁵ Elo 2015, Kansankodin kuolinvuoteella, Ruotsalainen hyvinvointivaltio ja maahanmuutto, s. Suomen Perusta, s. 58.

²⁰⁶ Länsiväylä: Väkivaltaa, rauhattomuutta ja rasismisyytöksiä Espoon kouluissa - Suomen Uutiset Isät kertovat: Espoolaisissa kouluissa kovaa väkivaltaa, tilanteisiin ei puututa riittävästi – "Suuri enemmistö kärsii" | Paikalliset | Länsiväylä (lansivayla.fi)
<https://www.suomenuutiset.fi/lansivayla-vakivaltaa-rauhattomuutta-ja-rasismisyytoksia-espoon-kouluissa/>
Isät kertovat: Espoolaisissa kouluissa kovaa väkivaltaa, tilanteisiin ei puututa riittävästi – "Suuri enemmistö kärsii" | Paikalliset | Länsiväylä (lansivayla.fi)

Kyse ei ole kuitenkaan vain oppimista haittaavasta erilaisen levottomuuden ja turvattomuuden lisääntymisestä. Äidinkieli, suomalaisessa peruskoulussa siis suomi, ruotsi tai saame, muodostaa kaiken oppimisen perustan. Puutteellinen kielen hallinta vaikeuttaa jatko-opintoihin pääsyä ja on herkästi este työllistymiselle. Tämän ongelman seuraukset voidaan tiivistää, kuten Iltalehden politiikan toimittaja Lauri Nurmi kirjoittaa:

Vieraskieliset lapset puhuvat laajoilla alueilla Youtube-suomea, eikä peruskoulu pysty opettamaan heille suomen kieltä. Ilman välittämiä toimia peruskoulun menestystarina romuttuu.²⁰⁷

3.6 Maahanmuutto ympäristön tuhoajana (PL 20 §)

Perustuslain 20 §:n mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Hallituksen esitys perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta toteaa tästä sääntelystä seuraavaa:

Säännöksen piiriin kuuluvat sekä ympäristön tuhoutumisen tai pilaantumisen estäminen että aktiiviset luonnolle suotuisat toimet. Siten säännös ilmaisee ihmisten kaikinpuolisen vastuun sellaisesta taloudellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan kokonaislinjasta, joka turvaa elollisen ja elottoman luonnon monimuotoisuuden säilymisen. Yksilön osuus ympäristönsuojelussa voi toteutua sekä aktiivisena tekemisenä että passiivisena pidättymisenä ympäristön vahingoittamisesta. Säännöksessä tarkoitetun luonnon monimuotoisuuden osa-alueita ovat muun muassa eläin- ja kasvikunnan geneettinen rikkaus sekä kaikkien uusiutumattomien luonnonvarojen tehokas suojeleminen.²⁰⁸

Perustuslakivaliokunta on puolestaan määritellyt PL 20 §:n ympäristöperusoikeutta seuraavasti.

Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan kaikille. Säännöksessä tarkoitettu vastuu kohdistuu sekä julkiseen valtaan että yksityisiin luonnollisiin henkilöihin ja oikeushenkilöihin. Säättämällä vastuun kuulumisesta kaikille on haluttu korostaa sitä, että ympäristönsuojelu edellyttää laaja-alaista yhteistyötä eri tahojen kesken. Säännöksen tarkoittaman vastuun piiriin lukeutuvat muun muassa aktiiviset luonnolle suotuisat toimet. Ympäristöperusoikeutta koskeva säännös ilmaisee vastuun sellaisesta taloudellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan kokonaislinjasta, joka turvaa elollisen ja elottoman luonnon monimuotoisuuden säilymisen (ks. HE 309/1993 vp, s. 66 ja PeVL 45/2016 vp, s. 2).²⁰⁹

²⁰⁷ Suomessa on pian kouluja, joissa ei puhuta suomea (iltalehti.fi), 4.11.2021, Lauri Nurmi

<https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/b140fa0a-6f07-43e6-989b-c4cbae43b1ee>

²⁰⁸ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 66.

²⁰⁹ PeVL 5/2017 vp, s. 6

Perustuslain 20 §:n mukainen ympäristöperusoikeus poikkeaa jonkin verran kirjoitusasultaan muista perusoikeuksista. Ympäristöperusoikeuspykälän muotoilut näyttäisivät painottavan sitä, että luonnon ja muun ympäristön suojeluun liittyy sellaisia arvoja, jotka eivät ole palautettavissa ihmisyksilöiden oikeuksiksi. Ympäristöperusoikeus tunnustaa luonnon ja ympäristön itseisarvon sekä siihen lukeutuvan jaetun vastuun, jotta edellä mainittu suojelun tavoite toteutuu.

Perustuslain 20 §:n mukainen sääntely kuitenkin myös tunnistaa ihmisen ja ympäristön välisen hyvinvoinnin keskinäisen riippuvuussuhteen, sillä epäterveellinen ympäristö uhkaa muiden perusoikeuksien toteutumista. Äärimmillään kyse on ihmisten elämästä ja kuolemasta, ja vain elävällä ihmisellä on mahdollisuus käyttää perusoikeuksia. Perustuslain 20 §:n ympäristövastuusaännöksen piiriin kuuluvat niin ympäristön tuhoutumisen ja pilaantumisen estäminen kuin luonnolle suotuisat aktiiviset toimenpiteet. Taloudellisten ja yhteiskunnallisten toimenpiteiden kokonaislinjan tulee turvata elollisen ja elottoman luonnon monimuotoisuus. Lisäksi yksilöltä edellytetään aktiivista tekemistä ja toisaalta pidättäytymistä ympäristön vahingoittamisesta.

Ihmisen keskeinen vaikutus ympäristöön ilmenee usein haitallisina päästöinä. Kulutuksesta aiheutuvat päästöt jakautuvat hyvin epätasaisesti eri maiden kesken: korkeimman tulotason maat, joiden osuus maailman väestöstä on 16 prosenttia, aiheuttavat kulutuksellaan 46 prosenttia maailman kasvihuonekaasupäästöistä. Köyhimmissä maissa asuvien osuus maailman väestöstä on 9 prosenttia, mutta heidän osuutensa kasvihuonekaasupäästöistä vain 0,4 prosenttia. Myös maiden sisäiset erot asukkaiden välillä ovat suuret. Pohjoisessa Suomessamme päästöt ovat aivan erityisen suuret. Suomessa asukkaan hiilijalanjäljen keskiarvo on 10,4 hiilidioksidiekvivalenttitonnia (t CO₂e) vuodessa, ja vastaavat luvut ovat esimerkiksi Japanissa 7,6, Kiinassa 4,2, Brasiliassa 2,8 ja Intiassa 2 tonnia hiilidioksidiekvivalenttitonnia vuodessa. On esitetty, että keskimääräisen hiilijalanjäljen tulisi globaalisti laskea 2,5 tonniin vuoteen 2030 mennessä, ja edelleen 1,4 tonniin vuoteen 2040 ja 0,7 tonniin vuoteen 2050 mennessä. Tämä olisi linjassa Pariisin ilmastopimuksen 1,5 asteen tavoitteen kanssa. Ilmastotavoitteiden ja hiilijalanjäljen välillä onkin nykyisellään suuri kuilu etenkin vauraammissa maissa.²¹⁰

Maahanmuuttoon liittyy usein hakeutumista vauraisiin yhteiskuntiin, mikä on tuotu esille esimerkiksi seuraavalla tavalla Euroopan parlamentin tiedotuksessa:

Väestönrakenteeseen ja taloudellisiin tekijöihin perustuva maahanmuutto on läheisessä suhteessa työolosuhteisiin, työttömyyden määrään ja yleisemmin talouden tilaan lähtömaassa. Vetäviä tekijöitä ovat korkeammat palkat, paremmat työllisyysmahdollisuudet, korkeampi elintaso sekä koulutusmahdollisuudet. Jos talous on heikkoa ja näyttää heikkenevän entisestään, yhä useammat muuttavat pois muihin maihin,

²¹⁰ Ilmasto-opas, SYKE | Aalto-yliopisto, YTK | Ilmatieteen laitos
<https://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/hillinta/-/artikkeli/28259fe8-7b5e-4806-8ab6-7c06739ef5cc/kotitalouksien-kulutuksella-on-merkittava-ilmastovaikutus.htm>

joiden tulevaisuuden näkymät ovat parempia. YK:n kansainvälisen työjärjestö ILO:n mukaan maailmassa oli vuonna 2017 noin 164 miljoonaa työperäistä maahanmuuttajaa, eli ihmistä, jotka ovat muuttaneet työn perässä toiseen maahan. He edustivat lähes kahta kolmasosaa maahanmuuttajista. Lähes 70 % työperäisistä maahanmuuttajista päätyi korkean elintason maihin, 18,6 % ylemmän keskitason, 10,1 % alemman keskitason ja 3,4 % matalan elintason maihin.²¹¹

Päästöistä Suomessa voidaan tehdä seuraava havainto:

Suomalaisen kokonaispäästö on vajaa 10 tonnia hiilidioksidivastaavaa (CO₂ -ekv) vuodessa. Vaikka Suomi on pieni maa ja osuutemme globaaleista päästöistä on myös pieni, on suomalaisen per henkilö päästö varsin suuri. Yhteensä vuonna 2019 päästöjä tuli 52,8 miljoonaa tonnia (Mton). Tästä vajaa puolet, vuodesta riippuen noin 20 miljoonaa tonnia (+/- 5 Mton), sitoutuu takaisin metsiimme.²¹²

Suomen pohjoinen sijainti ja pitkät etäisyydet puhuvat sen puolesta, että meillä on huono olla maailman jyrkimpiä ilmastopolitiikassa. Täällä eläminen ja varsinkin kohtuullinen elintaso vaatii energiaa. Energian puute sen vähyyden tai kalleuden myötä puolestaan tuo mukanaan todennäköisen tai lähes varman kurjistumisen, joka puolestaan vie sen taloudellisen perustan, jota kaikkien perusoikeuksien tehokas toteuttaminen vaatii.

Kaikella energiatuotannolla on negatiivisia vaikutuksia. Tämän joutuu jopa energiayhtiö Vattenfall myöntämään avoimesti markkinoidessaan ”ilmastotavoitteiden saavuttamista edistävää” energiaa, mm. tuulivoimaa.²¹³ Siten myös energiatuotantoon voidaan kohdistaa esimerkiksi seuraavia kriittisiä kysymyksiä niiden ympäristövaikutuksista.

Voidaanko polttamisella tuotetun energian myötä syntyviä haitallisia kaasuja ja pienhiukkasia milloinkaan kokonaan poistaa tai suodattaa, vaikka polttamisesta syntyvä kasvien elämälle välttämättömän hiilidioksidin ilmastovaikutukset eivät olisi niin haitallisia kuin nykyään laajamittaisesti mielletään?

Onko tuulivoiman myötä syntyvät haitat linnoille ja muut negatiiviset ympäristövaikutukset poistettavissa?

Voidaanko sähkön varastointiin tuotetut akut tai aurinkovoiman tuottamiseen tarvittavat kennot koskaan tuottaa ympäristöystävällisesti?

²¹¹ Euroopan parlamentti, tiedotusta. Päivitetty: 03-11-2020 - 11:33. Luotu: 02-07-2020 - 16:33
<https://www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/world/20200624STO81906/maahanmuuton-syyt-mika-saa-ihmiset-lahtemaan-kodeistaan>

²¹² Partanen ja Hamilo 2021, Ydinvoima Suomessa 2050, Suomen Perusta, s. 27.

²¹³ <https://www.vattenfall.fi/sahkosopimukset/tuotantomuodot/tuulivoima/>

”Kuten kaikella energiatuotannolla, myös tuulivoimalla, on negatiivisia ympäristövaikutuksia. Näitä ovat mm. ympäristö-, näkö- ja äänihaitat.”

Onko vesivoiman tuotannossa haitta vaelluskaloille millään kalaporteilla todellisuudessa korvattavissa?

Vaikka ydinvoima olisi lähes riskitöntä Suomen vakaalla maaperällä, niin entä sitten ydinjätteiden ja sodan uhan näkökulma?

Ihmisten siirtyminen kehitysmaista Suomeen tarkoittaa korkeampaa energian kulutusta ja ainakin sitä kautta lisääntyvää painetta ympäristölle. Hiilidioksidipäästöt ovat vähintään viite siitä, että energiaa tuotetaan ja että energialle on kysyntää ja tarvetta. Tämä siitä riippumatta, miten haitallisina itse hiilidioksidipäästöjä pidetään. Esimerkiksi Somaliassa hiilidioksidipäästöt asukasta kohden ilmoitettuna (tonnia CO₂ per asukas) ovat promilleluokkaa siihen nähden, mitä asukkaalla Suomessa (Vuonna 2018: Suomi 8,04 ja Somalia 0,05). Ero on suuri myös suureen pakolaismaahan Afganistaniin, jossa luku on 0,2. Sen sijaan tuoreemmassa pakolaismaassa Ukrainassa (4,2), joten ero on huomattavasti pienempi. Itse asiassa ukrainalaisen muuttaessa asumaan Ruotsiin ja omaksuessaan keskivertoruotsalaisen energiaa kuluttavan elämäntavan päästöt vähenevät (Ruotsin luku 3,54).²¹⁴

Erilaisia väitteitä sisältävässä ilmastokeskustelussa ja siihen liittyvissä käsityksissä päästöjen merkityksestä löytyy monenlaisia mielipiteitä. Yhdessä ääripäässä mitään huolta ei ole nykyisellä päästötasolla ja toisessa ääripäässä nykyinen päästötaso uhkaa koko ihmiskunnan elämää jo pienehkön ajan kuluessa. Tässä tutkimuksessa lähdetään siitä, että mitään käsitystä monimutkaisista ja laajoista ympäristövaikutuksista ei voida asettaa uskonnollisen dogmin kaltaiseksi lopulliseksi totuudeksi. Jo yksin tieteen kehitys edellyttää, että kaikki on voitava haastaa ja kyseenalaistaa. Niin sanottu kiiluilmaisen ilmastouskovaisuus, joka vaatii itselleen samaa asemaa kuin teokratoiden ja muiden autoritaaristen hallintojen perustoina olevat dogmit, ei edusta kehittyvän tieteen näkökulmaa. Lähellä jonkinlaista keskiarvoa lienee seuraava kanta. Valtioneuvosto on tiedottanut, mitä hallitustenvälinen ilmastomuutospaneeli IPCC toteaa 9.8.2021 julkaisemassaan raportissa:

Ihmisen toiminnasta aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt ovat jo muuttaneet ilmastoa merkittävästi. Hallitustenvälinen ilmastomuutospaneeli IPCC toteaa 9.8.2021 julkaisemassaan raportissa, että useiden vahinkoa aiheuttavien sääilmiöiden todennäköisyys on kasvanut. Myös monet meriä ja mannerjäätiköitä koskevat muutokset ovat jo nyt peruuttamattomia tai palautuvat hitaasti. Tulevien muutosten laajuus riippuu siitä, miten kasvihuonekaasujen, erityisesti hiilidioksidin, päästöt kehittyvät tulevaisuudessa.²¹⁵

Jostain syystä erityistä huolta hiilidioksidipäästöistä kantavat tahot, kuten Elokapina, Greenpeace tai Vihreä liitto r.p. eivät ole ottaneet ympäristöpolitiikkansa kärkeen maahanmuuton estämistä, rajoittamista tai paluumuuton aktiivista edistämistä, kun puhutaan Somalian tai Afganistanin kaltaisista valtioista. Näissä valtioissa hiilidioksidipäästöt asukasta kohden

²¹⁴ Suomen YK – liitto Globalis, tilastoja.

<https://www.globalis.fi/Tilastot/co2-paestot-per-asukas>

²¹⁵ <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/ipcc-n-raportti-ihmisten-toiminta-on-aiheuttanut-ennennakemattoman-laajoja-ja-nopeita-muutoksia-ilmastossamme>

ilmoitettuna (tonnia CO₂ per asukas) ovat niin pieniä, että voitaneen Suomeen tai lukuisiin muihinkin länsimaihin verrattuna puhua käytännössä hiilineutraaleista tai päästöttömistä alueista. Joka tapauksessa aina tavalla tai toisella ympäristöä kuormittavan energian tuotannon tarve on Suomessa suurempi kuin useissa maahanmuuton merkittävistä lähtömaista.

Maahanmuuton ja ympäristön suhde voidaan nähdä myös entisen tunnetun ja arvostetun vihreän politiikan tekniikan tohtori Paloheimon tavalla niinkin, että koko massamuutto maailmassa on "mitä suurimmassa määrin sitä, että käytetään loppuun ympäristö jossakin alueella, ja sitten kun on tullut siitä metsästä aavikkoa ja siellä ei enää pystytä elättämään itseään, niin sitten lähdetään tuhoamaan seuraava paikka".²¹⁶ Tästä näkökulmasta kaikki laajamittainen maahanmuutto on pahin tai lähes pahin kuviteltavissa oleva ympäristöperusoikeuden loukkaus.

²¹⁶ Suomen Uutiset joulukuu 21, 2018 17:00. Eero Paloheimo vihreistä: massamuuton puolustaminen oli täydellistä typeryyttä.

<https://www.suomenuutiset.fi/eero-paloheimo-vihreista-massamuuton-puolustaminen-taydellista-typeryytta/>

4 MAAHANMUUTTO SANANVAPAUDEN KAVENTAJANA

4.1 Sananvapaus vastaan autoritarismi

”Sijoitin Twitteriin, koska uskon siihen sananvapauden alustana kaikkialla maailmassa. Uskon myös, että sananvapaus on toimivassa demokratiassa yhteiskunnallinen välttämättömyys”, Musk kirjoitti.²¹⁷ Juuri tuossa on oivallettu keskeisin sananvapaudesta.²¹⁸ Tätä elokuussa 2022 kirjoitettaessa on toki epäselvää Twitterin tuleva omistajuus. Tästä on hyvä joka tapauksessa aloittaa kirjoittamaan sananvapaudesta. Toimivaa demokratiaa ei ole ilman sananvapautta, kuten Elon Musk totesi. Toisaalta, jos demokratia ja sen tuottama normijärjestelmä elää sananvapaudesta, on yhtäältä autoritarismille välttämätöntä nujertaa sananvapaus elääkseen ja turvatakseen sen varaan rakennettu normijärjestelmä. Tätä eri normijärjestelmien ja niiden perustan täysin erilaista ja ristiriitaista luonnetta on jo aiemmin tässä tutkimuksessa käsitelty.

Siltä osin kuin maahanmuutolla on tavalla tai toisella, suoraan tai epäsuorasti, vaikutusta siihen, että sananvapautta kavennetaan, kysymys on koko demokratian perusteita uhkaavasta haittamaahanmuutosta. Tällainen haittamaahanmuutto avaa portit koko demokraattisen normijärjestelmän hyväksymisen romahtamiselle. Samoin se avaa tien autoritaarisen ajattelun ja järjestelmän etenemiselle.

Lienee jopa selvää ja riidatonta, että autoritaariset ideologiat ja hallinnot pyrkivät estämään auktoriteettien haastamisen. On yleisesti tunnettu, että äärimmillään autoritaristit ovat valmiina tappamaan auktoriteettien horjuttajat. Tämä on tapahtunut myös länsimaissa. Tammikuun seitsemäntenä päivänä 2015 ranskalaisen Charlie Hebdo satiirilehden toimitukseen hyökkäsi joukko nuoria maahanmuuttajataustaisia miehiä aseinaan rynnäkkökiväärit. Kaikkiaan kaksitoista ihmistä sai surmansa terrori-iskussa. Vastuun teoista otti islamilainen terroristijärjestö Al-Qaida. Iskun motiivina pidettiin satiirilehden aiemmin julkaisemia Muhammed-pilakuvia. Poistuessaan surmapaikalta tekijöiden kerrottiin huutavan: ”Olemme kostaneet profeetan puolesta”. Profeetta Muhammedin kuvan teko on islamissa kielletty.²¹⁹

On helppoa väittää pilapiirroksista loukkaantuvan muslimin olevan herkkänahkainen kuin sadun prinsessa. ”Kyseessä on vain pilakuva, miksi siitä hermostut?” -tyyppinen argumentointi ei kuitenkaan auta, kun ihminen on koko elämänsä elänyt kulttuurissa, jossa kyse ei suinkaan ole pilakuvasta, vaan jostain paljon tärkeämmästä. Eri kulttuurien ja uskontojen ero tiivistyykin hyvin pilakuvissa. Toisille täysin merkityksetön asia voi olla toisille kirjaimellisesti elämän ja kuoleman kysymys. Merkillepantavaa on myös se, että puhtauden vaalijoita ei ole ainoastaan ääriyhmiin joukossa, vaan myös tavalliset muslimit uskovat ja noudattavat Koraaniaan. Näin erilaisten ihmisten yhteiselosta tulee

²¹⁷ Jussi Pullinen HS, 26.4.2022.

²¹⁸ Elon Muskista myös Hamilo & Rostila 2022: Some, sananvapaus ja vihapuhehysteria. Suomen Perusta, s. 89.

²¹⁹ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 49.

hankalaa, kun vieraat ihmiset loukkaantuvat meille täysin harmittomista asioista – niin kovasti, että ovat jopa valmiita tappamaan aatteensa puolesta. Elämä olisi helpompaa ja yksinkertaisempaa, mikäli edes perusoikeuksista kuten sananvapaudesta tai naisten asemasta eri tavoin ajattelevat ihmiset eläisivät erillään toisistaan. Tämä on yksi nykyisen maahanmuuttokritiikin avainajatuksista.²²⁰

Jos yhtäältä sananvapaus on autoritarismille olemassaoloa uhkaava vihollinen, niin on se sitten toisaalta demokraattisille oikeusvaltioille olemassaolon perusta. Mahdollisuus osallistua vapaaseen keskusteluun yhteiskunnallisista asioista on siksi demokratian kulmakiviä. Perus- ja ihmisoikeuksista sananvapaus onkin yksi demokraattisen yhteiskunnan tärkeimmistä periaatteista, ja poliittinen sananvapaus kuuluu sen ydinalueelle. Sananvapaus sisältyy kaikkiin keskeisiin kansainvälisiin ja eurooppalaisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä kansallisella tasolla perusoikeuksina muun muassa kaikkien Euroopan unionin jäsenvaltioiden perustuslakeihin.

Toisaalta ihmisten vapautta ilmaista mielipiteitään rajoitetaan monella tavalla. Esimerkiksi yleisesti nähdään niin, että julkinen yllyttäminen syrjintään, vihollisuuksiin tai väkivaltaan loukkaa ihmisoikeuksia. Tällaisten viestien levittäminen ei kuulu sananvapauden suojan piiriin, vaan menettelyn kriminalisointi on sallittua. Rikoslaisissa yleisluontoisesti säänneltynä joidenkin ilmaisujen levittäminen on kriminalisoitu 11 luvun 10 §:ssä nimikkeellä kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Teon törkeästä tekemuodosta säädetään 11 luvun 10a §:ssä. Tällä ja muullakin vastaavalla joidenkin mielipiteiden levittämistä kriminalisoivalla lainsäädännöllä avataan mahdollisuus viedä yhteiskuntaa todellisuudessa autoritaariseen suuntaan, ja toisaalta rapauttaa demokratiaa.

Uhma demokratialle näyttää sitä suuremmalta, mitä ylimalkaisempaa on se sääntely, joka sääntelee mielipiteen ilmaisun ja levittämisen rikolliseksi. Tässä tutkimuksessa on jo käsitelty yhtenä näkökulmana lainkäyttöön tulkintaväkivaltaa, normien määräytymättömyyttä ja mielivaltaa. Mitä enemmän viranomaisten ja tuomioistuimien harjoittaman lainkäytön luonteessa nähdään tällaisia seikkoja, sitä uhkaavammalta näyttäytyy kaikki lainsäädäntö, joka ei hyvin selvästi ja yksiselitteisesti suojele demokratiaan kuuluvaa vapaata mielipiteiden ilmaisua, vaan antaa lainkäyttäjille heidän niin syystä tai toisesta halutessa poistaa keskustelusta joitakin mielipiteitä ja näkökulmia rikolliseksi leimattuna. Siis pitää rikollisena vihapuheena sellaista, jota he omien mielipiteidensä ja arvostustensa tähden vihaavat kuulla. Sama vaikutus voi olla sillä, jos monopolistisessa, oglipolistisessa tai muutoin määräävissä asemassa toimivat isot alustatoimijat tai muut vahvat mediatoimijat estävät niiden mielipiteiden esille tulemistä, jotka ovat syystä tai toisesta vastoin niiden agendoja.

Sananvapaus liittyy kysymykseen haittamaahanmuutosta myös itse haittamaahanmuuton tunnistamiseen siten, että sananvapaus turvaa

²²⁰ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 51.

keskustelua siitä, miltä osin ja miten maahanmuutto on joltakin osiltaan haittamaahanmuuttoa ja miltä osiltaan jotakin muuta, esimerkiksi sellaista, jota olisi syytä pitää hyötymaahanmuuttona.

Yksi maahanmuuttopolitiikasta käytävää keskustelua vaikeuttava tekijä ja tehokkaan sananvapauden toteutumisen vaikeuttaja on käsitteiden epätasällisyys. Ei voi välttyä vaikutelmalta, että tähän terminologiseen epäselvyyteen joskus pyritään tarkoituksella: näin maahanmuuttopolitiikkaa koskeva kritiikki voidaan orwellilaisesti leimata joksikin, mitä se ei ole. Monet käsitteet esiintyvät vastakohtapareina. Vapaan liikkuvuuden kannattajat ja vastustajat vain näkevät nämä vastakohtaparit eri tavoin. Esimerkiksi monikulttuurisuuden kannattajat näkevät monikulttuurisuuden moniarvoisuuden ilmenemismuotona, ja sen vastakohtana he pitävät etnisiä konflikteja. Monikulttuurisuuden vastustajat taas pitävät monikulttuurisuutta moniarvoisen yhteiskunnan uhkana, ja heille monikulttuurisuuden vastakohta on etnisiltä konflikteilta rauhoitettu yhtenäiskulttuuri. Tällä monokulttuurilla voi kuitenkin olla rauhanomaiset, molemminpuolisesti hyödylliset kauppasuhteet toisiin kulttuureihin. Vastaavia sekaannuksia aiheuttavat esimerkiksi käsitteiden kotouttaminen, nationalismi tai rasismi erilaiset tulkinnat.²²¹

Yksi tehokkaan sananvapauden toteuttamisen ongelma maahanmuuttokeskustelussa on hyväksyttävien ratkaisuvaihtoehtojen rajaaminen niin sanottuun mielipidekäytävään. Ruotsalaisessa journalismissa syntynyt käsite viittaa niihin poliittisiin toimiin, joita voi esittää tulematta leimatuksi äärimielipiteiden esittäjäksi. Käytävän sisälle mahtuu näennäinen mielipidekirjo. Vaikuttaa kuin maahanmuutosta voisi keskustella moniäänisesti, kun sen sekä hyvistä että huonoista puolista voi puhua. Käytävän seinä tulee vastaan silloin, kun maahanmuuton haittoja ehdotetaan ehkäistäväksi ennalta maahanmuuttoa rajoittamalla. Hyväksyttävä tapa keskustella ongelmista rajautuu niihin haasteisiin, joihin voidaan esittää ratkaisuehdotus, joka perustuu kotouttamisresurssien kasvattamiseen.²²²

Monipuolisen keskustelun ja sitä myöten tehokkaan sananvapauden toteuttamisen ongelma maahanmuuttokeskustelussa on toimittajien suuren valtavirran vahva vakaumuksellinen maahanmuuttomyönteisyys. Toimittajan arvomaailma ei voi olla näkymättä uutisoinnissa vaikka toimittaja pyrkisikin objektiivisuuteen. Tämä on johtanut siihen, että media on polarisoitunut muun yhteiskunnan mukana yhtäältä perinteiseen ja toisaalta vaihtoehtoiseen sekä sosiaaliseen mediaan. Kumpikaan blokki ei luota vastapuoleen eikä kuilun yli pysty käymään asiallista keskustelua.²²³

Oikeudellisesta näkökulmasta kiinnostavin uhka sananvapaudelle on siinä, jos yhteiskunnallisella pakkovallalla lähdetään estämään sananvapauden käyttöä. Tässä tehokkain muoto on rikosoikeudelliset rangaistukset.

²²¹ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 110-111.

²²² Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 111.

²²³ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 111-112.

Sinänsä lievät rangaistukset yhdistettynä julkiseen leimaamiseen ovat yksi mahdollisuus tehokkaasti estää sananvapautta. Rikoslain nimikkeet kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja uskonrauhan rikkominen eivät sinällään ole merkittäviä pelotteita. Oikeuskäytäntö on kyllä osoittanut, että melkein mikä tahansa viatonkin lausuma voi täyttää tuomioistuimen mukaan näiden rikosten tunnusmerkistön, mutta joidenkin päiväsakkojen suuruiset rangaistukset eivät sinällään ole kuin eräänlaisia hallinnollisia maksuja keskusteluun osallistumisesta. Todellisen ennalta ehkäisevän tehon nämä rikosnimikkeet saavat vasta siitä, että näihin ”viharikoksiin” syyllystyneet voidaan ikään kuin virallisesti leimata rasisteiksi. Syyllystymisestä tällaiseen rikokseen, josta saatu rangaistus vastaa tavanomaista ylinopeudesta ilman liikenteen vaarantamista saatua sakkoa, on vakavia seuraamuksia niin poliitikon kuin kenen tahansa muunkin urakehitykselle.²²⁴

Sananvapaus on vaarassa silloin, kun maahanmuutto tavalla tai toisella aiheuttaa kriittiseen ja vapaaseen keskusteluun perustuvan demokraattisen yhteiskunnan rapautumista ja erilaista siirtymää autoritaariseen suuntaan. Tämä ihan siitä riippumatta, millaisilla keinoilla tai tavoilla se toteutuu. Siirtymä voi tapahtua siten, että tulijat ovat oman kulttuurinsa, arvojensa ja uskomustensa myötä sosiaalistuneet ajatteluun, jossa vaieneminen ja vaijantaminen syrjäyttää kritiikin ja muun vapaan mielipiteiden ilmaisun. Autoritaariseen ajatteluun kuuluvalla tavalla pidetään soveliaana jopa pahoinpidellä tai tappaa ne, jotka eivät jaa samoja tapoja, uskomuksia ja arvoja. Siirtymää kohti autoritaarisuutta voi tapahtua siten, että sitä kannattavien määrää ja poliittinen vaikutusvalta kasvaa merkittävästi demografisen muutoksen edetessä. Siirtymää voi tapahtua myös siten, että enemmistö syystä tai toisesta myötäilee sitä, että jotkin uskomukset, arvot, tavat ja tapahtumat vaiennetaan vapaan keskustelun kohteina, koska vähemmistössä koetaan suuttumusta toisenlaisista mielipiteistä, arvoista tai jopa joidenkin tapahtumien käsittelystä.

Keskustelua maahanmuutosta Suomessa voidaan Grönroosin ja Hamilon tavoin luonnehtia seuraavasti:

Sekä tutkimustieto että muiden maiden kokemukset osoittavat, millaisia yhteiskunnallisia ongelmia laajamittaiseen maahanmuuttoon liittyy. Maahanmuutosta käytävä yhteiskunnallinen keskustelu on kuitenkin mediassa varsin yksipuolista, johtuen suurelta osin siitä, että kriittiset näkemykset maahanmuutosta eivät saa mediassa riittävästi näkyvyyttä.

Internetin puolella keskustelu on kuitenkin ollut vapaata. Varsinkin sosiaalisessa mediassa keskustelu on ollut välillä hyvinkin polarisoitunutta. Toisaalta kaikkea maahanmuutosta käytävää kriittistä keskustelua on viime vuosina pyritty leimaamaan ”ääripuheeksi” ja keskustelua on pyritty hillitsemään erilaisilla ”vihapuheen” vastaisilla kampanjoilla.²²⁵

²²⁴ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 112-113.

²²⁵ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 109.

Maahanmuuttoa on myös pidetty alueena, joka ei kuulu normaalin poliittisen keskustelun ja siihen liittyvän sananvapauden piiriin:

Keskustelua maahanmuuttopolitiikasta on 1990-luvulta asti vaikeuttanut se, että sitä ei ole pidetty normaalina politiikan osa-alueena, josta voisi olla samaan tapaan eri mieltä kuin vaikkapa sosiaalipolitiikasta tai verotuksesta.

Maahanmuutto ja monikulttuuristuminen on mystifioitu jonkinlaiseksi vääjäämättömäksi luonnonvoimaksi, jonka politisoiminen olisi taistelua tuulimyllyjä vastaan. Tai sitten ihmisoikeuksien ja kansainvälisten sopimusten on katsottu rajaavan maahanmuuttopolitiikan liikkumavaran niin kapeaksi, ettei koko kysymykseen tarvitse vaaleilla valittujen edustajien kantaa ottaakaan: virkamiehet kykenevät ratkaisemaan turvapaikanhakijoiden oikeudet toteuttavien mekanismien toimeenpanon ominkin päin.²²⁶

Kun sananvapautta kavennetaan, niin kavennetaan todella keskeistä perusoikeutta.

Sanan- ja ilmaisuvapaudesta säädetään perustuslain 12 §:ssä:

Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Sananvapaus on kuitenkin tämän lisäksi mukana PL 6 §:n sääntelemässä yhdenvertaisuusperusoikeudessa.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, *vakaumuksen*, *mielipiteen*, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kielto syrjiä mielipiteen perusteella oli esillä jo perusoikeusuudistuksessa. Sitä perusteltiin myös ihmisoikeussidonnaisuuden tähden:

Itsenäisenä ihmisoikeutena yhdenvertaisuus ja syrjinnän kielto sisältyvät kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 26 artiklaan. Sen mukaan kaikki

²²⁶ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 110.

ihmiset ovat oikeudellisesti yhdenvertaisia ja oikeutettuja ilman minkäänlaista syrjintää yhtäläiseen lain suojaan. Tässä suhteessa lailla on kiellettävä kaikki syrjintä ja taattava kaikille henkilöille yhtäläinen ja tehokas suojele rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, *poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen*, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää vastaan. Syrjinnän kiellon tärkeyttä osoittaa kiellon sisältyminen lukuisiin muihinkin kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen määräyksiin.²²⁷

Sananvapaudella on ydinalueensa, joka on etenkin poliittisen ja yhteiskunnallisen keskustelun turvaamisessa. Sen sijaan kaupallinen tuotteiden ja palveluiden markkinoiminen ei ole ydintä, vaikka silläkin on suojansa:

Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti käytännössään katsonut, että sananvapauden suoja kattaa lähtökohtaisesti myös mainonnan ja markkinoinnin, joskaan valiokunta ei ole pitänyt tällaista viestintää sananvapauden ydinalueelle kuuluvana. Valiokunnan käytännön mukaan mainontaan ja markkinointiin voidaan kohdistaa pidemmälle meneviä rajoituksia kuin muuten olisi mahdollista. Toisaalta myös mainontaa ja markkinointia koskevan sääntelyn tulee täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset (ks. esim. PeVL 18/2014 vp, s. 3/II, PeVL 6/ 2012 vp, s. 2/I, PeVL 3/2010 vp, s. 2/I ja PeVL 54/2006 vp, s. 2/I).²²⁸

Perustuslain 16 §:n seuraava sääntely turvaa myös sananvapautta: ”Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu.”

PL 11 § mukaan turvataan sananvapautta uskonnon harjoittamisessa: ”Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, *oikeus ilmaista vakaumus* ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan.”

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 9 artikla koskee ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapautta. Artiklan 1. kappaleen mukaan jokaisella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Tämä oikeus sisältää vapauden vaihtaa uskontoa tai uskoa ja vapauden tunnustaa uskontoaan tai uskoaan joko yksin tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti jumalanpalveluksissa, opettamalla, hartaudenharjoituksissa ja uskonnollisin menoin. Artiklan 2. kappaleen mukaan henkilön vapaudelle tunnustaa uskontoaan tai uskoaan voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa yleisen turvallisuuden vuoksi, yleisen järjestyksen, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

²²⁷ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 17.

²²⁸ Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 40/2017 vp, s. 4.

Sananvapaudesta säädetään EIS 10 artiklassa. Artiklan 1. kappaleen mukaan jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisten siihen puuttumatta. Tämä artikla ei estä valtioita tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi. Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, voidaan sananvapaus artiklan 2. kappaleen mukaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovalan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on korostanut sananvapauden perustavaa laatua olevaa merkitystä demokraattisessa yhteiskunnassa. Sananvapaus kattaa paitsi myönteisinä, vaarattomina tai yhdenmukaisina pidettyjä myös loukkaavia, järkyttäviä tai huolestuttavia tietoja tai ajatuksia (ks. Handyside v. Yhdistynyt kuningaskunta 7.12.1976, kohta 49). Sananvapautta voidaan rajoittaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kappaleen perusteella.

Perustuslakivaliokunta on puolestaan linjannut sananvapautta seuraavasti:

Perustuslain sananvapaussäännöksen keskeisenä tarkoituksena on sen esitöiden mukaan taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin (HE 309/1993 vp, s. 56/II). Ydinajatukseltaan sananvapautta on perinteisesti pidetty ennen muuta poliittisena perusoikeutena (PeVL 19/1998 vp, s. 5/I). Perustuslakivaliokunta on korostanut erityisesti poliittisen sananvapauden laajuutta ja todennut, että siihen puuttumiselle tulee asettaa painavat perusteet ja puuttumisen tulee toteutua vain harvinaisissa tilanteissa, joissa puuttumiselle on hyväksyttävät perusteet (ks. myös PeVL 1/2022 vp, kappale 20 ja PeVM 21/2020 vp, s. 6).

Perustuslain sananvapaussäätely kieltää ennakkosteiden asettamisen viestinnälle, mutta sallii esimerkiksi rikos- ja vahingonkorvauslainsäädäntöön perustuvaa sananvapauden käytön jälkikäteistä valvontaa samoin kuin sananvapauden käyttöä koskevien järjestysluonteisten määräysten antamisen lailla (PeVL 19/2008 vp, s. 4/II). Sananvapauden asema perusoikeutena kuitenkin rajoittaa mahdollisuuksia puuttua jälkikäteenkään sen käyttöön. Näihin rajoituksiin sisältyy vaatimus julkisen vallan toimenpiteiden oikeasuhtaisuudesta sekä sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta sananvapauden käyttöön puuttuttaessa (PeVM 14/2002 vp, s. 4/I, PeVL 60/2001 vp, s. 2/II). Rajoituksilla ei saa puuttua perusoikeuden ytimeen (ks. esim. PeVL 20/2021 vp, kappale 8). Siten esimerkiksi pitkälle menevät väljät poliittisen ilmaisuvapauden käytön kriminalisoinnit voivat olla

sananvapauden kannalta ongelmallisia (ks. esim. PeVL 1/2022 vp, kappale 23, PeVL 26/2002 vp, s. 2/II, HE 309/1993 vp, s. 57/II).²²⁹

Perustuslakivaliokunta on korostanut erityisesti poliittisen sananvapauden laajuutta ja todennut, että siihen puuttumiselle tulee asettaa painavat perusteet ja puuttumisen tulee toteutua vain harvinaisissa tilanteissa, joissa puuttumiselle on hyväksyttävät perusteet (ks. myös PeVM 21/2020 vp, s. 6). Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että syrjivä ja uhkaava vihapuhe erotetaan kärkevästä kritiikistä ja sellaisesta ilmaisusta, joka on pikemminkin oire yhteiskunnallisen luottamuksen horjumisesta kuin itsessään syy tämän luottamuksen horjumiseen (PeVL 46/2017 vp, s. 7).

Hyvin selkeästi ja jopa räikeästi sekä PL 12 §:n sananvapautta, että myös PL 6 §:n yhdenvertaisuutta ja syrjinnän kieltoa rikkoo, kun julkisen vallan toimin edistetään yhdenlaisia vakaumuksia ja mielipiteitä sekä niiden ilmaisemista ja toisaalta tukahdutetaan toisenlaisia mielipiteitä jopa rikosoikeudellisten rangaistusten myötä. Vakaumusta ja mielipidettä ei ole asetettu yhdenvertaisuusperusoikeuden sanamuodossa heikompaan asemaan yhdenvertaisen kohtelun ja syrjinnän kiellon kannalta kuin esimerkiksi sukupuolta tai alkuperää. Lisäksi vakaumusten ja mielipiteiden ilmaisua on suojattu PL 12 §:ssä. Perustuslain selvän ja vääristelemättömän sanamuodon kannalta tilanne on siis seuraava. Jos henkilöä rangaistaan siitä, että hän on nainen, mies tai somali, se toki loukkaa räikeästi yhdenvertaisuutta ja syrjinnän kieltoa. Jos henkilöä rangaistaan siitä, että hänellä on jokin ilmaistu mielipide esimerkiksi naisista, miehistä tai alkuperältään somaleista, ei ole millään tavalla PL 6 §:n sanamuodon kannalta vähäisempi perusoikeusloukkaus tältä kannalta. Toki nykyisessä oikeuskäytännössä tälle ei ole annettu ainakaan mitenkään ratkaisevaa merkitystä.

4.2 Maahanmuutto mielipiteen ilmaisun rankaisemisen taustalla

Puhe rasismista ja niin sanotusta vihapuheesta, eli vihapuhediskurssi, on ilmiselvästi osa monikulttuurisen Suomen edistäjien työkalupakkia. Vaikka Suomen laki ei tunne käsitettä vihapuhe, rikoslaissa on kaksi pykälää ja rikosnimikettä, joita on käytetty maahanmuuttokriittisten näkemysten leimaamiseen: kiihottaminen kansanryhmää vastaan sekä uskonrauhan rikkominen.²³⁰

Sananvapautta on rajoitettu kunnian ja yksityiselämän suojan tähden. Ne eivät ainakaan lähtökohtaisesti rajoita yhteiskunnallista keskustelua, jos kunnian suojan osalta 2. mom saa suuren painoarvon, ja kriminalisointi kohdistuu aidosti täysin yhteiskunnallisesti epärelevanttiin toimintaan.

Rikoslain 24 luvun 9 §:ään on lisätty 1.1.2014 voimaan tulleella lailla (879/2013) 4 momentin rajoitussäännös, joka toisin kuin 3 momentin säännös, koskee myös 1 momentin 1 kohdan mukaista valheellisen tiedon tai vihjauksen

²²⁹ PeVL 4/2022 vp, s. 4-5.

²³⁰ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 122.

esittämistä koskevaa tekotapaa. Säännöksen mukaan kunnianloukkauksena ei pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, toisten oikeudet ja muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Momentin lisäämistä perusteltiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöllä, joka on otettava entistä tarkemmin huomioon perusoikeusherkissä sananvapausrikoksissa. Säännöksen säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä on myös lueteltu esimerkkejä keskustelunaiheista, joita ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä on pidetty yleisesti merkittävinä (HE 19/2013 vp s. 16-17, 19, 42-43 ja 48-49)

Sen sijaan uskonrauhan rikkominen ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan ovat jo tunnusmerkeiltään sellaisia, että kyse ei ole yhteiskunnallisesti epärelevanttiin yksityiselämään ja yksittäisten ihmisten väleihin liittyvästä sanankäytöstä. Uskonnoilla ja kansanryhmillä on kollektiivinen ja sitä myöten yhteiskunnallinen luonne. Näiden liittymä maahanmuuttoon voi syntyä monella tavalla.

Maahanmuuton vaikutuksia sananvapauteen voidaan selvittää vastaamalla seuraavaan kysymykseen. Onko Suomen tultua yhä enemmän maahanmuuttomaaksi siirrytty vakaumusten ja mielipiteiden tähden tapahtuvasta syrjinnän kiellosta yhä enemmän rankaisemaan mielipiteiden ja vakaumusten ilmaisua? Onko maahanmuuton lisääntyessä yhä useampi joutunut syrjinnältä saaman suojan sijaan syrjinnän räikeän muodon kohteeksi – siis mielipiteensä tai vakaumuksensa ilmaisun tähden julkisen vallan asettaman rangaistuksen kohteeksi?

Ilmeisesti on notorisestikin selvää, että varsinkin näkyvien ja laajaa kannatusta nauttivien poliitikkojen syyttäminen ja tuomitseminen mielipiteidensä ilmaisemisesta on vasta maahanmuuton lisääntymisen yhteydessä tapahtunut ilmiö. Täysin selkeä yhtymäkohta maahanmuuton ja poliittisista mielipiteistä rankaisemisen välillä on, kun havaitaan rangaistujen mielipiteen ilmaisujen koskevan jotenkin maahanmuuttoa.

Kun monikulttuurisuus tuhoaa sosiaalisen pääoman, niin yhteiskunnan rauhallisena pitämiseen on yhä luontevampaa käyttää vapausoikeuksien rajoittamista. Lähihistoriasta voidaan havaita, että Saddam Husseinin Irak ja Titon Jugoslavia nousevat esiin esimerkkeinä vapauksien kustannuksella kasassa pidetyistä monikulttuurisista valtioista. Samansuuntaisia kehityskulkuja on nähtävissä myös nykypäivän monikulttuuristuvassa Euroopassa. Julkisten tilojen kameravalvonta, Internetin valvonta ja salakuuntelu lisääntyvät jatkuvasti keinoina taistelussa terrorismia vastaan. Monikulttuurista yhteiskuntaa pyritään pitämään rauhallisena suitsimalla ongelmista käytävää keskustelua erilaisten ”vihapuhe” -lakien ja sensuurin keinoin, mikä johtaa sananvapauden kaventumiseen.²³¹

²³¹ Grönroos 2017, Teoksessa ”Neljä skenaariota demokratiasta”, 43.

Oikeudellinenkin päätöksenteko voi toteuttaa joitakin yksioikoisia agendoja, joihin liittyy tilannekohtaisesti niiden perusoikeusperiaatteiden painotus, jotka sopivat hyvin vaikkapa globalistiseen tai muuhun antisubsidiariteettia tavoittelevaan agendaan. Agendapohjaisesta lainkäytöstä puolestaan voidaan esittää seuraava Paloheimon esille nostama näkökulma:

Viime vuosien tapahtumat ovat toistuvasti antaneet aiheen kritisoida epärehellisiä, epäloogisia ja moraalittomia ratkaisuja, joiden ratkaisija ei piittaa itse asiasta kovinkaan paljoa. Hän käyttää haltuunsa osunutta valtaa omien ennakkoluulojensa, antipatioidensa, sympatioidensa tai raadollisesti: omien etujensa ajamiseen. Ottakaamme näistä pieni kertaus.

Jussi Halla-aho tuomittiin muslimista esitetystä lausunnosta, joka ei ollut mielipide, vaan ilmeisen tosiseikan toteaminen. Tämä on sensuroinnin iljettävin laji. Millainen yhteiskunta haluaa kätkeä kansalaisiltaan tosiseikkoja, koska ne ovat sillä hetkellä poliittisesti epäkorrekteja?²³²

4.3 Ikävien puheiden tulkitseminen ihmisarvon loukkaukseksi

Autoritaaristen yhteiskuntien iso vihollinen on yleensä sananvapaus. Iso vihollinen, eli autoritaarisen vallankäytön kannalta ikävät puheet pitää maalata pahaksi ja kauhistuttavaksi. Toisaalta Suomessa ja muissa länsimaisissa yhteiskunnissa on sananvapautta koskevissa juridisissa lähteissä asetettu sananvapaus demokraattisen yhteiskunnan ytimeen. Julkinen keskustelu ja kontrolloitavuus voidaan myös nähdä Aarnion tavoin oikeudellisen ratkaisun hyväksyttävyyden edellytyksenä.²³³ Poliittiset mielipiteet kuuluvat sananvapauden ytimeen ja niillä on vahvin sananvapauden suoja. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on toistuvasti lausunut perusteluissaan lähtökohdan olevan, ettei ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kohta antanut juurikaan mahdollisuutta rajoittaa sananvapautta poliittisen puheen kohdalta tai yleisesti merkittävässä kysymyksissä. Poliittista puhetta ei ihmisoikeustuomioistuimen mukaan saanut rajoittaa ilman pakottavia syitä.

Kauniit puheet ja tekstit eri oikeuslähteissä sananvapaudesta eivät silti tarkoita sitä, että sananvapaus ja siihen liittyvä mielipiteen suoja syrjinnältä käytännössä toteutuisi. Vakava hyökkäys sananvapautta vastaan voi toteutua monella tavalla. Yksi vakavan hyökkäyksen muoto sananvapautta vastaan on se, jos kriittistä mielipiteen ilmaisua luokitellaan jopa vakavimpien rikosten luokkaan. Seuraavaksi on tarkoitus selvittää, onko näin jollakin tavalla Suomessa tapahtunut? Ja jos on tapahtunut, miten kestävää se on perusoikeuksien näkökulmasta.

Sananvapauden rajoittamiseen ja askeleihin kohti autoritarismia soveltuu hyvin ihmisarvon määrittelemisen tavalla, joka varmasti sopii hyvin yhteen sen

²³² Paloheimo 2018, Vallan väärinkäyttöä

<https://www.eeropaloheimo.fi/vallan-vaarinkayttoa/>

Tästä tapauksesta myös Hamilo & Rostila 2022: Some, sananvapaus ja vihapuhehysteria. Suomen Perusta. s. 42-49.

²³³ Aarnio 1997, Reason and Authority, s. 47

kanssa, mikä sopii hyvin suojaamaan ja edistämään autoritaarisuutta, mutta nakertaa sanan- ja mielipiteen vapauteen nojautuvia demokratioita. Tämä toteutuu siten, että ihmisarvoa olisi se, että ei tarvitse kuulla kriittisiä ja ikäviä mielipiteitä. Sen sijaan ihmisarvoa ei ole tässä strategiassa se, että voi ilmaista mielipiteensä.

4.4 Rangaistuksia mielipiteiden ilmaisusta

Kiihottamista kansanryhmää vastaan (RL 11 luvun 11 §) koskevassa Jussi Halla-ahon tuomiossa KKO 2012:58 avautuu hyvin se strategia, jolla oikeuskäytäntöä on siirretty demokraattisesta oikeusvaltiosta kohti autoritaristista sananvapauden rajoittamista. Kyseessä on merkittävä ennakkoratkaisu, joka on ohjannut oikeuskäytäntöä ja syyteharkintaa jo kymmenisen vuotta. Halla-ahon kirjoitukset ovat olleet perustuslain ja ihmisoikeussopimusten ydinalueilla ilmaisujen liittyessä poliittiseen toimintaan, mikä ei liene ehkä mitenkään riidanalaistakaan. Mikä on sitten korkeimman oikeuden perustelujen ydin, kun se ei antanut Halla-aholle perustuslain ja ihmisoikeussopimuksen takamaa suojaa tai PL 6 §:n takamaa suojaa vakaumukseen ja mielipiteeseen liittyvältä syrjinnältä, vaan päätti toteuttaa kaikkein ankarinta julkisen vallan syrjivien keinojen kategorialla Halla-ahoa kohtaan – siis rikosoikeudellista rangaistusta? Tätä etenkin autoritaarisille yhteiskunnille ominaista poliittisten mielipiteiden tukahduttamista on KKO mielestäni aivan ytimessään perustellut seuraavasti:

43. Korkein oikeus toteaa, että A:n syyksi luettava kiihottamisrikos on tiettyyn kansanryhmään kuuluvien ihmisten ihmisarvoa loukkaavana luonteeltaan verraten vakava. Syyksi lukemisen perusteena oleva kirjoitus ei kuitenkaan ole sisältänyt kiihottamista väkivaltaan tai siihen rinnastettavaa uhkauksenomaista vihan lietsomista. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään tuomitun rangaistusseuraamuksen oikeasuhtaisuutta arvioidessaan kiinnittänyt huomiota käytettyjen ilmaisujen laatuun ja luonteeseen (ks. esimerkiksi Kutlular v. Turkki, 29.4.2008, kohdat 49 - 52).

Tässä joidenkin kannalta ikäväksi koettu mielipiteiden ilmaiseminen on siis katsottu ihmisarvoa loukkaavaksi. Tämä ei ole sikäli yllättävää, että RL 11 luvun 11 §:n sääntely on asetettu RL 11 lukuun, joka koskee kaikkein iljettävimpiä ja vakavimpia rikoksia (sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan). Toki tässä tapauksessa sananvapautta rajoitettiin myös rikoslain 17 luvun 10 §:n uskonrauhan rikkomisen perusteella.

Tämä ei ole varmaan lainkaan omituista logiikkaa monen maahanmuuttajan lähtömaissa, joissa varsinkin autoritaariselle teokratialle ja muulle uskonnolliselle alistamiselle ja alistumiselle ikävät mielipiteen ilmaisut kuuluvat sananvapauden itsestään selvien rajoitusten ja törkeimpien rikosten kategoriaan. Sananvapauden ja syrjinnän kiellon turvaaman mielipiteen pitäminen ihmisarvoa tai ihmisyyttä loukkaavana rikoksena voidaan kuitenkin kyseenalaistaa, jos sananvapaus ja mielipiteen johdosta syrjimisen kiello otetaan tosissaan ja koko demokratian ja sen tuottamien normien perustana. Hyökkäys sananvapautta ja mielipidesyrjinnän kielloa kohtaan ei ole

laadullisesti vähäisempi, vaikka rangaistus Halla-aholle oli ”vain” päiväsakkoja 50 kappaletta. Eurooppalaisena ja kansallisena projektina, jossa teokraattisiin tai muihin autoritaarisiin valtioihin sosiaalistuneita ja juurtuneita tulijoita halutaan mielistellä, tällainen menettely on ymmärrettävää. Yhtä loogiselta tämä näyttää, jos takana on tavoite avata porttia siirtymälle teokraattiseen tai mihin tahansa muuhun autoritaarisuuteen. Mutta onko mielipiteiden ilmaiseminen perustuslain valossa todella kestäväällä tavalla rikos ihmisyyttä ja ihmisarvoa vastaan?

4.5 Ihmisarvo perustuslain 7 §:ssä

Ihmisarvosta säädetään perustuslain 7 §:ssä

Ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Kuolemaan tuomitseminen ja kiduttaminen ovat siis ne esimerkit siitä, minkä tason asiasta perustuslaissa säädetään ihmisarvon loukkaukseksi. Perusoikeusuudistuksessa vaatimus ihmisarvon loukkaamattomuudesta on käsitelty seuraavalla tavalla:

Vaatimus ihmisarvon loukkaamattomuudesta ilmaisee perustavanlaatuisen oikeuksien yleisinhimillisen perustan. Ainakin kaikkein perustavimpia ihmisyyksilön oikeuksia voidaan pitää perimmältään valtion tahdosta ja myös kulloisestakin oikeusjärjestyksestä riippumattomina.²³⁴

Perusoikeusuudistuksessa ihmisarvon loukkausta on määritelty myös seuraavasti:

Ihmisarvon vastaisen kohtelun kielto koskee sekä fyysistä että henkistä kohtelua. Se on tarkoitettu kattamaan kaikki julmat, epäinhimilliset tai halventavat rangaistuksen tai muun kohtelun muodot.²³⁵

Ihmisarvon vastaiseen kohteluun kuuluu mm. ruumiinjäsenen amputointi:

Kidutuksen ja ihmisarvoa loukkaavan kohtelun käsitteillä puolestaan on tarkoitettu kattaa muut julmat tai kohtuuttomat rangaistukset (esimerkiksi ruumiinjäsenen amputointi).²³⁶

Tässä tutkimuksessa on jo aiemmin käsitelty perusteellisesti sitä, että perusoikeuksiin liittyy yksittäisen ihmisen asemasta ja demokratiasta se käsitys, jossa yhteiskunnallisen vallan perusta ja ihmiskuvan perusteisiin kuuluu yksilön oikeus tehdä valintojaan vapaasti. Sen vastakohtana on autoritaarisiin poliittisiin ja teokraattisiin järjestelmiin kuuluva yksilön täydellinen tai lähes täydellinen

²³⁴ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 42.

²³⁵ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 47.

²³⁶ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 52.

alistaminen viranomaisten tai muiden valtaa käyttävien kontrolliin. Perustuslakivaliokunnan näkemys siitä, että yksityiselämän suojaan liittyy tarkemmin laissa kirjaamaton yhteys ihmisarvoon, tulee kyllä tätä kautta hyvin ymmärrettäväksi:

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu. Yksityiselämän käsite voidaan ymmärtää henkilön yksityistä piiriä koskevaksi yleiskäsitteeksi. Yksityiselämän suojan lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä. Siihen kuuluu muun muassa yksilön oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan (HE 309/1993 vp s. 52—53). Myös oikeus yksityisyyteen toteuttaa siten henkilön itsemääräämisoikeutta. Perustuslain esitöiden mukaan ihmisarvon loukkaamattomuuden piiriin kuuluu myös yksilön itsemääräämisoikeus (HE 309/1993 vp s. 42).²³⁷

Edellä mainittuun logiikkaan ei sovi, että mielipiteen ilmaisemisen ja levittämisen kriminalisointi edistäisi ihmisarvon toteutumista. Jotakin logiikkaa joka tapauksessa tarvitaan, jolla saatetaan joidenkin ikävänä pitämän mielipiteen ilmaisu jollakin tavalla samaan kategoriaan kuolemaan tuomitsemisen, kidutuksen tai yksilön autonomian loukkauksen kanssa. Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisu Halla-ahon tapauksesta ei tätä logiikkaa avaa. On pidetty ikään kuin itsestään selvyytenä, että joidenkin ikäväksi kokemat mielipiteet voidaan saattaa samaan kategoriaan jopa kuolemaan tuomitsemisen ja kiduttamisen kanssa tai sitten PL 7 §:n määritelmälle ei ole annettu mitään arvoa. Näin on ymmärrettävästi pitänyt joka tapauksessa tehdä, jotta Halla-ahon syrjiminen mielipiteensä tähden ja useissa perusoikeuksien pykälissä säädetyn sananvapauden poistaminen häneltä tässä tulisi hyväksyttävän oloiseksi.

Logiikka voisi olla jotenkin sen tapaista, että kriittinen ja negatiivinen ilmaisu jostakin kansanryhmästä, ihmisistä tai uskonnosta on avaamassa keskitysleirien ja kaasukammioiden ovia. Toisaalta käsitteitä voidaan käyttää monella tavalla ja kaikenlaisia rinnastuksia tehdä. Onhan Venäjänkin johto rinnastanut Ukrainassa esiintyvän kansallismielisyyden ja halun kulkea eri teitä Venäjän kanssa Hitlerin ajan natsismiin, siis kansanmurhiin ja muihin ihmisarvosta piittaamattomiin rikoksiin. Vastaavalla putinistisella logiikalla Halla-ahon kriittiset kirjoitukset näyttäytyvät tietenkin ihmisarvon loukkauksilta.

Siksi on kysyttävä, ovatko kriittiset mielipiteet oikeasti syy-yhteydessä joidenkin ihmisryhmien asettamiseen julmaan kohteluun tai ylipäättänsä syrjintään. Siihen tulee vastausta seuraavassa.

4.6 Mielipiteen ilmaisun konteksti: Ylimielisyys vai nöyryys?

Kristilliseen ihmiskäsitykseen kuuluu keskeisesti se, että kaikki ovat syntisiä, ja erityisesti luterilaisuudessa pelastus on siksi yksin armon varassa.²³⁸ Vastaava nöyryyden logiikka on sekulaarissa tieteellisessä maailmankuvassa. Tieteen

²³⁷ Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 23/2020 vp, s. 4.

²³⁸ [Yksin uskosta ja armosta - evl.fi](http://Yksin.uskosta.ja.armosta-evl.fi)

kehityksen kannalta on ratkaisevan tärkeää, että kaikkia näkemyksiä voidaan haastaa. Vallitsevia tieteellisiä teorioita, oppirakennelmia ja selityksiä (paradigmat) ei voida pitää lopullisina, vaan ne ovat alttiita kumoamisille.²³⁹

Koska me edellä kerrotun tieteellisen ja/tai kristillisen maailmankuvan omaavat olemme kaikessa kritiikissä nöyryyden kontekstissa, on täysin mahdoton ajatus, että mikään kriittinen ja moittiva arvostelu meiltä voisi tarkoittaa kenenkään eri tavalla ajattelevan tai toimivan asettamista ihmisenä huonomaksi – ei esimerkiksi niissäkään tapauksissa, joissa joidenkin ihmisten myötäsyntysten taipumusten mukainen elämäntapa katsotaan synniksi tai johonkin ihmisryhmään kuuluvista monilla nähdään laajamittaisesti muista hyötyvää toimintaa, jota voidaan sen laadusta riippuen kutsua ainakin termeillä riisto ja loisiminen. Kristillisessä ja/tai sekulaarisessa arvopohjassa, kumpi tahansa on valittu tai molemmat, ainakin itse näen keskeisenä yhteisenä piirteenä tällaisen nöyryyden kontekstin. Ehkä tässä on selitystä Huhtasaaren seuraavalle havainnolle ja etenkin vastaus siihen liittyvälle ”ihmettelylle”:

Jos Räsänen saa langettavan tuomion korkeimmasta oikeudesta, se tarkoittaa sitä, että Raamatun siteeraamisesta tulee rikos. Perusteena tälle käytetään sitä, että Raamatun syntikäsitys loukkaa ja syrjii. On absurdia ajatella, että synti ja syntiset teot voisivat syrjiä ketään. Raamatusta löytyy runsaasti tekoja, ajatuksia ja mielihaluja, joiden kerrotaan olevan syntiä. Oikea syrjiminen tarkoittaa toimintaa, ei uskonnollista puhetta. Tämä oli ennen itsestäänselvää, nykyään Raamattuaan julistava pappi aiheuttaa uussuvaitsevaisille turvattoman tilan. Pahimmat Räsäsen vainoajat löytyvät hänen omasta kirkostaan, jotka pelkuruuttaan eivät puolusta jäsentään tai sitten eivät enää usko Raamatun sanomaan.

Radio Dein teettämässä tutkimuksessa vain 50 prosenttia naispapeista uskoi Jeesuksen neitseelliseen syntymään. Kirkko muuttui, Räsänen ei. Saako kirkko muuttua? Saahan se. Mutta jos otat Kristuksen pois kristinuskosta, niin mitä siihen jää? En lakkaa ihmettelemästä sitä, että Räsäsen suurimmat puolustajat löytyvät ateistien joukosta eikä kirkosta.²⁴⁰

Ihmettelyllä etenee lähes kaikki ajattelu. Ihmettelyn jälkeen voi yrittää etsiä selityksiä sille, miksi näin on tapahtunut. Edellä kuvaamani sananvapauden puolustamiseen hyvin luonteva perimmäisen nöyryyden konteksti voi löytyä sekä aidon ja vilpittömän kristinuskon että ateistisen tiedekäsityksen pohjalta.

Tilanne on toinen ajattelutavoissa ja liikkeissä, joissa konteksti on ylimielisyys ja ylpeys. Todellisuudessa syrjinnän ja väkivaltaisten hyökkäysten edellytys on se, että oma toiminta on asetettu nöyryyden sijasta ylpeyden ja ylimielisyyden kontekstiin, joka on arvostelun ulkopuolella. Perussuomalaisen Jussi Halla-ahon tuomiolla ja kristillisdemokraattien Päivi Räsäsen käräjäoikeudessa kumotuilla mutta vielä lainvoimattomilla (käsittely jatkuu hovioikeudessa) syytteillä on ylpeyden kulttuureille annettu suojaa nöyryyden kulttuurin pohjalta

²³⁹ [Filosofia:paradigma – Tieteen termipankki](#)

²⁴⁰ Blogi: Laura Huhtasaari, pe 22.04.2022 08:52, [Ristiinnaulitse! \(oikeamedia.com\)](#)

asetutulle kritiikille. Ovia keskitysleirien ja kaasukammioiden porteille avaavat ne, jotka mielipiteistä syyttävät ja tuomitsevat – eivät tällaisen julkisen vallankäytön hyökkäyksen kohteet, jos joku kohti tällaista yhteiskuntaa on viemässä.

Päivi Räsäselä johdonmukaisena kristittynä on täysin selvää, että samassa ”syntisten pöydässä” ja monenlaiselle arvostelulle oikeutetusti alttiita ovat ihmisinä täysin yhdenvertaisina kaikki riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta. Sen sijaan ylpeyden ja ylimielisyyden ideologian pohjalta on luontevaa nostaa homoseksuaaliseen elämäntapaan kohdistuvat kriittiset mielipiteet vainon kohteeksi autoritaarisista yhteiskunnista tutuksi tulleilla menetelmillä – siis käyttämällä rikosprosessia mielipidevainoon. Kristillisestä näkökulmasta tosin sekä vainoojat että vainotut ovat samassa ”syntisten pöydässä”. Siten on ollut loogista, että Päivi Räsänen on vedonnut sen puolesta, että kukaan ei kohdistaisi hänen vainoojiinsa hyökkäyksiä.

Sama nöyryyden kulttuuri nousee myös dynaamisesta tiedekäsityksestä, jonka jokainen laajemmin Halla-ahon kirjoituksiin perehtynyt voi todeta. KKO ei tätä laajempaa kontekstia lainkaan pohtinut. Totuutenakin pidetty on lähtökohtaisesti haastettavissa. Nöyryyden kulttuuri on myös mukana silloin, kun hyväksytään kaikille oikeus omaan vakaumukseen ja mielipiteisiin. Tämä ei voi toteutua, jos jonkin yhteiskunnallisesti ja yhteisöllisesti merkittävän asian osalta esitetään mielipide, ja siitä sitten rangaistaan.

4.7 Sääntelyn ja oikeustilan muuttamisen tarve

Edellä esitetyn perusteella en voi tulla muuhun lopputulokseen kuin siihen, että kiihottamista kansanryhmää vastaan sekä uskonrauhan rikkomista koskeva oikeustila on kestävämmällä pohjalla ja aito uhka koko demokraattiselle oikeusvaltiolle ja sitä kautta kaiken sen tuottaman normiston demokratiaan ja sananvapauteen nojaavalle perustalle.

Kiihottamista kansanryhmää vastaan on esitetty muutettavaksi Ville Tavion (PS) ym. lakialoitteella²⁴¹ seuraavalla tavalla:

Joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla viestin, jossa uhataan rikoksen tekemisellä jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, tai yllytetään toista tällaisen rikoksen tekemiseen, on tuomittava *kiihottamisesta kansanryhmää vastaan* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Nykyisessä muodossa lainkohta on seuraava:

Joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa

²⁴¹ Lakialoite LA 30/2019 vp

uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, on tuomittava kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Aloitteessa siis käytännössä esitetään, että rikoslain (39/1889) 11 luvun 10 § (511/2011) muutetaan siten, että rangaistavaksi jää ainoastaan lainkohdassa tarkoitettua ryhmää vastaan tehtävällä rikoksella uhkaaminen sekä tällaiseen rikokseen yllyttäminen. Lisäksi aloitteessa esitetään lainkohdan muuttamista siten, ettei rangaistusvastuu enää jatkossa koske tiedon tai mielipiteiden asettamista yleisön saataville, levittämistä yleisön keskuuteen ja pitämistä yleisön saatavilla. Rangaistusuhka liitettäisiin siten jatkossa ainoastaan muihin viesteihin kuin tietoihin ja mielipiteisiin. Aloitetta ovat sen esittäjät perustelleet seuraavasti:

Sananvapaus on keskeinen perusoikeus. Euroopan unionin tuomioistuin on esimerkiksi ratkaisussaan C-274/99 P korostanut sananvapauden merkitystä toteamalla seuraavaa: "Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan sananvapaus on eräs demokraattisen yhteiskunnan keskeisistä perustoista, eräs sen edistyksen ja jokaisen yksilön kehityksen perusedellytyksistä. Ellei ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kohdasta muuta johdu, sananvapaus ei koske pelkästään sellaisia 'tietoja' tai 'ajatuksia', joihin suhtaudutaan myötemielisesti tai joita pidetään vaarattomina tai yhdentekevinä, vaan myös sellaisia, jotka loukkaavat, järkyttävät tai häiritsevät."

Rikoslain 11 luvun 10 §:n mukaan kiihottamiseen kansanryhmää vastaan syyllistyy se, joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella. Rangaistukseksi teosta säädetään sakkoo tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Sananvapauslain eli lain sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003) 1 §:n 2 momentin mukaan viestintään ei saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä ottaen huomioon sananvapauden merkitys kansanvaltaisessa oikeusvaltiossa. Kieltäessään jonkin mielipiteen ilmaisun ja jopa faktapohjaan perustuvan tiedon esillepanon rajoittaa rikoslain 11 luvun 10 § voimakkaasti sananvapautta. Esimerkiksi mielekäs ja realistinen maahanmuuttokeskustelu ei ole mahdollista, jos etnisiä tai kansallisia ryhmiä koskevia tietoja ja mielipiteitä ei saa esittää tai jos niiden esittämistä rikosoikeudellisten seuraamusten pelossa vältellään. Rikoslain 11 luvun 10 §:n nojalla muun muassa julkinen keskustelu jonkin maahanmuuttajaryhmän ylliedustuksesta rikostilastoissa tai tukiriippuvuudessa voidaan katsoa kansallista ryhmää panettelevan tiedon levittämiseksi ja näistä tiedoista tehtävät, maahanmuuttopolitiikan kehittämistä koskevat johtopäätökset herjaavien mielipiteiden ilmaisemiseksi.

Kiihottamista kansanryhmää vastaan koskeva esitutkinta on saatettu käynnistää myös esimerkiksi tapauksessa, jossa sosiaalisessa mediassa julkaistua Raamatun sitaattia pidettiin seksuaalivähemmistöihin kohdistuvana suvaitsemattomuuden ilmauksena.

Rikoslain 11 luvun 10 § kattaa nyky muodossaan tietyistä vähemmistöryhmistä esitettävät loukkaavat kommentit ja ilmaukset. Tämänkaltaisen viestinnän rajoittaminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä vähemmistöryhmiin kuuluvien henkilöiden oikeuksien turvaamiseksi demokraattisessa yhteiskunnassa. Rikoslain 11 luvun 10 §:ssä tarkoitettu panettelu ja solvaaminen ovat muutenkin käsitteinä niin väljiä, ettei säännöksen sanamuodon perusteella ole mahdollista ennakoita, mikä toiminta on rangaistavaa ja mikä ei. Voimassa oleva säännös ei siten täsmällisyydeltään ole rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämällä tasolla. Liian väljänä se käytännössä johtaa eri vähemmistöryhmiä koskevan tiedon ja mielipiteiden ilmaisussa ennako- ja itsesensuuriin.

Rikoslain 11 luvun 10 §:n soveltamiskäytäntöön liittyy yllä esitetyn perusteella selkeitä lainmuutosta puoltavia epäkohtia. Koska panettelu ja solvaamista ei ole laissa määritelty ja koska lainkohta kieltää jo loukkaaviksi koettujen tosiasioiden lausumisen, avaa se ovet syyttäväviranomaisen ja oikeuslaitoksen mielivaltaisille tulkinnoille. Käytäntö on myös osoittanut, ettei rikoslain 11 luvun 10 § suojele yhtäläisesti kaikkia ryhmiä. Lause, joka syntyperäisiä suomalaisia koskevana ei anna aihetta edes syyteharkintaan, johtaa tuomioon, kun se koskettaa toista kansallisuusryhmää. Perustuslain takaaman yhdenvertaisuuden näkökulmasta tällainen valikoiva lainsuoja on kestävä riippumatta siitä, onko kyse lainsäätäjän alkuperäisestä tarkoituksesta vai ainoastaan liian väljän lainsäädännön mahdollistamista tulkinnoista.

Aloitteen esittäjät ovat perustelleet nykyisen lainkohdan kestättömyyttä vahvasti myös perusoikeusnäkökulmasta. Siihen ei ole paljon tästä näkökulmasta lisättävää. Ehdotus ei ole rajattu pelkästään perusoikeudellisiin näkökohtiin, sen sijaan omat kommenttini ovat.

Nykyisen sääntelyn iso ongelma on se, että se ei täytä lakialoitteen esittäjien tuomalla tavalla rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimuksia, koska on epäselvää ja huonosti ennakoitavaa, mikä ilmaisu on rikollinen ja mikä taas sallittu. Tämä on myös selvästi perusoikeudellinen ongelma. Perustuslakivaliokunnassa hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta arvioitiin seuraavasti:

Esitystä on valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta arvioitava ennen muuta perustuslain 8 §:ssä ilmaistun rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ja perustuslain 10 §:n yksityiselämää, kunniaa ja kotirauhaa koskevien säännösten sekä perustuslain 12 §:ssä turvatun sananvapauden kannalta. Perustuslain 8 §:ssä vahvistettu rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää vaatimuksen sääntelyn täsmällisyydestä. Sen mukaan kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen

sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa (ks. esim. PeVL 26/2002 vp, s. 2/I)²⁴²

Jos lainkohtaa kiihottamisesta kansanryhmää vastaan todella haluttaisiin käyttää erityisesti perustuslain 7 §:ssä mainitun ihmisarvon loukkausten vastaiseen toimintaan, niin silloin lakialoitteessa mainittu rikollisuus tulisi rajata henkirikoksiin ja kiduttamista tarkoittaviin rikoksiin ja niihin rinnasteisiin rikoksiin. Tätä olen jo aiemmin perusteellisesti tässä tutkimuksessa käsitellyt. Toisaalta tässä on syytä huomioida, että perusoikeusuudistuksessa turvallisuus ja henkilökohtainen koskemattomuus haluttiin nostaa selkeästi perusoikeussuojan piiriin:

Henkilökohtainen koskemattomuus ja turvallisuus olisivat perustuslaissa uusia oikeuksia, vaikkakin niistä edellinen on jo aikaisemmin johdettu hallitusmuodon 6 §:ssä säädetystä hengen ja henkilökohtaisen vapauden turvasta.²⁴³

Perustuslakivaliokunta on myös katsonut, että näiden oikeuksien turvaaminen edellyttää julkiselta vallalta aktiivisuutta:

Ehdotetuilla rangaistussäännöksillä on tarkoitus tehostaa etenkin perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvatus elämän sekä henkilökohtaisen vapauden, koskemattomuuden ja turvallisuuden suojaa. Tämä suoja on perinteisesti toteutettu erityisesti kriminalisoimalla näitä oikeuksia koskevat loukkaukset rikoslaissa. Perustuslain säännös turvaa siinä mainittuja oikeushyviä julkisen vallan toimenpiteiltä ja edellyttää, että valtio lainsäädäntötoimin turvaa näitä oikeuksia muita ulkopuolisia loukkauksia vastaan (HE 309/1993 vp, s. 46/I).²⁴⁴

Tästä näkökulmasta kriminalisoinneilla turvataan elämän sekä henkilökohtaisen vapauden, koskemattomuuden ja turvallisuuden suojaa. Sen sijaan kollektiivisen kunnian suoja ei ole tästä näkökulmasta sellaista, jota pitäisi suojella kriminalisoinneilla.

Jokaisen kunnia on turvattu perustuslain 10 §:n perusteella. Kyseessä ei ole kollektiivinen oikeus, joten rikoslain sääntely kunnianloukkauksen (rikoslain 24 luvun 9 §) kriminalisoimisesta riittää täyttämään perusoikeudellisen kunnian suojan. Perustuslaki ei siis tunne kunniaa kollektiivisena oikeutena. Sen sijaan muista kulttuureista tutuista kunniamurhista ja muusta kunniaväkivallasta voitaneen kollektiivisen kunnian käsitys hahmottaa. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan nykyisessä muodossaan, jonka siis kansanedustaja Tavio ym. halusivat muuttaa, onkin luonteeltaan eräänlaista julkisen vallan harjoittamaa kunniaväkivaltaa sananvapautta vastaan, jossa väkivallan toteuttajille annetaan PL 8 §:n rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta kyseenalaisen laajat valtuudet päättää, milloin tätä väkivaltaa julkisen vallan käyttönä toteutetaan ja keitä tällaisen kunniaväkivallan uhreiksi valitaan.

²⁴² PeVL 16/2013 vp, s. 2.

²⁴³ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 17.

²⁴⁴ PeVL 26/2014 vp, s. 2.

YK:n yleiskokous hyväksyi kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CERD) joulukuussa 1965. Se tuli kansainvälisesti voimaan 4.1.1969. Yleissopimuksen tavoitteena on ehkäistä rodun, ihonvärin, syntyperän tai kansallisen tai etnisen alkuperän perusteella tapahtuvaa syrjintää. Valtioiden tulee kaikin mahdollisin keinoin pyrkiä ehkäisemään rasismia yleensä sekä erityisesti kriminalisoida rotusyrjintä ja kansanryhmää vastaan kiihottaminen.

Tanskalaisen ihmisoikeusjuristin Jacob Mchangaman laajaa keskustelua herättänyt teos *Free Speech – A Global History from Socrates to Social Media* on herättänyt myös Suomessa keskustelua edellä mainitun sopimuksen taustoista. Kansainvälisten sananvapautta rajoittavien sopimusten osalta tulee muistaa, että niissä voi olla mukana sananvapautta jyrkästi vastustaneen Neuvostoliiton vaikutusta. Tiukkojen poliittisten taisteluiden lopputuloksena syntyneet kansainväliset sopimukset sisälsivät hyvin neuvostoliittolaisia tulkintoja sananvapaudesta, ja nämä tulkinnat löysivät vuosien saatossa tiensä myös Suomen rikoslakiin.²⁴⁵ Samaa aihepiiriä on käsitelty myös Tontti kirjoituksessaan. Islamilainen autoritarismi jatkaa Neuvostoliiton saavutuksia sananvapauden kaventamisen saralla:

Neuvostoliitto ja sen satelliittivaltiot Itä-Euroopassa pystyivät nyt vetoamaan kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin vainotessaan maidensa toisinajatteliijoita. Heidän tulkittiin yllyttävän vihaan, kun he kritisoivat vallitsevaa sosialistista järjestelmää ja sen räikeitä epäkohtia. Samoin toimi Islamilaisien maiden yhteistyöjärjestö OIC, jonka mukaan islamin uskon loukkaaminen oli ihmisoikeussopimuksessa kiellettyä rasistista vihaan yllyttämistä. Vuonna 1989 OIC kävi tällä perusteella hyökkäykseen Salman Rushdien *Saatanalliset säkeet* -romania vastaan. Iranin uskonnollinen johtaja ajatollah Ruhollah Khomeini oli tulkinnut Rushdien syyllistyneen kirjassa jumalanpilkkaukseen ja antoi fatwan, jolla hän tuomitsi kirjailijan kuolemaan.²⁴⁶

Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimus ei kuitenkaan sanamuotonsa puolesta edellytä, ilman neuvostoliittolaishenkistä, islamilaista tai muuta sananvapausvastaista tulkintaa, että kansanryhmää vastaan kiihottaminen tulisi olla nykyisessä muodossaan toteuttamassa eräänlaista julkista kunniaavakivaltaa sananvapautta vastaan tai ettei sitä voisi muuttaa lakialoitteessa ehdotetulla tavalla niin, ettei se vaarantaisi useiden perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamista ja ettei se sitä kautta mahdollistaisi autoritaarisille hallinnoille tyypillistä vainoa mielipiteiden ilmaisemisen perusteella.

Tärkeintä on joka tapauksessa katkaista politiikalla ja lainsäädännöllä kehityskulku, jossa maahanmuuton myötä sananvapaus on vaarassa kokonaan hävitä tai ainakin kaventua radikaalisti. Maahanmuutolla ja monikulttuurisuudella perustellaan sananvapauden rajoittamista, kun

²⁴⁵ Hamilo & Rostila 2022: Some, sananvapaus ja vihapuhehysteria. Suomen Perusta. s. 27-32.

²⁴⁶ Vihapuheen kielto on totalitaristien keksintö | Verkko uutiset 01.06.2022

<https://www.verkkouutiset.fi/a/vihapuheen-kielto-on-totalitaristien-keksinto/#F106FC25>

monikulttuurisuus aiheuttaa ongelmia, ja niistä keskusteleminen halutaan lakaista maton alle. Toisaalta, kun myös eri kulttuurien piirissä loukkaannutaan eri asioista, niin mielipiteiden laillisen ilmaisemisen mahdollisuus kaventuu erittäin kapeaksi, kun erilaisten jollekin ryhmälle mielipahaa aiheuttavien mielipiteiden ilmaisuja lähdetään tulkitsemaan loukkaantuvan kansanryhmän solvaamiseksi, panetteluksi tai uskonrauhan rikkomiseksi.

5 TALOUS, PERUSOIKEUDET JA MAAHANMUUTTO

5.1 Taloudelliset resurssit ja tehokkaat perusoikeudet

Kuten Jyränki ja Husa ovat todenneet, hyvinvointioikeuksien ottaminen perustuslakiin 1995 kietoi paitsi lainsäädäntöpolitiikan myös valtion harjoittaman talouspolitiikan ja valtion suhteen kansainväliseen talouteen kiinteästi yhteen perusoikeusjärjestelmän kanssa.²⁴⁷ Toisaalta kaikkien perusoikeuksien toteuttaminen vaatii julkiselta vallalta taloudellisia resursseja, kun PL 22:n §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Perusoikeusuudistuksessa pyrittiin sekä perinteisten vapausoikeuksien kehittämiseen että perusoikeusturvan laajentamiseen tosiasiallisen tasa-arvon sekä taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien suuntaan.²⁴⁸ Koska perusoikeusuudistuksen jälkeinen perusoikeusjärjestelmämme toteuttaa sekä sosiaalisia että perinteisiä liberaaleja arvoja, perusoikeussäännökset asettavat yhtäältä julkiselle vallalle tehtäviä ja toisaalta rajoittavat julkisen vallan käyttöä yksilöiden oikeuksien hyväksi.²⁴⁹ Uudistusta edeltänyt oikeustila nähtiin puutteellisena taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien suhteen:

Hallitusmuodon II luvussa turvataan lähinnä perinteisiä vapausoikeuksia ja muodollista yhdenvertaisuutta. Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia säännellään vain niukasti.²⁵⁰

Toisaalta kaikki perusoikeudet ovat tulleet sovellettavaksi perusoikeusuudistuksen jälkeen entistä sosiaalisemmassa tai hyvinvointivaltiollisemmassa perusoikeuksien kokonaisjärjestelmässä, mikä on tehnyt taloudellisista voimavaroista yhä suuremman kysymyksen perusoikeuksien toteuttamisen kannalta. Sosiaaliset ja taloudelliset perusoikeudet saivat todella suuren painoarvon perusoikeusuudistuksessa:

Nykyiseen perustuslakiin verrattuna kokonaan uusia perusoikeuksia olivat oikeus toimeentulon perusturvaan, oikeus sosiaali- ja terveyspalveluihin, oikeus asuntoon, oikeus ympäristöön, jokamiehenoikeudet, yksityiselämän suoja ja tietosuoja, ammatin harjoittamisen vapaus ja elinkeinovapaus, oikeus asianmukaisiin työoloihin ja suoja mielivaltaista työstä erottamista vastaan, oikeus omaan kulttuuriin, taannehtivan rikoslain kielto, oikeusturva hallinnossa sekä tallennejulkisuus.²⁵¹

²⁴⁷ Husa ja Jyränki 2021, Valtiosääntöoikeus, s.143.

²⁴⁸ Hallberg 1999, Perusoikeusjärjestelmä, s. 32. Hallituksen esityksessä (HE 309/1993) vp perustuslakien perusoikeussääntelystä todetaan: "Perusoikeusuudistuksen tärkeimpänä tavoitteena on yksilön oikeuksien perustuslaintasoisien turvan laajentaminen ja vahvistaminen. Ehdotetulla säännöstöllä pyritään parantamaan yksilön oikeusturvaa niin perinteisten vapausoikeuksien kuin taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien alueella sekä luomaan edellytykset ihmisten lisääntyville vaikutusmahdollisuuksille itseään ja elinympäristöään koskeviin asioihin. Uudistuksen tavoitteena on myös lisätä tosiasiallista tasa-arvoa yhteiskunnassa. Myös perusoikeuksien henkilöllistä soveltamisalaa on tarkoitus laajentaa."

²⁴⁹ Tästä pyrkimyksestä HE 309/1993 vp, s. 15

²⁵⁰ HE 309/1993 vp, s. 14.

²⁵¹ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp),

Perusoikeusuudistuksessa on tilannetta tarkasteltu myös niin päin, että taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen on nähty edellytykseksi muiden oikeuksien toteutumiselle. Mikäli taloudellisia resursseja ei riitä sosiaalisten ja taloudellisten perusoikeuksien toteuttamiseen, niin se uhkaa myös kaikkien muiden perusoikeuksien toteuttamista.

Toisaalta nykyinen perusoikeus- ja ihmisoikeusajattelu on vahvasti korostanut perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien jakamattomuutta ja yhtenäisyyttä. Taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen on nähty edellytykseksi muiden oikeuksien toteutumiselle ja päinvastoin.²⁵² Näiden hyvinvointioikeuksien toteuttaminen on kuitenkin suuremmassa määrin riippuvainen julkisyhteisöjen käytettävissä olevista taloudellisesta voimavaroista kuin muiden perusoikeuksien.²⁵³

Taloudellisen pohjan pudotessa oikeuksilta on pakko Halla-Aahon tavoin kysyä: Peruutetaanko ne?

Jos jokin oikeus on rajoittamaton (kuten ihmisoikeuksien tietenkin kuuluu olla), mutta sen toteuttaminen tapahtuu rajallisilla resursseilla, mitä tehdään sitten, kun rajalliset resurssit on kulutettu? Peruutetaanko kyseinen ihmisoikeus?

Tulonsiirtovaltio tarjoaa monenlaista hyvää asukkailleen. Koska verotettavien ihmisten ja toimijoiden määrä on rajallinen, myös edunsaajien määrä on pidettävä rajallisena. Hyvää ei voida jakaa laajenevalle joukolle, jos rahoittajien määrä pysyy ennallaan tai peräti kutistuu.²⁵⁴

Siten taloudellisia resursseja vähentävät poliittiset valinnat ja niitä toteuttava lainsäädäntö ovat uhka kaikkien perusoikeuksien tehokkaalle toteuttamiselle. Jotta tämän perusoikeusuhan laajuus ja laatu suhteessa haittamaahanmuuttoon selviäisi, tulee tietää se, minkälainen maahanmuutto on mahdollisesti sellaista haittamaahanmuuttoa, joka vähentää perusoikeuksien toteuttamisen vaatimia taloudellisia resursseja.

Elon toteamalla tavalla Ruotsin esimerkki ei ole ollut rohkaiseva sen suhteen, että mitkään kalliit panostukset auttaisivat kotouttamisessa, jos siihen ei ole luontaisia edellytyksiä. Ruotsin sosiaalisen tasa-arvon edistämiseen tekemät valtavat taloudelliset panostukset eivät ole auttaneet integroimaan maahanmuuttajaväestöä tehokkaammin kuin esimerkiksi Yhdysvaltain kaltaisessa vähäisen sosiaaliturvan maassa. Epäilemättä usea amerikkalainen sanoisi, että pohjoismaisen hyvinvointivaltion karttuinen käsi ennemminkin heikentää maahanmuuttajien sopeutumiskykyä. Oleellista on ymmärtää, että 1900-luvun alkupuolella suunniteltu hyvinvointivaltion malli suunniteltiin kieleltään, sosioekonomiselta asemaltaan, normeiltaan ja kulttuuriltaan suhteellisen homogeeniselle väestölle.

s. 36.

²⁵² Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 19.

²⁵³ Husa ja Jyränki 2021, Valtiosääntöoikeus, s. 169.

²⁵⁴ Halla-aho, Scripta 377, 23.8.2014, Rikkautta, jolla on arvoa http://www.halla-aho.com/scripta/rikkautta_jolla_on_arvoa.html

Nykyisen Ruotsin kaltainen heterogeeninen monikulttuurinen yhteiskunta on mahdollon alusta hyvinvointivaltiolle sellaisena kuin se suunniteltiin. Ruotsin täytyy luopua joko nykyisestä maahanmuuttopolitiikastaan tai pohjoismaisen hyvinvointivaltion kaikille tarjoamista eduista ja palveluista.²⁵⁵

Lisäksi taloudellisia kriteerejä huomioiva maahanmuuttopolitiikka mahdollistaa tehokkaan auttamisen maailman kriiseissä Halla-ahon esittämällä tavalla:

Kustannustehokkuudesta puhuminen humanitaarisen kriisin hoidossa ei ole epäinhimillisyyttä vaan inhimillisyyttä (vastakohtana hurskastelulle), sillä tarkoitukseen käytetyt kokonaisresurssit ovat joka tapauksessa rajalliset. Hätämajoitukseen, ruoka-apuun ja hygieniahuoltoon pakolaisleirillä käytetty tonni vähentää akuuttia inhimillistä kärsimystä paljon enemmän kuin sama tonni sijoitettuna yhteen, Suomeen noudettuun kiintiöpakolaiseen.²⁵⁶

Myös Purra näkee ongelmaksi sen, että taloudellisesti vastaanottajamaalle raskas humanitaarinen maahanmuuttopolitiikka ei edistä pakolaissopimusten alkuperäistä auttamisen tarkoitusta:

Purran mukaan ei ole kärjistettyä väittää, että humanitaarinen maahanmuuttopolitiikka ei enää pyri auttamaan vaikeista alueellisista konflikteista suoraan kärsiviä yksilöitä. Sen sijaan siitä on tullut ”väylä yleiselle ’semihumanitaariselle’ länsimaihin kohdistuvalle siirtolaisuudelle, paremman elämän etsimiselle, näennäiselle maailman resurssiepätasa-arvon korjaamiselle, eurooppalaisten yhteiskuntien aktiiviselle monikulttuuristamiselle sekä syöttömekanismi pääasiassa heikosti palkatuille työmarkkinoille ja muuten ilmiöstä hyötyville”, Purra kirjoittaa. Purran mukaan maahanmuutosta tulee yhä enemmän yhteiskuntaa jakava teema, kun osa yhteiskunnan toimijoista, kuten kotouttamiseen ja monikulttuurisuuden edistämiseen kiinnittyvät tahot ja yritykset hyötyvät ilmiöstä samalla, kun enemmistö kansalaisista on maahanmuuttoa vastaan. Mikäli pakolaissopimuksissa ei palata kohti niiden alkuperäistä tarkoitusta, on väistämätöntä, että valtio toisensa jälkeen tekee omat ratkaisunsa, Purra väittää. ”Olivatpa ne pakolaissopimuksen tai ihmisoikeusasiakirjojen mukaisia tai eivät.”²⁵⁷

Koska erityisesti humanitaarinen maahanmuutto on julkiselle taloudelle raskasta, ja siksi tärkeä tekijä haittamaahanmuutosta puhuttaessa, on se syytä tarkemmin määrittää. Tähän määritelmä on saatavissa Purralta:

Humanitaarinen maahanmuutto voidaan määritellä kolmella tavalla. Ensinnäkin se voi viitata siihen, että alkuperäisestä kotimaasta pois muuttaminen on ollut välttämätöntä, siis pakotettua tai pakonalaista (forced). Syitä, jotka voivat yleisen ymmärryksen mukaan tehdä maastamuutosta pakotettua, ovat esimerkiksi siviileihin vaikuttava sotatila valtioiden välillä tai useammin niiden sisällä, vaikeat ihmisoikeusloukkaukset ja siviileihin kohdistuva vaino. Toiseksi humanitaarinen maahanmuutto voi viitata siihen, että ”meidän” vastauksemme siihen on ”humanitaarinen”, siis apua antava ja jollain tapaa altruistinen eli ei hyötyä

²⁵⁵ Elo 2015, Kansankodin kuolinvuoteella, Ruotsalainen hyvinvointivaltio ja maahanmuutto, s. Suomen Perusta, s. 22-23.

²⁵⁶ Halla-aho, Scripta, Pakolaiskiintiön kasvattaminen revisited, 30.9.2013.
http://www.halla-aho.com/scripta/pakolaiskiintiön_kasvattaminen_revisited.html

²⁵⁷ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen perusta, s. 17 ja Grönroos & Hamilo, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, s. 88.

edellyttävä. Valtioiden ”hyväntekeminen” ei ole samanlaista kuin yksilöiden välillä, vaan viittaa enemmän systeemiseen järjestelmään, jossa verorahoja käytetään hyvinvointipolitiikkaan myös muiden kuin omien kansalaisten kohdalla. Tässä merkityksessä humanitaarisen maahanmuuton ei siis tarvitse olla hyödyllistä varsinaisesti kenellekään muulle kuin autettavalle itselleen. Kolmanneksi humanitaarinen maahanmuutto voi viitata yksinkertaisesti niihin kansallisiin ja kansainvälisiin instituutioihin ja mekanismeihin, jotka on luotu hallinnoimaan ja ohjaamaan pakkosiirtolaisuutta ja vastaanottajavaltioiden toimintaa. Suomen valtiolla on humanitaarinen maahanmuuttopolitiikkansa, joka nojaa vahvasti kansainväliseen ja EU-tason lainsäädäntöön ja politiikkaan, kun taas globaalilla tasolla voi sanoa vaikuttavan pakolaisregiimin tai useiden instituutioiden kokonaisuuden.²⁵⁸

5.2 Julkisen talouden resursseja heikentävä maahanmuutto

Virenin mukaan maahanmuuton taloudellisia vaikutuksia mietittäessä pitää huomioida Suomen suuri julkinen sektori. Jos eläisimme markkinataloudessa, jossa ei olisi julkista sektoria, hinnat ja palkat olisivat täysin kilpailullisia ja joustavia ja vielä kaikki ulkoisvaikutukset saataisiin markkinoiden piiriin, ei maahanmuutto olisi sen paremmin ongelma kuin ratkaisukaan. Mutta Suomi ei ole sellainen maa; julkiset menot julkisten ilmaispalvelusten tai tulonsiirtojen muodossa ovat 120 miljardia euroa, lähes 60 % suhteessa kokonaistuotannon arvoon. Työ- ja hyödykemarkkinoiden toiminta on kaukana ideaalista ja muutoinkin taloudessa on lukematon määrä rajoituksia ja epätäydellisyyksiä. Siksi on väärin olettaa, että maahanmuuton osalta pätisivät samat lainalaisuudet kuin oppikirjamalleissa; eivät ne päde edes Yhdysvalloissa. Samalla tavalla on torjuttava ajatus siitä, että historialliset tilastolliset riippuvuudet siirtolaisuudessa ja maahanmuutossa toistaisivat itseään kaikissa maissa, Suomi mukaan lukien.²⁵⁹

Purran mukaan kehitysmaat tarjoavat yleensä yksinkertaisen suojan, jos ei aina tätäkään, kun taas rikkaiden länsimaiden, etenkin hyvinvointivaltioiden, tapauksessa suojan ”taso” on moninkertainen – niin taloudellisesti kuin lukuisten ei-materiaalistenkin seikkojen kannalta. Summa, joka pelkästään pohjoismaissa käytetään humanitaarisen maahanmuuton suoriin ja epäsuoriin menoihin, on täysin eri suuruusluokkaa kuin missään muualla, ja ylittää joidenkin valtioiden kohdalla jo koko YK:n pakolaisjärjestön budjetin.²⁶⁰

Valtaosa maailman pakolaisista on kriisialueiden lähimaissa. Suuria pakolaismääriä vastaanottavat maat, kuten Turkki, Jordania ja Libanon, tarjoavat pakolaisille elämisen mahdollisuudet pakolaisleireillä, mutta maat eivät ota heitä samalla tavalla yhteiskunnan jäseniksi kuten Länsi-Euroopassa tehdään. Nämä pakolaisia paljon vastaanottavat maat ovat ymmärtäneet, että miljoonien pakolaisten ottaminen sosiaaliturvan tai työmarkkinoiden piiriin romuttaisi koko yhteiskunnan.²⁶¹ Missä määrin pakolaisten vastaanottaminen Suomen

²⁵⁸ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen perusta, s. 8.

²⁵⁹ Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelman ratkaisu, Suomen Perusta, s. 73.

²⁶⁰ Purra 2016, Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet, Suomen perusta, s. 17.

²⁶¹ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 94.

sosiaaliturvan piiriin on uhka sosiaalisten perusoikeuksien toteuttamiselle? Maahanmuuton taloudellisia vaikutuksia Viren on tiivistänyt seuraavasti:

Miten sitten maahanmuutto vaikuttaa työllisyyteen, palkkoihin ja tuloihin? Mekanismi on periaatteessa yksinkertainen: työvoiman tarjonta kasvaa, palkat laskevat, työllisyys kasvaa, kokonaistuotanto kasvaa (kokonais)tulot kasvavat ja yritysten voitot kasvavat. Pääoman kannalta maahanmuutto on tietenkin eduksi, koska tuotanto kasvaa ilman, että sen kasvattamiseen tarvitsisi investoida. Työvoiman kannalta asia on kuitenkin päinvastoin, koska palkkasumma kasvaa vähemmän kuin työntekijöiden lukumäärä, jollei sitten maahanmuutto jostain syystä kasvata tuotantoa niin, että kasvanut kysyntä (kasvaneen tuotannon siivittäjä työvoiman kysyntä) ajaisi palkat ylös – ja vielä yli maahanmuuttoa edeltäneen palkkatason.²⁶²

Suomen Perustan eri tutkimuksissa on selvitetty perusteellisesti maahanmuuton taloudellisia vaikutuksia. Suomen Perusta -ajatuspajan tutkija Samuli Salmisen tutkimuksessa *'Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: Osa 2: Elinkaarivaikutukset: Suomi, Irak ja Somalia'*²⁶³ tarkastellaan Somaliasta ja Irakista tulevien maahanmuuttajien julkisen talouden elinkaarivaikutuksia verrattuna suomalaisiin. Tutkimuksessa tuodaan ensimmäistä kertaa esiin Irakista ja Somaliasta tulevien maahanmuuttajien maksamien verojen, saamien tulonsiirtojen ja käyttämien julkisten palveluiden muuttajan koko elinkaaren aikana Suomen julkiselle taloudelle aiheuttama vaikutus.

Tutkimus osoittaa, että 20–24-vuotiaana Irakista tulevan muuttajan keskimääräinen elinkaarivaikutus Suomen julkiselle taloudelle on -690 000 euroa ja lasten vaikutukset mukaan ottaen -844 000 euroa. Keskimääräisen Somaliasta tulevan muuttajan elinkaarivaikutukset ovat taas -951 000 euroa ja lasten vaikutukset huomioiden mukaan -1 343 000 euroa.

Tutkimuksesta käy myös ilmi, että julkisuudessa paljon esillä olevat turvapaikanhakijoiden vastaanottoon ja kotouttamiseen liittyvät kulut, ovat vain noin 4 – 6 % siitä negatiivisesta julkisen talouden vaikutuksesta, minkä Irakista tai Somaliasta tuleva maahanmuuttaja aiheuttaa koko elinkaarensa aikana.

Tutkimuksessa tuodaan myös esiin uutta tietoa toisen polven irakilais- ja somalialaistaustaisista nuorista aikuisista, jotka ovat käyneet Suomessa peruskoulun. Tuloksista ilmenee, että kyseisillä ryhmillä on kantaväestöön nähden 6 – 8 -kertainen todennäköisyys syrjäytyä.

Tutkimuksen päätöksentekoa ohjaavana lopputuloksena todetaan, että julkisen talouden näkökulmasta tarkasteltuna, Irakista ja Somaliasta tulevia ihmisiä ei tulisi valita muuttavaksi Suomeen lainkaan.

Henkilötason rekisteriaineistoihin (Tilastokeskus, THL) perustuvassa tutkimuksessa on otettu huomioon muun muassa muuttajien maksamien verojen, saamien tulonsiirtojen ja käyttämien julkisten palveluiden vaihtelu maassaoloajan

²⁶² Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelman ratkaisu, Suomen Perusta, s. 28.

²⁶³ Salminen 2019, Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: Osa 2: Elinkaarivaikutukset: Suomi, Irak ja Somalia, Samuli Salminen, Suomen Perusta 2019.

ja iän mukaan, keskimääräinen eliniänodote, poismuuton todennäköisyys sekä toisen polven maahanmuuttajien vaikutukset.

Maahanmuuton kuntakohtaiset tilastotiedot kertovat puolestaan seuraavaa:

Saadut sosiaalietuudet: keskeisimmät tulokset ²⁶⁴

1. Maahanmuuttajien osuudet kaikista kunnissa maksetuista toimeentulotuista ovat suurimmat Pohjanmaan ruotsinkielisissä kunnissa ja pääkaupunkiseudulla.
2. Maahanmuuttajien osuudet kaikista kunnissa maksetuista työttömyysturvaetuksista ovat suurimmat Pohjanmaan ruotsinkielisissä kunnissa, pääkaupunkiseudulla, Turussa, Kotkassa ja Keravalla.
3. Isojen pakolaismaiden osuudet korostuvat erityisesti maksetuissa toimeentulotuissa, työttömyysturvaetuksissa puolestaan Itä-Eurooppa.
4. Maahanmuutto ei ole "rikkaus" yli 90 prosentissa kunnista: Kunnan maahanmuuttajat saivat sosiaalitukia enemmän kuin kunnan kantaväestö lähes kaikissa Suomen kunnissa.

Maksetut kunnallisverot ja sosioekonomiset mittarit: keskeisimmät tulokset: ²⁶⁵

Maahanmuutto ei ole "rikkaus" yli 90 prosentissa kunnista: Maahanmuuttajien maksamat kunnallisverot ja sosioekonomisten mittareiden arvot jäävät kantaväestöä matalammalle lähes kaikissa Suomen kunnissa.

1. Maahanmuuttajien maksamien kunnallisverojen mediaani on kantaväestöä pienempi – lähes jokaisessa Suomen kunnassa lähes jokaisella maahanmuuttajaryhmällä.
2. Maahanmuuttajien palkka- ja yrittäjätulojen mediaani on kantaväestöä pienempi – lähes jokaisessa Suomen kunnassa lähes jokaisella maahanmuuttajaryhmällä.
3. Maahanmuuttajien työllisyysasteet ovat kantaväestöä pienempiä lähes jokaisessa Suomen kunnassa – lähes jokaisella maahanmuuttajaryhmällä.
4. Maahanmuuttajien 2. asteen koulutusasteet ovat kantaväestöä pienempiä lähes jokaisessa Suomen kunnassa – lähes jokaisella maahanmuuttajaryhmällä.

Miksi kuntien taloudet eivät kestä maahanmuuttajien pieniksi jääviä kunnallisveroja?

- Esimerkiksi Espoossa kaikkien maahanmuuttajien maksamien kunnallisverojen mediaani vain 27 % kantaväestöstä (taulukko 12).
- Koko Suomen osalta maahanmuuttajien mediaanin osuus kantaväestön maksamien kunnallisverojen mediaanista on noin 40 %.
- Miksi pieneksi jäävät kunnallisverot ovat ongelma kuntien taloudelle?
 - Kuntien taloudet riippuvat kuntalaisten maksamista kunnallisveroista. – Niillä rahoitetaan pitkälti kuntien lakisääteiset peruspalvelut kuten sosiaali- ja terveystaloudet, peruskoulutus ja perusinfrastruktuuri.
 - Maahanmuuttajat käyttävät näitä peruspalveluita vähintään yhtä paljon kuin kantaväestö, mutta maksavat yleensä vain hyvin vähän niistä: kunnallisverojen mediaani

²⁶⁴ Salminen 2020, Maahanmuuton kuntakohtaiset tilastotiedot, Samuli Salminen, Suomen Perusta, s. 16.

²⁶⁵ Salminen 2020, Maahanmuuton kuntakohtaiset tilastotiedot, Samuli Salminen, Suomen Perusta, s. 17.

Espoossa 27 prosenttia, koko Suomessa vain 40 prosenttia kantaväestöstä. Tästä on seurauksena rahoitusvaje kunnille.

– Tämä rahoitusvaje on paikattava kunnissa:

* Kunnallisveroasteita nostamalla.

* Ottamalla lisää velkaa.

• Maahanmuuttajien erityispalveluista luopuminen ei ratkaise tilannetta; maahanmuuttajat käyttävät silti kunnan peruspalveluita, joita he yleensä rahoittavat kantaväestöä paljon pienemmällä summalla.

Suomen Perustan/ Samuli Salmisen selvityksiä nuoren turvapaikanhakijan vastaanottamisen kustannuksista: Sen mukaan alaikäisen tulleen turvapaikanhakijan todelliset vastaanotto- ja kotouttamismenot lienevät yhteensä yli 130 000 euroa.²⁶⁶

Suomen Perustan/ Samuli Salmisen selvityksiä siitä, kuinka kalliiksi 1000 Afganistanista otettavaa humanitaarista maahanmuuttajaa tulee.²⁶⁷

1. Yhteenlaskettu vaikutus Suomen julkiselle taloudelle 1 000 afganistanilaisesta heidän koko elinkaarensa ajalta on ainakin -500 miljoonaa euroa. Summa voi kasvaa perheen yhdistämisten myötä miljardiin euroon.

2. Tilastotiedot kantaväestöön verrattuna: Lähi-Idästä ja sen lähialueilta (ml. Afganistan) tullut maksaa vuodessa 16 000 euroa vähemmän veroja kuin saa tulonsiirtoja ja käyttää julkisia palveluita.

3. Todellisuus korkeiden nettokustannusten takana: yhtäältä matalat työllisyysasteet ja palkat, toisaalta 10-kertaiset toimeentulotuet kantaväestöön verrattuna – myös pitkän maassaoloajan jälkeen. Heikko pärjääminen jatkuu myös toisessa sukupolvessa: yli 50 % saa toimeentulotukea 20-vuotiaana.

4. Turvapaikanhakijoina tulleet pahentavat Suomen kestävyysvajetta: Humanitaarisen maahanmuuton lopettaminen ja avun keskittäminen pakolaisleireille olisi kaikkia osapuolia hyödyttävä win-win-ratkaisu. Tämä on muun muassa Tanskan sosialidemokraattisen hallituksen linja.

Suomen Perustan/ Samuli Salmisen tutkimuksen keskeisimmät havainnot maahanmuuttajien saamista toimeentulotuista ovat seuraavat:²⁶⁸

Kokonaissummat ja osuudet pääkaupunkiseudun kaikista tuista (luku 10.1):

• Maahanmuuttajat saivat vuonna 2018 noin 200 miljoonaa euroa toimeentulotukia, mikä on noin 25 %:ia kaikista Suomessa maksetuista toimeentulotuista.

• Koko Suomen väestölle maksettujen toimeentulotukien kokonaissumman nousu vuosina 2013– 2018 (749 miljoonasta 804 miljoonaan) johtuu maahanmuuttajille maksettujen tukien kokonaissumman noususta.

²⁶⁶ Salminen, 2020, Kuinka kalliiksi 175 nuoren turvapaikanhakijan vastaanottaminen tulee, Suomen Perusta.

²⁶⁷ Salminen 2021, Kuinka kalliiksi 1000 Afganistanista otettavaa humanitaarista maahanmuuttajaa tulee, Suomen Perusta

²⁶⁸ Salminen 2020, Maahanmuuttajien saamat toimeentulotuet, Suomen Perusta, s. 11-13.

- Kantaväestölle maksettujen vuosittaisten kokonaissummien taso on pysynyt samansuuruisena eli noin 600 miljoonassa eurossa vuosina 2013–2018.
- Vuonna 2018 pääkaupunkiseudun kaikista maksetuista toimeentulotuista noin 40 %:ia meni maahanmuuttajille. Tämä osuus lähes kaksinkertaistui vuosina 2007–2018, ja tämä kaksinkertaistuminen johtuu (lähes) täysin Lähi-Idästä tulleista maahanmuuttajista. Toimeentulotukea saavien prosenttiosuuksissa ja keskimäärin saaduissa tuissa on valtavat erot eri ryhmien välillä (raportin luku 10.2):
- Pakolaismaissa (Somalia, Irak, Afganistan, Syyria) syntyneistä 18–64-vuotiaista 60–70 %:ia sai jotain toimeentulotuen muotoa vuonna 2017. Suurin osuus vuonna 2017 oli Somaliassa syntyneillä: 67,5 %:ia sai toimeentulotukea.
- Kantaväestöllä osuus on ollut vuosittain noin 7 %:ia.
- Somaliassa, Irakissa, Syyriassa ja Afganistanissa syntyneillä saatujen toimeentulotukien keskiarvot yhteensä olivat vuonna 2017 yli 2 300 euroa per henkilö. Korkein keskiarvo oli Syyriassa syntyneillä vuonna 2017: 3 190 euroa/henkilö/vuosi.
- Kantaväestön osalta keskiarvosumma on vuosina 2012–2017 pysynyt 180–200 eurossa/henkilö/-vuosi.
- Pakolaismaiden todella korkeat luvut erityisesti vuonna 2017 selittynevät osittain sekä perustoimeentulotuen maksamisen siirtymisellä Kelaan sekä vuonna 2015–2016 tulleilla turvapaikanhakijoilla. Kaikkien maahanmuuttajaryhmien keskimäärin saadut toimeentulotuet nousevat kantaväestöön verrattuna maassaoloajan kasvaessa (luku 10.3):
- Analyysissa huomioidaan erot havaintojen ikä-, sukupuoli- ja kalenterivuosisirakenteissa.
- Kaikkien maahanmuuttajien keskimäärin saamat tuet yhteensä kasvavat noin 5-kertaisiksi kantaväestöön nähden 20 vuoden maassaoloajan jälkeen.
- Pakolaismailla (erityisesti Irak ja Somalia) keskimääräinen toimeentulotuki on 20 vuoden maassaoloajan jälkeen yli 15-kertainen verrattuna kantaväestöön.
- Syntymäalueista ainoastaan Itä-Aasiassa syntyneillä tuet ovat pienempiä kuin kantaväestöllä 20 maassaolovuoden jälkeen.
- Kaikilla muilla syntymäalueittain määritellyillä maahanmuuttajaryhmillä saadut keskimääräiset toimeentulotuet ovat siis kantaväestöä suurempia 20 maassaolovuoden jälkeen. Suomessa syntyneet maahanmuuttajien lapset eli 2. maahanmuuttajasukupolvi (luku 10.4):
- Kaikkien suurimpien maahanmuuttajaryhmien lapset saavat tukia enemmän kuin samanikäiset kantaväestön nuoret, monessa ryhmässä jopa moninkertaisesti.
- Tämä viittaa siihen, että "kotoutumista" ei tapahdu toisessakaan maahanmuuttajasukupolvessa – vaikka nämä henkilöt ovat syntyneet Suomessa.
- Suurin yksittäinen luku on Somalia-taustaisilla 19-vuotiailla: heistä 75 %:ia on saanut toimeentulotukea vuosittain. Kantaväestön samanikäisillä osuus on noin 13–14 %:ia.

- Sama toistuu, jos tarkastellaan vain harkinnanvaraisia toimeentulotukia: Kaikissa isoissa maahanmuuttajaryhmissä 2. sukupolvi saa harkinnanvaraisia tukia jopa moninkertaisesti samanikäiseen kantaväestöön verrattuna.
- Korkein yksittäinen luku on Somalia-taustaisilla 19-vuotiailla: heistä yli 30 %:ia on saanut harkinnanvaraista toimeentulotukea vuosittain. Kantaväestön saman ikäisillä osuus on ollut noin 5 %:ia.

Puhuttaessa väestön ikääntymisestä ja maahanmuutosta käytetään usein termiä ”huoltosuhte”. Termin käyttö johtaa usein sekaannuksiin, sillä huoltosuhteella voidaan viitata joko väestölliseen tai taloudelliseen huoltosuhteeseen, jotka ovat eri asioita. Kun puhutaan, että maahanmuutto parantaa huoltosuhdetta niin ollaan usein oikeassa, mikäli tällöin tarkoitetaan väestöllistä huoltosuhdetta. Mikäli maahanmuuttaja on työiässä oleva ihminen, hän parantaa väestöllistä huoltosuhdetta lisäämällä työikäisten määrää verrattuna lasten ja vanhusten määrään. Toisaalta on huomioitava, että myös joillain maahanmuuttajaryhmillä väestöllinen huoltosuhte voi olla heikompikin kantaväestöllä, mikä johtuu usein ryhmän jäsenten suurista lapsimääristä. Huoltosuhteen voi määritellä myös taloudellisenä huoltosuhteena, joka saadaan laskemalla kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohden. Humanitaarinen maahanmuutto heikentää yleensä tällä tavalla laskettua huoltosuhdetta, mikä johtuu muuttajien usein heikosta työllistymisestä ja siitä, että muuttajilla on usein suhteellisesti enemmän lapsia. Väestöllistä ja taloudellista huoltosuhdetta tarkempi tapa mitata maahanmuuttajaryhmien vaikutusta Suomen julkiselle taloudelle on verrata maahanmuuttajaryhmän maksamia veroja ryhmän käyttämiin palveluihin ja saamiin tulonsiirtoihin.²⁶⁹

Virenin tutkimuksessa on tuotu esille, että maahanmuuttajien tulot ovat pieniä, mikä lähtökohtaisesti tarkoittaa sitä, että veroja maksetaan vähän ja tulonsiirtoja saadaan paljon:

Buskin ym. (2016) Eläketurvakeskukselle tekemästä tutkimuksesta ilmenee, että siinä missä kantaväestön vuosittaiset mediaanitulot ovat kasvaneet 2000 –luvulla noin 19000:sta 24000:een euroon, maahanmuuttajien mediaanitulot ovat jääneet puoleen siitä - yli 10 vuotta maassaololeiden ansioiden noustessa vain runsaaseen 14000:een. Oman lukunsa muodostavat vielä Somaliasta ja Lähi-idästä tulleet, joiden mediaaniansiot eivät ole juuri muuttuneet maassaoloajan myötä jääden keskimäärin noin 8000 euroon. Sarvimäen (2017) tulokset ovat saman suuntaisia. Ikä- ja sukupuolivakioidut tulot ovat kaikilla maahanmuuttajilla keskimäärin hieman runsaat puolet kantaväestön vastaavista arvoista (miehillä 50 % ja naisilla 30 % vuosi maahantulon jälkeen ja molemmilla noin 60 prosenttia 15 vuotta maahantulon jälkeen). Samalla tavalla kuin ETK:n tutkimuksessa, Irak, Afganistan ja Somalia erottautuvat omaksi joukokseen tulojen jäädessä vain 20-30 prosenttiin kantaväestön tuloista 15 maassaolovuodenkin jälkeenkin, naisilla lukujen jäädessä vain 10-20 prosenttiin.²⁷⁰

²⁶⁹ Ks. Grönroos & Hamilo, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, s. 17-18.

²⁷⁰ Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelmien ratkaisu, Suomen Perusta, s. 13-14.

On siis tyhmää tuijottaa vain maahanmuuttajien ikää ja työmarkkinas-
tatusta. Tulot (palkat tai yritystoiminnassa arvonlisä) on se, jolla on
merkitystä. Julkisessa keskustelussa tämä unohtuu jatkuvasti, kun
puhutaan vain työllisyysasteen prosenteista. Kestävyyssvaje ei korjaannu,
vaikka työllisyysaste olisi sata prosenttia, jos työn tuottavuus – ja sitä
kautta palkat ja veromaksukyky – ovat alhaisia. Suomessa julkisen
sektorin tilanne (alijäämä) paranee vain, jos maahan muuttaa korkeasti
koulutettuja ja hyväpalkkaisia, valmiiksi koulutettuja nuoria ekspertejä.²⁷¹

Suomen Perustan tutkimukset osoittavat, että kymmenen suurimman
maahanmuuttajaryhmän osalta ainoastaan saksalaisilla on positiivinen vaikutus
Suomen julkiselle taloudelle. Tutkimuksen mukaan keskimääräinen työikäinen
saksalainen maksaa vuodessa reilut 2000 euroa enemmän veroja kuin hän saa
tulonsiirtoja ja käyttää julkisia palveluita. Keskimääräisen saksalaisen
maahanmuuttajan julkisen talouden nettovaikutus on siis positiivisempi kuin
keskimääräisen työikäisen suomalaisen julkisen talouden nettovaikutus, mikä on
noin +0 euroa vuodessa. Laajempia alueita tarkasteltaessa positiivisin vaikutus
Suomen julkiselle taloudelle aiheutuu länsimaista tulevista maahanmuuttajista,
joiden keskimääräinen nettovaikutus on lähes sama kuin Suomessa syntyneiden.
Negatiivisimmat vaikutukset Suomen julkiselle taloudelle kymmenen suurimman
maahanmuuttajaryhmän joukossa on Somaliasta ja Irakista tulleilla muuttajilla.
Näistä maista tulleiden työikäisten muuttajien Suomen julkiselle taloudelle
henkeä kohden aiheuttama vuosittainen nettovaikutus on 13 – 14 000 euroa
negatiivinen. Maahanmuuttajien lähtöalueita tarkasteltaessa suurimmat
nettokulut aiheutuvat Lähi-idän, Pohjois-Afrikan ja Keski-Aasia alueelta (LIPAKA)
tulevista muuttajista. Keskimääräinen työikäisen kyseiseltä alueelta tulevan
muuttajan vuosittainen nettovaikutus Suomen julkiselle taloudelle on noin -10 000
euroa. Edellä esitetyt luvut ovat keskiarvoja koko työikäiselle väestölle ja julkisen
talouden vaikutus vaihtelee maassaoloajan mukaan. Julkisen talouden vaikutus
tapahtuu jokaisena vuotena niin kauan kuin maahanmuuttaja on Suomessa.²⁷²

KHT-tilintarkastaja Pauli Vahtera on laskenut tilintarkastajan arviona
haittamaahanmuuton kokonaishintaa ja päätyntä seuraavaan tulokseen²⁷³:

Vuonna 2019 laskin humanitäärisen maahanmuuton kustannuksiksi 3,2
miljardia euroa. Se on vieläkin yksityiskohtaisimmin julkisten
rekisteritietojen perusteella laskettu arvio maahanmuuton hinnasta.

Ensimmäiset somalit tulivat Moskovan junalla Suomeen vuonna 1990.
Jos lasketaan sen vuoden maahanmuuton kustannuksiksi nolla euroa ja
sen jälkeen arvioitaisiin joka vuosi maahanmuuton kustannusten
lisääntyneen 3200 mrd/30 vuotta olisi joka vuosi kustannukset
lisääntyneet 107 miljoonaa euroa. Toki keskiarvo antaa vain suuntaa,
sillä esimerkiksi 2015/16 tulijoiden määrä oli valtava ja kustannusnousu
poikkeuksellisen suuri.

²⁷¹ Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelmien ratkaisu, Suomen Perusta, s. 14

²⁷² Ks. Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, s. 27.

²⁷³ Vahtera, Blog, 19. jouluk. 2021

<https://www.vahtera.blog/post/kehitysapu-ja-maahanmuuton-menot-78-valtionvelasta>

Näin laskien maahanmuuttoon on käytetty 32 vuoden aikana yhteensä 56 miljardia euroa. Kahden prosentin korko velaksi maksetuille menoille on 13 miljardia euroa.

Maahanmuuttoa saatetaan puolustaa myös sillä, että se tuo mukanaan nuoria ihmisiä ja nuorentaa väestön ikärakennetta. Saatetaan kuvitella, että se lisää talouskasvua. Virenin mukaan tilanne on kuitenkin aivan toisenlainen. Jos nimittäin tarkastelee talouskasvun ja ikääntymisen välistä yhteyttä maailmanlaajuisesti, voi päätellä, että yhteys (korrelaatio) on itse asiassa positiivinen: kasvu on nopeutunut samanaikaisesti, kun ikääntyneiden ihmisten osuus on kasvanut.²⁷⁴

Kun asiaa tarkastelee tarkemmin tukeutuen Maailmanpankin uusimpiin tilastoihin, jotka kattavat käytännössä kaikki maailman maat ajanjaksolta 1960 - 2015, käy ilmi, että yli 65-vuotiaan väestön osuuden (puolijousto) talouskasvun suhteen on +0.07 (luku on tilastollisesti erittäin merkitsevä ja saman suuntainen kuin Acemoglun ja Restrepon (2016) saama). Tulos tarkoittaa sitä, että jos ikääntyneiden osuus kasvaa yhden prosenttiyksikön, talouskasvu nopeutuu 0.07 prosenttiyksikköä.

Tulos ei ehkä sittenkään ole yllättävä. Kehitysmaissa, kuten vaikkapa Pakistanissa tai Bangladeshissa robottien käyttö on minimaalista ja työ on valtaosin manuaalista. Väestön kasvuvauhdin kiihtyminen johtaa helposti tuottavuuden kasvun laskuun. Ei varmaan ole mitään mieltä ajatella, että Suomen pitäisi maahanmuuttopolitiikalla tähdätä samaan tulokseen – robottien ja pääomakannan korvaamiseen, vaan pyrkiä kasvattamaan korkean tuottavuuden, ammattitaidon ja koulutuksen työpaikkoja.²⁷⁵

Suomeen tällä hetkellä suuntautuva humanitaariseksi luokiteltava maahanmuutto tulee pääosin Lähi-idästä, Keski-Aasiasta ja Afrikasta. Näiden muuttajaryhmien vaikutukset Suomen julkiselle taloudelle ja edellytykset integroitua yhteiskuntaan poikkeavat suuresti esimerkiksi muualta Euroopasta Suomeen tulevasta maahanmuutosta. Toisaalta taas Euroopan unionissa on pyritty harjoittamaan turvapaikanhakijoiden taakanjakoa, mikä tarkoittaa unionin alueelle tulleiden humanitaaristen maahanmuuttajien jakamista tasaisesti eri jäsenvaltioihin. Termi ”taakanjako” jo itsessään viittaa vahvasti siihen, että humanitaariset maahanmuuttajat ovat, tai heidän ainakin nähdään olevan, jonkinlainen taakka yhteiskunnalle.²⁷⁶ Mikäli maahanmuutto yhdessä muiden kilpailukykyä uhkaavien taakkojen kanssa käy liian suureksi, voi perusoikeuksien toteuttamisen kannalta välttämätön taloudellinen pohja romahtaa. Tällaisesta vaarasta on todennut Putkonen seuraavaa:

Vastuulliset päättäjät noudattavat kokeneen intiaanipäällikön ohjetta: ”Metsästäjien suhde leiriläisiin on oltava tasapainossa, jotta selvittää kylmän talven yli hengissä”. Ainoastaan vientiteollisuuden kerryttämällä euroilla on mahdollista rahoittaa julkiset palvelut, siksi teollisuuden suhde julkiseen sektoriin on oltava tasapainossa. Jos intiaanipäällikön viisaus

²⁷⁴ Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelmien ratkaisu, Suomen Perusta, s. 49.

²⁷⁵ Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelman ratkaisu, Suomen Perusta, s. 50.

²⁷⁶ Ks. Grönroos & Hamilo, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, s. 16-17.

sivuutetaan, niin edessämme on Suomen talouden selkärangan murtavat vaaran vuodet.²⁷⁷

5.3 Perusoikeudet, työllisyys ja maahanmuutto

Perusoikeusuudistusta edeltävä Suomen hallitusmuoto painotti erittäin vahvasti perinteisiä vapausoikeuksia. Tällainen oli hyvin tavallista sen kaltaiselle tyypilliselle 1900-luvun alun oikeusvaltion perustuslaille. Tällaiseen perustuslakiin kuuluvalla perusoikeuskäsitykselle oli ominaista, että perusoikeuksien katsottiin velvoittavan valtiota ja erityisesti lainsäätäjää lähinnä passiivisuuteen. Siten perusoikeudet toteutuivat tämän käsityksen mukaan sitä täydellisemmin mitä vähemmän yksilöiden (negatiivisia) vapauksia rajoittavia normeja lainsäätäjän toimesta asetetaan.²⁷⁸ Tällaisen liberaalin paradigman mukaisessa yhteiskunnassa henkilöt nähdään ennen kaikkea autonomisina markkinatoimijoina.²⁷⁹

Klassisen liberalismiin mukainen tilanne ei enää kuvaa perusoikeuksien kokonaisuudesta muodostuvaa perusoikeusjärjestelmää, jota leimaa hyvinvointivaltioillistumisen ja sosiaalistumisen kirjaaminen perusoikeuksiin. Uudistusta edeltävää perusoikeustilaa voitiin pitää selkeästi vanhentuneena.²⁸⁰ Toisaalta taloudellisena ja sosiaalisena perusoikeutena työllisyysperusoikeus oli jo ennen perusoikeusuudistusta:

Hallitusmuodon II luvussa turvataan taloudellisena ja sosiaalisena perusoikeutena nykyisin ainoastaan oikeus työhön ja työvoiman suoja. Hallitusmuodon 6 §:n 2 momenttiin sisältyi jo alunperin säännös siitä, että kansalaisten työvoima on valtakunnan erikoisessa suojeluksessa. Vuonna 1972 tätä säännöstä täydennettiin säätämällä valtiovallan asiaksi tarvittaessa järjestää Suomen kansalaisille mahdollisuus tehdä työtä, mikäli laissa ei ole toisin säädetty.²⁸¹

Perusoikeusuudistuksessa pyrittiin sekä perinteisten vapausoikeuksien kehittämiseen että perusoikeusturvan laajentamiseen tosiasiallisen tasa-arvon sekä taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien suuntaan.²⁸²

²⁷⁷ Putkonen 2018, Suomen talouden vaaranvuodet, Teoksessa: Veroja, velkaa ja kaverikapitalismia, Suomen Perusta, s. 133.

²⁷⁸ Lämsineva 2002, Perusoikeudet ja varallisuussuhteet, s. 38–39 ja s. 57–59. Ks. myös perusoikeusuudistusta edeltävästä perusoikeusnäkemyksestä. Karapuu 1986, Perusasioita perusoikeuksista, s. 72–73.

²⁷⁹ Tuori 2000, Kriittinen oikeuspositivismi, s. 131.

²⁸⁰ ”Suomen perusoikeusjärjestelmä on vanhentunut verrattaessa sitä kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja toisen maailmansodan jälkeiseen eurooppalaiseen valtiosääntökehitykseen. Se kuvastaa myös puutteellisesti julkisen vallan toimintojen laajentumista useilla eri aloilla, muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon, ympäristönsuojelun sekä opetus- ja sivistystyön piirissä.” Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp)

²⁸¹ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 18.

²⁸² Hallberg 1999, Perusoikeusjärjestelmä, s. 32. Hallituksen esityksessä (HE 309/1993) vp perustuslakien perusoikeussääntelystä todetaan: ”Perusoikeusuudistuksen tärkeimpänä tavoitteena on yksilön oikeuksien perustuslaintasoisien turvan laajentaminen ja vahvistaminen. Ehdotetulla säännöstöllä pyritään parantamaan yksilön oikeusturvaa niin perinteisten vapausoikeuksien kuin taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien alueella sekä luomaan edellytykset ihmisten lisääntyville vaikutusmahdollisuuksille itseään ja

Koska perusoikeusuudistuksen jälkeinen perusoikeusjärjestelmämme toteuttaa sekä sosiaalisia että perinteisiä liberaaleja arvoja, perusoikeussäännökset asettavat yhtäältä julkiselle vallalle tehtäviä ja toisaalta rajoittavat julkisen vallan käyttöä yksilöiden oikeuksien hyväksi.²⁸³ Perusoikeuksien tavoitteista on esitöissä tiivistetty seuraavaa:

”Perusoikeusuudistuksen tärkeimpänä tavoitteena on yksilön oikeuksien perustuslaintasaisen turvan laajentaminen ja vahvistaminen. Ehdotetulla säännöstöllä pyritään parantamaan yksilön oikeusturvaa niin perinteisten vapausoikeuksien kuin taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien alueella sekä luomaan edellytykset ihmisten lisääntyville vaikutusmahdollisuuksille itseään ja elinympäristöään koskeviin asioihin. Uudistuksen tavoitteena on myös lisätä tosiasiallista tasa-arvoa yhteiskunnassa.”²⁸⁴

Oma väitteeni on SAK:n rahoittamassa tutkimuksessani Työllisyyden edistämisen supernormi ollut ja on nyt edelleen, että työllisyyden ja sen edistämisen suhde TSS-oikeuksien ryhmään muodostuu keskeisellä tavalla siitä, että työllisyyden edistämällä voidaan vahvistaa hyvinvointi- eli sosiaalivaltioideologiaan liittyvien oikeuksien rahoituspohjaa. Toisaalta myös perinteisten vapausoikeuksien tehokas toteuttaminen ja turvaaminen vaatii sekin taloudellisia resursseja, jolloin työllistymisen kysymys on niidenkin kannalta relevantti.²⁸⁵

Tässä voidaan toteuttaa samaa logiikkaa, jolla Pöyhönen esittää toimivien markkinoiden turvaamisen olevan eräänlainen kirjoittamaton perusoikeus. Markkinoiden toimivuuden perusoikeusperiaate syntyy siitä, että markkinoiden toimivuus on edellytys erityisesti taloudellisten perusoikeuksien toteutumiselle.²⁸⁶ Samaa logiikkaa noudattaen työllisyydellä olisi taustamerkitys kaikille ja erityisesti sosiaalisille perusoikeuksille välttämättömän rahoitusvaatimuksen myötä. Siltä osin kuin maahanmuutto tarkoittaa heikkoa työllistymistä, se on perusoikeuksien tehokkaan toteuttamisen kannalta haittamaahanmuuttoa.

Ulkomailta hankittava työvoima syrjäyttäessään kotimaista työvoimaa heikentää julkista taloutta. Ulkomailta hankittavan työvoiman saatavuusharkinnan yksi tavoitteista on huolehtia suomalaisilla työmarkkinoilla jo olevien työnhakijoiden mahdollisuuksista työllistyä. Työttömyydestä aiheutuvat julkisen talouden menot saattaisivat pysyä ennallaan tai jopa lisääntyä, jos uusiin työpaikkoihin palkattaisiin suoraan ulkomailta tai töissä olevia korvattaisiin ulkomailta työhön tulevilla.²⁸⁷

elinympäristöään koskeviin asioihin. Uudistuksen tavoitteena on myös lisätä tosiasiallista tasa-arvoa yhteiskunnassa. Myös perusoikeuksien henkilöllistä soveltamisalaa on tarkoitus laajentaa.”

²⁸³ Tästä pyrkimyksestä HE 309/1993 vp, s. 15

²⁸⁴ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp)

²⁸⁵ Kavonius 2005, työllisyyden edistämisen supernormi.

²⁸⁶ Pöyhönen 2000, Uusi varallisuus oikeus, s. 83

²⁸⁷ www.sak.fi/ajankohtaista/uutiset/kymmenen-faktaa-ulkomaisen-tyovoiman-saatavuusharkinnasta

Maahanmuuttajia ei voi työvoiman tarpeen kannalta kohdella yhtenä ryhmänä, kuten Viren on todennut:

Vaikka järjestään kaikki tutkimukset ja tilastot kertovat, että maahanmuuttajien välillä on valtavia eroja työllisyysasteissa ja tuottavuudessa, he puhuvat vain "maahanmuuttajista", ikään kuin olisi olemassa jokin edustava tai tyypillinen "maahanmuuttaja". Mutta jos maahanmuuttajien työllisyysosuuksien (työllisten osuus koko väestöstä) vaihteluväli pelkästään kansalaisuuksittain on peräti 4:n ja 64:n välillä, ei tällaisesta käsitteestä juuri kannata puhua. Suomi ei ole enää keskiaikainen agraariyhteiskunta, joka tarvitsee vain "työvoimaa" (käsipareja), siksi on pakko puhua työtekijöiden/ maahanmuuttajien koulutuksesta, ammasteista, kielitaidosta, kulttuuritaustasta ja niin edelleen. Ja tietenkin on puhuttava siitä, mille toimialoille ja ammatteihin työvoimaa "tarvitaan".²⁸⁸

Suuri ongelma julkisen talouden kannalta on, jos maahan tulee paljon ihmisiä humanitaarisina maahanmuuttajina, joiden työllistyminen on hyvin heikkoa. Eri maahanmuuttajaryhmien erilaiset julkisen talouden vaikutukset selittyvät merkittävältä osin ryhmien työllistymisen eroissa. Maahanmuuttajien työllisyysaste on Suomessa noin 50 prosenttia, kun se koko väestön keskuudessa on noin 70 prosenttia (molemmat tutkimuksessa vuodelta 2016). Maahanmuuttajaryhmien työllisyysasteissa on lisäksi suuria eroja. Siinä missä esimerkiksi Lähi-idästä ja Somaliasta tulevat muuttajat ovat hyvin heikosti työllistyviä, on EU-maista tulevista muuttajista töissä suunnilleen yhtä suuri osa kuin koko Suomen väestöstä. Ryhmien välisiä työllisyyseroja kuvaa hyvin se, että Virosta ja Ruotsista tulevien muuttajien työllisyysaste on välillä ollut jopa hieman parempi kuin kantaväestön noin seitsemässäkymmenessä prosentissa oleva työllisyysaste, kun taas esimerkiksi Somaliasta ja Irakista tulevien muuttajien työllisyysaste on vain hieman yli 20 prosenttia.²⁸⁹ Viren ottaa puolestaan esille, että tämänkaltaiset havainnot ovat kansainvälisiä:

On myös paikallaan muistuttaa, että esimerkiksi vuonna 2016 maahanmuuttajien työttömyysaste oli TEM:n (Työ ja elinkeinoministeriön) mukaan yli 30 %, eli nelinkertainen kantaväestöön verrattuna. Eikä 2016 suinkaan ollut mikään poikkeuksellinen havainto, Maahanmuuttajat löytävät töitä avoimilta työmarkkinoilta paljon huonommin kuin kantaväestö jääden useasti viranomaisten tukitoimenpiteiden varaan. Joidenkin kansalaisuuksien (lähtömaiden) suhteen tilanne on todella synkkä; työttömyysasteet ovat jopa luokkaa 60-80 % ja joidenkin osalta sama tilanne on jatkunut jo yli 15 vuotta. Samanlainen tilanne näyttää toki vallitsevan kaikkialla muuallakin maailmassa. Jos maahanmuuttoa rajusti kasvatettaisiin, nämä luvut tuskin kaunistuisivat.²⁹⁰

Perusoikeuksien rahoituspohjan kannalta ei ole kuitenkaan merkitystä vain työllisyyden määrällä, vaan myös työllisyyden laadulla on ratkaiseva merkitys.

²⁸⁸ Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelmien ratkaisu, Suomen Perusta, s. 16.

²⁸⁹ Grönroos & Hamilo, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, s. 31

²⁹⁰ Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelman ratkaisu, Suomen Perusta, s. 19.

Lopulta ratkaisevana voidaan pitää Virenin tavoin sitä, kuinka paljon henkilö tuo rahaa julkiseen talouteen:

Tilastokeskuksen ja muutenkin varsin yleisesti käytetty taloudellisen huoltosuhteen määritelmä "väestörakennetta mitataan ns. taloudellisella huoltosuhteella, jossa lasketaan kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohti" on itse asiassa harhaanjohtava, koska kyseinen mittari tukeutuu "nuppilukuihin" eikä "rahamääriin", joista taloudessa loppujen lopuksi on kyse. Jos Bill Gates muuttaisi Suomeen, ei se näkyisi mitenkään ns. taloudellisessa huoltosuhteessa, vaikka Gates kykenisi maksamillaan veroillaan elättämään lähestulkoon kaikki eläkeläiset.²⁹¹

Koska suomalainen hyvinvointijärjestelmä rakentuu merkittävältä osin progressiivisen verotuksen varaan, keskittyy veronmaksu hyvin vahvasti korkeammille tuloluokille. Vastaavasti moni matalapalkka-alalla työssä käyvä käyttää julkisesti tuotettuja palveluita ja saa myös tulonsiirtoja, kuten lapsilisiä tai asumistukea. Näin ollen matalapalkka-aloilla työskentelevät käyttävät usein enemmän julkisia palveluita ja saavat tulonsiirtoja kuin maksavat veroja. Kun eri maahanmuuttajaryhmien julkisen talouden vaikutuksia tarkastellaan henkilön pääasiallisen toiminnan mukaan, voidaan huomata, että esimerkiksi Somaliasta, Irakista ja Thaimaasta tulleiden työlliseksi luokiteltavien ihmistenkin julkisen talouden vaikutus on keskimäärin negatiivinen.²⁹² Elo on nostanut esille, että Ruotsissa on havaittu maahanmuuttajien kuluttavan joitakin julkisten palveluiden resursseja enemmän kuin kantaväestö:

Tullberg on myös ottanut huomioon, että maahanmuuttajat käyttävät enemmän koulu-, terveydenhoito- ja oikeuslaitoksen resursseja. Ekbergin arvio perustuu myös oletukseen, että maahanmuuttajat ovat yliedustettuina rikostilastoissa tai käyttävät enemmän koululaitoksen ja sosiaalitoimen resursseja, mutta hän ei laske kustannuseroa yhtä täsmällisesti. Tullberg käyttää koulu- ja terveydenhoitopalveluiden kuluissa maahanmuuttajilla kerrointa 1,25, mikä tarkoittaa, että jokaisen maahanmuuttajan koulu- ja terveydenhoitopalvelut maksavat keskimäärin 25 prosenttia enemmän kuin kantaruotsalaisen. Tullberg käyttää perusteena havaintoja, että esimerkiksi maahanmuuttajavaltaisilla alueilla ovat koulut ja sairaalat saavat lisärahoitusta, joka osittain perustuu niin sanottuun positiiviseen syrjintään. Tullberg pitää kerrointa 1,25 maltillisena arviona maahanmuuttajista aiheutuvista palveluiden lisäkuluista.²⁹³

Ulkomaalaistaustaiset ovat selvästi yliedustettuja alimmissa tuloluokissa ja aliedustettuja ylimmissä tuloluokissa. Niinpä ylimmässä desiilissä heidän osuutensa on vajaat kolme prosenttia kun tulojen ollessa yhtä suuret kaikissa tuloluokissa heidän osuutensa olisi sekin 10 %. Taustalla on kaksi syytä: maahanmuuttajien työllisyysasteet ovat keskimäärin paljon alhaisempia kuin kantaväestöllä. Vuonna 2018 kantaväestön luku oli 73.4 % ja ulkomaan kansalaisten 53.1 %. Ns. pakolaismaista tulleilla työllisyysasteet olivat alle 20

²⁹¹ Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelman ratkaisu, Suomen Perusta, s. 17.

²⁹² Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, s. 31-32.

²⁹³ Elo 2015, Kansankodin kuolinvuoteella, Ruotsalainen hyvinvointivaltio ja maahanmuutto, s. Suomen Perusta, s. 27.

%. Eroa kasvattaa vielä se, että kantaväestöllä palkat (keskimäärin) ovat selvästi korkeammat kuin maahanmuuttajilla, jopa niinkin paljon kuin 50 %. Tuloksena ovat sitten havaitut tuloerot, jotka joidenkin kansalaisuuksien osalta ovat todella suuret. Esimerkiksi somaleilla veronalaiset mediaanitulot ovat ETK:n mukaan (Busk ym. 2016, s. 56), vain n. 8000 euroa (ilman, että ne suuresti riippuisivat maassaoloajasta), kun taas virolaisilla luku on 22000 euroa.²⁹⁴

Esimerkiksi vuonna 2011 irakilaiden ja somalien työllisyysaste oli 23 %, kun se koko väestön osalta oli tuolloin 68 %. Maassa tuolloin jo parikymmentä vuotta asuneiden irakilaiden työllisyysaste oli vain 43 % ja somalien 37 %. Työllisyys ei siis näiden ryhmien osalta nouse lähelle kantaväestön työllisyyttä pitkien aikojenkaan maassaolon jälkeen.²⁹⁵

Humanitaariset maahanmuuttajat työllistyvät siis erittäin heikosti ja työllistyneetkin tienaa usein niin vähän, että he heikentävät julkisen talouden tasapainoa käyttämällä enemmän palveluita ja saamalla enemmän tulonsiirtoja kuin maksavat veroja.²⁹⁶

Työllisyysperusoikeuden kannalta tärkeä tavoite on mahdollistaa työntekijöiden eläminen palkallaan sekä sen lisäksi työn verotuksen myötä resurssien tuottaminen julkiseen talouteen. Molemmat tavoitteet vaarannetaan, kun maahanmuuttopolitiikka johtaa työn halpuuttamiseen saatavuusharkinnan poistamisen myötä:

”Saatavuusharkinnan poistamisesta hyötyisivät matalapalkka-alojen työnantajat ja muuttajat itse. Häviäjiä ulkomaisen halpatyövoiman tulon vapauttamisessa olisivat taas suomalaiset matalapalkka-alojen työntekijät ja Suomen julkinen talous. Työnantajilla ei ole painetta nostaa palkkoja, jos ulkomailta on aina saatavilla työvoimaa, joka on valmis tekemään työn suomalaista työntekijää halvemmalla. Ulkomailta tuleva heikosti koulutettu muuttaja on usein valmis tekemään työtä suomalaista työntekijää pienemmällä palkalla ja heikommilla työehdoilla, koska palkkataso verrattuna lähtömaahan nousee joka tapauksessa merkittävästi. Pääseminen korkeamman elintason länsimaahan on usein palkkaa merkittävämpi tekijä muuttajalle. Suomalainen matalapalkka-alojen työntekijä häviää halpatyövoiman maahanmuuton vapauttamisessa siinä, että hänen palkkakehityksensä heikkenee, koska työnantajien ei tarvitse käyttää palkankorotuksia keinona houkutellessa työvoimaa. Suomen julkisen talouden näkökulmasta ulkomaisen halpatyövoiman vapauttamisella on myös negatiiviset vaikutukset. Matalapalkkatöiden palkkatason heikentyessä entisestään yhä useampi työläinen ei tule toimeen palkallaan ja tarvitsee yhteiskunnan tulonsiirtoja. Ulkomaisen halpatyövoiman työllisyysaste laskee lisäksi muutamassa vuodessa alle samanikäisen suomalaisen tason, palkkakehitys on heikko ja nettotulonsiirrot ovat negatiivisia verrattuna kantaväestöön. On

²⁹⁴ Viren 2020, Ratkaiseeko maahanmuutto kuntien talousongelmat? Suomen perustan julkaisemassa teoksessa ”Kummallisvaalit 2021 – Mistä kuntavaaleissa 2021 on kyse?” s. 91-92.

²⁹⁵ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, s. 35.

²⁹⁶ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, s. 34.

poliittinen valinta, halutaanko maahanmuuttopolitiikkaan liittyvillä päätöksillä edistää matalapalkka-alojen työnantajien ja ulkomaisen halpatyövoiman vai suomalaisten matalapalkka-alojen työntekijöiden ja Suomen julkisen talouden etua.²⁹⁷

Työvoiman saatavuusharkinnan osalta on huomioitava myös seuraava SAK:n tiedottama havainto siitä, mitä on opittu Ruotsin esimerkistä. Kyse ei ole vain taloudellisesta kysymyksestä, vaan tähän liittyy erilaisen rikollisuuden kasvun riskin myötä myös turvallisuuden heikentymisen riski:

Ruotsi ei ole saavuttanut toivomiaan tuloksia luopumalla saatavuusharkinnasta. OECD:n tutkimuksen mukaan työtekijöitä on rekrytoitu ulkomailta paljon aloille, joilla on muutoinkin työvoiman yltäjäntä, eikä työvoimapula-aloille, kuten hallitus toivoi.

Myös DELMI:n tutkimusten mukaan työlupia on myönnetty enimmäkseen aloille, joilla ei ole työvoimapulaa. Suurin osa tulijoista on hakenut samalla myös turvapaikkaa. Ruotsin valtion tarkastusvirasto huomautti, että niin maahanmuuttoviraston työehtojen ennakkovalvonnassa kuin työsuojeluviranomaisten jälkivalvonnassa on paljon puutteita

Myös ruotsalaisen palkansaajakeskusjärjestön LO:n mukaan tarveharkinnasta luopuminen on tuonut mukaan vakavia lieveilmiöitä, kuten työlupien kaupittelua, harmaata taloutta ja muuta rikollisuutta.²⁹⁸

Positiiviset oikeudet, TSS-oikeudet tai hyvinvointioikeudet edellyttävät julkisen vallan toimintojen laajentumista useilla eri aloilla, muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon, ympäristönsuojelun sekä opetus- ja sivistystyön piirissä. Positiivisten perusoikeuksien toteuttaminen edellyttää tästäkin syystä yleensä julkisia taloudellisia resursseja huomattavasti suuremmassa määrin kuin negatiivisten vapausoikeuksien. Haittamaahanmuutto erityisesti positiivisten hyvinvointioikeuksien kannalta on sellaista, joka vähentää tai vaarantaa perusoikeuksien toteuttamisen vaatimaa rahoitusta.

Toisaalta vapausoikeuksien kaventamisella saattaa olla seuraavanlainen taloudellisia resursseja ja sitä myöten myös sosiaalisten perusoikeuksien toteuttamista koskeva tärkeä vaikutus:

Tapahtumia voi tarkastella moneltakin kantilta. Oman arvo- ja asennemaailmani lähtökohdista en ymmärrä, miten arabit *viitsivät* riehua jossakin kaukaisessa maassa julkaistujen pilapiirrosten vuoksi kuukausikaupalla, kun suurempiakin ongelmia varmasti olisi ihan kotinurkillä. Sellaisia kuin yli puolta väestöstä koskettava työttömyys, tieteellisteknologinen primitiivisyys, näivettynyt kulttuurielämä (jolla viittaa esimerkiksi siihen, että suomeksi julkaistaan vuosittain kymmenen kertaa enemmän kirjallisuutta kuin arabiaksi) ja totalitaarinen hallintojärjestelmä. Pidän ihmeellisenä, että tällaisissa oloissa elävät

²⁹⁷ Salminen 2018, Kuinka kalliiksi halpatyövoima tulee? Suomen Perusta. Lainaus tutkimuksen keskeisten tulosten esittelystä.

²⁹⁸ Kymmenen faktaa ulkomaisen työvoiman saatavuusharkinnasta | SAK 12.10.2017
www.sak.fi/ajankohtaista/uutiset/kymmenen-faktaa-ulkomaisen-tyovoiman-saatavuusharkinnasta

ihmiset katsovat keskeiseksi asiakseen kyllätä, millaisia pilakuvia tuhansien kilometrien päässä, toisessa kulttuuriipiirissä, ilmestyvät lehdet julkaisevat.

Vai ovatko nämä asiat kytköksissä toisiinsa? Onko muslimimaailma nykyisessä jamassaan juuri siksi, että muslimit haluavat kuluttaa päivänsä mihin tahansa muuhun paitsi omien elinolojensa kohentamiseen ja oman henkisyystasonsa kohottamiseen? Ovatko tällaiset reaktiot emiirien ja kalifen keino pitää yllä nykyisiä diktatorisia järjestelmiä? Niin kauan kuin alamaiset polttavat länsimaiden lippuja kadulla, he eivät ole syöksemässä emiiriä ja kalifia vallasta.²⁹⁹

5.4 Maahanmuutto ja hyvinvointivaltion henkisen perustan romahdus

Evoluutiopsykologinen paluu juurillemme voi auttaa ymmärtämään joitakin enemmän tai vähemmän vaikuttavia vaistomaisia paineita, joita kohdistuu normien hyväksyttävyyteen ja kannatettavuuteen. Ihmisen yhteisöllistä jäsenyisyyttä evoluutiopsykologisesta näkökulmasta tarkasteltaessa on huomioitava, että ihminen on geneettisen evoluutionsa puolesta sopeutunut elämään huomattavasti pienemmissä yhteisöissä kuin sellaisissa, joita modernien valtioiden oikeusyhteisöt tai ylikansalliset yhtenäiskulttuurit edustavat. Suuret yhteisöt voidaan nähdä vasta historiallisen ajan tuotteina, joihin ihminen ei ole varsinaisesti geneettisesti sopeutunut niiden ihmiselle tuottamista huomattavista hyödyistäkään ja ilmeisestä hyvästä kulttuurillisesta sopeutumisesta huolimatta.³⁰⁰

Ihmisrodun varhaisimpien edustajien ja niiden välittömien edeltäjien kollektiivinen identiteetti oli vahva. Nämä eläimet olivat olemassa ainoastaan yhteisönsä jäseninä: eristetty yksilö olisi pian ollut kuollut yksilö. Solidaarisuuden ja epäitsekkyuden vaistot kohdistuivat silti vain omaan ryhmään, mutta eivät muiden ryhmien jäseniin. Moraaliin ja oikeuteen liittyvää sopimista muokkaava kulttuurievoluutio on kuitenkin sopeuttanut ihmistä valtavalla vauhdilla (geneettiseen evoluutioon nähden) elämään suuremmissa yhteisöissä normien avulla.³⁰¹ Nykyäänkin pienten ryhmien osalta sen jäsenten keskinäistä yhteisymmärrystä ja solidaarisuutta vaativat emotionaaliset paineet voidaan silti ainakin McGuiren mukaan nähdä selkeästi voimakkaampina verrattuna tilanteeseen suurten ryhmien jäsenten kesken.³⁰² De Waalin mukaan ihmisen historiassa on runsaasti esimerkkejä siitä, että moraaliperiaatteet kohdistuvat omaan ryhmään ja niitä sovelletaan vain vastentahtoisesti muihin.

²⁹⁹ Halla-aho, Scripta 53, 2.2.2006. Profeettaa loukkaamatta, sananvapaudesta tinkimättä.

http://www.halla-aho.com/scripta/profeettaa_loukkaamatta_sananvapaudesta_tinkimatta.html

³⁰⁰ Ihmisen sosiaalisuudesta ja ryhmien koosta on olemassa todistusaineistoa kivikauden ihmisryhmistä ja alkukantaisista heimoista. Meitä lähellä olevat apinalajit tarjoavat myös vertailumahdollisuuden. Ks. Vanhanen 2001, Yhteiskuntatieteiden darwinilainen kritiikki, s. 179. Ihminen on useiden evoluutiopsykologien näkemysten mukaan, joita Blackmore on koonnut yhteen, elänyt kivikautisessa metsästäjä-keräilijämenneisyydessään 100–250 yksilön laumoissa. Ks. Blackmore 2000, Meemit – kulttuurigeenit, s. 71. Gruter puolestaan esittää omiin lähteisiinsä vedoten näiden esi-isiemme laumojen kooksi 50–200 yksilöä. Gruter 1991, Law and The Mind: Biological Origins of Human Behavior, s. 4.

³⁰¹ Ks. Hayek 1998, Kohtalokas ylimieli, 20. Ks. myös Wilson 2001, Konsilienssi, s. 194.

³⁰² Ks. McGuire 1999, Evolutionary Theory and the Limits of Law, s. 29–30.

Tämä on koherenssissa sen kädellisten piirissä yleisesti havaitun piirteen kanssa, että solidaarisuus yhteisön jäsenten kesken on selkeästi vahvempaa kuin suhteessa ryhmän ulkopuolisiin saman lajin yksilöihin.³⁰³

Tämä edellä mainittu evoluutiopsykologinen näkökulma on yksi mahdollinen taustasy seltttämään niitä Putnamin havaintoja, joiden perusteella solidaarisuuden ja sosiaalisen pääoman kannalta yhteisöllisyyden kokemus on tärkeää. Yksi mahdollisuus muodostaa vahvaa solidaarisuutta ja sosiaalista pääomaa on syvällisesti jaetut perusoikeudelliset perusarvot. Pohjoismaissa on saatu vahvaa kannatusta hyvinvointivaltiolle ja sitä on toteutettu myös sosiaalisten perusoikeuksien muodossa. Putnamin kotimaassa Yhdysvalloissa näin ei ole tapahtunut, vaikka perinteisiä vapausoikeuksia painottavaan perustuslakiin sitouttaminen on luonut vahvan yhteisön, jossa tosin viime aikoina on ollut jokaiselle vähänkään USA:n tilannetta seuraavalle nähtävissä jonkinlaista hajaannusta ja sosiaalisen pääoman häviämistä. Toisaalta viime aikoina juuri mitään erimielisyyttä ei ole siitä, että varsinkin suuressa massamuuttomaassa Ruotsissa on tapahtunut selkeää rinnakkaisyhteiskuntien muodostumista.

Monikulttuurisuuden negatiiviset vaikutukset näkyvät yhteiskunnan sisäisessä luottamuksessa jo kauan ennen avoimia etnisiä konflikteja. Yhteiskunnan sisäisen luottamuksen asteittainen häviäminen on ensimmäisiä monikulttuurisuuden vaikutuksia, kun kulttuurillisen moninaisuuden kasvu rikkoo yhteisiin arvoihin ja kulttuuriin perustuvan yhteiskunnan yhteishengen. Yksi tunnetuimmista monikulttuurisuuden ja yhteiskunnassa vallitsevan luottamuksen välistä suhdetta tutkinut tieteilijä on yhdysvaltalainen sosiologi Robert Putnam. Harvardin yliopiston yhteiskuntatieteiden professorina toiminut Putnam tunnetaan etenkin hänen sosiaalista pääomaa käsittelevistä tutkimuksistaan ja teoksestaan *Bowling Alone: Collapse and Revival of American Community* (2000), jossa hän käsitteli yhdysvaltalaisen yhtenäiskulttuurin ja kansalaisyhteiskunnan heikentymistä. Putnam jatkoi saman teeman käsittelyä vuonna 2007 *Scandinavian Political Studies* - aikakausikirjassa julkaistulla tutkimuksellaan, jossa hän selvitti laajoihin tutkimusaineistoihin perustuen monietnisyyden vaikutusta yhteiskunnan sisäiseen luottamukseen eri asuinalueilla.³⁰⁴

Joka tapauksessa aito yhteisöllisyys on sosiaalisen pääoman ja solidaarisuuden edellytys. Jos siis maahanmuuttopolitiikka merkitsee Suomen muuttumista lähinnä globaaliksi sosiaalitoimistoksi, niin samalla vaarannetaan yhteisöllisyys ja yhteisöllisyyteen liittyvä vastavuoroisuus sosiaalisten perusoikeuksien perustana. Samalla sosiaalisten perusoikeuksien ja sitä myötä koko perusoikeusjärjestelmän ja oikeusjärjestelmän perusteita rapautetaan. Sillä ei ole enää samaa henkistä pohjaa.

³⁰³ Ks. De Waal 1998, Hyväluontoinen. Oikean ja väärän alkuperä ihmisissä ja muissa eläimissä, s. 40–41.

³⁰⁴ <https://www.chronicle.com/article/robert-putnams-research-on-diversity/>
Putnam 2000, *Bowling alone : the collapse and revival of American community*.

Keskeinen teos sosiaalisen pääoman käsittelyn kannalta on myös: Putnam, 2002: *Democracies in flux: the evolution of social capital in contemporary society*.

5.5 Maahanmuutto sosiaaliturvan heikentäjänä

Perustuslain 19 §:n mukaan:

Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.

Tämän sääntelyn taustalla on hyvinvointiyhteiskunnan turvaaminen perustuslain tasolla:

Hyvinvointiyhteiskuntaan kuuluu oikeus turvalliseen elämään riippumatta yksilön asemasta työelämässä, perhesuhteista ja sosiaalisesta asemasta tai muista vastaavista tekijöistä. Tämän periaatteen mukaisesti perustuslaissa ehdotetaan asetettavaksi lainsäätäjälle velvoite taata perustoimeentulon turva tilanteissa, joissa yksilöllä ei ole mahdollisuutta hankkia toimeentuloa. Työttömyys, sairaus, työkyvyttömyys, vanhuus, lapsen syntymä ja huoltajan menetys ovat tyypillisesti tilanteita, joissa yksilön toimeentulomahdollisuudet ovat merkittävästi heikentyneet.³⁰⁵

Perustuslakivaliokunta on myös täsmentänyt tätä oikeutta mm. seuraavasti. Mikäli resurssit riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin puuttuvat, on sillä selkeä yhteys myös muihin oikeuksiin, ja vakavimmillaan PL 7 §:n turvaamaan oikeuteen elämään.

Perustuslain 19 §:n 3 momentissa mainitulle oikeudelle riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin on vakiintunut tietty oikeudellinen sisältö ja arviointiperusteet. Palvelujen riittävyyden arvioimisessa lähtökohtana on niiden mukaan sellainen palvelujen taso, joka luo "jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä" (ks. HE 309/1993 vp, s. 71/II). Viittaus jokaiseen terveyspalveluihin oikeutettuna edellyttää "viime kädessä yksilökohtaista arviointia palvelujen riittävyydestä" (ks. PeVL 30/2013 vp, s. 3/I). Oikeus riittäviin terveyspalveluihin turvaa vakavimmissa tilanteissa perustuslain 7 §:ssä perusoikeutena turvattua oikeutta elämään (ks. PeVL 65/2014 vp, s. 4/II).³⁰⁶

³⁰⁵ Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 70.

³⁰⁶ PeVL 15/2018 vp

Kun taloudellisesti haitallinen maahanmuutto uhkaa heikentää vakavasti perusoikeuksien toteuttamisen vaatimaa taloudellista perustaa, niin se siis uhkaa myös vakavimmissa tapauksissa jopa PL 7 §:ssä säädettyä oikeutta elämään.

Julkiselle taloudelle raskas perusoikeus on myös velvoite huolehtia asumisen oikeudesta, jota perustuslakivaliokunnassa on laajennettu pitkälle oikeudeksi itsenäiseen asumiseen:

Asumisen tukea koskevalla sosiaaliturvalla on merkitystä perustuslain 19 §:n 4 momentin kannalta (PeVL 17/2014 vp, PeVL 10/2011 vp). Säännöksen mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Julkinen valta toimeenpanee tätä perustuslain mukaista toimintavelvoitetta muun muassa asumistukijärjestelmän kautta. Asumistuki on merkityksellinen myös perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitetun perustoimeentulon turvan ja 1 momentin mukaisen välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon kannalta (PeVL 59/2016 vp, s. 2, PeVL 17/2014 vp, s. 2/1).³⁰⁷

Negatiivisimmat vaikutukset Suomen julkiselle taloudelle kymmenen suurimman maahanmuuttajaryhmän joukossa on Somaliasta ja Irakista tulleilla muuttajilla. Näistä maista tulleiden työikäisten muuttajien Suomen julkiselle taloudelle henkeä kohden aiheuttama vuosittainen nettovaikutus on 13 – 14 000 euroa negatiivinen. Maahanmuuttajien lähtöalueita tarkasteltaessa suurimmat nettokulut aiheutuvat Lähi-idän, Pohjois-Afrikan ja Keski-Aasian alueelta tulevista muuttajista. Keskimääräinen työikäisen kyseiseltä alueelta tulevan muuttajan vuosittainen nettovaikutus Suomen julkiselle taloudelle on noin -10 000 euroa. Edellä esitetyt luvut ovat keskiarvoja koko työikäiselle väestölle ja julkisen talouden vaikutus vaihtelee maassaoloajan mukaan. Julkisen talouden vaikutus tapahtuu jokaisena vuotena niin kauan kuin maahanmuuttaja on Suomessa.³⁰⁸

Maahanmuuton julkisen talouden vaikutuksista on olemassa paljon tutkimustietoa. Vaikka nuorten työikäisten henkilöiden maahanmuutto auttaa kohentamaan väestöllistä huoltosuhdetta, eli työikäisten ja ei-työikäisten välistä suhdetta, ei useimpien maahanmuuttajaryhmien vaikutus Suomen julkiseen talouteen ole positiivinen. Eri maahanmuuttajaryhmien julkisen talouden vaikutukset vaihtelevat suuresti. Siinä missä Saksasta tullut muuttaja maksaa enemmän veroja kuin käyttää julkisia palveluita ja saa tulonsiirtoja, on Afrikasta ja Lähi-idästä tulevilla muuttajilla tilanne päinvastainen. Humanitaariset maahanmuuttajat työllistyvät merkittävästi kantaväestöä heikommin, eikä ero katoa edes vuosikymmenien Suomessa asumisen jälkeen. Myös merkittävä osa työperäisestä maahanmuutosta on Suomen julkisen talouden kannalta epäedullista. Pienipalkkaista työtä tekevät ovat vähäisen veronmaksun ja laajan palvelujen sekä tulonsiirtojen käytön vuoksi keskimäärin nettosaajia.³⁰⁹

³⁰⁷ PeVL 51/2017 vp, s. 2.

³⁰⁸ Grönroos & Hamilo, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja s. 27.

³⁰⁹ Grönroos & Hamilo, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja s. 38.

Jordanian pakolaisleireillä yksi pakolainen maksaa vuodessa noin 2500 euroa. Lukua on hyvä verrata humanitaaristen maahanmuuttajien negatiiviseen julkisen talouden vaikutukseen. Työikäinen Lähi-idän, Pohjois-Afrikan ja Keski-Aasian alueelta tuleva muuttaja maksaa suomalaiselle yhteiskunnassa vuodessa nettona noin 10 000 euroa. Jotkut humanitaariset muuttajaryhmät tulevat Suomen julkiselle taloudelle vielä tätäkin kalliimmiksi.³¹⁰

Merkittävä osa maahanmuutosta muodostaa näin olen selkeän uhan sosiaalisten oikeuksien toteuttamisen kannalta. Euroopan unionissa on pyritty harjoittamaan turvapaikanhakijoiden taakanjakoa, mikä tarkoittaa unionin alueella olleiden humanitaaristen maahanmuuttajien jakamista tasaisin eri jäsenvaltioihin. Termi ”taakanjako” jo itsessään viittaa vahvasti siihen, että humanitaariset maahanmuuttajat ovat, tai heidän ainakin nähdään olevan, jonkinlainen taakka yhteiskunnalle.³¹¹

³¹⁰ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 99.

³¹¹ Grönroos & Hamilo, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, s. 17.

6 MAAHANMUUTTO JA TURVALLISUUS

6.1 Oikeus turvallisuuteen ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen

Perusoikeusuudistuksessa turvallisuus ja henkilökohtainen koskemattomuus haluttiin nostaa selkeästi perusoikeussuojan piiriin:

Henkilökohtainen koskemattomuus ja turvallisuus olisivat perustuslaissa uusia oikeuksia, vaikkakin niistä edellinen on jo aikaisemmin johdettu hallitusmuodon 6 §:ssä säädetystä hengen ja henkilökohtaisen vapauden turvasta.³¹²

Perustuslakivaliokunta on myös katsonut, että näiden oikeuksien turvaaminen edellyttää julkiselta vallalta aktiivisuutta:

Ehdotetuilla rangaistussäännöksillä on tarkoitus tehostaa etenkin perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvatus elämän sekä henkilökohtaisen vapauden, koskemattomuuden ja turvallisuuden suojaa. Tämä suoja on perinteisesti toteutettu erityisesti kriminalisoimalla näitä oikeuksia koskevat loukkaukset rikoslaissa. Perustuslain säännös turvaa siinä mainittuja oikeushyviä julkisen vallan toimenpiteiltä ja edellyttää, että valtio lainsäädäntötoimin turvaa näitä oikeuksia muita ulkopuolisia loukkauksia vastaan (HE 309/1993 vp, s. 46/l).³¹³

Mikäli maahanmuuton myötä lisääntyvät tilanteet, jossa perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvatus elämän sekä henkilökohtaisen vapauden, koskemattomuuden ja turvallisuuden suojaa ihmisten käytännön elämässä lisääntyvästi rikotaan, niin kyse on perusoikeuksien tehokkaan toteuttamisen kannalta relevantista näkökulmasta. Sellainen rikollisuus, joka suuntautuu ihmisten henkilökohtaista vapautta, koskemattomuutta ja turvallisuutta vastaan merkitsee sitä, että nämä oikeudet eivät toteudu täydellisesti. Mitä enemmän on tällaista rikollisuutta sitä huonommin nämä oikeudet toteutuvat käytännössä ihmisten elämässä.

Monikulttuurisuuden kasvu vähentää yhteiskunnan sisäistä yhtenäisyyttä eli sosiaalista pääomaa. Mitä monietnisempi alue on, sitä vähemmän ihmiset luottavat naapureihinsa, osallistuvat vapaaehtoistoimintaan ja antavat rahaa hyväntekeväisyyteen. Monikulttuurisuuden ymmärretään olevan konfliktien lähde länsimaiden ulkopuolella. Länsimaissa monikulttuurisuudella tarkoitetaan kuitenkin eri kulttuurien sopuisaa rinnakkaineloa, jonka ainoana uhkana pidetään kantaväestön suvaitsemattomuutta. Länsimaissa monikulttuurisuuteen liittyvät konfliktit eivät rajoitu kantaväestön ja maahanmuuttajien välille, vaan hyvin tyypillistä on eri uskontoa tai etnisyyttä edustavien maahanmuuttajaryhmien välinen viha ja väkivalta. Tietyt maahanmuuttajaryhmät ovat huomattavasti yliedustettuina väkivaltarikosten ja

³¹² Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 17.

³¹³ PeVL 26/2014 vp, s. 2.

seksuaalirikosten tekijöissä. Erityisesti islamilaisista maista tulleet ovat hyvin voimakkaasti yliedustettuja seksuaalirikostilastoissa.³¹⁴

Filosofi Jukka Hankamäki on havainnut maahanmuutossa seuraavanlaisen haittavaikutuksen:

”Ongelmana näyttää olevan se, että maahanmuuttajaryhmät eivät sopeudu meidän arvoihimme eivätkä siitä syystä koe vastaanottajamaitaan omiksi isänmaikseen. Siksi maahanmuuttajat eivät tunne sellaista yhteisvastuuta, joka sitouttaisi heidät kotimaidemme yhteiskuntajärjestykseen vaan konfliktin sattuessa nuo ryhmät alkavat pahimmassa tapauksessa nähdä vastaanottajamaansa vihollisena. Tämän osoittavat Amsterdamin, Kööpenhaminan, Lontoon, Pariisin ja Tukholman maahanmuuttajamellakat.”³¹⁵

Vastaava on tuotu esille Grönroosin kirjoituksessa ajatuspajojen yhteisjulkaisuissa:

Luottamusyhteiskunnan hajoaminen etnisen diversiteetin lisääntymisen myötä näkyy myös turvallisuuden heikentymisenä. Monet maahanmuuttajaryhmät ovat huomattavasti yliedustettuina etenkin väkivalta ja seksuaalirikosten tekijöinä.

Terrorismin lisääntyminen on myös laskenut turvallisuutta. Saddam Husseinin Irak ja Titon Jugoslavia nousevat toisinaan esiin esimerkkeinä kansalaisvapauksien kustannuksella kasassa pidetyistä monikulttuurisista valtioista. Samansuuntaisia kehityskulkuja on nähtävissä myös nykypäivän monikulttuuristuvassa Euroopassa.³¹⁶

Maahanmuuton myötä syntyy myös riski siitä, että Suomen eri etnisten väestöryhmien rauhalliset ja kunnioittavat välit korvautuvat muualta maailmasta tutulta historiallisesti pitkältä vihalta. Lähi-idästä tuttua asennoitumista on nähtävissä esimerkiksi seuraavassa Elon Ruotsista poimimasta havainnosta:

Antisemitistisiin tekoihin ja rikoksiin syöllistyvät lähinnä Malmön suuren muslimiyhteisön jäsenet. Malmön 300 000 asukkaasta noin 20 prosenttia on muslimeita. Malmöstä raportoidaan enemmän antisemitistisiä rikoksia kuin mistään muusta ruotsalaisesta kaupungista. Malmön kaupunki isännöi Eurovision laulukilpailuita vuonna 2013. Paikallinen nuorisojengi kysyi israelilaisilta toimittajilta, että ovatko he juutalaisia. Pelokkaat toimittajat valehtelivat olevansa Kyprokselta. Nuoret tivasivat, että ”missä juutalaiset ovat, haluamme räjäyttää heidän majapaikkansa”. Ruotsissa raportoitin 190 antisemitististä rikosta vuonna 2013. Ruotsin 15-17 000 ihmisen juutalaisyhteisö on ohjeistanut jäseniään, että nämä eivät kaikkialla käyttäisi juutalaisia tunnuksia turvallisuussyistä. Esimerkiksi Malmössä on alueita, joille ei ole syytä mennä kipa päässä ja Daavidin tähti -riipus näkyvästi kaulalla.³¹⁷

³¹⁴ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja s. 52.

³¹⁵ Hankamäki, Jukka (2009): Sensuurin Suomi. Books on Demand GmbH, Helsinki, s 263.

³¹⁶ Grönroos 2017, Teoksessa ”Neljä skenaarista demokratiasta”, 43.

³¹⁷ Elo 2015, Kansankodin kuolinvuoteella, Ruotsalainen hyvinvointivaltio ja maahanmuutto, s. Suomen Perusta, s. 53.

Maahanmuuton myötä on siis erityisenä riskinä, että myös väkivaltaista antisemitismiä muuttaa maahan maahanmuuton ohella. Tämän taustan kannalta on erittäin luontevaa, että eurooppalaisen maahanmuuttokritiikin johtaviin nimiin voidaan lukea ranskalaisen Éric Zemmourin kaltaisia juutalaistaustaisia henkilöitä, vaikka olisikin niin, että enemmän juutalaistaustaisia henkilöitä tunnetaan laajan maahanmuuton kannattajina ja tukijoina.

6.2 Maahanmuuton vaikutuksista rikollisuuteen

Useiden perusoikeuksien tehokasta toteuttamista heikentää ja vaarantaa, jos maahanmuutto lisääntyvän rikollisuuden myötä johtaa siihen, että ainakin elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen, turvallisuuteen, elinkeinovapauteen sekä omaisuuteen kohdistuva suoja käytännössä heikkenee kansalaisten keskuudessa. Elon esille nostamassa käytännön esimerkissä näiden kaikkien oikeuksien toteuttamista vaarannetaan:

"Kaikki, joilla on kauppa täällä, pelkäävät ryöstetyksi tulemistä," sanoi Sydsvenskan-lehdelle kauppias Jamal Ali, jonka Malmön Hörbygatanilla sijaitseva pieni kioskki on ryöstetty neljä kertaa yhdentoista vuoden aikana. "Minun on löydettävä jotain muuta. Jokin toinen paikka. Tai sitten muuttaa kokonaan pois Malmöstä. Täällä on kuin jossain viidakossa." Malmön korkea rikollisuusaste on saanut kaupungille lisänimen "Ruotsin Chicago", sillä kaupungissa oli vuoden 2013 aikana yli 110 ampumatapausta. Malmö on kuitenkin vain esimerkki uuden Ruotsin ongelmista kasvavan rikollisuuden kanssa.³¹⁸

Monikulttuurisuuteen liittyy hyvin vahvasti rikollisuuden kasvu. Tämä varmasti osaltaan johtuu sosiaalisen pääoman alenemisesta ja ihmisten välisen luottamuksen vähentymisestä. Maahanmuuttajien heikompi sosioekonominen asema lisää myös osaltaan todennäköisyyttä syyllistyä rikoksiin. Myös kulttuurillisilla eroilla näyttäisi olevan merkittävä vaikutus rikollisuuden kasvuun, sillä tietyt etniset ryhmät ja tietyt rikostyypit korostuvat eri ulkomaalaisryhmien tekemissä rikoksissa.³¹⁹

Erityinen riski on olemassa myös siinä, että maahanmuuton mukanaan tuoma rikollisuus on lajiltaan vakavinta, siis järjestäytyntä. Näin tästä toteaa ajankohtaisselektio turvallisuusympäristön muutoksesta (Valtioneuvoston julkaisuja 2022:18)

Myös järjestäytyneet rikollisryhmät tai niiden osat voivat siirtyä muuttoliikkeen mukana, mikä muokkaa kohdevaltioiden järjestäytyneen rikollisuuden perinteisiä voimasuhteita, toimialoja ja toimintatapoja.³²⁰

³¹⁸ Elo 2015, Kansankodin kuolinvuoteella, Ruotsalainen hyvinvointivaltio ja maahanmuutto, s. Suomen Perusta, s. 57

³¹⁹ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 45 ja 47.

³²⁰ Ajankohtaisselektio turvallisuusympäristön muutoksesta (Valtioneuvoston julkaisuja 2022:18), s. 35.

Yhteiskunnan moninaisuuden kasvulla on negatiivinen vaikutus yhteiskunnan sisäiseen yhtenäisyyteen, se lisää rikollisuutta ja turvattomuutta sekä pitemmälle vietyä se aiheuttaa erilaisia etnisiä konflikteja ja jopa luo pohjaa sisällissodille. Maahanmuutto ja maahanmuuttajataustaisen väestön määrän kasvu johtaa pidemmällä tähtäimellä demografiseen muutokseen, kun kantaväestö jää vähemmistöksi alue alueelta.³²¹

Monikulttuurisuuden vaikutukset näkyvät yhteiskunnan sisäisessä luottamuksessa jo kauan ennen avoimia etnisiä konflikteja. Yhteiskunnan sisäisen luottamuksen asteittainen häviäminen on ensimmäisiä monikulttuurisuuden vaikutuksia, kun kulttuurillisen moninaisuuden kasvu rikkoo yhteisiin arvoihin ja kulttuuriin perustuvan yhteiskunnan yhteishengen. Tätä käsitystä tukevat mm. edellä jo mainitut Robert Putnamin tutkimukset. Rikollisuuden kokonaiskuvan kannalta on merkityksellistä, että ulkomaalaistaustaisten henkilöiden riski syyllistyä rikokseen ja joutua rikoksen uhriksi on muuta väestöä korkeampi.³²²

Lassi Kotiniemen päättötyö poliisiammattikorkeakoulusta osoitti tekijänsä mukaan, että Suomen väestössä lukumäärään suhteutettuna ulkomaalaistaustaisiin kuuluvat tekivät 1,5-kertaisesti rikoksia suomalaistaustaisiin nähden. Yhteensä kaikista rikoksista 15 prosentissa epäiltynä oli ulkomaalaistaustainen. Maakunnittain suurimman osuuden rikoksista ulkomaalaistaustaiset tekivät Etelä-Karjalassa, jossa 43 prosentissa rikoksista epäiltynä oli ulkomaalaistaustainen. Korostuneinta rikollisuus oli pahoinpitelyrikoksissa, seksuaalirikoksissa ja ryöstörikoksissa. Muutamissa rikostyypeissä, kuten vahingontekorikoksissa, ulkomaalaistaustaisten rikossuhde jäi suomalaistaustaisia pienemmäksi. Taustamaiden väliset erot olivat monessa rikosnimikkeessä merkittävän isoja.³²³

Tiivistelmässä mainituista eroista selviää mm. seuraavaa:

Vuonna 2013 ulkomaalaistaustaisten osuus raiskausrikoksista oli yhteensä 25 prosenttia. Väestöön kuuluvien ulkomaalaistaustaisten osuus rikoksista oli 19 prosenttia 2013. Suhteessa väestön lukumäärään ulkomaalaistaustaiset tekivät 4,3-kertaisesti raiskausrikoksia suomalaistaustaisiin nähden. Yksittäisten taustamaiden rikossuhteet olivat tutkimuksen isoimpia. Suurimmat rikossuhteet muodostuivat tunisialais-, nigerialais-, afganistanilais- ja irakilaisistaustaisille. Lisäksi pieniväestöisen gambialaistaustaisten rikossuhde ylitti suomalaistaustaisten rikossuhteen 50-kertaisesti.³²⁴ Samansuuntaisesti teoksessa "Ulkomaalaiset, maahanmuuttajat ja rikollisuus Petri Danielsson & Martti Lehti" on tuotu esille seuraavaa:

³²¹ Grönroos & Hamilo, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja s. 39.

³²² Helsingin yliopisto Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2020, Petri Danielsson & Martti Lehti, Tiivistelmä, teoksen sivu 173.

³²³ Lassi Kotiniemi 2015, Ulkomaalaistaustaisten rikollisuus lukuina. Poliisiammattikorkeakoulun päättötyö, Laina tutkimuksen tiivistelmästä. Verkkojulkaisu.

³²⁴ Lassi Kotiniemi 2015, Ulkomaalaistaustaisten rikollisuus lukuina, s. 32.

Vuonna 2018 ulkomaan kansalaisten osuus rikoksista epäillyistä oli erityisen korkea verorikoksissa (29 % epäillyistä), raiskausrikoksissa (27 %) ja lapsen seksuaalisissa hyväksikäytöissä (19 %). Osuus oli matalampi muun muassa ryöstöissä (9 %), vahingontekorikoksissa (7 %) ja petosrikoksissa (5 %).³²⁵

Pahoinpitelyrikoksissa ulkomaalaistaustaisten ikävakioitu rikostaso on laskenut vuoden 2011 tasosta 43 prosenttia ja suomalaistaustaisten 27 prosenttia. Ikävakioitunakin taso on kuitenkin edelleen noin 1,7-kertainen suomalaistaustaisiin nähden. Vuonna 2019 ulkomaan kansalaisten osuus rikoksista epäillyistä oli erityisen korkea raiskausrikoksissa (38 % epäillyistä), verorikoksissa (29 %) ja lapsen seksuaalisissa hyväksikäytöissä (27 %). Osuus oli matalampi muun muassa huumausainerikoksissa (10 %), vahingontekorikoksissa (7 %) ja petosrikoksissa (5 %). Osa suomalaisen väestön ja maahanmuuttajien välisistä eroista rikollisuudessa selittyy sosiodemografisilla tekijöillä, erityisesti maahanmuuttajaväestön nuorella ikärakenteella. Maahanmuuttajaryhmien välillä on huomattavia eroja omaisuus- ja väkivaltarikollisuustasoissa ja riskissä joutua rikosten uhriksi. Maahanmuuttajien rikollisuuden yleiskuva on hyvin samankaltainen kaikissa Pohjoismaissa.³²⁶

Reilussa kolmanneksessa, 37,6 prosentissa, vuonna 2019 tehdystä raiskauksesta oli epäiltynä ulkomaalainen.³²⁷ Tämä hyvin ikävä ongelma ei siis näytä ajan mittaan vähentyneen vaan suurentuneen.

Ruotsista tietoja on saatavilla Danielssonin ja Lehden mukaan Martensin ja Holmbergin vuonna 2005 julkaisemasta tutkimuksesta, jonka mukaan ulkomaalaistaustaisen henkilöiden riski syyllistyä johonkin rikokseen oli tuolloin 2,5-kertainen ruotsalaistaustaisiin nähden. Sosiodemografiset tekijät vakioimalla suhteellinen riski laski kaksinkertaiseksi. Ruotsissa syntyneiden henkilöiden, joiden kumpikin vanhempi on syntynyt ulkomailla, riski syyllistyä rikoksiin oli syntyperäisiin ruotsalaisiin nähden kaksinkertainen. Rikollisuustasoero kantaväestöön verrattuna oli kummassakin ryhmässä pysynyt suhteellisen vakaana viimeiset kaksikymmentä vuotta. Korkein kokonaisrikollisuustaso oli Afrikassa ja Lähi-idässä syntyneillä maahanmuuttajilla, kantaväestöä matalampi Itä-Aasiassa, Pohjois-Amerikassa ja Oseaniassa syntyneillä ja kantaväestöön verrannollinen Länsi-Euroopassa sekä Kaakkois-Aasiassa syntyneillä maahanmuuttajilla.³²⁸

Rikosten etnisen kohdentumisten osalta on Danielssonin ja Lehden mukaan tietoja saatavissa Tilastokeskuksen analyysistä vuosien 2015–2016

³²⁵ Petri Danielsson & Martti Lehti 2008, Ulkomaalaiset, maahanmuuttajat ja rikollisuus, ote on verkkojulkaisun tiivistelmästä.

³²⁶ Helsingin yliopisto Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2020, Petri Danielsson & Martti Lehti, s.173.

³²⁷ Tilastokeskus: 38 prosentissa raiskausrikoksista epäiltynä ulkomaalainen (iltalehti.fi) 22.5.2020 <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/7b15af18-ada7-47e0-a312-8bfe8b05cb93>

³²⁸ Helsingin yliopisto Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2020, Petri Danielsson & Martti Lehti, s.196.

selvitetyistä pahoinpitelyrikoksista. Pahoinpitelyihin syyllystyneiden ulkomaalaistaustaisten henkilöiden uhreista 54 prosenttia oli myös itse ulkomaalaistaustaisia. Kummankin tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien pahoinpitelyrikollisuus oli kohdistunut huomattavasti useammin toisiin maahanmuuttajiin kuin väestöosuus olisi edellyttänyt. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan korkeimman rikollisuustason maahanmuuttajaryhmissä – Afrikasta ja Lähi-idästä muuttaneilla – maahanmuuttajauhrien osuus oli korkein (50 %). Vastaavasti matalimman pahoinpitelyrikollisuustason ryhmissä, Pohjois-Amerikasta ja Oseaniasta muuttaneilla, rikokset kohdistuivat valtaosin kantaväestöön (75–80 %).³²⁹

Maahanmuutto on tuonut Ruotsissa suuria turvallisuusongelmia, vaikka siellä kotouttamistoimet ja sosiaaliturva ovat korkealla tasolla. Ruotsissa Malmön Rosengård ja Tukholmassa Rinkeby ja Tensta ovat hyviä esimerkkejä maahanmuuttajalähiöistä, joissa kantaväestön määrä on vähentynyt erittäin pieneksi. Kyseisillä alueilla rikollisuus, turvattomuus ja erilaiset levottomuudet ovat suuria ongelmia. Ruotsin suurkaupunkien maahanmuuttajalähiöistä onkin muodostunut huonon maahanmuuttopolitiikan malliesimerkkejä. Ruotsin poliisi julkisti vuonna 2014 selvityksen, jonka mukaan maassa on 55 aluetta, joissa poliisi ei täysin pysty pitämään yllä järjestystä. Alueiden ongelmat ovat ilmenneet muun muassa siten, että ambulanssit ja palokunta eivät mene monille alueille ilman poliisisuojelua ja myös monet yksityiset yritykset ovat rajoittaneet tarjoamiaan palveluitaan pahimmissa maahanmuuttajalähiöissä. Autojen polttaminen on yleinen ilkvallan muoto Ruotsin maahanmuuttajalähiöissä, kuten monissa muissakin maahanmuuttajavaltaisissa lähiöissä eri puolella Eurooppaa. Ruotsi on lisäksi ollut jo pitkään maailman kärkeisijoilla väestömäärään suhteutettujen raiskausten määrässä.³³⁰

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on myös julkaissut tutkimuksia ulkomaalaisten tekemistä rikoksista. Niissä kokonais- ja yleiskuva vastaa mielestäni sitä, mitä edellä on jo muista lähteistä voitu havaita.³³¹

Turvallisuudelle riski voi muodostua myös siten, että poliisi ei rasismisyytösten pelossa uskalla puuttua joihinkin asioihin. Esimerkki sellaisesta on Räsäsellä:

Yhteiskuntatieteilijöiden ja erilaisten mielipidevaikuttajien vakiovastauksia mellakoinnin syihin ovat myös koventuneet arvot, työttömyys, köyhyys, poliisin asenteet ja rasismi. Erityisesti rasismi mellakoinnin syynä on mielenkiintoinen siksi, että useinkaan näiden mellakoiden yhteydessä ei mainita maahanmuuttoa tai sitä, että rettelöitsijät ovat maahanmuuttajataustaisia, mutta se tuodaan rivien välistä esiin toteamalla, että poliisi käyttäytyy mellakoitsijoita kohtaan rasistisesti. Tämä poliisin arvostelu onkin johtanut siihen, että poliisi ei rasismisyytösten vuoksi onnistu pitämään yhteiskuntarauhaa yllä. Hyvin tilannetta ilmentää Lontoon mellakoissa kuvattu youtube-video, jossa

³²⁹ Helsingin yliopisto Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2020, Petri Danielsson & Martti Lehti, s.185.

³³⁰ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 45.

³³¹ Lehti, M., Aaltonen, M., Hinkkanen, V., & Oksanen, M. (2014). Ulkomaalaisten rikollisuus Suomessa vuosina 2009–2012.

mellakkavarusteilla suojautuneet poliisit perääntyvät riehuvan nuorisolauman edetessä kadulla; yleensä juuri rikolliset pakenevat poliisia.³³²

6.3 Turvallisuudesta KHO:n käytännössä

Turvallisuudelle rikosten torjumisen näkökulmasta on annettu toisaalta merkittävää painoa ainakin seuraavassa oleskeluluvan epäämistä koskevassa KHO:n ratkaisussa.³³³

Maahanmuuttoviraston on tullut ottaa huomioon uuden oleskeluluvan myöntämistä harkitessaan hakijan karkottamisesta tehdyn päätöksen perusteena olevat seikat. Maahanmuuttovirasto on siten voinut perustella päätöstään oleskeluluvan epäämisestä hakijan syyllistymisellä törkeään huumausainerikokseen.

Hakijan rikos on luonteeltaan sellainen, että sen perusteella hänen voidaan arvioida voivan aiheuttaa vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle, mikäli hän Suomessa ollessaan jatkaisi aikaisempaa rikollista toimintaansa. Hakijan aiheuttaman uhkan arvioinnille on olemassa asianmukaiset perusteet. Hänen tekemänsä rikokset ovat merkityksellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta. Asiassa ei sinänsä ole ilmennyt seikkoja, jotka osoittaisivat, että hän olisi tuomion ja Suomesta karkottamisen jälkeen jatkanut rikollista toimintaansa. Kun kuitenkin otetaan huomioon, että hakijan aikaisempi rikollinen toiminta on kestänyt useamman vuoden ja kohdistunut nuoriin henkilöihin, hänen oleskelunsa voidaan katsoa edelleen aiheuttavan Suomessa konkreettisen vaaran yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Oleskeluluvan myöntämiselle on siten olemassa ulkomaalaislain 36 §:n 1 momentissa tarkoitettu este.

Koska oleskelulupaa on haettu perhesiteen perusteella, asiassa on lisäksi otettava huomioon ulkomaalaislain 66 a §:n nojalla myös hakijan perhesiteiden luonne ja kiinteys, hänen Suomessa oleskelunsa pituus sekä hänen siteensä kotimaahan.

Ulkomaalaislain 66 a §:n tarkoituksena on sen varmistaminen, että ennen oleskelulupaa koskevan hakemuksen hylkäämistä arvioidaan, onko olemassa sellainen tilanne, jossa ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukainen perhe-elämän suoja edellyttää oleskeluluvan myöntämistä. Ulkomaalaislain 66 a §:n mukaisessa harkinnassa on otettava huomioon myös lapsen etu. Siihen liittyviä seikkoja voidaan ottaa huomioon sekä oleskeluluvan myöntämisen puolesta että myöntämistä vastaan puhuvina seikkoina.

³³² Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 67.

³³³ KHO:2021:102

Hakija on oleskellut Suomessa lähes koko aikuisikänsä vuodesta 2005 vuoteen 2017. Hakija on viettänyt lapsuutensa ja nuoruutensa muualla kuin Suomessa. Hakija on Suomen kansalaisen perheenjäsen, sillä hän on avioliitossa Suomen kansalaisen kanssa. Heillä on kaksi yhteistä lasta, jotka ovat myös Suomen kansalaisia. Hakijan siteitä Suomeen voidaan siten pitää varsin kiinteinä, mikä on otettava harkinnassa huomioon.

Hakijan yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle aiheuttamaa vaaraa koskevat näkökohdat ovat edellä selostetuin tavoin siinä määrin painavia, että niitä voidaan pitää oleskeluluvan myöntämisen esteenä huolimatta hänen läheisistä perhesiteistään Suomeen ja aikaisemmasta pitkästä oleskelusta maassa. Asiassa ei ole tullut esille sellaisia erityisiä tai lapsia yksilöllisesti koskevia kehitykseen tai terveyteen liittyviä seikkoja, jotka edellyttäisivät toisenlaista arviota haetun oleskeluluvan suhteen. Oleskeluluvan epääminen on siten oikeasuhteinen toimenpide yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen kannalta. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukainen perhe-elämän suoja tai lapsen etu eivät anna aihetta arvioida asiaa toisin.

Tämän vuoksi ja kun otetaan huomioon korkeimmassa hallinto-oikeudessa esitetyt vaatimukset ja asiassa saatu selvitys, hallinto-oikeuden päätöksen lopputuloksen muuttamiseen ei ole perusteita.

Vastaavalla tavalla oli otettu kokonaisharkinnassa painavana huomioon rikostausta KHO:n äänestysratkaisussa KHO:2022:29:

Asiassa oli kysymys maasta karkottamista ja maahantulokieltoa koskevasta kokonaisharkinnasta ja erityisesti siitä, miten tässä kokonaisharkinnassa tuli arvioida lapsen edun ja perhe-elämän suojan merkitystä suhteessa muutoksenhakija A:n karkottamisperusteisiin.

Maahanmuuttovirasto oli lakkauttanut A:n toissijaisen suojeluaseman, ei ollut myöntänyt hänelle oleskelulupaa ja oli päättänyt karkottaa hänet kotimaahansa Irakiin sekä määrännyt hänet viideksi vuodeksi koko Schengen-aluetta koskevaan maahantulokieltoon. Päätöksen perusteena oli muun ohella A:n syyllistyminen törkeään huumausainerikokseen. A oli vielä Maahanmuuttoviraston päätöksen jälkeen tuomittu törkeästä huumausainerikoksesta ja pahoinpitelystä vankeusrangaistuksiin.

Korkein hallinto-oikeus totesi, että A:n karkottamiselle oli ollut ulkomaalaislain 149 §:n 1 momentin 1, 2 ja 3 kohdan mukaiset perusteet. Koska päätöksellä oli vaikutuksia myös A:n Suomessa oleskelevaan lapseen, päätöksen vaikutuksia oli arvioitava paitsi suhteessa perhe-elämän suojaan myös lapsen kannalta niin, että lapsen etu on yksi päätösharkinnassa vaikuttavista seikoista.

A:n vuonna 2004 syntynyt lapsi oli saapunut Suomeen yksin turvapaikanhakijana vuonna 2015. A oli asunut lapsensa kanssa Irakissa noin vuoden ja Suomessa noin puolentoista vuoden ajan ennen kuin lapsi oli heinäkuussa 2017 sijoitettu ja myöhemmin huostaanotettu A:n törkeästä huumausainerikoksesta saaman vankeusrangaistuksen

vuoksi. A oli määrätty lapsensa yksinhuoltajaksi. Lapsi oli vastustanut isänsä karkottamista. Asiakirjoista ilmeni, että lapsen biologinen äiti asui Ruotsissa, ja lapsi oli tavannut äitiään ja ollut muutenkin yhteydessä tähän.

Korkein hallinto-oikeus otti lapsen etua koskevassa arvioinnissaan huomioon sen, että A:n ja lapsen yhteinen perhe-elämä oli kestänyt vain lyhyen aikaa. Koska lapsi oli otettu huostaan, hän ei jäänyt vaille hyvinvointinsa kannalta välttämätöntä suojaa ja huolenpitoa. Lapsi oli täysi-ikäistymässä vuonna 2022. Hänellä oli ikänsä ja kehitystasonsa perusteella mahdollisuus ylläpitää yhteyttä A:n kanssa etäviestimin. Lapsella oli myös yhteys toiseen, Ruotsissa asuvaan vanhempaansa.

Ulkomaalaislain 146 §:n 1 momentin mukaisessa kokonaisharkinnassa oli otettava huomioon karkottamista puoltavana seikkana rikosten laatu ja toistuvuus, A:n sopeutumattomuus suomalaiseen yhteiskuntaan sekä A:n siteiden painottuminen alkuperämaahan, ja toisaalta karkottamista vastaan puhuvana seikkana perhe-elämän suojaa. Tässä punninnassa korkein hallinto-oikeus piti karkottamisen puolesta puhuvia seikkoja painavampina. Lapsen etu ei antanut aihetta arvioida asiaa toisin. A:n karkottaminen Irakiin ei tässä tilanteessa ollut myöskään suhteellisuusperiaatteen eikä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa edellytetyn välttämättömyys- ja oikeasuhtaisuusvaatimuksen vastaista.

Kun otettiin huomioon edellä karkottamisen kokonaisharkinnan yhteydessä lausuttu ja se, että A voi tavata kohta täysi-ikäistyvää lastaan Schengen-alueen ulkopuolella ja pitää lapseensa yhteyttä myös Irakista käsin, A oli voitu määrätä viiden vuoden mittaiseen maahantulokieltoon.

Äänestys 3–2 ja esittelijän eriävä mielipide

Ulkomaalaislaki 5 §, 6 §, 146 §, 149 § 1 momentti ja 150 §

Euroopan ihmisoikeussopimus 8 artikla

Euroopan unionin perusoikeuskirja 24 artikla 1 kohta

Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus 3 artikla 1 kohta, 7 artikla 1 kohta ja 9 artikla 1 ja 4 kohta

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot Üner v. Alankomaat (18.10.2006, suuri jaosto), Jeunesse v. Alankomaat (3.10.2014, suuri jaosto) ja Ejimson v. Saksa (1.3.2018)

Unionin tuomioistuimen tuomio 11.3.2021 M. A. vastaan Belgian valtio (C-112/20, ECLI:EU:C:2021:197)

Ks. ja vrt. KHO 2016:199, KHO 2020:67 ja KHO 2021:100

Edellä siteeratusta KHO:n käytännöstä voidaan päätellä, että turvallisuutta koskevien perusoikeuksien tehokkaalle ja reaaliselle toteuttamiselle ja

turvaamiselle on annettu merkittävää painoarvoa harkittaessa sitä, onko riittäviä syitä oleskeluluvan epäämiselle tai maahantulokiellolle.

6.4 Maahanmuutto ja ulkovaltojen uhka perusoikeuksille

Neuvostoliiton romahdettua varsinkin läntisessä maailmassa kuviteltiin demokratian kukistavan kaikki maailman autoritaariset hallinnot. Yoshihiro Francis Fukuyaman ajatus "historian lopusta", jonka hän esitti teoksessaan *Historian loppu ja viimeinen ihminen* (1992), oli ilmeisesti tuon ajan läntisiä ajatuksia ja tunnelmia parhaiten kuvaava teos. Hänen mukaansa kaikki inhimillisen historian kannalta merkittävä on jo tehty ja ihmiskunnan historian kehitys ideologioiden välisenä taisteluna on suurelta osin päättynyt liberaalin demokratian voittoon. Hänen ajatuksiinsa vaikuttivat erityisesti kylmän sodan päättyminen ja Berliinin muurin kaatuminen vuonna 1989.

Vastaava optimismi vallitsi myös Suomessa mm. suhteessa Venäjän kehitykseen. Juuri siihen aikaan, kun Neuvostoliitto hajosi ja sen imperiumi purkautui, riemuittiin lännessä usein siitä, ettei liberaalilla demokratialla enää ollut ideologista haastajaa, kun maailman toinen "napa" poistui poliittiselta kartalta.³³⁴

Autoritaariset ulkovaltat saattavat nähdä joissain olosuhteissa tarpeelliseksi yrittää horjuttaa Suomen yhteiskuntajärjestystä, jonka ytimessä ovat perusoikeudet. Maahanmuuttoon voi liittyä piirteitä, jotka auttavat ulkovaltoja näissä pyrkimyksissä. Monikulttuurisuus voi aiheuttaa kriisitilanteissa myös turvallisuuspoliittisia uhkia. Suomessakin on välillä herännyt keskustelua siitä, voidaanko vieraan valtion kaksoiskansalaisuuden omaavia henkilöitä ottaa kaikkiin puolustusvoimien tehtäviin. Ongelma ei rajoitu yksin kysymykseen kaksoiskansalaisuudesta, vaan myös kansalaisuuden omaavien eri etnistä ryhmää edustavien lojaalisuudesta kriisitilanteissa on kysymys, joka on otettava huomioon.³³⁵

Ukrainan tapahtumat varsinkin Venäjän tultua 24.2.2022 maahan sisään sotilaallisesti, ovat aktualisoineet tällaisia huolia. Ongelman yksi puoli liittyy lojaliteettiin Grönroosin ja Hamilon esittämällä tavalla:

Varsinkin sotatilanteissa monikulttuurisuuden aiheuttamat lojaliteettiongelmat nousevat selkeästi esiin. Esimerkiksi toisen maailmansodan aikaan Yhdysvalloissa suljettiin vankileireille yli satatuhatta japanilaistaustaista ihmistä sekä pienempiä määriä saksalais- ja italia-laistaustaisia Yhdysvaltojen kansalaisia. Suomalaiset taas internoivat jatkosodan aikana kymmeniä tuhansia venäläistaustaisia ihmisiä valloitetussa Itä-Karjalassa.

Viime aikoina esimerkiksi Venäjä on käyttänyt etnisiä vähemmistöjä valtapolitiikan keinona. Virossa oleva venäläisvähemmistö aiheutti

³³⁴ Vihavainen 2014, *Suvereeni Venäjä – uhka Suomelle*. Suomen Perustan teoksessa: *Venäjä – Uhka vai mahdollisuus*, s. 12.

³³⁵ Grönroos & Hamilo 2018, *Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja*, Suomen Perusta, s. 47.

vuonna 2007 levottomuuksia niin sanotuissa Pronssisoturi-mellakoissa. Ukrainan sota on myös osoittanut, miten ongelmallisia lojaliteetteihin liittyvät kysymykset voivat olla monikansallisessa valtiossa. Venäjä tuskin olisi pystynyt miehittämään Krimin niemimaata ilman taisteluita, elleivät alueen asukkaat olisi olleet valtaosaltaan venäjänkielisiä.

Euroopan kaupunkien kasvavat islamilaistaustaiset väestöryhmät ovat myös esimerkki väestöryhmistä, joiden lojaliteetti ei välttämättä ensisijaisesti kohdistu vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä kohtaan. Esimerkiksi sekä vuonna 2015 tapahtuneen Pariisin Bataclan-terrori-iskun että vuonna 2016 Brysselissä tapahtuneiden terrori-iskujen tekijät pystyivät piileskelemään pitkään merkittävältä osin islamilaistaustaisten siirtolaisten asuttamassa Brysselin Molenbeekin kaupunginosassa, jota on pidetty yhtenä Euroopan pahimmista islamilaisen radikalismien tukialueista.³³⁶

Yksi mahdollinen ulkovaltojen pyrkimys horjuttaa Suomen perusoikeuksiin nojautuvaa järjestelmää on hybridi vaikuttaminen. Se voidaan määritellä seuraavasti:

Turvallisuustilanteen heikkenemiseen liittyy ilmiöitä, joita voidaan kuvata hybriditoimintana. Hybridi vaikuttamisella ymmärretään suunnitelmallista toimintaa, jossa valtiollinen tai ei valtiollinen toimija hyödyntää samanaikaisesti erilaisia keinoja vaikuttaakseen kohteena olevan valtion heikkouksiin ja saavuttaakseen omat tavoitteensa. Kyseeseen voivat tulla esimerkiksi poliittiset, sotilaalliset, taloudelliset tai teknologiaan perustuvat painostuskeinot sekä erilaiset informaatio-operaatiot, mukaan lukien sosiaalisen median hyödyntäminen. Vieraan valtion tavoitteena voi olla esimerkiksi oman vaikutusvaltansa lisääminen tai Suomen päättäjien toimintavapauden heikentäminen.³³⁷

Hybridi vaikuttamisen keinovalikoimiin kuuluu myös se, että ulkovalta tai ulkovaltat pyrkivät ohjaamaan siirtolaisvirtoja horjuttaakseen Suomen yhteiskuntajärjestelmää. Tämä tarkoittaa kaikkea sitä haittaa, joka tässä tutkimuksessa on todettu aiheutuvaksi perusoikeuksien toteutumiseksi. Välitön vaikutus on todennäköisesti suurissa siirtolaisvirroissa talouteen kohdistuva rasitus, joka luonnollisesti rapauttaa taloudellista perustaa kaikkien perusoikeuksien toteuttamiselta. Ohjattu siirtolaisuus voi tuoda mukanaan kaikki ne haitat, joita maahanmuutosta voi aiheutua.

Jos hybridioperaatioissa ohjattuun siirtolaisuuteen vastaamisen linjana on se, että maahantulon estämisen sijaan tulee huolehtia mahdollisuus ottaa haltuun autoja ja kiinteistöjä hybridioperaatiossa tulevien siirtolaisten auttamiseksi, niin hybridi vaikuttamisen annetaan Suomen omilla toimilla kohdistua PL 15 §:n omaisuudensuojan kannalta arveluttavalla tavalla.³³⁸ Tuollainen menettely suorastaan auttaisi vihamielistä ulkovaltaa sen tavoitteissa horjuttaa suomalaista yhteiskuntaa ja suomalaisten perusoikeuksia. Ainoa mahdollisuus

³³⁶ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 48.

³³⁷ HE 253/2018 vp, s. 4

³³⁸ Perussuomalaiset raivoissaan: Hallitus ei aio estää laajamittaista maahantuloa – esittävät valmiuslailla suomalaisten asuntoja ja ajoneuvoja käyttöön otettavaksi - Suomen Uutiset huhtikuu 27, 202211:32

suojella suomalaisten perusoikeuksia on se, että rajat voidaan laittaa kokonaankin kiinni ohjatun siirtolaisuuden toteutuessa. Siten näin on voitava ja myös voidaan tehdä.

Yleisesti ottaen on syytä muistaa se, että jouduttaessa soveltamaan valmiuslainsäädäntöä, on kyseessä lähtökohtaisesti sellainen yhteiskunnallinen tila, jossa perusoikeuksia rajoitetaan. Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi valmiuslain ja asevelvollisuuslain 79 §:n muuttamisesta (HE 63/2022 vp) tällaisen lain ja sen soveltamistilanteiden luonne tulee ilmi:

Voimassa oleva valmiuslaki on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, mutta se on valtiosääntöoikeudelliselta luonteeltaan perustuslain 73 §:n mukaisessa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä säädetty niin sanottu poikkeuslaki (PeVL 6/2009 vp, PeVL 20/2011 vp). Valmiuslain säätämisajankohtana voimassa ollut perustuslain 23 §:n 1 momentti antoi mahdollisuuden säätää lailla perusoikeuksista sellaisia tilapäisiä poikkeuksia, jotka olivat välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin vakavuudeltaan aseelliseen hyökkäykseen lain mukaan rinnastettavien, kansakuntaa uhkaavien poikkeusolojen aikana.³³⁹

Nyt siis ohjatun siirtolaisuuden nähdään laajasti olevan sellainen ilmiö, joka kuuluu kansakuntaa uhkaavien ilmiöiden piiriin. Mikäli tällainen perusoikeuksia rajoittava poikkeustila voidaan estää, niin se tulisi perusoikeuksien turvaamisen tähden estää tai ainakin sitä pitäisi rajoittaa vaikutuksiltaan perusoikeuksiin mahdollisimman vähäiseksi. Jos siis Suomen perusoikeuksia laajasti rajoittavaan poikkeustilaan saattava ohjattu siirtolaisvirta voidaan pysäyttää maan rajojen ulkopuolelle tai vähintäänkin rajoille antamatta sen vaikuttaa laajasti yhteiskuntaan, niin se tulisi perusoikeusnäkökulmasta tehdä.

Useiden oppositiopuolueiden välikysymys Suomen varautumisesta siirtolaisvirtojen ohjaamiseen perustuvaan hybridivaikuttamiseen on yksi näkyvä esimerkki ongelman nostamisesta esille ja julkiseen keskusteluun. Huolen akuuttina taustana välikysymyksessä oli, että Valko-Venäjä ohjasi pääosin Lähi-idästä lähtöisin olevia ihmisiä Puolan ja Liettuan rajoille, jotka toimivat idässä EU:n ulkorajoina. Valko-Venäjän katsottiin käyttävän hybrdivaikuttamista vastauksena Euroopan unionin ihmisoikeusrikkomuksista asettamille pakotteille. Perussuomalaisten, kokoomuksen, kristillisdemokraattien ja nyt-liikkeen mielestä Suomi on varautunut huonosti siihen, että maamme rajoilla tapahtuisi vastaavaa painostamista laajamittaisella siirtolaisten maahantulon ohjailulla. Oppositiopuolueet halusivat Suomen lainsäädäntöön hätätilapykälät, joiden nojalla turvapaikkahakemusten vastaanottaminen voitaisiin keskeyttää ja Suomen rajat tarvittaessa sulkea väliaikaisesti.³⁴⁰

Mihin sitten vihamieliset ulkovallat mahdollisesti pyrkivät ohjaamalla maahanmuuttoa? Esimerkiksi seuraavaan:

³³⁹ HE 63/2022 vp, s. 56.

³⁴⁰ Välikysymys VK 5/2021 vp

Laaja muuttoliike saattaa aiheuttaa kohdemaassaan paikallisia jännitteitä eri väestönosien välillä ja aiheuttaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden häiriöitä sekä viharikosten kasvua. Jännitteitä voidaan myös hyödyntää polarisaatiokehityksen vauhdittamisessa ja levottomuuksien lietsonnassa.³⁴¹

Ulkovaltojen ohjaamaa maahanmuuttoa on kutsuttu myös muuttoliikkeen välineellistämiseksi. Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta lausuu siitä seuraavasti:

Muuttoliikkeen välineellistämiseen hybridivaikuttamisen keinona on vastattava tarvittavin operatiivisin, oikeudellisin, diplomaattisin ja taloudellisin keinoin. Hybridivaikuttamiseen vastaaminen edellyttää osin erilaista toimintatapaa kuin maahantulon hallinta. Hybridivaikuttaminen voi näkyä vakavina yleisen järjestyksen ja turvallisuuden häiriöinä, ja sillä voidaan luoda jännitteitä esimerkiksi maahantulijoiden ja heitä vastustavien ryhmien välille. Vakavimmissa tilanteissa kohdemaan on punnittava toimia, joilla turvataan yhteiskunta- ja oikeusjärjestystä, kansallista turvallisuutta, alueellista koskemattomuutta, yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai kansanterveyttä samalla, kun täytetään velvoite tutkia kansainvälistä suojelua koskevat pyynnöt. Kansainvälisen oikeuden mukaan jokaisella vainon kohteeksi joutuneella on oikeus hakea turvapaikkaa, ja poikkeuksellisessakin tilanteessa Suomen on järjestettävä tähän mahdollisuus. Reaktiona erityisesti Valko-Venäjän toimiin EU:ssa on valmistelussa lainsäädäntöä, joka antaisi jäsenmaille lisää keinoja muuttoliikkeen välineellistämistilanteen hallintaan. Turvapaikanhakijoiden vastaanottopalveluita voitaisiin karsia ja käsitellä heidän asiansa nopeatudessa menettelyssä ulkorajan läheisyydessä.³⁴²

Suomeen ohjattujen siirtolaisten perus- ja ihmisoikeudet suhteessa koko perusoikeusjärjestelmää kohtaavan uhkan torjumiseen on punnintakysymys. Lähtökohta on kuitenkin perustuslakivaliokunnan osoittamana se, että valtioilla on oikeus rajoittaa voimakkaasti maahantuloa silloin, kun se muodostaa uhkia hybridivaikuttamisen kaltaisessa tilanteessa:

(4) Rajavalvonta, rajanylityspaikoista päättäminen ja rajaliikenteen sääntely kuuluu lähtökohtaisesti valtion suvereniteetin piiriin. Perustuslain liikkumisvapautta koskevan pykälän esitöissä todetaan kansainvälisen oikeuden mukainen pääsääntö, jonka mukaan ulkomaalaisilla ei ole yleisesti oikeutta asettua toiseen maahan (HE 309/1993 vp, s. 52).

(5) Perustuslakivaliokunta on nyt arvioitavan kaltaisessa sääntely-yhteydessä kiinnittänyt huomiota Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön, jonka mukaan kansainvälisen oikeuden vakiintuneen periaatteen mukaan valtiolla on oikeus määrätä ulkomaalaisten maahan pääsystä ja maassa oleskelusta (esim. M.N. ja muut v. Belgia No. 3599/18, 5.3.2020, k. 124 oikeustapausratkaisineen). Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että esimerkiksi muuttoliikkeen välineellistämiseen kohdistuvissa toimissa huomioidaan valtion oikeus päättää yhtäältä ulkorajojensa turvallisuudesta sekä toisaalta siitä, kenellä on pääsy valtion alueelle (PeVL 16/2022 vp, kappale 7, ks. PeVL 15/2022 vp).³⁴³

³⁴¹ Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta (Valtioneuvoston julkaisuja 2022:18), s. 35.

³⁴² Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta (Valtioneuvoston julkaisuja 2022:18), s. 31.

³⁴³ PeVL 37/2022 vp, s. 2-3.

Lainsäätäjän suvereniteetti puolestaan rajoittuisi perustuslakivaliokunnan mukaan seuraavalla tavalla:

(6) Perustuslakivaliokunta on korostanut, että maahantuloa sääntelevien toimien tulee tapahtua kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti ja niiden on kunnioitettava perus- ja ihmisoikeuksia sekä turvattava ihmisarvoinen kohtelu (PeVL 15/2022 vp, kappale 8). Valiokunnan mielestä nämä vaatimukset voidaan perustaa myös perustuslain 1 ja 22 §:ään.³⁴⁴

Hybridivaikuttamisen torjuminen on sinänsä perustuslakivaliokunnalla hyväksyttävä tavoite:

(8) Perustuslakivaliokunta pitää ehdotuksen tavoitteita hyväksyttävänä ja painavina. Valtion tulee pyrkiä takaamaan kansallinen turvallisuus sekä yleinen järjestys kaikissa olosuhteissa (PeVL 16/2022 vp, kappale 10). Ehdotettujen toimien taustalla on valiokunnan mielestä hyväksyttäviä intressejä, jotka voivat ääritapauksessa palautua jopa henkilökohtaisen turvallisuuden perusoikeuteen (PeVL 16/2022 vp, kappale 5, ks. myös PeVL 5/1999 vp, s. 2/II, ks. myös esim. PeVL 36/ 2020 vp, s. 3, PeVL 73/2018 vp, s. 3, PeVL 15/2018 vp, s. 8). Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen mukaan lukien oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen.

Perustuslakivaliokunta on siis viitannut muun ohella siihen, että perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen mukaan lukien oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Täysin selväksi ei ole tullut se, missä määrin tässä on hyväksytty se tämän tutkimuksen painottama ajatus, että ulkovaltojen ohjaama haittamaahanmuutto voi olla pahimmillaan käytännössä sellainen ase, jolla vaarannetaan vakavasti kaikkien perusoikeuksien todellista ja reaalista toteuttamista. Tämä siis tarkoittaa uhkaa suomalaisen yhteiskunnan ja valtion toimintakyvyn lamautuksesta kokonaan tai merkittävilta osiltaan. Tässä yhteydessä on syytä toki palauttaa mieleen sekin uhka, että haittamaahanmuuton seurauksina joitakin alueita saattaa todellisuudessa siirtyä perusoikeuksien sääntelemästä järjestelmästä autoritaariseen järjestykseen. Jos näin ikään kuin ruotsalaisittain pääsee tapahtumaan Suomessa, niin siinä tapauksessa ei myöskään toteudu perustuslain 22 §:n vaatimus.

Joka tapauksessa perustuslakivaliokunta päätyi siihen ratkaisuun, että tiettyjen reunaehtojen täyttyessä rajan täyssulku on mahdollista toteuttaa välineellistettyä maahanmuuttoa torjumaan:

30) Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan välineellistetyn maahantulon tilanteessa valtiolla ei ole oikeudellista estettä päättää rajanylityspaikkojen määrästä tai niiden sijainnista. Perustuslakivaliokunta katsoo, että lyhytaikainen rajan täyssulku voi erittäin poikkeuksellisissa olosuhteissa olla mahdollinen, mikäli tällaisella ajallisesti vain täysin välttämättömään rajatulla toimenpiteellä voidaan turvata maahantulomenettelyn asianmukaisuus.

³⁴⁴ PeVL 37/2022 vp, s. 3.

Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan edellä esitetyt seikat on otettava huomioon nyt esitettyä sääntelyä soveltavan viranomaisen päätöksenteossa ja sääntelyn toimeenpanossa.³⁴⁵

Tähän lopputuleman kertovaan kappaleeseen 30 kohdistui kolmen perustuslakivaliokunnan jäsenen eriävä mielipide: Anna Kontula vas, Bella Forsgrén vihr ja Outi Alanko-Kahiluoto vihr.³⁴⁶ Tällä kertaa mikään puolue ei jäänyt yksin torjumaan haittamaahanmuuttoa, vaan asetelma muistuttaa jossain määrin Tanskan tilannetta, jossa on kyetty saamaan vastaavanlainen suuri enemmistö torjumaan haittamaahanmuuttoa.

Yksilön valtaan ja vapauteen perustuvaa demokraattista oikeusvaltiota suojellaan autoritarismin ulkoisia uhkia vastaan sillä, että yksilön vapauksia suojeleva oikeus ja kulttuuri ovat jotakin sellaista, joka toteutuu myös reaalisesti ihmisten elämässä mahdollisimman konkreettisesti. Toinen vaihtoehto on se, että perusoikeudet jäävät korulauseiksi, jotka eivät toteudu käytännössä ihmisten elämässä. Vapauden suojelu autoritarmia vastaan on tärkeää, koska vapaiden yksilöiden ja hajautetun vallankäytön myötä myös puolustautuminen autoritaarisen ulkoisen vihollisen hyökkäyksiä vastaan voi olla tehokasta. Tämä on ytimekkäästi selitetty seuraavassa lainauksessa Helsingin Sanomien pääkirjoituksesta 17.4.2022:

Jos alaiset odottavat esimiehiltä ohjeita, he eivät välttämättä tee mitään, etteivät tekisi virheitä. Taistelukentällä se voi johtaa sellaisiin suuriin ja kalliisiin epäonnistumisiin kuin Kiovaan johtavalle tielle juuttunut ajoneuvosaattue.

Sen sijaan Ukrainan puolustajat eivät odota ukaaseja Volodymyr Zelenskyiltä vaan tarttuvat toimeen itse. Ukrainan sodasta on kertynyt jo paljon sellaisia tarinoita kuin on it-alan ammattilaisista muodostettu erikoisyksikkö, joka iski venäläissaattuetta vastaan mönkijöillä ja itse virittämillään drooneilla.

Jos sotatutkijat päätyvät analyyseissään siihen, että moderni armeija edellyttää tehokkaasti toimiakseen melko hajautettua johtamisjärjestelmää ja omilla aivoillaan ajattelevia sotilaita, autoritaarisilla valtioilla on käsissään vakava ongelma. Sen sijaan Suomen kaltaisille maille se olisi erinomainen uutinen: demokraattinen yhteiskunta onnistuu myös sodankäynnissä.

Venäjän johto ei ole vielä kukaan kyennyt ymmärtämään demokratiaa, jossa vapaa kansalainen on oma isäntänsä.

Venäjä on johdonmukaisesti vähätellyt ja halveksinut Ukrainan armeijaa ja koko maata, jota se ei pidä maana eikä minään. Siihen on selvät syyt. Autoritaarisessa ajattelussa maa ilman isäntää on heikko.

Perusoikeuksien reaalisen ja tehokkaan toteuttamisen synnyttämässä vapaudessa on voimaa – myös siis maanpuolustuksellista. Mikäli

³⁴⁵ PeVL 37/2022 vp, s. 8.

³⁴⁶ PeVL 37/2022 vp, s. 11.

haittamaahanmuuton kautta leviää alistumisen ja alistamisen kulttuuri haastamaan perusoikeuksiemme edustamaa vapauden kulttuuria, niin se heikentää myös mahdollisuuksia tehokkaaseen maanpuolustukseen autoritarismia vastaan.

Maanpuolustuksen järjestämiselle ja hyvälle suhteille ulkovaltoihin maahanmuutto voi muodostaa uhkia siten, että jonkin ulkovallan opposition edustajien ottaminen vastaan Suomeen saattaa huonontaa voimakkaastikin suhteita tuollaisen valtion hallintoon ja vallankäyttöihin. Tällä voi olla negatiivisia taloudellisia ja poliittisia seurauksia. Esimerkiksi toukokuussa 2022 on käyty laajaa keskustelua siitä, että Turkin nihkeä suhtautuminen Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyteen johtuu mahdollisesti tällaisista syistä. Turkki haluaa sen terroristeina pitämiään kansalaisia luovutettavaksi vastoin Suomen ja Ruotsin linjauksia.³⁴⁷

³⁴⁷ Esimerkkinä tätä aihetta koskevasta laajasta keskustelusta ja uutisoinnista Iltalehti 29.6.2022: Kommentti: Suomi torjuu Erdoğanin vaatimuksen – luvassa uusi kahnaus, ellei Turkki peräänny (iltalehti.fi)
<https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/bf52f447-8620-4b08-bc66-c8b604ed3e02>

7 PERUSOIKEUKSIEN RAJOITTAMINEN JA YHTEENSOVITTAMINEN

7.1 Perusoikeusperiaatteiden punninta ja optimointi

Perusoikeuksien luonne oikeusperiaatteina selviää usein suoraan perusoikeussääntelyistä perustuslaista.³⁴⁸ Perusoikeudet voidaan nähdä optimointikäskynä, joita jokaista on kollisiotilanteissa pyrittävä soveltamaan niin pitkälle kuin mahdollista. On siis etsittävä optimaalista kompromissia. Perusoikeuksien muodostamaan kokonaisjärjestelmään kuuluu sen olennaisina piirteinä sekä perusoikeuskysymysten liityntöjä toisiinsa että niiden välisiä jännitteitä.³⁴⁹ Tällöin periaatteiden kollisio johtaa ”enemmän tai vähemmän” soveltamiseen.³⁵⁰ Tällöin yhtä perusoikeusperiaatetta on sovellettava suhteessa muihin oikeusperiaatteisiin niin, että kaikki taustaperiaatteet huomioidaan perustellussa painoarvossaan. Perusoikeuksia siis tulee toteuttaa niin, että kaikki asiaan vaikuttavat perusoikeudet tulevat huomioiduksi optimaalisesti.

Oikeusperiaatteita joudutaan mahdollisimman perusteltua tuomionormia haettaessa punnitsemaan ja optimoimaan kollisiotilanteissa. Perusoikeusperiaatteiden ja muiden supernormeina pidettävien oikeusperiaatteiden väliset jännitteet ovat tavallisia.³⁵¹ Pöyhösen mukaan suhteellisuusperiaatteeseen tiivistyy ajatus siitä, että perusoikeusjärjestelmää toteutettaessa on tavanomaista ja tyypillistä, että eri perusoikeuksia joudutaan punnitsemaan keskenään.³⁵² Myös sosiaalipsykologisen tutkimuksen piirissä on havaittu, että jokaiselle väittämälle, arvolle ja periaatteelle on löydettävissä vastavoimansa.³⁵³ Tuorin mukaan tulkintavaikutuksessaan TSS-oikeus toimii periaatteena, jota saatetaan joutua punnitsemaan muita periaatteita vastaan.³⁵⁴

Perusoikeudet eivät yleensä ole ehdottomia, mikä on olennainen piirre myös oikeusperiaatteille.³⁵⁵ Vaikka perusoikeussäännös olisi kirjoitettu oikeuden turvaavaan muotoon ja vaikka säännös ei sisältäisikään sääntelyvarausta tai muuta lakiviittausta, niin se ei poista tarvetta punnintaan ja optimointiin. Tällöin kysymys perusoikeuden rajoittamisesta ratkaistaan perusoikeuksien rajoittamista koskevien yleisten oppien mukaisesti sekä oikeusperiaatteiden punninnasta ja optimoinnista vakiintuneilla menetelmillä. Käytännössä se

³⁴⁸ Tuorin mukaan periaatteita ei ole useinkaan nimenomaisesti muotoiltu kirjoitetussa lainsäädännössä. Poikkeuksina tästä hän mainitsee perusoikeusperiaatteet, joista löytyy kirjoitetut ilmasut PL:ssä. Ks. Tuori LM 2000, Tuomarit ja tuomioistuimet suomalaisessa oikeuskulttuurissa, s. 1050

³⁴⁹ Ks. Lämsineva 1998, Perusoikeudet – nyt, s. 113–114.

³⁵⁰ Ks. Pöyhönen 1988, Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu, s. 25–26. Ks. myös Aarnio 1989 (oppikirja), s. 80.

³⁵¹ Tolonen esittää seuraavaa: ”Periaatteet ovat avoimempia ja tulkinnanvaraisempia sääntöihin verrattuina. Siksi niiden kollisiotilanteet ovat yleisiä, jopa niiden käytön normaalitapauksissa. Angloamerikkalaisessa kirjallisuudessa puhutaan periaatteista ja vastaperiaatteista.” Tolonen Oikeus 1996, Oikeudelliset teoriat ja oikeustiede, s. 3.

³⁵² Ks. Pöyhönen 2000, Uusi varallisuus-oikeus, s. 69. Ks. myös Kuusiniemi 1998, Ympäristöperusoikeuden tulkintavaikutuksista, s. 67

³⁵³ Ks. Helkama 2001, Arvot, sosiaaliset representaatiot ja asenteet, s. 179.

³⁵⁴ Ks. Tuori LM 1996, Perusoikeuksien toteuttamisvastuun jakautuminen, s. 850–851.

³⁵⁵ Kavonius 2003, Tarpeidenmukainen oikeusperiaateajattelu, Osio III, Vastaperiaatteiden tarve.

tarkoittaa lainkäytössä sitä, mitä KKO:n pitkäaikainen jäsen ja presidentti on aikanaan tästä kirjoittanut:

“Tuomioistuinten ratkaisutoiminnan perusteissa on pitkällä aikavälillä tapahtunut melkoinen muutos. Kehityksen suunta on johdonmukaisesti ollut se, että tuomioistuimet saavat lisää harkintavaltaa. Tuomioistuin on nykyisin aikaisempaa harvemmin joko-tai - ratkaisutilanteessa, eli että jotakin säännöstä on sovellettava tai ei ole sovellettava. Sen sijaan entistä useammin ratkaisutilanteissa joudutaan punnitsemaan erilaisten ratkaisuperusteiden painoarvoa. Tuomioistuimille uskottu harkintavalta on tällaisessa tilanteessa pyrittävä sitomaan erilaisiin oikeusperiaatteisiin ja tätä kautta löytämään mahdollisimman oikeudenmukainen ratkaisu. Siten oikeusperiaatteet vaikuttavat merkittäväällä tavalla oikeudenmukaisuuden sisältöön. Jos tällaista kehitystä arvioidaan kansalaisnäkökulmasta, sitä voidaan pitää myönteisenä edellyttäen, että tuomioistuimet pystyvät optimoimaan oikeusperiaatteiden soveltamisen ja sitä kautta löytämään oikeudenmukaisen lopputuloksen sekä sen jälkeen ymmärrettävästi vielä perustelemaan ratkaisun.”³⁵⁶

7.2 Optimointi ja punninta ihmismielen haasteena

Optimointi eri suuntiin vaikuttavien normatiivisten argumenttien kesken ei ole helppoa ihmisen kognitiivisten kykyjen kannalta. Kahnemanin ja Frederickin tavoin voidaan hahmottaa kaksi päätöksenteon systeemiä: intuitiivinen (intuitive) ja harkinnallinen (reflective). Intuitiiviselle systeemille tyypillisiä piirteitä ovat automaattisuus, älyllisten ponnistelujen puute (helppous), tunteiden suuri vaikutus, selkeiden loogisten suhteiden syrjäytyminen epämääräisten assosiaatioiden tieltä sekä premissien nopea ja erittelemätön samanaikainen käsittely ilman tietoista kontrollia tai heikolla tietoisella kontrollilla.³⁵⁷

Esimerkiksi neurologit Edelman (nobelisti) ja Tononi esittävät, että tietoisuuden yhtenäisyyden säilyttämisen edellytyksenä ja seurauksena on hyvin rajoitettu mahdollisuus käsitellä eri asioita samanaikaisesti.³⁵⁸ Kognitiivisen psykologian näkökulmasta ihmisen kykyä tiedon käsittelemiseen rajaa vain noin 4–7 mieltämysyksikön samanaikaiseen käsittelyyn rajoittuva työmuisti. Jos informaatio on tehokkaasti organisoitu, mieltämysyksiköiden koko voi kasvaa huomattavasti.³⁵⁹ Punninta ja optimointi puolestaan merkitsee laadullisesti raskainta oikeudellisen harkinnan muotoa, mihin tulokseen on tullut oikeusperiaatepunninnan yksi suuri tai jopa suurin klassikko eli Ronald Dworkin (“if they think long and hard enough”).³⁶⁰ Tällaisesta harkinnan osatekijöiden

³⁵⁶ Heinonen 1999, Oikeuslaitos oikeudenmukaisuuden toteuttajana ja turvaajana, s. 367.

³⁵⁷ Ks. Kahneman and Frederick 2002, Representativeness Revised: Attribute Substitution in Intuitive Judgement, s. 51–52.

³⁵⁸ Ks. Edelman & Tononi 2001, Consciousness, s. 26.

³⁵⁹ Ks. Laarni, Kalakoski & Saariluoma 2001, Ihmisen tiedonkäsittely, s. 117.

³⁶⁰ Ks. Dworkin, Taking Rights Seriously, s. 286. Myös Dworkinin käsitys mahdollisuuksista saavuttaa yksi ainoa oikea ratkaisu, jos tuomari olisi varustettu Herkuleksen yli-inhimillisillä ominaisuuksilla, voisi Wilsonin esitysten mukaan olla mahdollinen: “Kaiken tietävä, puhtaalle järjelle ja asetetuille tavoitteille täydellisesti omistautunut mieli ei sisällä vapaata tahtoa.” Ks. Wilson 2001, Konsilienssi, s. 137. Avoimen tai joustavan normilauseen osalta tosin erilaisia lähtökohtaisia ratkaisuvaihtoehtoja voi olla hyvinkin runsaasti. Esimerkiksi

nyansoinnista Tähti on väitöskirjassaan havainnut enemmän tai vähemmän juuri Dworkinin oikeusperiaateajattelua soveltavissa Lappi-Seppälän, Pöyhösen, Fränden, Scheininin ja Jonkan väitöskirjoissa samansuuntaisen pyrkimyksen oikeudellisen päätöksenteon ja oikeusnormien vaikutustavan hienojakoistamiseen. Tähdien mukaan yhteistä noille tutkimuksille on, että oikeusajattelua arvellaan entistä kattavammin saatavan objektiivisen kontrollin piiriin, mikäli harkinnan osatekijöitä nyansoidaan.³⁶¹

Ihmisillä on jo geneettisenkin taustan vuoksi taipumuksia ajautua vääristyneeseen logiikkaan ja vahingollisiin virhepäätelmiin intuitiivisiin päättelyn prosesseihin turvauduttaessa.³⁶² Näin siitakin huolimatta, että intuitiiviset prosessit ovat yleensä myös välttämätön osa menestyksellistä päätöksentekoa.³⁶³ Ongelma voi olla siinä, että ihmisen mielelle ja aivoille ominaisena päätöksenteon ja ajattelun strategiana voidaan nähdä Edelmanin ja Tononin tavoin, että (esiymmärryksellinen) intuitiivinen valinta ja kategorisointi edeltävät aina kaikessa ajattelussamme loogisen johtamisen prosesseja.³⁶⁴ Siten voidaan päätyä tilanteeseen, jossa intuitiivisesti tehtyä päätöstä ei haasteta ratkaisuperusteiden punninnalla ja optimoinnilla, vaan se tehdään kulissiksi oikeuttamaan jo intuition ja asenteen pohjalta syntynyttä päätöstä. Intuitiomme tai vaistomme voimakkuus ei kykene takaamaan päätöksenteon luotettavuutta.³⁶⁵ Intuitiivinen varmuus voi hävittää (ainakin väliaikaisesti) relevantteja yksityiskohtia ratkaisijan mieltä kiusaamasta.³⁶⁶

Ajattelun ja päätöksenteon kontrollin tavoittelemisen monipuolisella kielellistävällä tiedostamisella, vaihtoehtona intuitiivisille ja mystisille tunnepohjaisille oivalluksille, on pitkä länsimainen traditio, joka liittyy Sokrateen ja Freudin pyrkimykset hyvin lähelle toisiaan.³⁶⁷ Pyrkimystä kielellistävän tiedostamisen laajentamiseen voimme kutsua psykoterapeuttiseksi ideaaliksi, joka on nimenomaan syvällä länsimaisessa kulttuurissa elävä psykofilosofinen³⁶⁸ ideaali. Psykoterapeuttiseen ideaaliin liittyvällä kielellistävän tiedostamisen pyrkimyksellä on hyvin kaukaiset juuret länsimaisessa kulttuurissa, vaikka varsinaisesta psykoterapeuttisesta ideaalista emme ole voineet puhua ennen

Halttunen esittää väitöskirjassaan, että elatuslain 2 §:n säännös on tulkittavissa lähtökohtaisesti noin 2 miljoonalla eri tavalla. Ks. Halttunen 1993, Oikeudellisesta ratkaisusta joustavien oikeusnormilauseiden soveltamisessa, s. 181.

³⁶¹ Ks. Tähti 1995, Periaatteet Suomen hallinto-oikeudessa, s. 99.

³⁶² Ks. esimerkkejä tästä Strahlendorf 1992, Traditional Legal Concepts from an Evolutionary Perspective, s. 147. Ks. samoin päätöstilanteiden yksinkertaistamisesta johtuvista päätösilluutioista Laarni, Kalakoski & Saariluoma 2001, Ihmisen tiedonkäsittely, s. 112–114.

³⁶³ Tällaista väitettä on esitetty sekä Kahnemanin ja Tverskyn ympärille ryhmittyneen kokeellisen psykologian tutkimuksen näkemysten että Damasion edustaman neurobiologisen tutkimuksen perusteella. Ks. Slovic, Finucane, Peters and MacGregor 2002, The Affect Heuristic, s. 420. Ks. samoin Damasio 2001, Descartesin virhe – Emootio, järki ja ihmisen aivot, s. 183–184.

³⁶⁴ Edelman & Tononi 2001, Consciousness, s. 16.

³⁶⁵ Dennett 1997, Miten mieli toimii, s. 22–23.

³⁶⁶ Schwarz 2002, Feelings as Information: Moods Influence Judgment and Processing Strategies, s. 542–543.

³⁶⁷ Lagerborg 1918, Känn dig själv. Till psykoanalysens filosofi, s. 98–124.

³⁶⁸ Filosofian ja psykoterapian suhteista ks. Tukiainen (Ajatus 2000), Filosofia terapiana?, s. 89–123.

Freudia. Tällaista psykoterapeuttisen ideaalin kulttuurillista (memeettistä) juuristoa edustaa Sokrateeseen ulottuva pyrkimys rationaalisen perustelemisen ja kielellistävän tiedostamisen itseisarvoiseenkin lisäämiseen:

”Sokrates oli intohimoinen keskustelija... Keskustelu ei useinkaan johda mihinkään varsinaiseen lopputulokseen: olennaista on keskustelu ja kysymyksenasettelu, ei tarkastelun päätepiste. Tämä varsinkin Platonin varhaisdialogien kiteyttämä metodiikka nostaa keskustelun itseisarvoksi. Ajatus elää filosofiasa edelleen, ja erinomaista on, että elää.”³⁶⁹

”Ja kaikkien uskontojen pyhimyksistä poiketen hänen luottamuksensa ei kohdistunut ilmestykseen tai sokeaan toivoon vaan perusteluja vaativaan järkeen. Mikään vähäisempi ei hänelle riittänyt.”³⁷⁰

Kyse on myös rationaalisuuden tavoittelusta. Rationaalisuus voidaan nähdä Niiniluodon tavoin systemaattisena järjen käyttönä, jolla pyritään esittämään perusteita uskomuksille, toiminnalle ja arvostuksille.³⁷¹ Tällöin perusteluja lisäävä hienojakoistaminen on nähtävissä rationaalisuuden lisäämisenä. Rationaaliseksi toimintamme ja päätöksemme tekee se, että kykenemme vaistomaisen reagoinnin asemesta esittämään perusteita.³⁷² Kielellistäen tiedostettujen perustelujen esittäminen päätöstemme ja toimintamme perusteina voidaan nähdä edellytyksenä sille, että päätöksiämme ja toimintaamme voidaan pitää rationaalisena.

Useiden perusoikeusperiaatteiden punninta kielellistävän tiedostamisen lisäämisen välineenä on juuri rationaalisuuden lisäämisen väline.³⁷³ Se on myös väline toteuttaa länsimaisen psykofilosofian perinnettä laajempaan ja kontrolloidumpaan tiedostamiseen. Se omalta osaltaan tarjoaa mahdollisuuden luoda paineita, jotka ajavat vaikenemisen, kätkemisen, auktoriteetin ja yksipuolisten agendojen kombinaatiolla toimivan päätöksenteon entistä ahtaammalle.

7.3 Optimointi ja punninta perustuslakivaliokunnassa

Perustuslakivaliokunnan toiminta edellyttää vastaavaa kognitiivisesti vaativaa perusoikeuksien punnintaa ja optimointia kuin perusoikeusperiaatteiden huomioiminen oikeudellisessa ratkaisutoiminnassa. Perustuslakivaliokunta on johtanut perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudesta ja oikeuksien luonteesta perustuslaissa turvattuina oikeuksina joitakin yleisiä perusoikeuksien rajoittamista koskevia vaatimuksia. Näitä ovat vaatimukset³⁷⁴:

³⁶⁹ Saarinen, (huipulta huipulle), s. 17.

³⁷⁰ Gottlieb 2000, Sokrates, s. 5.

³⁷¹ Ks. Niiniluoto 1994, Järki, arvot ja välineet, s. 62.

³⁷² Ks. Niiniluoto 2000, Is It Rational to be Rational?, s. 103.

³⁷³ Jos käytämme tässä Fikentscherin oikeusantropologian jaottelua oikeustajun kognitiivisen ja emotionaalisen puolen välillä, oikeusperiaateajattelun käyttämisessä kielellistävän tiedostamisen ja rationaalisuuden lisäämiseen on kysymys oikeustajun kognitiivisen puolen painottamisesta. Ks. Fikentscher 1992, The Sense of Justice and the Concept of Cultural Justice, s. 108–111.

³⁷⁴ Husa ja Jyränki 2021, Valtiosääntöoikeus, s. 173-179.

1. lailla säätämisestä
2. lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta
3. rajoituksen hyväksyttävyydestä
4. rajoituksen suhteellisuudesta
5. perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta
6. oikeusturvajärjestelyjen riittävydestä ja
7. ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta

Mikäli kyseessä on iso intressi, on tuntuvakin puuttuminen useisiin perusoikeuksiin mahdollinen, kun perusoikeuksien rajoitusedellytykset toteutuvat riittävässä määrin. Tällaisen ison intressin yhteydessä voidaan puhua myös välttämättömyydestä.³⁷⁵ Esimerkki punninnasta seuraavassa:

Eläintautilakiehdotuksessa on lukuisia sellaisia säännöksiä eläintautien vastustamisen edellyttämistä toimenpiteistä ja muista velvoitteista, jotka merkitsevät osin tuntuvaakin puuttumista erityisesti perustuslain 18 §:ssä tarkoitettuun elinkeinovapauteen, perustuslain 15 §:ssä tarkoitettuun omaisuuden suojaan, perustuslain 10 §:ssä turvattuun kotirauhaan sekä perustuslain 9 §:ssä suojattuun liikkumisvapauteen. Kaikille näille rajoituksille on perustuslain 19 §:n 3 momentissa ja 20 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle säädettyihin väestön terveyden edistämismääräyksiin ja terveellisen ympäristön turvaamismääräyksiin palautuvat hyväksyttävät ja painavat perusteet. Rajoitukset täyttävät esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa esitetyin tavoin myös muut perusoikeuksien yleiset ja erityiset rajoitusedellytykset.³⁷⁶

Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 2/2021 toteaa, että maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan on perustuttava ajantasaiseen tilannekuvaan, laajaan ja tietoon pohjautuvaan analyysiin, tulevan kehityksen ennakkointiin sekä perus- ja ihmisoikeuksia kaikissa tilanteissa kunnioittaviin käytäntöihin.³⁷⁷ Husa ja Jyränki nostavat esille, että tulkintatilanteissa on aina otettava huomioon perusoikeussäännösten vaikutus toinen toistensa tulkintaan. He esittävät, että käytännössä on kyse eri perusoikeuslottuvuuksien yhteensovittamisesta mielekkäällä ja perustellulla tavalla.³⁷⁸

Käytännössä perusoikeuksia huomioitaessa on usein kyse tilanteista, joihin liittyy useita perusoikeuksia, mutta ratkaisevaa on myös tosiasioiden mieltäminen sääntelyn kohteena olevissa asioissa ja tapahtumissa. Esimerkki tällaisesta voidaan esittää liittyen tartuntatautilakiin:

Sääntelyllä on välillisiä vaikutuksia sosiaali- ja terveysalalla työskentelevien henkilöiden perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan sekä 18 §:ssä turvattuun oikeuteen hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä tai ammatilla.

Esityksen tavoitteena on suojata erityisesti covid-19-taudin vakaville seurauksille alttiiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja käyttävien

³⁷⁵Scheinin LM 3-4/2020, Valmiuslain ongelmista ja ansioista koronaviruskriisin oloissa, s. 526-527.

³⁷⁶ PeVL 1/2013 vp, s. 3.

³⁷⁷ PeVL 2/2021, s. 4.

³⁷⁸ Husa ja Jyränki 2021, Valtiosääntöoikeus, s. 166.

asiakkaiden ja potilaiden henkeä ja terveyttä. Perustuslakivaliokunnan mukaan väestön terveyden suojeleminen on epäilemättä perusoikeusjärjestelmän kannalta erittäin painava peruste (ks. esim. PeVL 7/2021 vp, kappale 7). Perustuslakivaliokunnan mukaan myös terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen pandemian aikana on perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta erittäin painava peruste, jolla on yhteys perustuslain 7 §:n 1 momentin julkisen vallan velvollisuuteen turvata jokaisen oikeus elämään sekä turvata myös pandemian oloissa jokaiselle riittävät terveyspalvelut sekä edistää väestön terveyttä (perustuslain 19 §:n 3 momentti) ja joka oikeuttaa poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia (PeVM 2/2020 vp, s. 4—5, PeVM 3/2020 vp, s. 3, PeVM 7/2020 vp, s. 4, PeVM 9/2020 vp, s. 4). Ehdotetulle sääntelylle on siten selvästi hyväksyttävät perusteet.³⁷⁹

Punninnan ja optimoinnin jälkeen on siis päädytty rokotteiden ottamisen vaatimisen hyväksyttävyyteen sillä kannalla tosiasioista, että sosiaali- ja terveysalalla työskenteleviin henkilöihin kohdistuva tietty lääketieteellinen toimenpide antaa oletettua suojaa. Tällä luonteeltaan näyttöharkinnallisella kannalla on vaikutus siihen, että perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan sekä 18 §:ssä turvattuun oikeuteen hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä tai ammatilla on voitu punninnan ja optimoinnin jälkeen tehdä vahvemmillä perusoikeusargumenteilla rajoitus.

Edellä käsitelty esimerkki osoittaa sen, että perusoikeusulottuvuuksia harkittaessa käytännössä ratkaisevaksi tulee myös näyttöharkinnallinen elementti. Jos tässä luonteeltaan lääketieteellinen näyttöharkinnallinen tulos olisi tuossa ollut se, että toimenpiteillä ei ole nyt katsottua vaikutusta, punnintatilanne juridisessa ja normatiivisessa kehikossa olisi ollut toisenlainen. Silloin PL 7 §, PL 10 § sekä PL 18 § välillisen vaikutusten myötä olisi saattanut tulla ratkaisevaksi. Siten myös haittamaahanmuuton perusoikeudellisen vaikutuksen arvioinnin kannalta tulee ratkaisevaksi, että maahanmuutto voidaan joiltakin osin näyttää ja osoittaa joillakin perusoikeuksiin vaikuttavilla tavoilla haitalliseksi ja siihen kohdistuva rajoittaminen tai jopa estäminen vastaavasti hyödylliseksi.

Edellä käsitelty esimerkki pyrkimyksistä lieventää tartuntataudin haitallisia vaikutuksia osoittaa sen, että joitakin perusoikeuksia suojelevien toimien tähden voidaan aiheuttaa negatiivisia vaikutuksia joihinkin toisiin perusoikeuksiin. Tämänkin valossa voidaan kyseenalaistaa se, että Suomeen pitäisi turvata ulkomaalaisten pääsy jopa silloinkin, kun varsinkin hybridivaikuttamisen tilanteessa tällaista pääsyä maahan vihamieliset ulkovallat voivat käyttää koko suomalaisen yhteiskunnan ja siihen kuuluvien perusoikeuksien horjuttamiseen.

Perustuslakivaliokunta voi päätyä myös siihen, että esitetyt syyt eivät ole todellisia ja kätkevät taakseen joitakin muita syitä, mistä esimerkki:

Ehdotuksen perusteeksi on ensisijaisesti tuotu esiin terveyspoliittisia syitä. Valiokunnan mielestä esityksen perusteluista syntyy kokonaisuutena kuitenkin vaikutelma, että lakiehdotuksen tosiasiallisena

³⁷⁹ PeVL 51/2021 vp, s. 2-3.

tarkoituksena on rajoittaa tupakkatuotteiden tuontia omaan käyttöön ulkomailta, lähinnä Virosta.³⁸⁰

Yksi vasta-argumentti jonkin tai joidenkin oikeuksien toteuttamiselle eli argumentti oikeuksien rajoittamiselle on siinä, jos oikeuden väärinkäyttö voi johtaa useiden muiden oikeuksien loukkaamiseen tai uhkaa useiden muiden oikeuksien toteuttamista. Yksi tällainen useiden perusoikeuksien toteuttamista uhkaava ilmiö voi olla terrorismi, jonka edistäminen sananvapauden varjolla on nähty oikeuden väärinkäyttämiseksi. Valtioneuvoston kirjelmää eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi verkossa tapahtuvan terroristisen sisällön levittämisen estämisestä on tähän teemaan liittyen arvioitu seuraavasti:

Ehdotus on merkityksellinen erityisesti perustuslain 12 §:ssä, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa ja EU:n perusoikeuskirjan 11 artiklassa turvatu sananvapauden kannalta. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota myös ihmisoikeussopimuksen 17 artiklaan ja perusoikeuskirjan 54 artiklaan sisältyvään oikeuksien väärinkäytön kieltoon, joka valiokunnan käsityksen mukaan osaltaan vahvistaa asetuksen hyväksyttävyyttä perus- ja ihmisoikeuksien kannalta. Ehdotettu sääntely ei valiokunnan mielestä ole sananvapauden kannalta ongelmallista siltä osin kuin sen voidaan katsoa puuttuvan välittömästi ja yksinomaan terroristiseen viestintään internetin säilytyspalveluiden avulla (ks. myös PeVL 40/2017 vp, s. 4, ja yhdistymisvapauden osalta PeVL 7/2002 vp, s.3/II ja PeVL 10/2000 vp, s. 3).³⁸¹

7.4 Maahanmuuton huomioiminen punninnassa ja optimoinnissa

Edellä on tässä tutkimuksessa tuotu esille, että haittamaahanmuutto on uhka useiden perusoikeuksien toteuttamiselle. Siten haittamaahanmuuttoon liittyvien näkökohtien sivuuttaminen punninnassa tarkoittaa useiden perusoikeuksien sivuuttamista. Tällaista sivuuttamista räikeimmillään on se, että joidenkin poliittisten tavoitteiden edistämisen vuoksi punninnassa painaa vain maahanmuuttajan intressit ja niitä tukevat perus- ja ihmisoikeusolollisuudet. Sille ei anneta silloin painoarvoa, että haittamaahanmuutto tuhoaa pahimmillaan koko perusoikeuksien yhdeltä keskeiseltä osalta ilmentämän suomalaisen yhteiskunnan. Tällöin suomalaisen oikeudet eivät tule ensin eivätkä edes viimeisenä huomioiduksi, vaan niiden ylitse kokonaan hypätään.

Jopa ihmishengen suojan suhteellisuus kertoo puolestaan, että yhteisön edun tähden yksilö oikeuksineen ja jopa elämineen voidaan kuitenkin jyrätä tai vähintäänkin vaarantaa kaikissa kulttuureissa, jos koetaan jollakin logiikalla, että yhteisön suuri etu sitä vaatii. Perusoikeusuudistuksessa tuotiin esille myös periaatteellinen mahdollisuus rajoittaa joissakin olosuhteissa perusoikeuksia:

Perusoikeudet eivät ainakaan yleisesti voi olla siten ehdottomia, ettei niitä saisi missään olosuhteissa ja missään laajuudessa rajoittaa. Perusoikeusturvan

³⁸⁰ PeVL 5/2009 vp, s. 3.

³⁸¹ PeVL 43/2018 vp, s. 4

kannalta on toisaalta tärkeää, että rajoitukset kyetään pitämään mahdollisimman vähäisinä.³⁸²

Lainatakseni Aarnion tekstiä: ”Jopa ihmiselämä perusarvona on suhteellinen eli suhteessa tilanteeseen ja sen vaatimiin olosuhteisiin. Eräissä tilanteissa on pakko uhrata joku, jotta ryhmä säilyy.”³⁸³ Husa ja Jyränki ovat nostaneet esille perustuslain säätämän maanpuolustusvelvollisuuden (PL 127 §), joka joissakin oloissa voi tarkoittaa hyvinkin suurta hengenvaaraa, vaikka PL 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Tämä hengenvaara on varmasti monen suomalaisen ajatuksissa tullut huomattavasti konkreettisemmaksi riskiksi Ukrainan 24.2.2022 alkaneiden tapahtumien jälkeen kuin ennen niitä.³⁸⁴

Maahanmuutto voi uhata useiden perusoikeuksien ja näitä perusoikeuksia vastaavien ihmisoikeuksien toteuttamista. Vihamielisten ulkovaltojen ohjaama maahanmuutto voi puolestaan olla suunnattu perusoikeuksia ylläpitävän valtion ja yhteiskunnan horjuttamiseen tai jopa tuhoamiseen. PL 9 §:n 4 momentin mukaan ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Perustuslakivaliokunta on nimenomaan kuolemanrangaistuksen uhkaa pitänyt erittäin tärkeänä torjua:

Ulkomaalaista ei perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Perustuslakivaliokunta on pitänyt jo mahdollisuutta tuomita Suomen alueella kuolemanrangaistus perustuslain tätä rangaistusta koskevan yksiselitteisen ja ehdottoman kiellon vastaisena (PeVL 6/1997 vp, s. 3/I). Luovuttamispyyntöön suostuminen edellyttää vuoden 1976 luovutussopimuksen mukaan valiokunnan tämän kannanoton pohjalta riittäviä takeita siitä, ettei kuolemanrangaistusta määrätä. Pelkkä täytäntöönpanosta luopuminen ei siten poista luovuttamiselle perustuslaista johtuvia esteitä siinä tapauksessa, että henkilön luovuttamista pyydetään oikeudenkäyntiä varten.³⁸⁵

Jos perus- ja ihmisoikeuksiin nojautuvat vasta-argumentit ovat riittävän painavia punninnassa ja optimoinnissa, perustuslain 9 §:n 4 momentissa mainitut uhat maahanmuuttajille eivät voi olla yliverkaisia ratkaisuperusteita. Yhdenvertaisuusnäkökulmastakin on epätasapainoisen oloinen tilanne, jos maanpuolustusvelvollisuuden perusteella voidaan asettaa ihmisiä erittäin suureen hengenvaaraan perusoikeuksien puolustamiseksi, mutta esimerkiksi vihamielisten ulkovaltojen ohjaaman perusoikeuksia uhkaavan häittämaahanmuuton torjuminen on tehtävä mahdottomaksi tai erittäin vaikeaksi, koska joihinkin ihmisiin kohdistuva hengenvaaran riski tulisi torjua täydellisesti. Tästä näkökulmasta on täysin kestäväntöntä, jos rajoja ei voisi

³⁸² Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp), s. 29.

³⁸³ Aarnio 2001, Oikeusteoreettinen asiantuntijalausunto Vuotoksen altaan rakentamisesta, s. 31.

³⁸⁴ Husa ja Jyränki 2021, Valtiosääntöoikeus, s. 182.

³⁸⁵ PeVL 5/2007 vp, s. 8.

kokonaankin sulkea joissakin tilanteissa, esimerkiksi silloin kuin vihamielinen ulkovalta ohjaa siirtolaisvirtoja Suomeen tarkoituksenaan horjuttaa perusoikeuksia ylläpitävää Suomen yhteiskuntajärjestelmää.

7.5 Kansainväliset sopimukset punninnassa ja optimoinnissa

Joskus saatetaan mieltää, että kansainväliset sopimukset ovat jonkinlainen superoikeuslähde, jonka vuoksi olisi pakko alistua hyväksymään maahanmuutosta sellaisia ratkaisuja, jotka perusoikeuksien ja niitä vastaavien ihmisoikeuksien punninnassa ja optimoinnissa näyttävät perus- ja ihmisoikeuksien kokonaisvaltaisen ja optimaalisen toteuttamisen kannalta haitalliselta. Onko tällä suunnalla siis todella jonkinlainen superoikeuslähde, joka syrjäyttää perus- ja ihmisoikeuksia huomioivan kokonaisharkinnan?

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, joka on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 10.12.1948 kuuluu seuraavalla tavalla sen 14 artiklan osalta:

1. Jokaisella vainon kohteeksi joutuneella on oikeus hakea ja nauttia turvapaikkaa muissa maissa. 2. Tähän oikeuteen ei voida vedota, kun on kysymys tosi epäpoliittisista rikoksista johtuvista syyteistä tai teoista, jotka ovat vastoin Yhdistyneiden Kansakuntien periaatteita ja päämääriä.³⁸⁶

Tämä ei sanamuotonsa puolesta säädä, että esimerkiksi Tanskan, Iso-Britannian tai Suomen pitäisi hyväksyä pääsy ja oleskelu niiden sisällä sen tähden, että vainon kohteeksi joutuneella on oikeus hakea turvapaikkaa. Se ei myöskään estä sitä, että nämä valtiot lähettävät turvapaikanhakijat esimerkiksi Ruandaan³⁸⁷ odottamaan turvapaikkapäätöstä. Turvapaikan hakemisen mahdollisuus jostakin maasta on siis riittävä tämän sanamuodon puitteissa. Niin sanottua turvapaikkaturismia ei ole turvattu, millä tässä tarkoitan sitä, että turvapaikanhakija olisi oikeutettu turistin tavoin valitsemaan maailmasta sen valtion, jossa haluaa ja suostuu tällaista hakuoikeutta käyttämään.

Iso-Britannian linjana on ollut, että turvapaikanhakijat myös jäisivät Ruandaan nauttimaan turvapaikasta. Ruanda on sitoutunut ja motivoitunut ottamaan tulijoita vastaan. EIT:n päätös esti ensimmäisen lennon. Iso-Britannian sisäministeri Priti Patel kertoi olevansa pettynyt EIT:n päätökseen ja että valmistelut seuraavaa lentoa varten alkavat nyt. EIT:n päätös lennosta ei tarkoita, että maan suunnitelma lähettää turvapaikanhakijoita Ruandaan on kuopattu, vaan koko toimintaperiaatetta tullaan käsittelemään oikeusteitse.³⁸⁸

YK:n ihmisoikeussopimuksissa ei ole kohtaa, joka takaisi oikeuden turvapaikkaan eikä valtioiden velvollisuutta tarjota turvaa sitä tarvitseville ole muutoinkaan kirjattu mihinkään kansainväliseen sopimukseen. YK:n pakolaissopimus on tarkoitettu antamaan suojaa vainotuille. Ensi sijassa se

³⁸⁶ <https://unric.org/fi/ihmisoikeuksien-yleismaailmallinen-julistus/>

³⁸⁷ [Iso-Britannia haluaa lähettää pakolaiset Ruandaan - \(alfatvutiset.fi\)](#)

³⁸⁸ [EIT:n päätös pysäytti turvapaikanhakijoita kuljettavan koneen lähdön Ruandaan - MTVuutiset.fi](#)
15.06.2022

edellyttää pakolaisten saavan oleskelumaassaan saman kohtelun kuin maan omat kansalaiset.

Kokonaisuutena voidaan huomioda seuraava lopputulema: Pakolaisille annettavan suojan muoto eli turvapaikka on siis jäänyt kansallisessa lainsäädännössä säänneltäväksi instituutioksi.³⁸⁹

Punninnan ja optimoinnin tilanteessa kansainväliset sopimukset eivät ole mikään este päätyä siihen, että maahanmuuttajia ei oteta vastaan Suomessa. Kansainvälisten sopimusten yleiseen luonteeseen kuuluu se, että niiden toteuttamiseen ei ole samanlaista noudattamiseen pakottavaa järjestelmää, joka kansallisella lainsäädännöllä on kansalaisiin. Tämä jo yksin mahdollistaa sen, että valtioiden ei tarvitse alistua sellaiseen, joka uhkaa merkittävällä tavalla niiden yhteiskuntajärjestelmää.

Jotkut tahot saattavat hämätä väittämällä kansainvälisten sopimusten velvoittavan johonkin, vaikka kyse on esimerkiksi jonkun tulkinasta sopimusten tavoitteista. Hyvä esimerkki tästä löytyy seuraavasta YK:n pakolaisjärjestön kritiikistä Tanskan uutta pakolaislakia kohtaan:

Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestön (UNHCR) johtaja Filippo Grandi kertoo järjestön voimakkaasti vastustavan Tanskan uutta lakia turvapaikanhakijoiden siirtämisestä kehitysmaiin.

"Tämä voisi tarkoittaa turvapaikanhakijoiden pakkosiirtoja sekä Tanskan vastuiden vähentymistä turvapaikkaprosessiin ja haavoittuviin pakolaisiin liittyen", Grandi sanoi lausunnossaan ja lisäsi:

"UNHCR voimakkaasti vastustaa Tanskan pyrkimyksiä ulkoistaa sen turvapaikka- ja kansainvälisen suojelun velvoitteita muille maille. Tällaiset pyrkimykset kiertää vastuuta ovat ristiriidassa vuoden 1951 kansainvälisen pakolaissopimuksen kanssa. Sopimusten tavoite on jakaa pakolaisten suojelun vastuu maiden kesken".³⁹⁰

On siis vedottu epämääräisesti sopimuksen tavoitteeseen sen sijaan, että jokin sopimuksessa tarkasti säädetty selvästi velvoittaisi johonkin. On perusteltua kysyä, jos kansainvälisiin sopimuksiin viittaavien epämääräisten tulkintojen, tavoitteiden tai oikeusoppineiden mielipiteiden väitetään tulevan esteeksi suojata suomalaista yhteiskuntaa ja sen perusoikeuksien toteuttamista niitä vaarantavaa maahanmuuttoa vastaan: Mikä on se sopimuksen tekstin kohta, jonka perusteella jotakin väitetään kansainvälisten sopimusten kieltämäksi tai pakottamaksi?

Muun oikeuden tavoin lähdetään kansainvälisten sopimustenkin tulkinnassa siitä, että sopimusten teksteihin pitää voida luottaa. Jos teksti on epäselvää, niin voidaan sitten lähteä tulkitsemaan sen sisältöä.³⁹¹ Kaiken oikeusturvan perustana toimii se, että velvoitettujen pitäisi voida ymmärtää lakien tai sopimusten teksteistä se, mihin on velvoitettu ja miten pitää toimia. Tämä ajatus

³⁸⁹ [Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden oikeudet – Ihmisoikeudet.net](https://ihmisoikeudet.net/pakolaisten-ja-turvapaikanhakijoiden-oikeudet)

<https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet/pakolaisten-oikeudet/>

³⁹⁰ YK:n pakolaisjärjestö kritisoi Tanskan uutta pakolaislakia (unric.org)

<https://unric.org/fi/ykn-pakolaisjarjesto-kritisoi-tanskan-uutta-pakolaislakia/>

³⁹¹ Hakapää 2010, Uusi kansainvälinen oikeus, s. 4.5.2 (Sopimustulkinta)

on todennäköisesti kirkkaimmillaan PL 8 §:n rikosoikeudellisessa laillisuusperiaatteessa, mutta kaikki edellä ennakoitavuudesta kirjoitettu puhuu myös pitkälle tällaisen ajatuksen puolesta.

Tässä yhteydessä on syytä huomioida myös Hakapään toteamus siitä, että ”selkeää velvoitetta myöntää pakolaiselle turvapaikka ei kansainvälisistä yleissopimuksista löydy”. Sen sijaan ”sanatarkasti tulkiten vain kysymys oikeudesta hakea turvapaikkaa ja – jos se myönnetään – nauttia siitä” on olemassa. Edellä jo perustuslain 9 §:n 4 momentissa mainittu palautuskielto löytyy myös kansainvälisistä sopimuksista. Näissä yhteyksissä se on non-refoulement-kielto. Tästä voidaan päätyä tähän Hakapään mainitsemaan tulokseen: ”Toisin sanoen pakolaista ei ole pakko ottaa vastaan, mutta jos pakolainen käännytetään, on huolehdittava siitä, että hänet ohjataan johonkin ”turvalliseen” maahan.”³⁹²

Myös EU-normisto tulee mukaan, kun erilaisia oikeuslähteitä käsitellään kokonaisvaltaisessa harkinnassa. Tällöin tulee näkökohtana ottaa huomioon myös se, mitä edellä luvussa 7 on todettu subsidiariteetin osalta.

Tanska on päätenyt suojelemaan yhteiskuntaa haittamaahanmuutolta uudella lainsäädännöllä, jolla on ollut Tanskassa hyvin laaja kannatus. Kannatus ei ole rajoittunut vain perinteisiin maahanmuuttokriittisiin puolueisiin eikä pieneen enemmistöön. Tanskan parlamentti on esimerkiksi hyväksynyt äänin 70 puolesta ja 24 vastaan lain, joka mahdollistaa vastaanottokeskusten sijoittamisen ja turvapaikkahakemusten käsittelyn ulkoistamisen Euroopan ulkopuolelle. Tämän tutkimuksen valossa vastaava lainsäädäntö Suomessa tarkoittaisi sitä, että perusoikeuksia ja niitä vastaavia ihmisoikeuksia suojeltaisiin niitä ja niiden tehokasta toteuttamista uhkaavalta haittamaahanmuutolta. Mitään todellista kansainvälistä ehdotonta estettä Tanskalla ei ole ollut toteuttaa tätä lainsäädäntöä. Subsidiariteetin, osallistumisoikeuden sekä demokratian näkökulmasta on myönteistä, että mikään ylikansallinen ei ole estänyt uudistuksia, joilla Tanskan parlamentissa on ollut suuri kannatus.

Kansainväliset sopimukset eivät voi demokraattista kansan tahtoa syrjäyttäen määrätä minkälaista maahanmuuttopolitiikkaa harjoitetaan. Kansainvälisistä sopimuksista voi aina myös erota ja kansalliset perusoikeudet voidaan aina asettaa tulkinnallisesti etusijalle, vaikka sopimuksissa pysyttäisiinkin. Tanskan ja Iso-Britannian esimerkit osoittavat, että oman kansan tahto ja sen edut sekä oikeudet voidaan asettaa etusijalle. Suomella ei ole mitään todellisia esteitä toteuttaa esimerkiksi samansuuntaista lainsäädäntöä, jota on nyt Tanskassa toteutettu.

³⁹² Hakapää 2010, Uusi kansainvälinen oikeus, s. 247.

8 KOKOAVIA PÄÄTELMÄ

Grönroosin ja Hamilon tavoin voidaan nostaa esille, että on ensiarvoisen tärkeää ymmärtää se, että maahanmuuttopolitiikka ei ole mikään politiikan osa-alue, vaan tämän sukupolven tärkein kysymys. Sen kestävä ratkaiseminen on koko suomalaisen yhteiskunnan säilymisen edellytys.³⁹³ Tähän voidaan lisätä ja täsmentää, että se on myös suomalaista yhteiskuntaa keskeisellä tavalla rakentavien ja ylläpitävien perusoikeuksien säilymisen ja niiden tehokkaan toteutumisen edellytys.

Ulkomaalaislain 1 §:n mukaan tämän lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa ja oikeusturvaa ulkomaalaisasioissa. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää hallittua maahanmuuttoa ja kansainvälisen suojelun antamista ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen sekä ottaen huomioon Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset.

Hallittua maahanmuuttoa ja kansainvälisen suojelun antamista ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen ei edistä sellaisen maahanmuuton hyväksyminen, joka muodostaa uhan useiden keskeisten perusoikeuksien ja koko perusoikeuksien rakentaman järjestelmän tehokkaalle toteuttamiselle. Kaikki maahanmuuttajien mukana Suomeen tulevat yksilön alistumiseen ja alistamiseen myönteisesti suhtautuvat poliittiset ideologiat, perinnäistavat ja uskonnolliset sitoutumiset suuntautuvat useista perusoikeuksista koostuvaa vapaan yksilön ideaa vastaan.

Pitkäaikaista tai jopa ylisukupolvista heikkoa kotoutumista edustava maahanmuutto on vakava uhka kaikkien perusoikeuksien toteuttamiselle, koska sillä rapautetaan perusoikeuksien henkistä ja taloudellista pohjaa. Lyhyemmin sanottuna: Haittamaahanmuutto on vakava uhka perusoikeuksien muotoamalle demokraattiselle hyvinvointivaltiolle. Ukraina on ainakin väliaikaisesti menettänyt alueita Venäjän sotilaallisen hyökkäyksen perusteella oman oikeudellisen järjestyksensä piiristä. Pitkälle samansuuntainen tulos on toteutunut naapurissamme Ruotsissa, jossa haittamaahanmuuton seurauksena on syntynyt rinnakkaisyhteiskuntia.

Harvardin professori Robert D. Putnam on tuonut esille, että maahanmuutto usein heikentää tai vaarantaa sosiaalista pääomaa, mitä on käytetty yhtenä argumenttina myös maahanmuuttokritiikissä. Ylen uutisen mukaan³⁹⁴ hän kuitenkin näkee maahanmuuton kokonaisuutena myönteiseksi, ja että ainakin pitkän ajan kuluessa sosiaalisen pääoman menetysten ja sen mukanaan tuomien ongelmien jälkeen syntyy ”uusi me” sosiaalisen pääoman pohjaksi. Hän kehottaa myös suomalaisia suhtautumaan maahanmuuttoon myönteisesti ongelmista huolimatta.

³⁹³ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 135.

³⁹⁴ Harvardin professori: Maahanmuuton myötä muodostuu ”uusi me” (8.10.2015, Päivitetty 8.10.2015 06:47, Jyrki Saarikoski.

Vaikka Putnamin suhde maahanmuuttoon ainakin tuossa Suomessa vierailun yhteydessä oli kokonaisuutena myönteinen, on hän kuitenkin maahanmuuton kannattajana perusteellisissa ja arvostetuissa tutkimuksissa osoittanut ilmeisesti jopa melko riidattomasti sen, että maahanmuutolla on negatiivinen pitkäaikainen vaikutus sosiaaliseen pääomaan. Putnam on optimistinen sen suhteen, että jokin "uusi me" syntyy kuitenkin joskus tulevaisuudessa.

Tässä tutkimuksessa on osoitettu, että se "uusi me" ei perustu todennäköisesti perusoikeuksiemme osoittamalle arvopohjalle ja perusoikeuksiemme tehokkaalle toteuttamiselle. Pohjoismainen yhteiskuntamme on siis maahanmuuton myötä suuren uhan alla, sillä perusoikeutemme ovat myös pitkälti tällaisen yhteiskunnan oikeudellinen perusta. Pohjoismaista ensimmäisenä tähän omasta puolestani perusoikeusnäkökulmasta avaamani uhkaan on suurella poliittisella enemmistöllä herännyt Tanska.

Mitä hintaa ja keille tulee maksettavaksi siitä, kun "uusi me" rakennetaan? Amerikkalaista maahanmuuttoa kehuessaan Putnam jättää ilmeisesti monien amerikkalaisten tavoin huomioimatta, että alkuperäisväestölle maahanmuutto on ollut katastrofi.³⁹⁵ Uusi me varmasti syntyi, mutta jopa kansanmurhasta puhuminen ei ainakaan tässä yhteydessä liene millään tavalla kohtuutonta, kun tarkastellaan Amerikan alkuperäisasukkaiden väestön ja kulttuurin kohtaloa niiden korvautuessa eurooppalaisella. Amerikan historiasta puhuttaessa ei kulttuurien elämän säilymismahdollisuuksista puhuttaessa analogia alkuperäiskulttuurin elinmahdollisuudet tuhoavasta vieraslajista ole kohtuuton ehkä kenellekään, vaikka valtavan kohun sai aikaan se, kun valtakunnansyyttäjä oletti perussuomalaisen kansanedustajan liittäneen kysymyksen vieraslajeista jotenkin maahanmuuttoon.³⁹⁶

Kaikki maahanmuutto on haittamaahanmuuttoa, kun sen seurauksena ennakoiva elämänhallinta ja/tai sosiaalinen pääoma vähenee sekä vastaanottavien yhteisöjen jäseniltä että tulijoilta. Perusoikeuksien ja koko oikeusjärjestelmän legitimeettiä haastetaan, jos tulijat tuovat autoritarismia tukevat tavat, arvostukset ja asenteet mukanaan.

Kuitenkin Putnam nostaa esille myös sellaista, jonka varaan onnistuneen maahanmuuton kriteerejä voidaan rakentaa. Onnistuneen sosiaalistamisen ja kotouttamisen projektista tulomaahan Putnam toteaa: "Tarkoitus oli kertoa tulijoille, että jakaessanne demokratian ja vapauden ihanteet olette yhtä hyviä amerikkalaisia kuin vaikkapa me Putnamit, joiden suku on elänyt täällä 1640-luvulta lähtien." Sen sijaan Putnam ei kerro, että demokratiaa toteuttavat vapausoikeudet ja autoritarismi voitaisiin yhdistää yhtään enempää kuin tuli ja vesi. Vapauden kuuma tuli saattaa haihduttaa autoritarismin veden ja tuli palaa lähes häiriöttä. Autoritarismin vesi saattaa kompromissien myötä heikentää

³⁹⁵ Eurooppalaiset muuttajat syrjäyttivät silloisena alueen kantaväestönä olleet intiaanit valtaväestönä vain muutamassa vuosisadassa siitä, kun Kolumbus löysi Amerikan 1400-luvun lopulla. Grönroos & Hamilo, *Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja*, s. 14.

³⁹⁶ M 5/2019 vp. Valtakunnansyyttäjän syyttämislupaa koskeva pyyntö asettaa kansanedustaja syytteeseen

vapauden tulta, mutta autoritarismi saattaa myös sammuttaa ja tuhota vapauden ja sitä toteuttavat perusoikeudet, jos tulijoiden tulva tuo mukanaan autoritarismia.

Amerikkalaiset demokratian ihanteet ovat hyvin lähellä Suomenkin perustuslain perinteisiä vapausoikeuksia, jotka muodostavat ja turvaavat poliittista demokratiaa. Jos tulijat ovat jo omaksuneet perinteisiin vapausoikeuksiin liittyvät arvot tai kykenevät ne omaksumaan, tilanne on hyvä vapausoikeuksien kannalta. Sen sijaan paljon ongelmallisempi on tilanne, jos tulijoiden arvot ovat vastoin vapausoikeuksia ja tukevat autoritaarisuutta. Ihmisen juuria tuskin mikään kotouttaminen muuttaa, siis sitä, mihin ihminen ja hänen lähimmät ihmisensä ovat juurtuneet arvoissaan, uskomuksissaan ja tavoissaan. Jos ihmisen juuret ovat useiden sukupolvien mittaisesti alistamisen ja alistumisen kulttuureissa, ei pitäisi olla yllätys, jos tavalla tai toisella alistamisen ja alistumisen kulttuureista syntyy autoritaarisesti rakennettuja jengejä, rikollisjärjestöjä ja niiden hallitsemia rinnakkaisyhteiskuntia Ruotsissa jo pitkälle toteutuneella tavalla.

Perusoikeuksien tehokasta toteuttamista heikentää ja vaarantaa, jos maahanmuutto suhteellisesti lisääntyvän rikollisuuden myötä johtaa siihen, että elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen, turvallisuuteen sekä omaisuuteen kohdistuva suoja käytännössä heikkenee kansalaisten keskuudessa. Kun julkinen valta ja sen toimijat tietoisena seksuaali-, väkivalta ja omaisuusrikoksien todennäköisestä lisääntymisestä tietynlaisen maahanmuuttopolitiikan seurauksena jatkavat tätä politiikkaa, se on todellisuudessa moraalista osallisuutta näihin rikoksiin (mutta toistaiseksi vailla juridista vastuuta). On varsin ymmärrettävää, että oman vastuun ja moraalisen syyllisyyden peittämiseksi keskustelua tästä ongelmasta pyritään eri tavoin vaijentamaan, jopa rikosoikeuden keinoin. Hyvä esimerkki tästä vaijentamisen agendasta ovat Jussi Halla-ahon, Timo Hännikäisen, Päivi Räsäsen ja Sebastian Tynkkysen tapaukset.³⁹⁷ Niiden osoittamassa vaijentamisen projektissa ja agendassa tulee sitten loukattua sananvapautta ja koko demokraattisen oikeusvaltion perustaa. Niin sillä tulee sitten avattua portteja siirtymälle demokratiasta autoritarismin suuntaan ja rapautettua koko sananvapauteen ja demokratiaan perustuvan normijärjestelmän perustaa.

Suomen perusoikeuksissa ei ole kuitenkaan kyse vain vapausoikeuksista, joissa julkinen valta pidättäytyy kaventamasta yksilöiden toimintaa. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion toteuttamiseksi on säädetty myös sosiaaliset perusoikeudet. Niillä ja niiden toteuttamisella on edellytyksenä riittävä rahoituspohja. Suomen Perustan julkaisemissa tutkimuksissa on tullut osoitetuksi se, että tietyiltä alueilta tuleva tietyntyyppinen maahanmuutto rasittaa erityisen paljon julkista taloutta. Mitä enemmän on julkisen talouden resurssien kannalta haitallista maahanmuuttoa, sitä vähemmän on resursseja terveydenhoitoon, kouluihin ja muihin sosiaalisten perusoikeuksien toteuttamisen kannalta suuria resursseja vaativiin kohteisiin. Lisäksi ovat

³⁹⁷ Niistä kaikista: Hamilo & Rostila 2022: Some, sananvapaus ja vihapuhehysteria. Suomen Perusta. s. 39-56.

vaarassa jäädä aliresurssoituiksi myös poliisi ja oikeuslaitos turvallisuutta ja oikeusturvaa toteuttaviin tehtäviinsä.

Kokonaan ei voi unohtaa sitäkään, että maahanmuutto on usein rasite ihmisten ympäristöön kohdistavan paineen kannalta. Näin on silloin, kun maahanmuutto lähtee lämpimistä ja heikosti teollistuneista maapallon eteläisistä osista kylmään ja teollistuneeseen pohjoiseen.

Mikäli Suomi haluaa auttaa maailman hätää kärsiviä, humanitaarinen maahanmuutto ei ole hyvä keino. Paikan päällä tapahtuva kriisiauttaminen on moninkertaisesti humanitaarista maahanmuuttoa tehokkaampaa auttamista – pienemmillä summilla saadaan autettua suurempaa määrää ihmisiä. Myös perinteisille vapausperussoikeuksille ja niiden turvaamaan demokratiaan kohdistuvat haitat ja uhat vähenevät. Samoin toimiviin ja reaalsiin sosiaalsiin perusoikeuksiin ja niiden toteuttamaan hyvinvointivaltioon kohdistuva rahoituspohja on vahvempi. Näin parannetaan myös ihmisten mahdollisuutta ennakoida, hallita ja hyväksyä sekä oikeudellista että sosiaalista normistoa, kun niiden pohja ja perusta on sellainen kulttuuri, johon yhteisön yksilöillä on olemassa juurtuminen ja sosiaalistuminen. Putnamin tutkimia sosiaalinen pääoma säilyy tai jopa vahvistuu, mikä turvaa myös keskeisellä tavalla perusoikeuksien ja demokratian toteuttamista.

Sosiaalisen pääoman säilyminen voi olla mahdotonta, jos oikeudet ja niitä turvaavat velvollisuudet eivät ole tasapainossa. Tätä tasapainoa oikeuksien ja velvollisuuksien välillä horjuttaa, kun perusoikeudet yritetään irrottaa (kansallis-)valtio yhteydestä. Olennainen piirre tässä kehityksessä on ”kansalaisuus” - käsitteen hämärtäminen.

Tässä sosiaalisen pääoman ja sitä myöten oikeuksien kestävä ja tehokkaan toteuttamisen kannalta haitallisessa kehityksessä tärkeitä etappeja ovat pyrkimykset madaltaa kansalaisuuden saannin ehtoja, hämärtää kansalaisuuskäsitteen sisältöä ja kansalaisuuden merkitystä. Elämme aikaa, jolloin julkisuus on täynnä erilaisia kielikuvia ihmisistä, jotka ovat ”harmaalla vyöhykkeellä” Suomen ja maan X kansalaisuuden välillä. On ”paperittomia”, ”siirtolaisia”, ”pakolaisia”, ”oleskeluoikeuden saaneita”, ”laittomia maahanmuuttajia”, ”toissijaiseen suojeluun oikeutettuja”, ”työluvan saaneita”, ”perheen yhdistämisen kautta maahan tulleita”, ulkomaisia opiskelijoita jne. Osa ”harmaan vyöhykkeen” ihmisistä on oikeutettu tavalla tai toisella sosiaaliturvaan, terveydenhoitoon ja äänioikeuteen. Kysyä sopii, onko tämän tapainen kehitys suotavaa varsinkin, kun se kulkee ”oikeudet” edellä velvollisuuksien tullessa jälkikäteen – jos yleensä on tullakseen. Kehitystä perustellaan ”tarpeella” kotouttaa maahanmuuttajia, mutta perimmäinen ajatus lienee se, että kansalaisuudella ei pidä olla mitään roolia ihmisten vapaassa

liikkuvuudessa eikä niin muodoin heidän oikeuksissaankaan. Mitä enemmän tänne tulee, sitä parempi.

Uhkaa perusoikeuksille ja niiden turvaamalle demokratialle ei ole silloin, jos Suomeen muuttaa ihmisiä, jotka sopeutuvat maahamme, arvostavat kulttuuriamme ja yhteiskuntaamme sekä osallistuvat sen rakentamiseen myös taloudellisesti. Silloin myös oikeuksien ja niitä turvaavien velvollisuuksien tehokkaalle täyttämiseksi on mahdollista löytää tasapaino. Jos maahanmuuttaja ei ole poliittisesti, kulttuurillisesti tai uskonnollisesti sisäistänyt perusoikeusiemmekin torjuntia yksilön alistamisen ja alistumisen arvoja, niin kotoutumiselle on tästä näkökulmasta hyvät edellytykset. Räsänen esimerkiksi pitää onnistuneen maahanmuuttopolitiikan ehdottomana vaatimuksena, että maahanmuuttajat hyväksyvät ne vapausoikeudet, jotka ovat myös perusoikeusjärjestelmämme ytimessä:

Vaihtoehdot eivät kuitenkaan ole vain monikulttuuri tai monokulttuuri, assimilaatio tai monikulttuurisuuspolitiikka. Voimme – ja meidän nähdäkseni myös pitäisi – luopua kokonaan näistä käsitteistä ja siirtyä yksilönvapautta perimmäisenä arvona pitävää liberalismia kunnioittavaan yhteiskuntamalliin.³⁹⁸

Lisäksi tulee aina muistaa, että kaikkien ja varsinkin sosiaalisten perusoikeuksien toteuttamisen kannalta on välttämätöntä suojella julkista taloutta. Suuntautuneisuus työhön ja työssä vaadittavan osaamisen hankkimiseen ja kehittämiseen on perusoikeuksien toteuttamisen kannalta positiivista. Virenin tutkimusten mukaan maahanmuuttajan ansiotason pitää olla huomattavan korkea, jotta todellista hyötyä julkiselle taloudelle syntyisi:

Jos maahanmuuttaja työllistyy palkollisena jossain yrityksessä tai työllistää itsensä omassa yrityksessään niin, että palkaksi tai yrityksen arvonnaisaksi jää vain, sanokaamme vaikka 1500 euroa kuussa, on hän nettotulonsiirtojen saaja, eikä hänestä ole mitään apua kestävyysvajeen umpeenkuromisessa. Päinvastoin. Suomalainen järjestelmä toimii niin, että 20 000 euron vuosituloilla kotitalouden julkiselta sektorilta saamat tulonsiirrot ovat (olivat 2015) keskimäärin 17 500 ja maksetut tulonsiirrot (verot) 7500 euroa. Vasta kun kuukausitulot ovat yli 3500 euroa, nettotulonsiirrot ovat osapuilleen nolla. Jos huomioidaan tulonsiirtojen lisäksi julkinen (julkiset palvelut), pitää tuotannon tekijätulojen (palkkojen sekä yrittäjä- ja omaisuustulojen) olla yli 5000 euroa kuukaudessa, vaikka huomioitaisiin kaikki hyödykeverotkin, jotta yksilöstä ei koituisi nettomielessä räsäystä julkiselle sektorille. Voidaan siis todeta, että pienituloiset maahanmuuttajat vain pahentavat kestävyysvajetta. Ja ongelma on siinä, että maahanmuuttajat ovat pienituloisia – eivätkä pelkästään välittömästi maahanmuuton jälkeen, vaan jopa 10-15 vuoden maassaolon jälkeen.³⁹⁹

³⁹⁸ Räsänen 2015, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta, s. 72.

³⁹⁹ Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelmien ratkaisu, Suomen Perusta, s. 13.

Ansiotason pitää siis olla sitä luokkaa, että kyse on samalla yleensä jonkinlaista korkeaa osaamista vaativista tehtävistä. Tällainen maahanmuutto ei taloudellisesta näkökulmasta ole haittamaahanmuuttoa Suomelle, mutta se voi olla sitä lähtömaille. Onko siinä siis jokin ristiriita, jos yhtäältä annetaan länsimaista kehitysapua, mutta sitten kansainvälisellä rekrytoinnilla imetään kehitysmaista sellaista työvoimaa ja osaamista, joka voisi turvata kehitysmailla omaehtoista ja omilla voimavaroilla tapahtuvaa kehittymistä? Tämän on nostanut esille Viren:

Suomessa maahanmuuttoon innostuneesti suhtautuvat korostavat mielellään sitä, miten hyvin koulutettuja maahanmuuttajat ovat – miten paljon Suomi hyötyy, kun ei tarvitse kouluttaa korkean tason ammattilaisia, vaan voi valjastaa heidät suoraan työelämään. Todellisuudessa varsinkin turvapaikan perusteella maahan tulevien koulutuksen korkea taso on jäänyt haaveita heikommaksi. Kysymykseen liittyy kuitenkin suurempi moraalinen ongelma: onko oikein, että houkuttelemme kehitysmaista parhaiten koulutetun väestön tänne omiin ”tarpeisiimme”? Korkeasti koulutettu väestö on kehitysmaissa pääsääntöisesti koulutettu valtion varoin (niin sanotusti ”ilmaiseksi”) ja maasta muuttaessaan se vie valtion koulutusinvestoinnit mukanaan. Jos korkeasti koulutettu väestö muuttaa pois kehitysmaista, miten ne sitten kehittyvät?⁴⁰⁰

Perustuslain 1 §:n mukaan Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Näiden tavoitteiden edistäminen voi perustuslaillisessa kokonaisuudessa vahvistaa myös mahdollisuuksia edistää perusoikeuksia. Pahimmillaan maahanmuutossa päädytään siihen, että lähtömaassa siellä olevilla työmarkkinoilla tarjolla oleviin töihin kykenevä ja osaava ja lähtömaan taloutta työllään ylläpitävä henkilö ei sovellu länsimaisiin työmarkkinoihin, vaan elää täällä sosiaaliturvalla. Ihmisoikeuksien näkökulmasta myös se voi olla menetys, jos ihmisoikeuksia vakavasti polkevien hallintojen vastustajat imetään pois sieltä, missä ääntä ja toimintaa ihmisoikeuksien puolesta eniten tarvitaan.

Joka tapauksessa länsimaisiin valtioihin tapahtuva maahanmuutto tuo hyötyä vain harvoille. Siinä missä länsimaat ovat suurten taloudellisten ja sosiaalisten ongelmien edessä kasvavien tulijavirtojen alla, elää valtaosa maailman pakolaisista edelleen kriisialueiden lähialueilla vaatimattomissa oloissa.⁴⁰¹ Maahanmuutto auttamisen välineenä on tehoton. Esimerkiksi Afganistanista Suomeen tulleen pakolaisen kustannuksilla voitaisiin auttaa lähialueella 50 ihmistä, ja muista kriisimaista tulevilla luku vielä tätäkin suurempi (Somalia 114).⁴⁰²

⁴⁰⁰ Viren 2017, Maahanmuutto – Talouden ongelma vai ongelman ratkaisu, Suomen Perusta, s. 46.

⁴⁰¹ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s. 97.

⁴⁰² Professori laski auttamiskertoimen: Afganistanista Suomeen tulleen pakolaisen kustannuksilla voitaisiin auttaa lähialueella 50 ihmistä, muista kriisimaista tulevilla luku vielä tätäkin suurempi - Suomen Utiset 8.8.2022.

<https://www.suomenuutiset.fi/professori-laski-auttamiskertoimen-afganistanista-suomeen-tulleen-pakolaisen-kustannuksilla-voitaisiin-auttaa-lahialueella-50-ihmista-muista-kriisimaista-tulevilla-luku-viela-tatakin->

Toisen maailmansodan jälkeen syntynyt kansainvälinen pakolaisjärjestelmä on monin tavoin jäänyt ajastaan jälkeen. Se toisaalta mahdollistaa vaikeasti kontrolloitavan siirtolaisvirran kehittyvistä maista läntisiin teollisuusmaihiin. Toisaalta taas se mahdollistaa vain pienelle osalle maailman pakolaisista hyvän elämän länsimaissa, kun taas valtaosa pakolaisista elää edelleen vaatimattomissa oloissa kriisialueiden välittömässä läheisyydessä.⁴⁰³

Humanitaarisen maahanmuuton lopettaminen ja avun keskittäminen pakolaisleireille olisi yksi kaikkia osapuolia hyödyttävä win-win-ratkaisu.⁴⁰⁴ Huonoissa ratkaisuissa kaikki menettävät: lähtömaa, tulomaa ja maahanmuuttaja. Perustuslaillisesta ja perusoikeudellisesta näkökulmasta tämä on torjuttava ja kestämaton tilanne, kuten varmaan monesta muustakin näkökulmasta.

Ulkomaalaisen oikeus tulla Suomeen, oleskella maassa ja asettua maahan ei ole perus- tai ihmisoikeus eikä sellaista oikeutta tule myöskään kansainvälisen oikeuden pääsäännöistä. Tämä on tilanne, vaikka maahanmuuton edistäjät pyrkisivät niin sanottua menetellyllistä suojaa ylikorostamalla luomaan käsityksen tällaisesta oikeudesta, jopa superoikeutena, jonka rinnalla muut oikeudet saavat väistyä. Jopa sellainen käsitys saatetaan luoda, että vihamielisen ulkovallan koko yhteiskuntaa ja siihen liittyviä perusoikeuksia horjuttavia ohjattuja siirtolaisvirtoja ei saisi tehokkaasti torjua tällaisen superoikeuden tähden. Samanlainen kuviteltu maahantulijoiden superoikeus saatetaan nähdä esteenä toteuttaa samantapaista lainsäädäntöä kuin on Tanskassa.

On myös syytä kysyä: Onko maahanmuutto nakertanut tai nakertamassa perusoikeuksia niin, että niiden suojelemiseksi tarvitaan Suomessa sen kaltaista lainsäädäntöä, jota esimerkiksi on toteutettu Tanskassa? Tämän tutkimuksen kannalta vastaus on yksiselitteisesti kyllä. Tässä tutkimuksessa on toki arvioitu perusoikeusnäkökulmasta yhtä lakiehdotusta, joka koskee kiihottamista kansanryhmää vastaan. Konkreettisen lakiehdotuksen tekeminen ei ole kuitenkaan perusoikeustutkimuksen asia.

On politiikan ja kansalaisten vaaleilla tehtäviinsä valitsemien poliitikkojen asia määritellä ja tulkita lainsäädännöstä päättämisen yhteydessä sitä, miten eri suuntiin vaikuttavia perusoikeuksia arvotetaan. Jos uutta lainsäädäntöä lähdetään luomaan johtamalla se perus- ja ihmisoikeuksista sekä kansainvälisistä sitoumuksista, demokratia on muuttunut jonkinlaiseksi juridokratiaksi. Tällainen juridokratia on vastoin demokratiaa ja siihen kuuluvaa kansalaisten osallistumisoikeutta, ja ylikansallisen juridokratian tapauksessa myös subsidiariteettiperiaatetta vastaan. Toisaalta tästä tutkimuksesta jokainen poliittiseen keskusteluun maahanmuutosta osallistuva saa varmasti argumentteja niin halutessaan itselleen. Itse toivoisin niin, että näitä argumentteja löytyisi kaikenlaiseen poliittiseen keskusteluun. Eduskunnassa ja

suurempi/

⁴⁰³ Grönroos & Hamilo 2018, Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta, s 91.

⁴⁰⁴ Tästä tarkemmin Grönroos 2019, Humanitaarisen auttamisen reformi, Suomen Perusta.

valtuustoissa käytäviin keskusteluihin toivottavasti löytyy argumentteja. Samoin toivottavasti tästä löytyy kaikenlaiseen maahanmuuttoa koskevaan keskusteluun kaikilla tasoilla argumentteja.

9 LOPUKSI: NÄKYMÄT HYÖTYMAAHANMUUTTOON

Kuten tässä tutkimuksessa on jo aiemmin etenkin Suomen Perustan tutkimuksiin viitaten todettu: Laajempia alueita tarkasteltaessa positiivisin vaikutus Suomen julkiselle taloudelle aiheutuu länsimaista tulevista maahanmuuttajista, joiden keskimääräinen nettovaikutus on lähes sama kuin Suomessa syntyneiden. Saksasta tulevien maahanmuuttajien osalta se on jopa selvästi positiivinen. Siten esimerkiksi Saksasta tulevat maahanmuuttajat ovat positiivisia julkisen talouden vaikutukseltaan – Kuitenkin vain harvat maahanmuuttajaryhmät, esim. saksalaiset ovat vaikutukseltaan positiivisessa tai edes neutraalissa asemassa.

Vertauskohtana negatiivisimmat vaikutukset Suomen julkiselle taloudelle kymmenen suurimman maahanmuuttajaryhmän joukossa on Somaliasta ja Irakista tulleilla muuttajilla. Näistä maista tulleiden työikäisten muuttajien Suomen julkiselle taloudelle henkeä kohden aiheuttama vuosittainen nettovaikutus on erittäin negatiivinen. Länsimaista tulevasta maahanmuutosta voi siis perusoikeuksien tehokkaan toteuttamisen vaatimien taloudellisten resurssien kannalta tulla hyötymaahanmuuttoa.

Perusoikeudet rakentavat yhteiskuntajärjestelmän, jossa yksilön rooli ei ole alistuminen eikä hän ole alistamisen kohde, vaan vapaa ja itsenäinen yhteiskunnallisen vallan käyttäjä. Länsimaisesta kulttuuripiiristä tuleva tulija ei ole todennäköisesti poliittisesti, kulttuurillisesti tai uskonnollisesti sisäistänyt perusoikeuksiemmekin torjuntia yksilön alistamisen ja alistamisen arvoja, jotka suuntautuvat koko perusoikeusjärjestelmän keskeisiä taustatarkoituksia vastaan. Tosin länsimaistakin tuleva voi tietenkin olla omaksunut arvonsa alistamisen ja alistamisen kulttuureista; mahdollisesti jopa maahanmuuttajataustan tähden. Länsimaista tulevasta maahanmuutosta siis tulee perusoikeuksien arvopohjan ja tavoitteiden kannalta todennäköistä hyötymaahanmuuttoa.

Onko sitten syytä olettaa, että tällainen hyötymaahanmuutto olisi tulossa volyymiltään merkittäväksi? Ruotsi on menettänyt alueitaan pois länsimaisen oikeusjärjestelmänsä piiristä. Puhutaan leimaavasti tässä yhteydessä rikollisjengien vallasta. Voi kuitenkin kysyä, onko tässä lopultakaan kyse muusta kuin siirtymisestä demokraattisen oikeusvaltion piiristä autoritarismiin? Autoritarismi eri muodoissa on ihmisten sosiaalisen elämän järjestäytymisen muoto suurimmalla osalla ihmisistä nykyään. Vielä suurempi poikkeus perusoikeuksiemme luoma demokraattinen oikeusvaltio on pitkässä historiallisessa tarkastelussa.

Jos Suomi onnistuu säilyttämään perusoikeuksiensa luoman yhteiskunnan, ja Ruotsi ja mahdollisesti muutkin läntisen kulttuuripiirin valtiot menettävät pala palalta alueitaan autoritaarisille järjestelmille, niin Suomi voi olla edellä kuvaamani hyötymaahanmuuton merkittävä kohde. Niin sanottuna valkoisten pakona edellä käsitelty ilmiö valtioiden sisäisenä tapahtumina tulee yhä vaikeammaksi toteuttaa alueiden joutuessa autoritarismin piiriin pala palalta ja autoritarismin sitä kautta ennen pitkään saavuttaessa vaikutusvaltaa

valtakunnallisesti. Suomi voi olla länsimaissa kasvavaa autoritarismia pakenevista ihmisistä muodostuvan hyötymaahanmuuton houkutteleva kohde, jos perusoikeutemme onnistutaan säilyttämään reaalisesti, tehokkaasti ja tuntuvasti toteutuvina. Kauniit sanat lakiteksteissä ristiriidassa reaalisesti toteutuvan kanssa eivät siis riitä. On tehtävä tanskalaiseen tyyliin mahdollisimman laajapohjaisesti politiikkaa, joka turvaa taloudellisen ja henkisen perustan perusoikeuksiemme toteuttamiselle.

Onko sitten tällainen hyötymaahanmuutto reilu globaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta? Länsimaita on syytetty historiallisesta näkökulmasta riistosta ja imperialismista, koska ne ovat vieneet muualta maapallolta taloudellisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeitä raaka-aineita sekä orjakaupan myötä myös ihmistyövoimaa. Kansainväliseksi rekrytoinniksi kutsuttu ilmiö voi olla vähemmän karkeaa jatkoa tuolle ilmiölle. Köyhistä valtioista imetään pois sitä resurssia eli osaamista, jota yhteiskunnan kehittäminen eniten vaatii. Länsimaista tuleva maahanmuutto on perusteltua myös tästä globaalin oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Tällainen perusoikeusnäkökulmasta ilmeinen hyötymaahanmuutto ei ole resurssien riistoa kehitysmaista, elleivät sitten Ruotsin kaltaiset valtiot kehitysmaista tulevan maahanmuuton myötä myös lopulta vajoa itsekin kehitysmaiksi.

VIITATTUA KIRJALLISUUTTA JA ARTIKKELEJA

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. WSOY 1989.

Aarnio, Aulis: Oikeusteoreettinen asiantuntijalausunto Vuotoksen altaan rakentamisesta. Allekirjoitettu 9.8.2001. Lausunnon pyytjä Kemijoki Oy. Jätetty KHO:lle asiassa KHO:2002:86.

Aarnio, Aulis: Reason and Authority. Cambridge 1997

Aarnio, Aulis: Uusi varallisuus oikeus – vai vanha? LM 2002, s. 515–534

Aer, Janne: Ulkomaalaisoikeuden perusteet. Alma Talent 2016

Alexy, Robert: Theorie der Grundrechte. Suhrkamp 1986.

Alvesalo, Anne: Critical Legal Studies. Teoksessa: Pääsykoekirja 4/1996, s. 143–170. Turku 1996.

Arajärvi, Pentti: Hyvinvointiyhteiskunta ja oikeudellinen ympäristö. LM 2003, s. s. 454–457.

Aristoteles: Metafysiikka. Aristoteles, teokset VI. Suomentaneet Tuija Jatakari, Kati Näätsaari ja Petri Pohjanlehto. Gaudeamus 1990.

Aurejärvi, Erkki: Erään murhan anatomia – suomalainen tupakkatuomio. WSOY 2004.

Blackmore, Susan: Meemit – kulttuurigeenit (The Meme Machine, 1999). Suomentanut Osmo Saarinen. Jyväskylä 2000.

Brusiin, Otto: Tuomarin harkinta normin puuttuessa. Suomalainen lakimiesten yhdistys 1938.

Damasio, Antoni: Descartesin virhe – Emootio, järki ja ihmisen aivot (Descartes' Error: Emotion, Reason and the Human Brain, 1994). Suomentanut Kimmo Pietiläinen. Terra Cognita 2001.

Danielsson, Petri & Lehti, Martti: Ulkomaalaiset, maahanmuuttajat ja rikollisuus. Rikollisuustilanne 2019. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. Petri Danielsson toim. Helsingin yliopisto valtiotieteellinen tiedekunta. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. 2020.

Dennett, Daniel C.: Miten mieli toimii (Kinds of Minds, 1996). Suomentanut Leena Nivala. WSOY 1997.

Derrida, Jacques: On the Name. Edited by Thomas Dutoit. Meridean series 1995.

Dworkin, Ronald: Taking Rights Seriously. New Impression With a Reply to Critics. Third impression. London 1981.

Edelman, Gerald. M. & Tononi, Giulio: Consciousness. How Matter Becomes Imagination. London 2001.

Elo, Simon: Kansankodin kuolinvuoteella, Ruotsalainen hyvinvointivaltio ja maahanmuutto, s. Suomen Perusta 2015.

Fikentscher, Wolfgang: The Sence of Justice and the Concept of Cultural Justice. Teoksessa: The Sence of Justice – Biological Foundations of Law, s. 106–127. Toim: Roger D. Masters ja Margaret Gruter. California 1992.

Gottlieb, Anthony: Sokrates (Socrates; Philosophy's Martyr, 1997). Keuruu 2000.

Gruter, Margaret: Law and the Mind: Biological Orgins of Human Behavior. California 1991.

Grönroos, Simo & Hamilo, Marko: Maahanmuutto – Kriitikon käsikirja, Suomen Perusta 2018.

Grönroos, Simo: Humanitaarisen auttamisen reformi, Suomen Perusta 2019.

Grönroos, Simo: Kansallisvaltio vai monikulttuurinen yhteiskunta? Teoksessa: Seitsemän näkymää Suomelle - Ajatuspajojen tulevaisuusvisioita. Suomen Perusta 2017

Hakapää, Kari: Uusi kansainvälinen oikeus. Talentum 2010.

Hallberg, Pekka: Perusoikeusjärjestelmä: Teoksessa, Perusoikeudet, s. 31–58. Toimittaneet: Hallberg–Karapuu–Scheinin–Tuori–Viljanen. WSLT 1999.

Hart, H.L.A.: The Concept of Law. Oxford University Press 1961.

Halttunen, Rauno: Oikeudellisesta ratkaisusta joustavien oikeusnormilauseiden soveltamisessa. Lapin yliopisto 1993

Hamilo, Marko & Rostila Onni: Some, sananvapaus ja vihapuhehysteria. Suomen Perusta 2022.

Hayek, F.A.: Kohtalokas ylimieli (The Fatal Conceit – The Errors of Socialism, 1988). Suomentaneet Joose ja Matti Norri. Jyväskylän 1998.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich: Hegels Logic: Being Part of One of the Encyclopedia of the Philosophical Sciences. Englanniksi kääntänyt William Wallace. Oxford 1975.

Heinonen, Olavi: Oikeuslaitos oikeudenmukaisuuden toteuttajana ja turvaajana. Teoksessa: Oikeus ja oikeudenmukaisuus; oikeustieteen päivät 3–4.6.1999 Joensuussa, s. 367–368. Toim: Veli Matti Thure. Joensuu 1999.

Helkama, Klaus: Arvot, sosiaaliset representaatiot ja asenteet. Teoksessa: Johdatus sosiaalipsykologiaan, s. 177–210. 3.–4. painos. Edita 2001.

Hirvonen, Ari: Oikeuden käynti. Antigonen laki ja oikea oikeus. Loki-kirjat 2000

Hobbes, Thomas: Leviathan. Edited by Richard Tuck. Cambridge 1991

Husa, Jaakko & Jyränki, Antero: Valtiosääntöoikeus. Kauppakaari 2021.

Huttunen, Niko & Portman, Anneli ja Sinnemäki, Kaius: Kaappiluterilainen kansa: Suomi sekularismin varjossa. Julkaisussa: Poliitikasta: Ajankohtainen ja ajaton tiedeverkkolehti.

Joutsamo, Kari: Subsidiariteettiperiaate EY-oikeudessa, Julkaisussa Lakimies: Suomalaisen lakimiesyhdistyksen aikakauskirja 93, 5(1995), s. 742-750.

Kahneman, Daniel & Frederick, Shane: Representativeness Revised: Attribute Substitution in Intuitive Judgement. Teoksessa: Heuristics and Biases. The Psychology of Intuitive Judgment, s. 49–81. Toim.: Thomas Gilovich, Dale Griffin ja Daniel Kahneman. Cambridge 2002.

Kamppinen, Matti: KAAOS & KOSMOS osa 1. Kognitiivisen kulttuurintutkimuksen perusteet. Turun yliopisto 1994.

Kamppinen, Matti, Jokinen, Mikko ja Saarimaa, Riikka: Kognitio ja kulttuuri. Teoksessa: Moderni kognitiotiede, s. 173–202. Toimittaneet: Pertti Saariluoma, Matti Kamppinen & Antti Hautamäki. Gaudeamus 2001.

Kavonius Petter: Tarpeidenmukainen oikeusperiaateajattelu. Suomalainen Lakimiesyhdistys A-sarja N:o 238. 2003.

Kavonius Petter: Työllisyyden edistämisen supernormi: tutkimus työllisyyden edistämisestä laintulkinnassa. Teollisuusalojen neuvottelukunta: Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK, 2005.

Kekkonen, Jukka: Valtiorikosoikeuksien toiminta Suomen sisällissodan jälkeen; 75 vuotta massaoikeudenkäynneistä. Teoksessa: Muutos ja jatkuvuus. Jukka Kekkonen juhla kirja, s. 88–101. Toimittanut Jyri Inha. Alkuperäinen julkaiseminen: LM 1993, 811–823

Klami, Hannu Tapani: Oikeus ja moraali, LM 2001, s. 1309–1313.

Kopperi, Marjaana: Ihmisoikeuksien kulttuurisidonnainen perustelu. Ajatus 2000, s. 109–123.

Kotiniemi, Lassi: Ulkomaalaistaustaisten rikollisuus lukuina. Poliisiammattikorkeakoulun päättötyö 2015.

Kouros, Kristiina: Perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamisesta niiden edistämiseen, Helsingin yliopisto, verkkojulkaisu 2022.

Laarni, Jari, Kalakoski Virpi & Saariluoma, Pertti. Ihmisen tiedonkäsittely. Teoksessa: Moderni kognitiotiede, s. 85–127. Toimittaneet: Pertti Saariluoma, Matti Kamppinen & Antti Hautamäki. Helsinki 2001.

Lagerborg, Rolf. Känn dig själv. Till psykoanalysens filosofi. Teoksessa: Juhlajulkaisu Th. Reinille, s. 98–124. Helsinki 1918.

Lappi-Seppälä, Tapio: Rangaistuksen määräämisestä I. Suomalainen Lakimiesyhdistys A-sarja N:o 173, 1987.

Lehti, M., Aaltonen, M., Hinkkanen, V., & Oksanen, M. (2014). Ulkomaalaisten rikollisuus Suomessa vuosina 2009–2012. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2014.

Levinas, Emmanuel: Etiikka ja äärettömyys (Ethique et infini, 1982). Suomentaneet Antti Pönni ja Outi Pasanen. Helsinki 1996.

Locke, John: Two Treatises of Government. Edited Peter Laslet. Cambridge 1991.

Länsineva, Pekka: Perusoikeudet – merkittävä haaste oikeuselämälle. LM 2003, s. 680–682

Länsineva, Pekka: Perusoikeudet – nyt, Teoksessa: Perusoikeuspuheenvuoroja, s. 103–119. Toimittaneet: Länsineva, Pekka ja Viljanen, Veli-Pekka. Turku 1998.

Länsineva, Pekka: Oikeuden perusoikeudellistuminen, Teoksessa Janne Salminen (toim.) Näkökulmia perusoikeuksiin. Turun yliopisto 2008, s. 1-26.

Länsineva, Pekka: Omaisuuden suoja. Teoksessa, Perusoikeudet, s. 473–509. Toimittaneet: Hallberg–Karapuu–Scheinin–Tuori–Viljanen. WSLT 1999.

Länsineva, Pekka: Perusoikeudet ja varallisuussuhteet. Lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja 235, 2002.

McGuire, Michael: Moralistic Aggression, Processing Mechanism, and the Brain: The Biological Foundations of the Sense of Justice. Teoksessa: The Sense of Justice – Biological Foundations of Law, s. 31–46. Toim: Roger D. Masters ja Margaret Gruter. California 1992.

Niemi, Matti Ilmari: Päämäärien valtakunta. Suomalainen lakimiesyhdistys, A-sarja 211, 1996.

Nietzsche, Friedrich: Hyvän ja pahan tuolla puolen. Suomentanut J.A. Hollo. Otava 1984.

Niiniluoto, Ilkka: Is it Rational to be Rational. Teoksessa: The Reasonable as Rational? (Juhlakirja Aulis Aarniolle), s. 101–110. Edited by Werner Krawietz. Berlin 2000.

Niiniluoto, Ilkka: Järki, arvot ja välineet. Otava 1994.

Nuotio, Kimmo: Muuttuuko oikeus todella? Teoksessa: Nykyajan muuttuva oikeus, s. 11–52. Toim. Kimmo Nuotio, Casper Herler ja Johan Boucht. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, E-sarja, Nro 5.

Ojanen, Tuomas: Perustuslaki ja perustuslainmukaisuuden valvonta koronakriisin aikana. LM 3–4 2020, s. 508–518.

Partanen, Rauli & Hamilo, Marko., Ydinvoima Suomessa 2050, Suomen Perusta 2021

Peczenik, Aleksander: Vad är rätt?, Om demokrati, rättsäkerhet, etik och juridisk argumentation. Fritze 1995.

Platon: Faidon. Teoksessa: Platon teokset III. Suomennus Maija Itkonen-Kaila. Otava 1979.

Purra, Riikka: Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet – Imagon suojelusta rajojen suojeluun. Suomen perusta 2016

Putnam, Robert D: Bowling alone : the collapse and revival of American community Simon & Schuster 2000

Putnam, Robert D: Democracies in flux: the evolution of social capital in contemporary society. Oxford University Press 2002

Pöyhönen, Juha: Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu. Suomalainen lakimiesyhdistys A-sarja 179, 1988.

Pöyhönen, Juha: Uusi varallisuusoikeus. Kauppakaari 2000.

Rainio, Kullervo: Vastaa minulle, maailma! Helsinki 1993.

Raitasuo, Santtu, Oikeustiedettä vai asianajoa? – Kriittisiä näkökulmia vero-oikeuden tutkimukseen. Helsingin yliopiston verkkojulkaisu 2022.

Raitio, Juha: The Principle of Legal Certainty in EC Law. Gumerrus 2001.

Rawls, John: The Law of Peoples. Teoksessa: On Human Rights, s. 41–82. Toim: Stephen Shute ja Susan Hurley. New York 1993.

Rousseau, Jean-Jacques: Yhteiskuntasopimuksesta. Suomentanut J. V. Lehtonen. Hämeenlinna 1988.

Räsänen Joona, Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta, Suomen Perusta 2015.

Saarinen, Esa: Länsimaisen filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin. Kuudes painos. WSOY 1998.

Salminen, Samuli: Kuinka kalliiksi 1000 Afganistanista otettavaa humanitaarista maahanmuuttajaa tulee?. Suomen Perusta 2021

Salminen, Samuli: Kuinka kalliiksi halpatyövoima tulee?. Suomen Perusta 2018

Salminen, Samuli: Kuinka kalliiksi 175 nuoren turvapaikanhakijan vastaanottaminen tulee?. Suomen Perusta 2020.

Salminen, Samuli: Maahanmuuton kuntakohtaiset tilastotiedot. Samuli Salminen, Suomen Perusta 2020.

Salminen, Samuli: Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: Osa 2: Elinkaarivaikutukset: Suomi, Irak ja Somalia. Suomen Perusta 2019.

Salminen, Samuli: Maahanmuuttajien saamat toimeentulotuet. Tilastoraportti maahanmuuttajille maksetuista tuista verrattuna kantaväestöön, Suomen Perusta 2020.

Scheinin, Martin: Valmiuslain ongelmista ja ansioista koronaviruskriisin oloissa. LM 3-4/2020, s. 519-527.

Schwarz Norbert, Feelings as Information: Moods Influence Judgement and Processing Strategies. Teoksessa: Heuristics and Biases. The Psychology of Intuitive Judgment, s. 534–547. Toim.: Thomas Gilovich, Dale Griffin ja Daniel Kahneman. Cambridge 2002.

Siltala, Raimo: A Theory of Precedent. Helsingin yliopisto 1998.

Siltala, Raimo: Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja 234. 2003.

Siltala, Raimo: Perusoikeusjärjestelmän sisäisestä logiikasta. LM 2001, s. 735–744.

Slovic, Paul, Finucane, Melissa, Peters, Ellen ja MacGregor, Donald G., The Affect Heuristic. Teoksessa: Heuristics and Biases. The Psychology of Intuitive Judgment, s. 397–420. Toim.: Thomas Gilovich, Dale Griffin ja Daniel Kahneman. Cambridge 2002.

Strahlendorf, Peter: Traditional Legal Concepts from an Evolutionary Perspective. Teoksessa: The Sence of Justice – Biological Foundations of Law, s. 128–160. Toim: Roger D. Masters ja Margaret Gruter. California 1992.

Tolonen, Hannu: Oikeudelliset teoriat ja oikeustiede: esimerkkinä sopimusoikeus. Oikeus 1996, s. 2–17.

Tolonen, Hannu: Oikeuslähdeoppi. WSOY lakitieto 2003.

Tontti, Jarkko: Right and Prejudice. Prologomena to a Hermeneutical Philosophy of Law. Ashgate, 2004

Tukiainen, Arto: Filosofia terapiana?, Ajatus 2000, s. 89–123.

Tuori, Kaarlo: Kriittinen oikeuspositivismi. WSLT 2000.

Tuori, Kaarlo: Oikeusvaltiokäsité – vielä kerran. Teoksessa: Foucault'n oikeus: kirjoituksia oikeudesta ja sen tutkimisesta, s. 49–65. Vantaa 2002.

Tuori, Kaarlo: Perusoikeuksien toteuttamisvastuun jakautuminen. LM 1996, 845–861.

Tuori, Kaarlo: Tuomarit ja tuomioistuimet suomalaisessa oikeuskulttuurissa. LM 2000, s. 1050–1059.

Tuori, Kaarlo: Yleinen järjestys ja turvallisuus – perusoikeusko? Teoksessa: Foucault'n oikeus: kirjoituksia oikeudesta ja sen tutkimisesta, s. 91–109. WSOY lakitieto 2002.

Turkkila, Matias: Teoksessa: Me – ajatuksia perussuomalaisuudesta. Matias Turkkila, Arto Luukkanen ja Simo Grönroos. Suomen Perusta 2016.

Uoti, Kari: Euroopan ihmisoikeustuomioistuin – lainkäyttäjän oikeuden tekijänä. Helsingin yliopisto 2004.

Vanhanen, Tatu: Yhteiskuntatieteiden darwinilainen kritiikki. Teoksessa: Ahmavaara, Yrjö ja Vanhanen, Tatu: Geenien tulo yhteiskuntatieteisiin, s. 143–326. Jyväskylä 2001.

Vihavainen, Timo, Suvereeni Venäjä – uhka Suomelle? Suomen Perustan teoksessa: Venäjä – Uhka vai mahdollisuus? 2014.

Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeuksien soveltamisala. Teoksessa, Perusoikeudet, s. 111–156. Toimittaneet: Hallberg–Karapuu–Scheinin–Tuori–Viljanen. WSOY 1999.

Viren, Matti: Maahanmuutto – talouden ongelma vai ongelmien ratkaisu, Suomen Perusta 2017.

Viren, Matti: Ratkaiseeko maahanmuutto kuntien talousongelmat? Suomen perustan julkaisemassa teoksessa: "Kummallisvaalit 2021 – Mistä kuntavaaleissa 2021 on kyse?"

Virolainen, Jyrki ja Martikainen, Petri: PRO & CONTRA, Tuomion perustelemisen keskeisiä kysymyksiä. Talentum 2003.

Waal, Frans de: Hyväluontoinen. Oikean ja väärän alkuperä ihmisissä ja muissa eläimissä (Good Natured. The Origins of Right and Wrong in Humans and Other Animals. Suomentanut Kimmo Pietiläinen. Terra Cognita 1998.

Weber, Max: Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki. WSOY 1980. Alkuperäisteos: Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus 1905.

Wilson, Edward O.: Konsilienssi. Tiedon yhtenäisyys (Consilience. The Unity of Knowledge, 1998). Suomentanut Kimmo Pietiläinen. Terra Cognita 2001.

Ylikangas, Heikki: Murtuva säätyvalta. WSOY 1984

LYHENTEITÄ

EIT = Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

EIS = Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus

EU = Euroopan unioni

HE = hallituksen esitys

HO = hovioikeus

HS= Helsingin Sanomat

KHO= korkein hallinto-oikeus

KKO = korkein oikeus

KäO = kärjäoikeus

LA = lakialoite

LM = Lakimies-aikakausikirja

PeVL= perustuslakivaliokunnan lausunto

PeVM = perustuslakivaliokunnan mietintö

PL = Suomen perustuslaki

RL= rikoslaki

vp = valtiopäivät

SUOMEN PERUSTA -AJATUSPAJAN JULKAISUJA

Miten euroalue kehittyi? (2013)

Euro vai ei? – Eurokriisi ja Suomen vaihtoehdot (2013)

Kunnat kuntoon! – Puheenvuoroja kuntien ongelmista ja mahdollisuuksista (2014)

Kohti parempaa Eurooppaa (2014)

Suomen talous ja talouspolitiikan linja – Miten Suomi saadaan uudelleen nousuun? (2014)

Vapaaehtoinen ruotsi on hyvinvointietu – Suomen-kielisten näkökulma kielipolitiikkaan (2014)

Venäjä: uhka vai mahdollisuus? – Avointa keskustelua Suomen Venäjä-suhteesta (2014)

Kansankodin kuolinvuoteella – Ruotsalainen hyvinvointivaltio ja maahanmuutto (2015)

Liberaalin dilemma – Monikulttuurisuus ja vapaa yhteiskunta (2015)

Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous – Osa 1: Toteutuneet julkisen talouden tulot ja menot (2015)

Punavihreä kupla – Perussuomalaiset ja media (2015)

Siirtolaiskriisi – puheenvuoroja muuttoliikkeen syistä ja seurauksista (2015)

Onko Euro pelastettavissa? – EMU:n kehittämis-ehdotusten arviointia ja Suomen linja (2016)

Turvallisuus uhattuna – maahanmuutto, turvallisuustilanne ja kansalaispartiot (2016)

Kansainvälinen pakolaisinstituutio ja valtioiden mahdollisuudet – imagon suojelusta rajojen suojeluun (2016)

Epäneutraali sukupuolikirja – puheenvuoroja sukupuolikielityksistä (2016)

Integraatio vastatuulella – kuinka Brexit ja Trump-ilmiö haastavat globalisaation ja federalismin (2016)

ME – ajatuksia perussuomalaisuudesta (2016)

Maahanmuutto – talouden ongelma vai ongelmien ratkaisu? (2017)

Seitsemän näkymää Suomelle – ajatuspajojen tulevaisuusvisioita (2017)

Mitä maahanmuutto maksaa? – katsaus maahanmuuton julkisen talouden vaikutuksiin (2017)

Tuleeko Amerikasta jälleen suuri? – Mitä Donald Trump on saanut aikaan ensimmäisenä vuotenaan Yhdysvaltojen presidenttinä (2018)

Maahanmuutto - kriitikon käsikirja (2018)

Syteen tai soteen - sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusesityksen kritiikki (2018)

Veroja, velkaa ja kaverikapitalismia - näkökulmia Suomen talouden ongelmista ja mahdollisuuksista (2018)

Kuinka kalliiksi halpatyövoima tulee? - Ulkomaisen työvoiman aatavuusharkinta, työmarkkinat ja julkinen talous (2018)

Loppu halpatyövoiman maahantuonnille (2019)

Humanitaarisen auttamisen reformi (2019)

Maahanmuutot ja Suomen julkinen talous: Osa 2: Elinkeino- ja sosiaalivaikutukset (2019)

Ympäristörealistin käsikirja (2019)

Maahanmuuttajien toimeentulotuet (2020)

Aloite Suomen koronapolitiikkaan (2020)

Totuus kiihottaa (2020)

Kuinka kalliiksi 175 nuoren turvapaikanhakijan vastaanottaminen tulee (2020)

Kummallisvaalit - mistä kuntavaaleissa on kyse? (2020)

Koulukirja - Kymmenen myyttiä suomalaisesta peruskoulusta (2021)

Kuinka kalliiksi 1 000 Afganistanista otettavaa humanitaarista maahanmuuttajaa tulee? (2021)

Tulvia ja tulikiveä - Maailmanlopun tematiikka ilmastokeskustelussa (2021)

Ydinvoima Suomessa 2050 - Miten Suomesta hiilinegatiivinen ja kilpailukykyinen uuden ydinvoiman avulla (2021)

Perhepolitiikka ja syntyvyys (2021)

Some, sananvapaus ja vihapuhehysteria (2022)

Maahanmuuton vaikutuksista Perusoikeuksiin (2022)

